

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

Political Science and Public Administration Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 - 2 (มกราคม - ธันวาคม 2558)

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

Political Science and Public Administration Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 - 2 (มกราคม - ธันวาคม 2558)

Vol. 6 No 1 - 2 (January - December 2015)

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

Political Science and Public Administration Journal

วัตถุประสงค์ของวารสาร :

1. เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการวิจัย พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ในสาขาวิชาการเมือง การปกครอง การระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ปีที่พิมพ์	ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 - 2 (มกราคม - ธันวาคม 2558)
ISSN	0125-7897
ครั้งที่พิมพ์	ครั้งที่ 1
สงวนลิขสิทธิ์	ลิขสิทธิ์ของคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สำนักงาน	คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 0-5394-2958 โทรสาร 0-5394-2988 Website : www.pol.cmu.ac.th E-mail : polscicmujournal@gmail.com
พิมพ์ที่	คณิณีจการพิมพ์ 36 หมู่ 10 บ้านนาบึก ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โทรศัพท์ 0-5343-1723

ข้อความที่ปรากฏในบทความทางวิชาการแต่ละเรื่องในวารสารเล่มนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนแต่ละท่านไม่เกี่ยวข้องกับคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ และคณาจารย์ท่านอื่นแต่อย่างใด ความรับผิดชอบด้านเนื้อหาและการตรวจร่างบทความแต่ละเรื่องเป็นของผู้เขียนแต่ละท่านโดยเฉพาะ หากมีความผิดพลาดใดๆ ผู้เขียนแต่ละท่านจะรับผิดชอบบทความของตนเองแต่เพียงผู้เดียว

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
รองคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และประกันคุณภาพการศึกษา
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ
หัวหน้าสำนักวิชาการเมืองและการปกครอง
หัวหน้าสำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์
หัวหน้าสำนักวิชาการระหว่างประเทศ

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. โกสุมภ์ สายจันทร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัญญณัฐา อิทินิตวุฒิ

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พจนา พิษิตปัจจา
อาจารย์ ดร. พฤดี หงษ์ตระกูล
อาจารย์ ดร. ศุภชัย ศุภผล

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ (Peer Reviews)

รองศาสตราจารย์ ดร. โกสุมภ์ สายจันทร์
รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา ไวสารวง
อาจารย์ ดร. จันทนา สุทธิจารี
ศาสตราจารย์ ดร. ชาทิชา ญ เชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร
อาจารย์ ดร. จิรวุฒิ เสนาคำ
รองศาสตราจารย์ ดร. นงเยาว์ เนาวรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยยันต์ ไชยพร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐฐา วินิจนัยภาค
ศาสตราจารย์ ดร. ดิน ปรัชญพฤทธิ์
รองศาสตราจารย์ ดร. ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์

ศาสตราจารย์ ดร. ธเนศวร์ เจริญเมือง
รองศาสตราจารย์ ดร. ชันยวัฒน์ รัตนศักดิ์
ดร. เบญจพร ดีขุนทด
รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ดร. ประพนธ์ สหพัฒนา
รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยากร หวังมหาพร
อาจารย์ ดร. ประภัสสร เขียวปัญญา
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร เทพชาตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา เจริญเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พจนา พิชิตปัจจา
รองศาสตราจารย์ ไพรัช ตระการศิรินนท์
รองศาสตราจารย์ ดร. วรพทย์ มีมาก
รองศาสตราจารย์ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา
รองศาสตราจารย์ ดร.อุสา สุทธิสาคร
ศาสตราจารย์ สายชล สัตยานุรักษ์
อาจารย์ ดร. มานินี คุ่มสุภา
อาจารย์ ดร. ไพลิน ภูจินาพันธ์
อาจารย์ ดร. อุษามาศ เสียมภักดี
อาจารย์ ดร. อุดมโชค อาษาวิมลกิจ

เลขานุการ

นางสาวสุกัญญา บัวแก้ว

เหรียญก

นางสาวริกา ชมชวน

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	1
แนวคิดที่ว่าด้วย “ฉันทานุมัติ” และ “การเป็นตัวแทน”	5
ในนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตติ	
วุฒิชัย ไชยวุฒิ	
แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี	25
ธีรจุฑา เมฆิน	
ประสิทธิผลของการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการ	47
ต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ: กรณีศึกษารัฐบาลรักษาการของ	
พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร (24 ก.พ. – 19 ก.ย. 2549)	
เอนกชัย เรืองรัตนากร	
แนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น	75
ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา	
อ้อมจันทร์ ภิรมย์ราช	
การจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท	93
ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดชลบุรี	
ปิยมาศ นะแก้ว	
โครงการขยายผลการวิจัยเพื่อติดตามผลแนวทางการแก้ไขปัญหา	109
วิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2555	
ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา	
Migration Selection Policy of Healthcare Labour from Southeast Asian	127
Countries to Japan under Economic Partnership Agreements	
Usamard Siampukdee, PhD	
The Nonviolent political movements: Case study of	147
People Alliance for Democracy and People Power Revolution	
Thannapat Jarenpanit	

บทบรรณาธิการ

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นพื้นที่ในการแสดงออกทางวิชาการของผู้ที่ทำงานในสายวิชาการด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่จะให้โอกาสนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในการเผยแพร่งานวิจัยโดยอยู่ในรูปรายงานการวิจัยฉบับย่อ ซึ่งวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์นี้ได้มีการจัดทำขึ้นครบ 9 ปีแล้ว ตั้งแต่คณะรัฐศาสตร์ฯ แยกตัวออกมาจากคณะสังคมศาสตร์ ตั้งเป็นคณะจนปัจจุบัน

วารสารฉบับถัดไปจะมีการเปลี่ยนแปลงหลายประการในส่วน รูปเล่ม หน้าปก กองบรรณาธิการ โดยจะมีการพัฒนาให้ดีขึ้น เพื่อให้วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สามารถอยู่ระดับหนึ่งของเกณฑ์มาตรฐานของวารสารวิชาการภาษาไทย สำหรับวารสารฉบับนี้มีบทความทั้งหมดจำนวน 8 บทความ ได้แก่

บทความที่หนึ่ง เรื่องแนวคิดที่ว่าด้วยฉันทานุมัติและการเป็นตัวแทนในนโยบายและเรื่องสั้นของ ชาติ กอบจิตติ โดยคุณวุฒิชัย ชัยวุฒิ บทความที่สอง แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี โดยธีรจุฑา เมฆิน บทความที่สาม เรื่องประสิทธิผลของการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจกรณีศึกษารัฐบาลรักษาการของพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ถึง 19 กันยายน พุทธศักราช 2549 บทความที่สี่ เรื่องแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขต อำเภอนนทบุรี จังหวัดนครราชสีมา โดยคุณอ้อมจันทร์ ภิรมณ์ราช บทความที่ห้า เรื่องการจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี โดยคุณปิยมาศ นะแก้ว บทความที่หก เป็นรายงานการวิจัยเรื่องโครงการขยายผลการวิจัยเพื่อติดตามผลแนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2555 โดยรองศาสตราจารย์ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา บทความที่เจ็ด เป็นบทความภาษาอังกฤษชื่อ Migration Selection Policy of Healthcare Labour from Southeast Asia Countries to Japan under Economic Partnership Agreements. โดยอาจารย์ ดร.อุษามาต เสียมภักดี และธีรจุฑา เมฆิน บทความที่แปด เป็นบทความภาษาอังกฤษชื่อ The nonviolent political movement case study of people arrearage for democracy and peoplepower evaluation โดยธนภัทร เจริญพานิช โดย 2 บทความแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตีความ การคิดเชิงสัญลักษณ์ การพยายามนำสื่ออื่นมาเพื่อชี้ให้เห็นการเมืองการปกครองไทยในแต่ละยุคสมัยรวมทั้งวิวัฒนาการทางความคิดของคนหลังจากได้อ่านงานเขียนหรือวรรณกรรมเหล่านี้ บทความแรกเป็นบทความ

เรื่องของการค้นหาแนวคิดแบบฉันทานุมัติกับการเป็นตัวแทนจากวรรณกรรมเรื่องสั้นของขุนชาติ กอบจิตติ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจรวมถึงในปัจจุบันได้มีการศึกษาในเชิงนี้มากขึ้น มีความสอดคล้องกับบทความที่สอง เป็นบทความการศึกษาแนวคิดแบบราชาชาตินิยมในนวนิยายของ ทมยันตีโดยคุณธีรจุฑา เมฆิน เพื่อเปรียบเทียบว่าเป็นเรื่องอย่างไร รวมถึงในเรื่องเรื่องมีความชัดเจนหรือไม่ในเรื่องของแนวคิดแบบราชาชาตินิยม ถือเป็นความน่าสนใจแบบใหม่ที่มีความท้าทาย ซึ่งการใช้แนวคิด วรรณกรรม บทโทรทัศน์หรือแม้กระทั่งภาพยนตร์สื่อความหมายถึงแนวคิดทางการเมืองหลายแบบซึ่งมีการศึกษาในเรื่องนี้มาหลายทศวรรษและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวรรณกรรมที่เป็นภาษาไทย

ส่วนบทที่สาม จะไปสู่สิ่งที่เกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์คือ การดูประสิทธิผลการทำงานของรัฐบาลรักษาการของ พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร ในปีพุทธศักราช 2549 จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างช่วงเวลาหนึ่งๆ นำมาทำการวิจัย ซึ่งกรณีนี้เป็นการศึกษาประสิทธิผล จะมีการตั้งตัวแปร วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ที่สามารถสื่อความหมายถึงประสิทธิผลในแง่

บทความบทที่สี่ เป็นบทความเรื่องเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม การบริหารงานในภาครัฐ จะมีความเกี่ยวข้องกับรัฐประศาสนศาสตร์ในเรื่องแนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขต อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา มีการศึกษาเรื่องการทำงานเป็นทีมว่าสามารถที่จะปฏิบัติได้หรือไม่ ทำแล้วดีหรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอย่างไร ถ้ามีอุปสรรคจะมีการหาแนวทางการพัฒนาในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรท้องถิ่นให้เกิดความสามัคคีมากยิ่งขึ้นหรือมีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากขึ้นอย่างไร คุณอ้อมจันทร์ เลือกว่าจะไปศึกษาในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาในลักษณะนี้เป็นการศึกษาในเชิงการเก็บข้อมูล เชิงปริมาณ ถ้าหากมีการศึกษาในเชิงปริมาณในหลายๆ กรณีจะสามารถทำเป็นเชิงคุณภาพได้

บทความบทที่ห้า เช่นกันคือเป็นเรื่องของการจัดการผลกระทบของนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมใน จังหวัดชลบุรี เป็นเรื่องเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์ในเรื่องของการบริหารจัดการภาครัฐ เมื่ออ่านไปจะสังเกตเห็นว่าการใช้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทส่งผลกระทบต่อเนื่องของการประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและย่อมในเขตพื้นที่ที่ศึกษา เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติต่อเนื่องจะพบกับผลกระทบซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องจัดการในเกิดความราบรื่น ซึ่งจะอยู่ในบทความของคุณปิยมาศ นะแก้ว

บทความที่หก รายงานการวิจัยเรื่องโครงการขยายผลการวิจัยเพื่อติดตามผล
แนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2555 โดยรองศาสตราจารย์
ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา งานนี้ทำการติดตามผลความก้าวหน้ารูปแบบทางเลือกในพื้นที่
ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน ซึ่งในการ
วิจัยดังกล่าวปรากฏว่าได้พบวิธีการแก้ไขปัญหามอกควันให้ทุเลาลงได้ สองวิธีคือ กองทุน
แก้ไขปัญหาหมอกควัน และ เครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ ที่มีการนำไปปฏิบัติในพื้นที่ 18 อำเภอ
ของจังหวัดเชียงใหม่โดยรายงานการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการติดตามการทำงานของเครื่อง
มือทั้งสอง

บทความที่เจ็ดซึ่งเป็นภาษาอังกฤษเป็นของอาจารย์ ดร.อุษามาศ เสียมภักดีเขียน
ร่วมกับคุณธีรจุฑา เมฆิน โดยอาจารย์ ดร. อุษามาศ เป็นอาจารย์ประจำสำนักวิชาการระหว่าง
ประเทศ ในบทความจะมีการเขียนนโยบายเกี่ยวกับการเลือก การย้ายถิ่นโดยเฉพาะศึกษาไป
ในส่วนของบริการด้านสุขอนามัย จะดูจากการที่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อย้ายไป
อยู่ที่ญี่ปุ่นจะเป็นอย่างไร เนื่องจากมีความสัมพันธ์เป็น partnership มีข้อตกลงความร่วมมือ
ทางเศรษฐกิจต่อกัน เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะรายละเอียดเป็นการศึกษาในการวิจัยเชิงคุณภาพ

บทสุดท้ายบทความที่แปด คือเรื่อง Nonviolent political movement คือ
การเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบไม่ใช้ความรุนแรง โดยมีการศึกษากลุ่ม people arreange
for democracy และ peoplepower evaluation โดยคุณธนภัทร เจริญพานิชได้เขียนไว้เป็น
เรื่องของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่ต่อต้านระบอบทักษิณ ส่วนกลุ่มเคลื่อนไหว
ทางการเมืองและสังคมต่างๆเป็นการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบกรณีของไทยกับฟิลิปปินส์
เกิดขึ้นต่างช่วงเวลากันแต่มีจุดที่สามารถเปรียบเทียบได้ ผู้อ่านต้องเข้าไปศึกษาว่ามีการ
เปรียบเทียบในลักษณะใด มีความน่าสนใจในการเปรียบเทียบซึ่งนักศึกษาปริญญาโทไม่ค่อย
ได้ศึกษาในเรื่องนี้ เพราะการเมืองเปรียบเทียบมีส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งการเมืองการปกครองและ
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 - 2 (มกราคม - ธันวาคม 2558)

ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านรวมทั้งคณะรัฐศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ได้ให้การสนับสนุนให้มีการตีพิมพ์วารสารที่มีคุณค่า หวังว่าต่อไปไม่ว่ากองบรรณาธิการจะเป็นกลุ่มใดจะสามารถทำให้วารสารเป็นพื้นที่แสดงความคิดทางวิชาการ งานเขียน งานวิจัยต่อไป ซึ่งการมีวารสารเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่ดีที่แสดงถึงการมีการเรียนการสอนที่ครบ มีเวทีสำหรับการแสดงผลงานทางวิชาการที่ดีพิมพ์ออกไป ถือเป็นสิ่งที่จับต้องได้โดยต่อไปอาจจะกลายเป็นวารสารอิเล็กทรอนิกส์ก็ขอให้ติดตามกันต่อไป ส่วนผู้ที่ต้องการส่งบทความเข้ามาให้เข้าไปตรวจสอบในเว็บไซต์ของคณะ www.pol.cmu.ac.th เกี่ยวกับข้อกำหนดของกองบรรณาธิการ สำหรับการอ่านหนังสือวารสารฉบับนี้ขอให้ทุกท่านได้รับประโยชน์และเพิ่มพูนปัญญากันทุกคนคะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัญญณัฐฐา อธิธินิติวุฒิ
บรรณาธิการ

แนวคิดที่ว่าด้วย “ฉันทานุมัติ” และ “การเป็นตัวแทน”
ในนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตติ
The Concept of Consent and Representation
in Chart Kobjitti's Novels and Short stories.

วุฒิชัย ไชยวุฒิ¹
Wuttichai Chaiwut

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ศึกษาหลักคิดเกี่ยวกับเรื่องของ ฉันทานุมัติ *Consent* และ การเป็นตัวแทน *Representation* ที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตติว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบทสังคม การเมืองในขณะนั้นอย่างไรบ้าง แนวคิดดังกล่าวที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตตินั้นได้รับอิทธิพลมาจากบริบทการเมืองไทยช่วงเวลาที่อยู่ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ (Semi Democracy) ที่ผู้แทนส่วนหนึ่งมาจากการแต่งตั้งจากราชการและบุคคลภายนอกที่ได้มาจากการเลือกตั้ง ทั้งหมดตามวิถีทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชาติ กอบจิตติได้พยายามที่จะสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับการได้มาซึ่งผู้แทนที่มีความชอบธรรมนั้นจะต้องได้รับฉันทานุมัติ (Consent) หรือความยินยอมพร้อมใจจากประชาชน ซึ่งเป็นไปตามหลักการของแนวคิดเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) ที่ให้อำนาจกับประชาชน ประชาชนจึงมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกผู้แทนเข้ามาใช้อำนาจแทนเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนที่มีประสิทธิภาพในการทำงานตอบสนองความต้องการของประชาชนและสาธารณประโยชน์ จนนำไปสู่การนำเสนอหลักการเป็นตัวแทน (Representation) ว่าการที่จะเป็นผู้แทนที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนและสาธารณประโยชน์ในด้านต่างๆ เป็นผลมาจากสิ่งที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้นชาติ กอบจิตติได้สะท้อนเรื่องราวของผู้แทนการที่มีได้รับฉันทานุมัติเข้ามาใช้อำนาจแทนประชาชน แต่มิได้ตอบสนองความต้องการของสาธารณประโยชน์อย่างแท้จริง ชาติได้รับอิทธิพลทางความคิดดังกล่าวมาจากบริบททางการเมืองยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ

คำสำคัญ : ฉันทานุมัติ, การเป็นตัวแทน, เสรีประชาธิปไตย, ประชาธิปไตยครึ่งใบ

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Abstract

This article deals with the concept of how the ideas of Consent and Representation relate to the certain social contexts mentioned in Chart Korbjitti's novels and short stories. The concepts are influenced by Thailand's political and social environments under the Semi Democracy circumstances, which some of the representatives are from government officers or outsiders instead of from an appropriate election. Obviously, Chart tries to reflect the idea of selecting righteous representatives that must be consented and approved by all the people; which is the key concept of the Liberal Democracy where the people have rights and freedom to choose their representatives who would work effectively and could fulfil civil's satisfaction and maintain public benefits. Therefore, it leads to the concept of Representation claiming about an efficient representative should have mantles in defending collective interests for the people and nation. In Chart's books, there appears reflections of affectations of having a representative which is not from an election and does not perform along the path of justice. It could be said that Chart obtains aforesaid ideas from the circumstances of Semi Democracy in Thailand.

Keywords: Consent, Representation, Liberal Democracy, Semi Democracy

บทนำ

วรรณกรรมการเมืองเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นจากความคิดในเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์ต่อเหตุการณ์สภาวะแวดล้อมของสังคมการเมือง และการเติบโตทางความคิดที่เป็นปัจจัยให้เกิดความก้าวหน้าและการพัฒนาไปในแต่ละยุคสมัย ดังนั้นการที่เราจะเข้าถึงจึงต้องมองเงื่อนไขหลายประการเป็นองค์ประกอบพร้อมกันไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขว่าด้วยเวลา ชนชั้น ยุคสมัย สภาพสังคม การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง² ซึ่งนิยายการเมืองนั้นถือว่าเป็นวรรณกรรมการเมืองรูปแบบหนึ่ง ที่เป็นทางออกของความกดดันทางสังคมการเมืองที่คนเราประสบอยู่ จึงหาโอกาสปะทุออกมาในรูปแบบของนิยายการเมือง³ ความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมการเมืองหรือในนิยายการเมืองดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นไม่ว่าจะเป็นมิติใดก็ย่อมที่จะมีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้อ่านผลงานเหล่านั้น ซึ่งจะมีอิทธิพลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้เขียนที่พยายามถ่ายทอดเนื้อหาสาระของสภาพสังคมบ้านเมืองในขณะนั้นมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด⁴ เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องราวทางการเมืองที่นักเขียนหรือนักประพันธ์นิยายหรือวรรณกรรมนั้นเกิดขึ้นมาเองโดยอิทธิพลของ สภาพแวดล้อมไม่มีความเกี่ยวข้องกับความคิดที่นักเขียนได้สะท้อนหรือถ่ายทอดออกมา ดังนั้นบริบทแวดล้อมทาง สังคม และการเมืองจึงมีอิทธิพลต่องานเขียน

ในปัจจุบันเห็นได้ว่ามีนักเขียนนิยายหลายท่านก็ได้มีการสะท้อนเนื้อหาและความคิดทางการเมืองผ่านนิยายที่ตนเองเขียน เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ก็จะให้ภาพของบริบทสังคมการเมืองในขณะที่ยกเขียนได้ ประสพกับสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองดังกล่าวและได้สะท้อนออกมาในรูปแบบของนิยาย นักเขียนแต่ละท่านก็ได้มีการนำเสนอความรู้ ความคิด ความเชื่อทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบหลายๆอย่างที่มีอิทธิพลในการขัดเกลาให้นักเขียนแต่ละท่านสะท้อนออกมาเป็นนิยายการเมืองหรือนิยายที่มีการสอดแทรกเรื่องราวทางการเมืองรวมถึงแสดงความคิดเห็นตามความคิดความเชื่อและอิทธิพลของสภาพแวดล้อมของนักเขียนบุคคลนั้น ซึ่งชาติ กอบจิตติก็เป็นนักเขียนนิยายคนหนึ่งที่ได้เขียนนิยายที่มีการสอดแทรกเนื้อหาและความคิดทางการเมืองเข้าไปด้วย โดยคนส่วนใหญ่จะรู้จักชาติ กอบจิตติจากงานเขียนนิยายเรื่อง คำพิพากษา ที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือ รางวัลซีไรต์ในปี 2525 และได้ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ละครโทรทัศน์และละครเวที นับว่าเป็นผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้ชาติ กอบจิตติเป็นอย่างมากและนอกจากงานเขียนของชาติ กอบจิตติเล่มดังกล่าวยังมีนิยายและ หนังสือรวมเรื่องสั้นอีกหลายเล่ม ที่ได้มีการสอดแทรกเนื้อหาความคิดเห็นทางการเมืองที่น่าสนใจ

² พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, วรรณกรรมการเมือง (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์กราฟิเคอาร์ท, 2522), หน้า 105-106.

³ ประทุมพร วัชรเสถียร, วรรณกรรมการเมือง (ภาษาและหนังสือ, 2515), หน้า 110-112.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

ในบทความนี้ผู้ศึกษาจะยกเอาประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องหลักการของ จันทานุมติ(Consent) และ หลักการเป็น ตัวแทน(Representation) สาเหตุที่ผู้ศึกษา ได้ยกเอาหลักการทั้งสองมานำเสนอใน บทความข้างต้นนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่าหลักการ ดังกล่าวเป็นวิถีคิดของเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) ซึ่งประเทศไทย เองนับตั้งแต่เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการ ปกครอง 2475 ก็ถือได้ว่าได้รับอิทธิพลจาก วิถีคิดหรือแนวคิดแบบเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) มาใช้ในการกำหนด รูปแบบการปกครองนั้นก็คือลักษณะของ ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representa- tive Democracy) ที่ให้อำนาจกับประชาชน ในการเลือกผู้แทนมาทำหน้าที่แทนตน ด้วยความยินยอมของประชาชน บ่อยครั้ง การเมืองไทยก็ยังพบว่าถึงแม้ประเทศไทย จะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยก็ยัง พบว่ามีรัฐบาลมิได้มาจากการวิธีการของ ประชาธิปไตยคือมาจากการทำรัฐประหาร ซึ่งแน่นอนไม่ได้รับการยินยอมตามวิถีคิด แบบเสรีประชาธิปไตย (Liberal Demo cracy) ส่วนอีกสาเหตุสำคัญในการนำหลัก การของการเป็นตัวแทน (Representation) มานำเสนอในบทความข้างต้นนี้เป็นผล มาจากปัญหาผู้แทนนักการเมืองรวมทั้ง รัฐบาลที่ไม่มีประสิทธิภาพและความชอบ ธรรมจนต้องมีการออกมาชุมนุมประท้วง การทำงานรัฐบาลจนทำให้ไม่สามารถบริหาร ประเทศต่อไปได้ดังกล่าวก็เป็นผลมาจาก

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันปัญหาการไม่ตอบ สอนความต้องการให้กับประชาชนอย่าง มีประสิทธิภาพและเมื่อไม่สามารถตกลง กันได้หลายครั้งก็ต้องจบด้วยการที่ทหาร ออกมาทำการยึดอำนาจรัฐประหาร จึงนำ ไปสู่การเสนอหลักการของการเป็นตัวแทน (Representation) เพื่อให้ทราบถึงบทบาท หน้าที่ของผู้แทนทางการเมืองที่ควรจะเป็น ตามหลักแนวคิดของเสรีประชาธิปไตย

จากหลักการทั้งสองที่ผู้ศึกษาได้ กล่าวมาแล้วนั้นเป็นหลักคิดสำคัญในการ ทำความเข้าใจเรื่องของการได้มาซึ่งผู้แทน ทางการเมืองและบทบาทหน้าที่ของผู้แทน การเมืองตามแนวคิดเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) เพื่อนำมาอธิบายถึง ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง แบบประชาธิปไตยในเรื่องของประสิทธิภาพ และความชอบธรรมของผู้แทนทางการเมืองตามแนวคิดเสรีประชาธิปไตย ยก ตัวอย่าง เช่นสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ถูกตั้งคำถามในเรื่องความชอบธรรมในการ บริหารประเทศว่ามีอยู่หรือไม่เนื่องจากช่วง เวลาดังกล่าวมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการทำงาน ของรัฐบาลดังกล่าวออกมาชุมนุมเรียกร้อง ให้พ้นจากตำแหน่ง ต่อมาในรัฐบาลของ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะก็ถูกตั้งคำถามจากสังคม ว่ามีความชอบธรรมในเรื่องของที่มาของ การจัดตั้งรัฐบาลหรือไม่⁵ ทำให้เกิดการถกเถียงของผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยและ ปัญหาความขัดแย้งบานปลายจนไม่สามารถ แก้ไขได้จนนำไปสู่การแก้ปัญหาโดยการที่

⁵ วีระ เลิศสมพร, รัฐบาลไทยกับความชอบธรรมทางการเมือง, (เชียงใหม่:กรรมการศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า), หน้า 1-4. เรื่องเดียวกัน.

ทหารออกมาทำการรัฐประหาร ในปัจจุบัน
รัฐบาลภายใต้การปกครองของรัฐบาลของ
พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่มาจากท่า
รัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557
ก็ได้มีการตั้งคำถามจากกลุ่มคนบางกลุ่ม
ที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลหรือผู้แทนทางการเมือง
เมืองดังกล่าวว่ามีความชอบธรรมตามหลัก
การของเสรีประชาธิปไตยหรือไม่

หากจะกล่าวถึงความชอบธรรม
ทางการเมืองตามความหมายของเสรี
ประชาธิปไตยแล้วนั้นผู้แทน จะต้องได้รับ
การยินยอมจากประชาชนส่วนใหญ่ในรัฐ
ในเรื่องของการเข้าสู่อำนาจและการทำงาน
ของผู้แทนทางการเมือง เนื่องจากสังคม
ไทยในปัจจุบันนี้ยังมีข้อถกเถียงในเรื่อง
ดังกล่าวจนนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง
จนถึงทุกวันนี้ว่าผู้แทน รัฐบาลแบบใดที่มี
ความชอบธรรม และยิ่งรวมไปถึงว่าผู้แทน
รัฐบาลจะต้องมีบทบาทและหน้าที่อย่างไร
บ้างถึงจะถือได้ว่าเป็นผู้แทนและรัฐบาลที่
มีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการนำเสนอ ของ
บทความข้างต้นนี้ได้ยกเอาประเด็นเกี่ยว
กับฉันทานุมัติ (Consent) และ การเป็น
ตัวแทน (Representation) ที่ผู้ศึกษาได้ใช้
มาอธิบายสิ่งที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้น
ของชาติ กอบจิตติ เนื่องจากนิยายและเรื่อง
สั้น ดังกล่าวได้มีสอดแทรกความคิดดังกล่าว
ที่ได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมทางการเมือง
ในขณะที่ยานายและเรื่องสั้นกล่าวถึง
นั้น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงหลัก
การฉันทานุมัติ (Consent) ที่เป็นหลักการ
สำคัญของการได้มาซึ่งผู้แทนที่ได้รับความ
ยินยอมพร้อมใจจากประชาชนที่เป็นหัวใจ

สำคัญของแนวคิดเสรีประชาธิปไตย (Liberal
Democracy) รวมไปถึงหลักการเป็นผู้แทน
(Representation) ว่าควรมีบทบาทหน้าที่
อย่างไร ซึ่งที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้น
ของชาตินั้นได้รับอิทธิพลและมีความสัมพันธ์
กับบริบทแวดล้อมทางสังคมและการเมือง
ในช่วงที่นิยายและเรื่องสั้นกล่าวถึงอย่างไร
บ้างเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาหลักคิดที่ว่า
ด้วยฉันทานุมัติ และการเป็นตัวแทนตาม
หลักการของเสรีประชาธิปไตยเพื่อให้เกิด
ความรู้เข้าใจว่าแท้จริงแล้วผู้แทนตามหลัก
ประชาธิปไตยหรือเสรีประชาธิปไตยควรที่
จะมีที่มารวมไปถึงบทบาทหน้าที่อย่างไร
บ้าง โดยผู้ศึกษาจะนำเสนอแยกแต่ละหลัก
การตามลำดับ

1.ฉันทานุมัติ Consent

1.1.ความคิดเกี่ยวกับฉันทานุมัติ (Consent)

ฉันทานุมัติ Consent หรือ อำนาจ
อันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาล
เกิดจากความยินยอมเป็นแนวคิดเกี่ยวกับ
สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ ในด้านการปกป้อง
สิทธิเสรีภาพของมนุษย์โดยรัฐนั้นต้องมา
จากการยินยอมของคนในสังคม เพื่อให้
รัฐบาลมาทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิ
เสรีภาพในด้านต่างๆ เมื่อมนุษย์มารวมตัว
กันเกิดเป็นสังคมแล้วพวกเขาก็ได้ร่วมกัน
ทำสัญญาหรือที่เรียกว่า สัญญาประชาคม
Social contract เพื่อเป็นข้อตกลงร่วมกัน
ในการจัดตั้งสังคมและผู้ปกครองขึ้น
มา สังคมและผู้ปกครองจะมาทำหน้าที่ใน
การช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ

มนุษย์ จอห์น ล็อก (John Locke) นักคิดคนหนึ่ง ที่พูดถึงสัญญาประชาคมเห็นว่า สังคมและรัฐบาลเกิดขึ้นมาเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ สังคมจึงเกิดขึ้นจากความยินยอมของสมาชิกที่เข้ามาอยู่ร่วมกันในสังคม และมีผู้มาใช้อำนาจทางสังคมที่หมายถึงสิทธิในการออกกฎหมาย รวมไปถึงบทลงโทษเพื่อใช้ในการปกป้องสิทธิประโยชน์ของบุคคลและส่วนรวมหรือสาธารณะประโยชน์ อำนาจนี้ต้องเป็นอำนาจ ที่ได้รับความยินยอมเท่านั้น ซึ่งเป็นสิทธิส่วนบุคคลแต่ละคนที่ยินยอมมอบสิทธิดังกล่าวให้กับรัฐบาล การให้ความยินยอมนั้นเท่ากับเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจ (Power) เพื่อให้เกิดเป็นอำนาจที่ชอบธรรม (Authority) อำนาจที่ชอบธรรมนั้น หมายถึงสิทธิในการออกคำสั่งที่จะได้รับการเชื่อฟังด้วยที่แตกต่างกับอำนาจ (Power) ที่หมายถึงอำนาจที่มาจากการบังคับ ข่มขู่ เพื่อให้ผู้อื่นทำตามซึ่งผู้ทำตามคำสั่งที่มาจาก การบังคับย่อมที่จะไม่ได้มาจากการยินยอมหรือสมัครใจเหมือนกับอำนาจอันชอบธรรม จอห์น ล็อกได้กล่าวถึงอำนาจที่ชอบธรรมว่า “ผู้ปกครองนั้นจะครองอำนาจอยู่ได้ไม่ใช่เพราะอำนาจองการจากสวรรค์ อำนาจชนบธรรมนิยมประเพณี หรือโดยมีกำลัง แต่อยู่ในอำนาจโดยการที่ประชาชนให้ความยินยอมด้วยความเต็มใจ และประชาชนเท่านั้นจะเป็นผู้

ตัดสินชะตากรรมรัฐบาล” ยังรวมไปถึงรัฐสภาที่มีแนวคิดคล้ายกับล๊อคว่า “ผู้ที่แข็งแกร่งที่สุดไม่อาจจะแข็งแกร่งพอที่จะเป็นนายไปได้ตลอดวันเสียแต่ว่า เขาจะเปลี่ยนจากกำลังมาเป็นสิทธิและการเชื่อฟังมาเป็นหน้าที่และได้กล่าวอีกว่า อำนาจทั้งปวงมาจากผู้เป็นเจ้าของ รวมถึงความเจ็บป่วยทุกข์ยากก็เช่นกัน ดังนั้นเราายอมรับเสียเถิดว่า กำลังนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดสิทธิและเราจะต้องยอมเชื่อฟังเฉพาะอำนาจอันชอบธรรมเท่านั้น”⁶

1.2. จันทานุมติ (Consent) ที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตติ

ในเรื่อง “ทางชนะ” ที่ชาติแสดงให้เห็นถึงการเลือกผู้นำของเด็กนักเรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่งโดยคุณครูจะให้ นักเรียนทุกคนลงความเห็นว่าจะใครจะเป็นหัวหน้าห้อง ทุกคนในห้องยินยอมพร้อมใจเลือกพุฒิมาเป็น หัวหน้าห้อง โดยครูแลเพื่อน ๆ ของพุฒิได้สังเกตถึงพฤติกรรมและความสามารถของพุฒิ ตั้งแต่วันเปิดเทอม วันแรกจนถึงวันที่จะต้องมีการเลือกหัวหน้าห้อง “ทุกคนต่างพร้อมใจเลือกพุฒิมาเป็นหัวหน้าห้อง” โดยเชื่อว่าพุฒิจะสามารถเป็นหัวหน้าห้องที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตำแหน่งหน้าที่สมกับที่ได้รับไว้วางใจจาก เพื่อน ๆ ลักษณะของการเล่าเรื่องในนิยายของชาตินั้นตั้งอยู่ฐานความเชื่อเรื่องของแนวคิด

⁶ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย: สังคมนิยม: คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, (กรุงเทพฯ: ดวงติการพิมพ์, 2523), หน้า 11-12.

⁷ ชาติ กอบจิตติ, ทางชนะ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หอน, 2522), หน้า 49.

ที่ว่าด้วย อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชน (Popular Sovereignty) คือการปกครองที่ให้ความสำคัญกับเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ภายในรัฐโดยการที่ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้แทนเข้ามาใช้อำนาจในทางการเมืองการปกครองแทน ประชาชนทั้งหมด นอกจากนั้นแล้วยังต้องมีการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจโดยใช้หลักการของการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) เพื่อให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุล ดังนั้นรัฐบาลจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนและไม่ละเลยที่จะรับฟังข้อเรียกร้องต่างๆของประชาชน”⁸

จากเนื้อเรื่องในการได้รับการยินยอมและไว้วางใจจากเพื่อนๆและครูให้พุมิเป็นหัวหน้าห้องเห็นได้ว่าชาติต้องการสะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้ว่าพุมิจะเป็นหัวหน้าห้องที่ขบถรังแกเพื่อนหรือใช้อำนาจในการข่มขู่เพื่อนๆ แต่การขึ้นมาเป็นหัวหน้าของพุมิมาจากการได้รับ ฉันทานุมัติ (Consent) ในทางการเมืองหมายถึงการได้รับการยินยอมประชาชนในการที่ประชาชนจะถูกปกครองเพราะถ้าหากผู้ปกครองไม่ได้รับความยินยอมจาก ประชาชนการปกครองในลักษณะดังกล่าวจะเป็นการปกครองที่ปกติสุขไปไม่ได้” รวมไปถึงเรื่องความชอบธรรมทางการเมืองของผู้ปกครองจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มคนในสังคม ถึงแม้จะมีใช้รูปแบบการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตย ฉันทานุมัติก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นเพียงแต่จะจำกัดอยู่ในส่วนของชนชั้นนำ เช่นในการขึ้นครองราชย์ของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยโบราณมักจะมีการประชุมหารือจากขุนนางชั้นผู้ใหญ่และสมาชิกชั้นสูงของราชวงศ์ ซึ่งต่างกับฉันทานุมัติของระบอบประชาธิปไตยที่ความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะอยู่บนหลักการพื้นฐานของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinions) และผ่านการตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Public Participation) จึงจะสามารถกล่าวได้ว่ารัฐบาลดังกล่าวมีความชอบธรรมในการเข้าสู่อำนาจและใช้อำนาจทางการเมือง¹⁰ ตามแนวคิดเสรีประชาธิปไตยใช้การเลือกตั้ง (Election) ถือเป็นฉันทานุมัติเบื้องต้นที่สังคมมอบให้กับการขึ้นสู่อำนาจของรัฐบาล¹¹

เช่นเดียวกับเรื่อง “อนาคตของเรา” ที่ชาติได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับฉันทานุมัติกล่าวถึงจับไม้สั้นไม้ยาวของเด็กที่กำลังจะเล่นตำรวจจับผู้ร้ายกันอยู่ซึ่งแน่นอนว่าคงไม่มีใครอยากที่จะเป็นผู้ร้ายเด็กแต่ละคนก็มีความใฝ่ฝันว่าอยากเป็นตำรวจ เป็นคนจับผู้ร้าย จึงทำให้เกิดการโต้เถียงกันว่าใครจะเป็นตำรวจเป็นผู้ร้าย จนกระทั่งมีเสียงหนึ่งเสนอว่า

⁸ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, หน้า 17.

⁹ สมเกียรติ วันทะนะ, อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย, (นครปฐม:โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, 2544), หน้า 183.

¹⁰ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิภาษา, 2553), หน้า 118.

¹¹ เรื่องเดียวกัน.

**“เรามาจับไม้สั้นไม้ยาวกันอย่างไร
เมื่อวานดีกว่า”**

**“ไม่นานนั้ขอตกลงระหว่างพวก
เขาก็เรียบร้อย เรียกว่าอย่างยุติธรรม”¹²**

หลังจากนั้นไม่นานเด็กกลุ่มดังกล่าวก็สามารถตกลงกันตามเงื่อนไขที่ทุกคนยอมรับไว้เป็นไปอย่างยุติธรรมสำหรับทุกคนจาก การจับไม้สั้นไม้ยาวของเด็กกลุ่มนั้นนั้นเกิดจากการถกเถียงแลกเปลี่ยนทางความคิดของเหล่าเด็ก ๆ เพื่อจะหาวิธีการหรือข้อตกลงที่มีความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับกันของทุกคนหากมองผ่านบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมสาเหตุที่ชาติสะท้อนความคิดเรื่อง ฉันทานุมัติ (Consent) ถ้ามองจากช่วงเวลาที่เขาเขียนเรื่องนี้จบเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2522¹³ ภายใต้รัฐบาลของพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่มาจากการรัฐประหารของพล.ร.อ.สัจจ ชลอมอยู่ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520 ตลอดระยะเวลา 1 ปี 6 เดือนไม่มีสมาชิกผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งของปวงชนชาวไทย นับตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน 2520 จนถึง 13 พฤษภาคม 2522 ซึ่งปกครองภายใต้ “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2520 ฉบับที่ 12 ฉบับชั่วคราว” หลังจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 การรัฐประหารครั้งนี้ถือว่าเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งนับตั้งแต่เหตุการณ์ 6 ตุลาเป็นต้น

มาการเมืองไทยอยู่ภายใต้การปกครองที่ทหารกลับมาบีบหนทางทางการเมือง หรือที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” เริ่มต้นมาตั้งแต่รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ถึงแม้ว่าจะเป็นรัฐบาลที่มาจากพลเรือน รัฐบาลธานินทร์ก็ได้รับการประคับประคองเป็นอย่างดีจากคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเปรียบเสมือนมีเปลือกหอยมาคุ้มครองตัวหอยไว้จนถูกเรียกว่า “รัฐบาลหอย” แต่แล้วก็ถูกเหตุการณ์เปลือกหอยจับ เนื่องจาก รัฐบาลธานินทร์ดำเนินนโยบายที่ทำให้ไม่เป็นที่พอใจของกลุ่มทหาร “ยังเติร์ก”¹⁵ จึงถูกรัฐประหารในที่สุด¹⁶ นับตั้งแต่เหตุการณ์ 6 ตุลาทหารได้มีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูงในการเมืองไทยในขณะนั้นภายใต้การปกครองที่มาจาก การรัฐประหารนั้น การเลือกตั้ง หรือ ฉันทานุมัติทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับการปกครองลักษณะดังกล่าวดังนั้นประชาชนจึงไม่มีบทบาทในการเลือกผู้แทน หรือไม่ได้มีความยินยอมพร้อมใจในการเลือกผู้แทน

ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจของรัฐบาลพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ประสบกับปัญหาราคาน้ำมันในตลาดปรับตัวสูงขึ้นมีผลให้ราคาน้ำมันในประเทศมีราคาสูงส่งผลต่อการผลิตพลังงานไฟฟ้าเพราะส่วนหนึ่งใช้น้ำมันในการผลิต ทำให้สินค้าต่างๆ ได้มีการปรับตัวสูงขึ้น ทำให้เป็นที่ไม่พอใจ

¹² ชาติ กอบจิตติ, มืดประจักษ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พ่อน, 2527), หน้า 115.

¹³ ชาติ กอบจิตติ, หน้า 61.

¹⁵ กลุ่มยังเติร์ก เป็นทหารระดับนายพัน ซึ่งเป็นระดับที่ควบคุมกองกำลังรบอย่างแท้จริง โดยเฉพาะนายพันที่มาจาก จปร.รุ่น 7 นำโดย พ.ต.จำลอง ศรีเมือง และ พ.ต.มัญญะ รูปขจร ฯลฯ

¹⁶ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมืองการปกครองไทย: หลายมิติ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตะวันออก, 2553), หน้า 84.

ของประชาชน¹⁷ ด้วยองค์ประกอบทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่ไม่สู้ดีนักจึงเป็นผลให้ชาตินำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องของผู้นำที่ต้องได้รับการยินยอมจากประชาชน เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงหลักคิดที่ว่าด้วยอำนาจอเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) แต่เห็นได้ว่ารัฐบาลในขณะนั้นมีได้มาจากการยินยอมพร้อมใจของประชาชนตามหลักคิดเกี่ยวกับฉันทานุมติ (Consent) เนื่องจากรัฐบาลดังกล่าวมาจากการทำการรัฐประหารดังนั้นชาติดึงการที่จะสะท้อนความคิดทางการเมืองออกมาว่า ภายใต้การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ต้องให้ความสำคัญกับเสียงของประชาชน และผู้นำนั้นต้องมีความชอบธรรมกับการเข้าสู่อำนาจ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการใดก็ตามแต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับของประชาชน วิธีการหนึ่งของประชาธิปไตยคือการเลือกตั้ง การเลือกตั้งนี้เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดการยอมรับเนื่องจากให้ความสำคัญกับอำนาจของประชาชนในการออกเสียงเลือกผู้แทน

ในนิยายและเรื่องสั้นของชาติก็เห็นด้วยกับกระบวนการเลือกผู้แทนโดยการเลือกตั้งเห็นได้จากเรื่อง “รัฐธรรมนูญของเรา” เรื่องการลงประชามติ ชาติเขียนถึงการลงประชามติว่าก่อนที่จะเราจะอ่านหรือทำความเข้าใจกับสิ่งที่เขียนในรัฐธรรมนูญว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไรเราเห็นด้วยหรือไม่ซึ่งต้องมีการพิจารณาในเรื่องของเนื้อหาตัวบทของรัฐธรรมนูญก่อน แต่ปัญหาในขณะ

นั้นชาติได้แสดงความคิดเห็นว่าจากการที่เขาได้ถามคนที่อยู่แถวบ้านเขาว่าได้อ่านรัฐธรรมนูญที่เขาให้ลงประชามติหรือยัง คำตอบคือยังไม่ได้อ่านแต่ลงว่า “เห็นด้วย” ในการลงประชามตินั้นก็มีคำตอบให้เราเลือกอยู่สองอย่าง คือ “รับ” กับ “ไม่รับ” ไม่มีข้อที่ทำให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ปัญหาคือชาติมองว่าการลงประชามติรัฐธรรมนูญ 2550 ฉบับนั้นอาจจะเป็นการสูญเสียประมาณเนื่องจากคนส่วนใหญ่ที่ลงความเห็นก็ไม่ได้อ่านหรือมีความเข้าใจรัฐธรรมนูญ แสดงให้เห็นผลว่า อ่านไม่เข้าใจ ไม่มีเวลา แต่เลือก รับ ไปเพราะว่าอยากให้เรื่องมันจบๆ ไปอยากให้บ้านเมืองเดินไปต่อ เพราะประชาชนอยากเห็นการเลือกตั้งเร็ว¹⁸

จากตัวบทที่ชาติเขียนนั้นตีความได้ว่า ชาติพยายามที่จะสะท้อนว่า การทำประชามติให้รัฐร่างรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องมีการให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนให้มากๆ ควรที่จะมีการให้นำเสนอแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของแนวคิดเสรีประชาธิปไตย เนื่องจากการทำประชามติดังกล่าวนั้นชาติมองว่าเป็นการทำให้คน แบ่งแยกเป็นสองฝักสองฝ่ายอย่างชัดเจนเพราะผลการลงประชามติดังกล่าวมีคนเห็นด้วย 4 ล้านคนและไม่เห็นด้วย 10 ล้านคน แต่ถึงอย่างไรการลงประชามติในครั้งนี้ก็ยังมีข้อดีอยู่เพราะในอนาคตหากผู้แทนจะขอ แก่กฎหมาย จะได้แก้ยากขึ้นเพราะรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็น

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

¹⁸ ชาติ กอบจิตติ, ล้อมวงคุย, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์หมอ, 2551).

มติของคนทั้งประเทศ แต่ถึงอย่างไรเมื่อเหตุการณ์มันผ่านไปแล้วเราก็ควรที่จะตั้งหน้ารอเพื่อที่จะกลับมาเลือกตั้งกันอีกครั้ง อดีตเป็นสิ่งที่ผ่านไป แล้วเราไม่สามารถกลับไปทำอะไรกับมันได้ ขอให้มองที่ปัจจุบัน ในเวลาดังกล่าวนั้น สส. นักการเมืองก็ต่างพากันเริ่มเปลี่ยนย้าย พรรค หาเสียงเตรียมตัวเลือกตั้ง อีกทั้งยังมีการให้ผู้สมัครเลือกตั้งได้ไปสาบานที่วัด พระแก้วว่าจะไม่ซื้อเสียง¹⁹ การแก้ปัญหาดังกล่าวนั้นชาติมองว่ารัฐบาลในขณะนั้นคงไม่รู้จะแก้ปัญหาอย่างไรกับปัญหาซื้อสิทธิ ขายเสียงของนักการเมืองเลยจำเป็นต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของคนไทย แต่ถึงอย่างไรเขาก็สรุปไว้ตอนท้ายว่า ในวันที่ 23 ธันวาคม 2550 ไปเลือกตั้งกันเถอะครับ อย่างน้อยเราก็ไปลงประชามติให้เขาเห็นว่า เราชอบการเลือกตั้ง มากกว่าไม่มีการเลือกตั้ง²⁰

แสดงให้เห็นว่านิยายและเรื่องสั้นของชาติเรื่องดังกล่าวมีเป้าหมายที่สนับสนุนวิธีการเลือกผู้แทนด้วยวิธีการเลือกตั้งมากกว่ามาจากการปฏิวัติรัฐประหาร เนื่องจากนิยายและเรื่องสั้นในหลายๆ เรื่องของชาติ ที่ได้เขียนถึงเรื่องผู้แทนที่มาจากความยินยอมของประชาชน อีกทั้งยังเขียนกับการอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเผด็จการที่ประชาชนขาดสิทธิเสรีภาพในการเป็นอยู่ในการใช้ชีวิต อีกทั้งยังไม่สามารถเลือกนักการเมืองที่เขาไว้วางใจที่จะให้มาเป็นผู้แทน ถึงอย่างไรแม้ว่าชาติจะมองว่าในปัจจุบันนักการเมืองจะมีทั้งดี

และไม่ดีมีให้เราเลือกไม่มาก แต่การเลือกตั้งก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่ง หรือ สิทธิอย่างหนึ่งของประชาชนภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยได้มีโอกาสเลือกผู้แทนด้วยความยินยอมพร้อมใจตามหลักคิดที่ว่าด้วยอำนาจเป็นของประชาชน ดังนั้นจะมีนักการเมืองที่ดีให้เราเลือกไม่มากชาติก็ยังสนับสนุนให้คนไปเลือกตั้งซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการในการสรรหาผู้แทนของระบอบประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งนั้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้แทนนั้นมาจากการตัดสินใจของประชาชนจริงๆ และเมื่อผู้แทนได้รับเลือกเข้ามาเป็นผู้แทนแล้วตามหลักคิดแบบเสรีประชาธิปไตยจะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งผู้ศึกษาจะกล่าวถึงในประเด็นถัดไปเกี่ยวกับผู้แทนเมื่อได้รับการยินยอมจากประชาชน (Consent) เข้ามาแล้วควรจะมียุทธศาสตร์หน้าทืออย่างไรบ้าง จึงจะถือว่าเป็นผู้แทนที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy)

2.การเป็นตัวแทน (Representation)

2.1. ความคิดเกี่ยวกับการเป็นตัวแทน

การเป็นตัวแทน หรือ การปกครองโดยผู้แทน เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยทางอ้อม ที่ให้ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้แทนเข้าทำหน้าที่ทางการเมือง เช่น ออกกฎหมาย จัดตั้งรัฐบาลคณะผู้บริหารประเทศ รวมถึงการตรวจสอบถ่วงดุลการ

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า220.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

ทำงานของรัฐบาล²¹ การปกครองรูปแบบดังกล่าวเกิดขึ้นมาพร้อมกับการกำเนิดรัฐชาติ (Nation State) ซึ่งรัฐจะมีรูปแบบอาณาเขต และพลเมืองที่มีจำนวนมากขึ้น ทุกรัฐจึงหาวิธีการที่มีความเป็นประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับการขยายตัวของรัฐชาติดังกล่าวจึงเกิดเป็นประชาธิปไตยทางอ้อมหรือแบบตัวแทนขึ้นมาเพื่อใช้อำนาจในทางการเมืองแทนประชาชน²²

แนวคิดที่ว่าด้วยการปกครองโดยผู้แทนข้างต้นนี้ได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญาการเมือง อย่างเช่น จอห์น ล็อกปรากฏในความคิดเรื่องสัญญาประชาคมที่ว่ารัฐบาลจะต้องเป็นตัวแทนของประชาชนทำหน้าที่แทนและรับผิดชอบต่อประชาชน มีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลใน สังคมการเมือง แต่หากรัฐบาลที่มาจากประชาชนทำผิดวัตถุประสงค์ที่ให้ไว้หรือทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ประชาชนย่อมมีสิทธิที่ถอดถอนรัฐบาลอาจจะใช้กำลังหรือการปฏิวัติหากมี ความจำเป็น ส่วนมองเตสกีเยอ (Montesquier) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองโดยผู้แทนว่า อำนาจอธิปไตยควรจะมาจากราษฎรทั้งหมดทั้งมวลแต่ด้วยหลักการดังกล่าวไม่สามารถปฏิบัติ ได้

ในรัฐใหญ่ๆ และไม่สะดวกในรัฐเล็กๆ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการเลือกตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งโดยประชาชน²³ การเข้ามาเป็นตัวแทนของรัฐบาลหรือผู้ปกครองเห็นได้ว่าจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนก่อนถึงจะมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจ เมื่อได้รับความยินยอม พร้อมใจจากประชาชนแล้ว กลุ่มคนเหล่านี้เปรียบเสมือนผู้แทนหรือตัวแทนในการใช้อำนาจของประชาชนด้วยเพราะในยุคปัจจุบันประชาธิปไตยทางตรง(Direct Democracy) โดยการให้ประชาชนในรัฐทั้งหมดทำ หน้าที่ในการปกครองไม่สามารถที่จะกระทำได้²⁴ เนื่องจากจะทำให้เกิดสภาวะแห่งความไม่สะดวก (State of Inconvenience) สภาวะดังกล่าวตามสายนักทฤษฎีที่ว่าด้วยสัญญาประชาคม (Social contract) จะเป็นลักษณะ ของสภาวะธรรมชาติที่ไม่มี ความเป็นระเบียบวินัย²⁵ เพื่อ เป็นการหลีกเลี่ยงสภาวะแห่งความไม่สะดวกหรือสภาวะธรรมชาติ ซึ่งในสังคมยุคใหม่ได้มีการขยายตัวไปอย่างมากและประชากรภายในรัฐมีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นประชาธิปไตยในแบบเสรีนิยมต้องเลือกใช้ผู้แทน เพื่อทำหน้าที่ในการเมืองการปกครองและออกนโยบาย

²¹ ชรินทร์ สันประเสริฐ, แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและโครงสร้างอำนาจทางการเมือง:สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย, (นนทบุรี:สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2556), หน้า 33.

²² ชรินทร์ สันประเสริฐ, แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและโครงสร้างอำนาจทางการเมือง:สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย, (นนทบุรี:สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2556), หน้า 33.

²³ จุณญ์ สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์, (กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 326.

²⁴ ชรินทร์ สันประเสริฐ, หน้า 37.

²⁵ ทินพันธุ์ นาคาตะ,อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตร, 2544) หน้า 184.

²⁶ กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 112.

สาธารณะ โดย ประชาชนจะเป็นผู้เลือกผู้แทนมาทำหน้าที่ดังกล่าว²⁶ ดังนั้นในการมาเป็นผู้แทนตาม แนวคิดเสรีประชาธิปไตยจะต้องมีข้อชี้วัดหรือหลักการอะไรบางอย่างเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้แทนปฏิบัติหน้าที่ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมจริงรวมถึงตอบสนองความต้องการของประชาชนได้

หลักการเป็นตัวแทนกับการเลือกตั้ง การเป็นผู้แทน(Representative) ทั่วไปแล้วคนมักเข้าใจว่าเป็นการที่ผู้แทนนั้นจะได้รับมอบอำนาจหรือมอบเงินจากผู้มีอำนาจไปทำหน้าที่แทนตามอำนาจที่ได้รับ และในทางการเมืองสมาชิกผู้แทนราษฎรก็คือผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจทางการเมืองจากประชาชนผ่านการเลือกตั้ง แต่ว่าการเลือกตั้งก็มีได้ระบุอย่างชัดเจนว่าให้ผู้แทนไปทำหน้าที่แทนประชาชนในเรื่องใดบ้างเราเข้าใจกันว่าสมาชิกผู้แทนราษฎรคือตัวแทนในการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน จึงทำให้เกิดคำถามตามมาว่า ผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนคืออะไร? ใครเป็นผู้ตัดสิน? ประชาชนคือใคร? อำนาจทางการเมือง? การปกครองมีขอบเขตหรือข้อจำกัดเพียงใด Heinz Eulau และ Paul D. Karps ได้ให้หลักการสำคัญในการเป็นตัวแทนในเชิงการตอบสนองไว้ 4 ประการ คือ ²⁷

1.การตอบสนองในเชิงนโยบาย
เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการ

ทางนโยบายของประชาชนที่มีฐานะเป็นผู้เลือกผู้แทนที่มีนโยบายสาธารณะตรงกันกับการตอบสนองทางนโยบายของผู้แทน²⁸ คือผู้แทนสามารถที่จะออกนโยบายสาธารณะกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นประโยชน์กับประชาชนเท่ากับว่าผู้แทนนั้นสามารถตอบสนองเชิงนโยบายได้ตามคุณสมบัติของผู้แทน

2.การตอบสนองในเชิงบริการ
เป็นเรื่องของผลประโยชน์และการบริการต่างๆที่ผู้แทนจะต้องกระทำต่อประชาชนบริการดังกล่าวนี้ได้แก่การพบปะการตอบจดหมายการจัดประชุมหรือทัศนศึกษา ให้กับประชาชนในเขตบริการของผู้แทน นอกจากนั้นแล้วยังรวมถึงการให้บริการในการช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานและแก้ไขปัญหาของประชาชนในการติดต่อราชการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เท่ากับว่าผู้แทนจะต้องมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐที่ให้บริการต่างๆในกรณีที่ประชาชนเข้าไม่ถึงเจ้าหน้าที่หรือบริการนั้นๆ²⁹

3.การตอบสนองในเชิงผลประโยชน์ การที่ผู้แทนจะต้องทำหน้าที่ในการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆให้กับประชาชนในเขตเลือกตั้งของตน ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนา สนับสนุนโครงการที่ให้ประโยชน์

²⁶ เรื่องเดียวกัน.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁹ เรื่องเดียวกัน.

แก่ประชาชนในแต่ละด้าน เช่น เกษตร
อุตสาหกรรม สาธารณสุข การศึกษา
พาณิชยกรรม จนถึงความมั่นคงภายใน³⁰

**4. การตอบสนองในเชิง
สัญลักษณ์** ในส่วนนี้จะเป็นการตอบสนอง
ในลักษณะของเชิงจิตวิทยา กล่าวคือการตอบ
สนองในสามลักษณะที่กล่าวมาแล้วนั้นจะ
เป็นการตอบสนองในเชิงรูปธรรมหรือแบบ
พฤติกรรมที่ผู้แทนต้องปฏิบัติ แต่ในการ
ตอบสนองเชิงสัญลักษณ์จะหมายถึงการที่ผู้
แทนสร้างความเชื่อถือ (Trust) และความไว
วางใจ (Confidence) ที่ทำให้ประชาชนหันมา
ให้การสนับสนุนและร่วมมือผู้แทน³¹

2.2. การเป็นตัวแทน Representation ที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้น ของชาติ กอบจิตติ

จากตัวบทนิยายและเรื่องสั้นใน
หลายเรื่องได้มีการสะท้อนแนวคิดที่ว่าด้วย
การเป็นตัวแทน ซึ่งในแต่ละเรื่องก็สะท้อน
สภาพสังคมการเมืองในสภาพแวดล้อม
ที่แตกต่างกันออกไปตามบริบท เริ่มต้น
จากหลักการแรก การตอบสนองทางด้าน
นโยบาย ในรวมเรื่องสั้นชุดมีดประจำตัวเรื่อง
“ผืนกลางแดด”³² เป็นการสะท้อนนโยบาย
ของรัฐบาลในขณะนั้นที่มุ่งเน้นการส่งข้าว
ออกนอกประเทศ ทำให้ข้าวภายในประเทศมี
ราคาแพงเป็นผลให้คนยากจนที่หาเช้ากินค่ำ
ได้เงินมาก็เอามาซื้อข้าวที่มีราคาแพงอีกทั้ง
นอกจากซื้อข้าวแล้วพวกเขายังต้องมีภาระ
ที่ต้องเลี้ยงดูครอบครัวลูกหลานแสดงให้เห็น

เห็นว่าในนิยายและเรื่องสั้นของชาติดังกล่าว
ต้องการที่สะท้อนถึงการดำเนินนโยบาย
ของรัฐบาลหรือผู้แทนในช่วงเวลาดังกล่าว
ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของ
ประชาชนที่เป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงาน จนนำไป
สู่บทสนทนากันระหว่างชายหนุ่มกับชาย
ชราโดยชาติต้องการที่จะเขียนเพื่อเสียดสี
รวมถึงสร้างการรับรู้ถึงการดำเนินนโยบาย
ที่ไม่ตอบสนองประชาชน จนประชาชนต้อง
มานั่งนึกหาทางออกเอง

โดยทางออกเรื่องดังกล่าวนี้นั้นเป็น
ข้อเสนอของตัวละครที่เป็นชายชราในเรื่อง
ที่กำลังนั่งพักหลบแดดกับชายหนุ่ม จาก
รับจ้างตัดหญ้า ณ ที่แห่งหนึ่ง เนื่องจากชาย
หนุ่มนั้นกำลังที่จะมีลูกน้อยก็ได้มาพบกับ
ชายชราว่าช่วงนี้ลำบากต้องทำมาหากินด้วย
ตนเองเพราะภรรยาของเขากำลังจะคลอดทำ
อะไรไม่ได้และเขาก็ได้พูดออกมาด้วยความ
เหนื่อยล้าว่า “..... เียนนี้ต้องซื้อข้าวสารอีก
แล้ว ฮี.....” ชายชรามองไปที่ทุ่งแล้วได้
พูดขึ้นมาว่า “เออ คนเราก็กินหญ้าได้ก็ดี
สินะ” และชายชรา ก็พยายามจะยื่นจะยอให้
ชายหนุ่มลองกินหญ้าดู เพราะว่าถ้าคนกิน
หญ้าได้ก็จะสุขสบายยิ่งขึ้นไม่ต้องไปหาเงิน
มาซื้อข้าวอยากกินก็ออกไปกินไม่ต้องเสีย
เงิน ชายหนุ่มจึงย้อนถามว่าหากคนเรากิน
หญ้างាំងหมดแล้วข้าวจะเอาไปไว้ที่ไหน ชาย
ชราตอบด้วยเสียงสูงเป็นการประชดประชัน
ในการพูดออกมาว่า “พวกคนรวยเขาก็กิน
กันนะสิ เหลือกก็ส่งออกไปขายเมืองนอกให้

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 122.

³² ชาติ กอบจิตติ, มีดประจำตัว, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์หมอ, 2527), หน้า 139.

หมด ได้ราคาดีเสียอีก นำเงินเข้าประเทศอีกปีละหลาย³³ เป็นไปได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่นิยายและเรื่องสั้นกล่าวถึงรัฐบาลน่าจะมีการส่งเสริมนโยบายในการส่งออกจนนำไปสู่การที่ชาติประชิดว่าทหารราคาข้าวยังแพงอยู่เห็นที่ประชาชนจะต้องหันไปกินหญ้าแทน

หากมองในด้านบริบทแวดล้อมของนิยายและเรื่องสั้นดังกล่าวชาติได้เขียนเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2525 บริบททางการเมืองในขณะนั้นเป็นรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี บรรยายากศทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” เนื่องจากรัฐบาลที่ทำหน้าที่ในการบริหารบ้านเมืองเป็นรัฐบาลผสมมาจากบุคคลที่มาจากการเลือกตั้งผสมผสานกับบุคคลที่มีภูมิหลังเป็นเทคโนโลยีและกลุ่มข้าราชการซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มาจากการแต่งตั้งและมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในกระทรวงที่มีความสำคัญ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง และกระทรวงต่างประเทศ³⁴ สาเหตุหนึ่งที่ว่ากล่าวการปกครองแบบประชาธิปไตยครึ่งใบก็ด้วยเหตุที่คณะรัฐมนตรีที่มีบทบาทในการบริหารประเทศจะมาจากฝ่ายข้าราชการ

และเทคโนโลยีอันเป็นความต้องการของพลเอกเปรม ที่จะสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลของตน ซึ่ง Allen Hicken ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวว่าผลของการที่คณะรัฐบาลที่มีบทบาทในการออกนโยบายบริหารประเทศส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง จึงมุ่งเน้นที่จะดำเนินนโยบายที่เกิดผลประโยชน์กับกลุ่มผู้สนับสนุนของตนเองมากกว่าที่จะดำเนินนโยบายตอบสนองประชาชน³⁵ ส่วนผู้แทนหรือนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งมีบทบาทในการดำเนินนโยบายน้อยมากเพราะว่าถึงแม้จะเป็นรัฐบาลที่ผสมแต่พลเอกเปรมก็พยายามที่จะป้องกันมิให้นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งเข้าไปแทรกแซงนโยบายทางเศรษฐกิจระดับมหภาคในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจในขณะนั้นรัฐบาลพลเอกเปรมได้มุ่งที่จะดำเนินนโยบายส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ เนื่องจากก่อนหน้านี้รัฐบาลประสบกับปัญหาวิกฤติราคาน้ำมันแพงเป็นผลมาจากการปรับตัวราคาน้ำมันในตลาดโลก จึงทำให้ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคที่ผลิตทั้งภายในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศมีราคาแพงขึ้น³⁶

ส่วนในหลักการที่สอง ด้านการตอบสนองทางด้านบริการ ในเรื่องสั้น

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 144.

³⁴ ชัยวัฒน์ มานศรีสุข, ประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย: เล่มที่ 2, (นนทบุรี:สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาราช, 2552), หน้า 13(16).

³⁵ Allen Hicken, The Politics of Economic Reform in Thailand: Crisis of Compromise, อ้างใน ชัยวัฒน์ มานศรี สุข, หน้า 13(33).

³⁶ พอพันธ์ อูยานนท์, เศรษฐกิจกับการเมืองไทย เล่มที่ 1, (นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2549), หน้า 5(25)

ขนาดยาวเรื่อง “รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี”³⁷ ชาติก็ได้สะท้อนถึงความล่าช้าในการตอบสนองและให้บริการกับประชาชน โดยชื่อเรื่องนั้นชาติได้ล้อเลียนจากวาทกรรมทางการเมือง “ยังไม่ได้รับรายงาน” โดย นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี 2 สมัย ที่มีคำตอบคำถามของผู้สื่อข่าวด้วยประโยคดังกล่าวเมื่อไม่ต้องการให้คำตอบใดๆ แก่ ผู้สื่อข่าว การตอบคำถามของนายชวน หลีกภัย ด้วยประโยคดังกล่าว ทำให้สาธารณชนไม่ได้รับรู้รับทราบเรื่องสำคัญจากปากนายกรัฐมนตรีเท่าใดนัก การบริหารงานของนายชวน หลีกภัย ในสายตาสาธารณชนนั้นก็ เป็นไปอย่างล่าช้าพอกับคำตอบในเรื่องต่างๆ ที่กว่าจะได้ยินจากปากของนายกรัฐมนตรีก็ต้องใช้เวลาอันนานที่เป็นดังนี้อาจเนื่องมาจากนายชวนเป็นนักกฎหมาย มีความระมัดระวัง รอบคอบ จึงมีส่วนทำให้ดำเนินการในเรื่องต่างๆ ไม่ทันใจประชาชนจนได้รับฉายาว่าเป็น “ชวนเชื่องช้า” ด้วย และการตอบคำถามใดๆ ก็มีความ ระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ทั้งฉายา “ชวนเชื่องช้า” และคำพูด “ยังไม่ได้รับรายงาน” จึงเป็นวาทกรรม ประจำตัวไปในที่สุด³⁸ โดยเนื้อหาพุ่งไปที่การนำเสนอของระบบการทำงานของหน่วยงานราชการในฐานะ เป็นกลไกในการทำงานของรัฐบาลในการปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ ที่มาจากรัฐบาล แต่ในการดำเนินการ ดังกล่าวนั้น

สาเหตุที่มีความล่าช้าและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนรวมไปถึงการบริการต่างๆ ก็ด้วยเพราะระบบราชการใช้เอกสาร หนังสือราชการในการดำเนินงาน นอกจากนั้นแล้วผู้แทนก็ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานที่ให้บริการ อีกทั้งยังขัดความรับผิดชอบไปที่ระบบราชการว่ามีความล่าช้า ยังไม่ได้รับรายงาน

การตอบสนองเชิงผลประโยชน์ในเรื่อง “ทุกข์ชาวบ้าน”³⁹ เป็นปัญหาด้านการตอบสนองผลประโยชน์ และการจัดสรรงบประมาณให้กับประชาชนโดยจะเห็นได้ว่าจะมีรายการทีวีช่องหนึ่งเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้านที่มีต่อหน่วยงานราชการหรือผู้แทนนักการเมือง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา เพื่อต้องการเป็นปากเสียงแทนประชาชนในการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานราชการ โดยจะให้ประชาชนออกมาเสนอปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ก่อนหลังจากทางรายการเข้าไปติดต่อยื่นเรื่องให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงปัญหาของประชาชน สิ่งแรกที่หน่วยงานต่างๆ ทำคือออกมาอธิบายกับสิ่งที่เกิดและแนวทางในการแก้ไขปัญหาออกทางทีวีเช่นกัน เพื่อเป็นการรักษาภาพลักษณ์ของหน่วยงานตนเอง ชาติเสนอว่าแทนที่เราจะมาใช้วิธีการประจานออกสื่อทำไมเราไม่มานั่ง

³⁷ ชาติ กอบจิตติ, รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พ็อน, 2539).

³⁸ โกศล อนุสิม. วาทกรรมทางการเมืองกับความหมายเชิงสัญลักษณ์ . 2555 แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th/Columnist/ViewNews.aspx?NewsID=9550000105111>. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2558

³⁹ ชาติ กอบจิตติ, เปลญวนใต้ต้นทุเรียน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พ็อน, 2546), หน้า 142.

คุยกันตั้งแต่แรกทั้งตัวผู้แทนหน่วยงานและประชาชน เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาาร่วมกัน นอกจากนั้นแล้วแทนที่จะรอหน่วยงานต่างๆ ในเบื้องต้นในประชาชนก็ควรที่จะรวมกันแก้ปัญหาสร้างจิตสำนึกว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัญหาของส่วนรวมจึงต้องร่วมกันแก้ไข มิใช่คิดว่าเป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง

“รายงานการประชุม 1 2”⁴⁰ ความล่าช้าในการจัดสรรงบประมาณที่เป็นประโยชน์กับประชาชนแต่ในส่วนที่คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์กับการสร้างภาพลักษณ์ให้กับผู้แทนนักการเมืองกลับมีการดำเนินการอย่างรวดเร็วกว่าปัญหาของชาวบ้าน เกี่ยวกับงบประมาณในการติดตั้งไฟฟ้าเนื่องจากมีหมู่บ้านแห่งหนึ่งยังไม่มีไฟฟ้าใช้มากกว่าสิบปีหลังจากที่หมู่บ้านอื่นในบริเวณโดยรอบมีไฟฟ้าใช้ก็ได้ทวงถามไปที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ให้ปลัดตำบลมาชี้แจงว่าได้ของบประมาณไปแล้วคาดว่าจะไม่เกินกลางปีเมื่องบประมาณมาถึงจึงจะสามารถดำเนินการได้ ให้ชาวบ้านอดใจรออีกนิด ใหนๆก็รอบมาสิบกว่าปีแล้วอีกไม่กี่เดือนจะเป็นไร และได้บอกกับชาวบ้านว่าไม่ต้องกังวลไปในปีนี้มีโครงการใหญ่เพียงสองโครงการเท่านั้นคือโครงการติดตั้งไฟฟ้า กับงบในการสร้างที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลใหม่

ในเนื้อเรื่องชาติได้สะท้อนถึงการยังไม่เห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องสร้างที่ทำการใหม่ ในการที่จะสร้างนั้นหากมองในทางธุรกิจก็ต้องดูถึงความสมเหตุสมผล

ของรายได้ที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้รับกับการลงทุนที่จะต้องสร้างว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ต้องมาดูว่าองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเก็บงบประมาณได้เท่าไร ต่อปีนำไปสร้างราคาเท่าไร ถ้าเป็นในทางธุรกิจถือว่าขาดทุนแน่ๆเอกชนแทนที่จะนำเงินสองล้านกว่าบาทมาใช้ประโยชน์ได้ตั้งมากมายแทนที่จะเอาไปสร้างตึกสำนักงานให้กับคนไม่กี่คน ซึ่งในความเป็นจริงองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ดูแลบริหารงานท้องถิ่น นโยบายต่างๆ ขึ้นอยู่กับเขา ถ้าเปรียบตำบลหนึ่งคือเมืองเมืองหนึ่งเขาก็ต้องมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวเมือง แต่นี่ดูคล้ายกับว่าพอได้รับมอบหมายให้ดูแลเมืองสิ่งแรกที่สำคัญที่จะต้องทำก่อนคือสร้างพระราชวังให้กับตนเอง ไฟร์ฟ้าจะเดือดร้อนอยู่กินกันอย่างไรว่ากันทีหลัง ขอให้ผู้ปกครองได้อยู่สุขสบายไว้ก่อนเป็นใช้ได้ ถ้าคิดแบบนี้บริหารการปกครองกับแบบนี้มันก็คงไม่ต่างจากโครงสร้างการปกครองแบบเก่าที่ผ่านมาเท่าไรหรอกครับ⁴¹

จากบริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มีการประกันสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชนซึ่งสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นในสังคมไทยเนื่องจากการเสนอกฎหมายในการให้สิทธิประชาชนในการออกเสียงลงประชามติ รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนรวมถึงการมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นรวมถึงมีกลไกอำนาจรัฐในการ

⁴⁰ ชาติ กอบจิตติ, ล้อมวงคุย, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์พ็อน, 2551), หน้า 155.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน.

ป้องกันควบคุมการเข้าสู่การดำรงตำแหน่งของนักการเมือง รวมถึงกลไกการตรวจสอบ ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตย⁴² แต่หากผู้แทนชาติจิตสำนึกในการทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมชาติมองว่าไม่ต่างอะไรกับการอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญที่ไม่มีหลักประกันใดๆ หรือยุคที่บ้านเมืองเกิดความปั่นป่วนวุ่นวายอย่างที่ผ่านๆ มาเลย ดังนั้นผู้ศึกษามองว่าการพัฒนาของประชาธิปไตยก็ต้องได้รับผลกระทบ โดยสาเหตุมาจากตัวผู้แทนและนอกจากนั้นแล้วการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต้องให้ความสำคัญกับการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของผู้นำนักการเมือง

จากการสะท้อนปัญหาของผู้แทนในด้านของการตอบสนองความต้องการทางด้านผลประโยชน์ให้กับประชาชนเพื่อเป็นการสนับสนุน และเพื่อประโยชน์สาธารณะนั้นเป็นสิ่งที่ผู้แทนจะต้องตระหนักถึงการนำเสนอด้วงกล่าวของชาตินั้นก็เพื่อที่จะทำให้เกิดความตระหนักถึงหน้าที่ของผู้แทน รวมถึงประชาชนเองก็ต้องร่วมกันในการมีส่วนร่วมช่วยการรับผิดชอบด้วยเช่นกัน ดังนั้นหากรัฐบาลหรือผู้แทน ที่ได้มีการตอบสนองไม่ว่าจะทั้งนโยบาย การบริการ และผลประโยชน์ก็จะนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือรัฐบาลที่สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ทำเรื่องทุจริตคอร์รัปชัน ทำเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นผลให้ประชาชนยินยอมพร้อมใจที่จะให้ความ

ร่วมมือ และสนับสนุนให้ในอนาคตผู้แทนก็จะได้รับความวางใจเข้ามาทำหน้าที่ผู้แทนอีกครั้งหนึ่งจากประชาชน

การสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการเป็นตัวแทนของชาตินั้นได้รับอิทธิพลมาจากบริบทสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองในแต่ละช่วงเวลาที่เขาได้กล่าวถึงนั้น จะเป็นผู้แทนในลักษณะที่ไม่ได้ทำอะไรเพื่อสาธารณประโยชน์เท่าที่ควร ส่วนใหญ่จะมุ่งที่จะหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง อีกทั้งการทำงานหรือการดำเนินนโยบายที่ล่าช้าไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ชาติจิตต้องการจะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของผู้แทนในลักษณะต่างๆ เพื่อที่จะให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันรวมไปถึงมีการตั้งคำถามกับสังคมว่าการเป็นตัวแทนตามแนวคิดเสรีประชาธิปไตยหรือประชาธิปไตยที่ว่าต้องทำเพื่อสาธารณะประโยชน์นั้นจะต้องมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง ซึ่งชาติจิตพยายามที่จะสะท้อนหลักคิดต่างๆ ผ่านปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของการตอบสนองในเรื่องของการดำเนินนโยบายของนักการเมืองจากตัวอย่างของการดำเนินนโยบายมุ่งการส่งออกในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมจนทำให้สินค้าภายในราคาสูงและเกิดความขาดแคลน ปัญหาด้านการบริการ ที่กล่าวถึงการให้บริการของหน่วยงานราชการ รวมถึงผู้แทนที่ทำงานด้วยความล่าช้าไม่ตอบสนองประชาชนในยุคของนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีจนทำให้เกิดวาทกรรมที่ว่า “ยังไม่

⁴² วีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, การเมืองการปกครองไทย พ.ศ.2535-2550:เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทยหน่วย 8-15, (นนทบุรี:สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552), หน้า 14(16).

“ได้รับรายงาน” จึงทำให้ชาติเอวาทกรรมดังกล่าวมาเป็นชื่อเรื่องเพื่อใช้ในการสะท้อนปัญหาดังกล่าว และนอกจากนั้นเป็นการสะท้อนปัญหาเรื่องของการตอบสนองด้านผลประโยชน์ให้กับประชาชน ที่กล่าวถึงการที่ผู้แทนไม่ได้มีความต้องการที่จะทำเพื่อสาธารณะอย่างแท้จริงแต่สนใจที่จะนำงบประมาณไปสร้างสำนักงานที่ใหญ่โตโดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับประโยชน์ การสะท้อนถึงปัญหาการเป็นผู้แทนในสังคมของชาติก็เพื่อที่จะต้องการสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการปกครองแบบ เสรีประชาธิปไตยที่จะต้องทำหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของผู้แทนหรือรัฐบาลที่เราได้ให้ความยินยอมเลือกตั้งมาเป็นผู้ใช้อำนาจแทนประชาชนในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในด้านต่างๆ หากผู้แทนไม่ปฏิบัติตามประโยชน์สาธารณะ

3. สรุป

จากการนำเสนอหลักการฉันทานุมัติ (Consent) และการเป็นตัวแทน (Representation) ที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตตินั้นพบว่าจากแนวคิดเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) ที่ให้อำนาจกับประชาชนในการเลือกผู้แทนมาใช้อำนาจและทำหน้าที่แทนประชาชนหรือที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ดังนั้นการเข้าสู่อำนาจของผู้แทนจะต้องได้รับความยินยอมหรือฉันทานุมัติ (Consent) จาก

ประชาชนซึ่งถือได้ว่าอำนาจดังกล่าวนี้เป็นอำนาจที่ชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาล ในนิยายและเรื่องสั้นของชาตินั้นก็ได้พยายามที่จะสะท้อนแนวคิดดังกล่าวผ่านนิยายและเรื่องสั้นเรื่อง ทางชนะ ,อนาคตของเรา ,รัฐธรรมนูญของเรา ที่พยายามจะสนับสนุนแนวคิดหลักการเลือกผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลที่จะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนก่อนไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดซึ่งวิธีการหนึ่งที่ปรากฏในนิยายและเรื่องสั้นของชาติก็คือวิธีการเลือกตั้งซึ่งถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งของประชาธิปไตยเพื่อที่จะได้มาซึ่งผู้นำที่ได้รับความยินยอมจากประชาชนส่วนใหญ่มาเป็นผู้แทนในการใช้อำนาจและทำหน้าที่แทนประชาชน การนำเสนอหลักการดังกล่าวของชาติ กอบจิตติก็เนื่องด้วยได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคม การเมืองที่ผู้แทนทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวมิได้มาจากการเลือกตั้งหรือความยินยอมของประชาชนตามแนวคิดของเสรีประชาธิปไตยซึ่งบทความนี้พยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าผู้นำที่มาจากการยินยอมจากประชาชนหรือได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนนั้นจะให้ความสำคัญกับประชาชนในการรับฟังข้อคิดเห็นและตอบสนองความต้องการของประชาชนมากกว่ารัฐบาลหรือผู้แทนที่มีได้มาจากการเลือกตั้งเพราะผู้แทนที่ได้รับฉันทานุมัติจะต้องตอบสนองประชาชนเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนให้เลือกตั้งตนเข้ามาเป็นผู้แทนในครั้งต่อไป

หลักการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมให้ให้ผู้แทนตอบสนองความต้องการของสาธารณประโยชน์

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดคำถามตามมาว่าอะไรคือการทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพของผู้แทนทางการเมืองบทความนี้จะได้นำเสนอหลักการเป็นตัวแทน (Representation) ว่าผู้แทนเมื่อได้รับฉันทานุมัติ (Consent) ความยินยอมจากประชาชนและจะต้องมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง ซึ่งตามหลักการดังกล่าวผู้แทนนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ให้กับสาธารณประโยชน์และประชาชนไม่ว่าจะเป็นการตอบสนองในด้านนโยบาย , การตอบสนองในเชิงบริการ , การตอบสนองในเชิงผลประโยชน์ และการตอบสนองในเชิงสัญลักษณ์นั้นก็คือการทำให้ประชาชนให้ความเชื่อมั่นและเชื่อถือในตัวผู้แทนและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนให้เข้ามาเป็นผู้แทนต่อไป ซึ่งในนิยายและเรื่องสั้นของชาติก็ได้พยายามที่จะสะท้อนสภาพบริบททางสังคมการเมืองที่ประชาชนไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ในแต่ละช่วงบริบททางประวัติศาสตร์การเมืองไทย เช่น ในช่วงยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ ที่ชาติได้สะท้อนปัญหาการไม่ได้รับการตอบสนองในด้านนโยบายจากรัฐบาลซึ่งเป็นผลมาจากผู้แทนหรือรัฐบาลส่วนหนึ่งมิได้มาจากการเลือกตั้งคือมาจากการแต่งตั้ง ซึ่งไม่ได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนเข้ามาเป็นตัวแทนจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนเพื่อที่จะให้ตนได้รับเลือกในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ในเรื่องรายงานถึง ชพนช นายกรัฐมนตรีก็ได้กล่าวถึงการตอบสนองในด้านการให้บริการที่ล่าช้าในยุคของนายชวน หลีกภัยเป็นนายก

รัฐมนตรี อีกทั้งยังรวมไปถึงการสะท้อนปัญหาการตอบสนองด้านผลประโยชน์ที่ประชาชนไม่ได้รับจากผู้แทนนักการเมืองเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ของประชาชนว่าแท้จริงแล้วผู้แทนรัฐบาลที่ได้รับอำนาจหรือความยินยอมจากประชาชนควรจะมีความบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้างถึงจะถือได้ว่าเป็นผู้แทนที่มีประสิทธิภาพในการให้การตอบสนองในด้านต่างๆ กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้ทราบและใช้ในการตัดสินใจเลือกหรือให้การสนับสนุนผู้แทนดังกล่าวว่าสมควรที่จะได้รับฉันทานุมัติหรือความยินยอมจากประชาชนในการเข้ามาเป็นตัวแทนต่อไปหรือไม่ ในการนำเสนอหลักการของฉันทานุมัติ (Consent) และการเป็นตัวแทน (Representation) ของบทความข้างต้นนี้ก็เพื่อทราบถึงกลไกสำคัญของแนวคิดดังกล่าวซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการหาทางออกของปัญหาและการพัฒนาการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยของเราให้มีเสถียรภาพและความมั่นคงยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนก วงษ์ตระหง่าน. (2530). การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร . กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2553). การเมืองการปกครองไทย:หลายมิติ . กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ตะวันออก.
- ชาติ กอบจิตติ. (2522). ทางชนะ . กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2544). มีดประจำตัว. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2546). เปลญวนใต้ต้นหุ่น. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2539). รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2551). ล้อมวงคุย. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์หอน.
- ชัยวัฒน์ ม่านศรีสุข. (2552). ประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย:เล่มที่ 2 . นนทบุรี:สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2519). ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2552). การเมืองการปกครองไทย พ.ศ.2535-2550: เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทยหน่วย 8-15. นนทบุรี:สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ทินพันธ์ นาคาตะ. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตร.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2522). วรรณกรรมการเมือง. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์กราฟิอาร์ต.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย : **Contemporary Political Ideologies** นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ.

แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี Political Concept of Royal Nationalism in Tamayanti's Novels

ธีรจุฑา เมฆิน¹

Teejuta Makhin²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการตีความ (Hermeneutic) ซึ่งการตีความนวนิยายของทมยันตีได้เลือกใช้กรอบการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายของทมยันตีได้สะท้อนแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมในลักษณะของการกำหนดให้กษัตริย์เป็นแกนกลางของเรื่อง พร้อมทั้งผลิตซ้ำแก่นหลักของแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมในฐานะเรื่องเล่าแห่งชาติที่ว่าด้วยการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ รวมทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าทมยันตีมีความคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยมและอนุรักษนิยมอย่างเด่นชัดอันสะท้อนผ่านนวนิยาย นอกจากนี้นวนิยายยังมีความเป็นชาตินิยมสูง ซึ่งนวนิยายของทมยันตีก็ประสบความสำเร็จในการสอดแทรกความคิดทางการเมืองเหล่านี้ให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : แนวคิดทางการเมือง, ราชาชาตินิยม, นวนิยาย, ทมยันตี

¹ นักศึกษาปริญญาโท, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² Master's Student of Politics and Government Program, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University.

Abstract

This article aims to study the Political Concept of Royal Nationalism in Tamayanti's novels. This qualitative research is a Documentary Research and a Hermeneutic research methodology along with the content analysis was utilized. The research thus chooses to bring about the usage of Textual Analysis framework to study and analyze text through Political Concept of Royal Nationalism. The results of this research indicated that the novels of Tamayanti has showed Political Concept of Royal Nationalism by specifying the King as the core of the story, and repetition the core of Political Concept of Royal Nationalism which is national narrated by combat for autonomy under the leadership of the King. In terms of Tamayanti's which leads her to the ideas of royalist and conservative indicate by characters in her novels as being royal towards the monarch institution. Moreover, the novel of Tamayanti contains also strongly nationalism and successful in intercalate these political thoughts to the reader very well.

Keyword : Political Concept, Royal Nationalism, Novels, Tamayanti

บทนำ

นวนิยาย (Novel) เป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนภาพชีวิต สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของคนในสังคม โดยนวนิยายเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความสนใจจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก เพราะนวนิยายสามารถนำเสนอภาพและเนื้อหาได้หลากหลายและใกล้เคียงกับบริบทชีวิตจริงของคนในสังคมได้มากที่สุด นักเขียนสามารถแสดงความคิดและรายละเอียดตามจินตนาการได้หลายแง่มุม นวนิยายจึงเป็นผลิตผลทางความคิดซึ่งมักประพันธ์ขึ้นจากจินตนาการควบคู่ไปกับความเป็นจริง โดยมีเรื่องราวต่างๆในสังคมเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงาน เพราะนวนิยายกับบริบททางสังคมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องสอดคล้องกัน ดังนั้น สภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมการเมืองจึงมีอิทธิพลและมีส่วนสำคัญที่ทำให้นักเขียนสามารถสร้างเรื่องราว สร้างตัวละคร สร้างเหตุการณ์ตลอดจนสะท้อนความคิดของนักเขียนผ่านนวนิยายด้วย³

ในบรรดานักเขียนนวนิยาย “ทมยันตี” นับเป็นนักเขียนนวนิยายที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคนหนึ่ง และเป็นนักเขียนสตรีคนหนึ่งในจำนวนไม่กี่คนที่ได้รับความนิยมสูงสุดในด้านงานเขียน เช่น คู่กรรม ทวิภพ เป็นต้น อันทำให้กลายเป็นนวนิยายอมตะในวงการวรรณกรรมไทย นอกจากทมยันตีจะมี

ความสามารถในการแต่งเรื่องราวที่มีเนื้อหารักพาฝันเชิงโรแมนติกได้เป็นอย่างดีแล้ว ทมยันตียังเป็นนักเขียนที่มีความโดดเด่นในการนำเสนอเรื่องราวที่มีความเป็นชาตินิยมด้วย โดยเฉพาะ “ความเป็นราชาชาตินิยม” ที่มักจะปรากฏในนวนิยายหลายเรื่องของทมยันตี ซึ่งแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมนั้นเป็นความคิด จิตสำนึกที่กำหนดให้เกิดโครงเรื่องประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม โดยถือเอากษัตริย์เป็นแกนกลางของประวัติศาสตร์ชาติ ดังจะเห็นได้จากนวนิยายของทมยันตีส่วนใหญ่ ตัวละครเอกของเรื่องมักจะเป็นชนชั้นสูงหรือชนชั้นกษัตริย์ รวมทั้งการเขียนนวนิยายแนวประวัติศาสตร์ที่มักจะนำเสนอเรื่องราวของกษัตริย์และความรุ่งเรืองในแต่ละรัชสมัยต่างๆ เช่น ร่มฉัตร ถือเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของชาวไทยในอดีต เป็นต้น

การศึกษาแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมในนวนิยายของทมยันตี จึงเป็นวิธีการหนึ่งของการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสภาพการเมืองและการพัฒนาการเมืองในบริบททางประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องอยู่ในความคิดของนักเขียนที่สะท้อนออกมาผ่านนวนิยาย โดยความคิดทางการเมืองจัดเป็นองค์ความรู้รูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญในการทำทำความเข้าใจการเมืองและการพัฒนาการเมืองได้เป็น

³ มันทนา ใบชา, วิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองในนวนิยายของนักเขียนสตรี ช่วง 6 ตุลาคม 2519-23 กุมภาพันธ์ 2534 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2541), หน้า 1.

อย่างดี⁴ เนื่องจากความคิดทางการเมืองอาจสอดแทรกหรือแสดงนัยผ่านงานเขียนที่สามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจได้ รวมทั้งการศึกษานวนิยายที่เกี่ยวข้องกับการเมืองก็นับได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการศึกษาอ้างอิงประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทยได้ ดังนั้น การศึกษาแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายของทมยันตี จึงน่าจะช่วยให้เข้าใจความคิดทางการเมืองในนวนิยายของทมยันตีมากขึ้น และเพื่อจะได้ทราบว่านวนิยายของทมยันตีได้สะท้อนแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมอย่างไร อีกทั้งการศึกษาแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมในนวนิยายของทมยันตีภายใต้บริบทประวัติศาสตร์การเมืองนี้ ย่อมจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ทางการเมืองของไทยในภาพรวมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี

การศึกษาความคิดทางการเมืองผ่านนวนิยายเป็น การศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจถึงความคิด ความหมายที่

นักเขียนพยายามจะสื่อ สะท้อนหรือสอดแทรกไว้ในนวนิยายและเพื่อเปิดเผยให้เห็นถึงแนวคิดทางการเมืองที่ผู้เขียนได้สอดแทรกไว้ในนวนิยาย เนื่องจากตัวบท (Text) หรือนวนิยายถือเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดของนักเขียน เพราะนวนิยายที่นักเขียนได้ประพันธ์ขึ้นมามีกลวิธีการใช้ภาษาในการถ่ายทอดเรื่องราวตามมุมมอง การตีความ และการให้คุณค่า โดยอิงอยู่กับกรอบความรู้ความเข้าใจของผู้แต่งนวนิยายในบริบทหรือยุคสมัยนั้นๆ ซึ่งทมยันตีเองก็ถือได้ว่าเป็นพลเมืองคนหนึ่ง ในสังคมไทยก็ย่อมที่จะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมและเกิดการรับรู้เรื่องเล่าเหล่านี้ภายใต้บริบทประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม ประกอบกับการที่ทมยันตีเป็นนักเขียนจึงทำให้ทมยันตีอาศัยนวนิยายของตนเองเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยม

ทั้งนี้ เมื่อกล่าวถึงแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยม กล่าวได้ว่า แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมคือ โครงเรื่อง (plot) ทางประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง โครงเรื่องดังกล่าวทำหน้าที่กำหนดเรื่องเล่าแห่งชาติ (National narrative) ที่นิยามความเป็นไทย ให้กลายเป็นประวัติศาสตร์แบบ

⁴ กิริติ กล่อมดี, ความคิดทางการเมืองของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 2.

⁵ สุชานาถ นิ่มประเสริฐ, การเมืองในวรรณกรรม : ศึกษานวนิยายเรื่องประชาธิปไตยบนเส้นขนาน (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552) หน้า 2-3.

หนึ่งที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าแบบสมัยใหม่ ว่าด้วยการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ โครงเรื่องนี้มีเนื้อหาว่า ชาติไทยถูกต่างชาติคุกคาม แต่ทว่าสยามประเทศยังมีพระมหากษัตริย์ที่ปรีชาสามารถ ทรงนำการต่อสู้จนกระทั่งกอบกู้และรักษาเอกราชไว้ได้ ประเทศไทยจึงมีสันติสุขและเจริญรุ่งเรืองดังเก่าก่อน เรียกได้ว่า “แนวคิดราชาชาตินิยม” เป็นวาทกรรมที่ครอบงำประวัติศาสตร์ไทย โดยมองว่าพระมหากษัตริย์ของไทยแต่โบราณเป็นผู้นำพาประเทศให้รอดมาได้โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ที่ถูกยกย่องให้เป็นวีรบุรุษของชาติในฐานะผู้เป็นเสาหลักของประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม อันเนื่องมาจากการที่พระองค์ทรงรักษาเอกราชของสยามไว้ได้จากภัยคุกคามของมหาอำนาจตะวันตกทั้งหลาย ด้วยพระปรีชาสามารถ ประกอบด้วยพระสติปัญญาและทรงเล็งเห็นการณ์ไกลเมื่อนำพาประเทศพ้นจากการตกเป็นเมืองขึ้นแล้วยังทรงพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทันสมัยทัดเทียมนานาอารยประเทศอย่างไม่ด้อยหน้าด้อยศักดิ์ศรีที่สำคัญเป็นการพัฒนาที่ประกอบด้วยสันติสุขของคนทุกหมู่เหล่า ภายใต้วาทกรรมประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมนี้ “ราชา” กับ “ชาติ” จึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยมิ

อาจแยกขาดออกจากกันได้ เพราะสถาบันกษัตริย์เป็นผู้พิทักษ์รักษาเอกราชและค้ำประกันความอยู่รอดรวมทั้งความเจริญของชาติ⁶ ซึ่งแนวคิดนี้ถูกนำมาใช้ในการต่อสู้กันระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองหลายครั้งด้วยกันในบริบทการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะบริบทในช่วงทศวรรษ 2490-2510 เป็นช่วงที่มีการฟื้นฟูบทบาทของสถาบันกษัตริย์ในทางการเมืองและวัฒนธรรม ชนชั้นนำไทยได้ร่วมกันสร้างชุดความคิดนี้ขึ้นมาด้วย “การนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชาติ” ทำให้แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมทำงานได้อย่างบรรลุผล แนวคิดนี้จึงถือเป็นอุดมการณ์ซึ่งทำหน้าที่ขยายขอบเขตผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มให้รวมกันได้ในการต่อสู้แข่งขันทางการเมือง และความคิด อุดมการณ์เหล่านี้ยังช่วยให้ผู้นำมาใช้ได้รับความชอบธรรมจากการต่อสู้ทางการเมืองด้วย⁷

ในช่วงบริบททางการเมืองปี พ.ศ. 2516-2519 แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมยังคงถูกนำมาใช้ในการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวา ซึ่งการต่อสู้ทางการเมืองนี้เป็นการทำสงครามจิตวิทยา ที่มีนโยบายสร้างให้สถาบันกษัตริย์กลายเป็นสัญลักษณ์ของชาติไทย ในแง่นี้ ไม่เพียงแต่สถาบันกษัตริย์ถูกใช้เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการ

⁶ ประจักษ์ ก้องกีรติ, และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ : การเมืองและวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลาฯ : แบบเรียนการเมืองวัฒนธรรมจาก 14 ตุลาฯ จากสงครามวาทกรรมสู่การเมืองบนถนนราชดำเนิน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 458.

⁷ ปยุต เทพนรินทร์, การก่อตัวของอุดมการณ์ราชาชาตินิยม 2490-2510, บทความจากวารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน 2556 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 3-4.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

เท่านั้น หากแต่เป็นการผนวกเอาราชากับชาติไว้เป็นหนึ่งเดียวกันอย่างจงใจอีกด้วย⁹ โดยการทำสงครามจิตวิทยานี้ได้ใช้ผู้ที่มีฐานะเป็นศูนย์กลางของความเชื่อทางสังคมหรือศาสนาในประเทศมาสร้างให้เป็นสัญลักษณ์ในการทำสงครามจิตวิทยาผ่านวัตถุทางอุดมการณ์ เช่น สิ่งพิมพ์ หนังสือ และภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งใช้ประเด็นการคุกคามสถาบันกษัตริย์โดยคอมมิวนิสต์เป็นหัวใจของปฏิบัติการสงครามจิตวิทยาต่อต้านคอมมิวนิสต์ในไทยผ่านสื่อต่างๆ ทำให้คนไทยเห็นภาพว่าคอมมิวนิสต์คุกคามสถาบันกษัตริย์ จาริตประเพณีและเอกราชที่ไทยมีมาอย่างยาวนาน⁹ ฉะนั้น การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในบริบทสังคมไทยของฝ่ายอนุรักษนิยมจึงใช้สถาบันกษัตริย์เป็นสัญลักษณ์สำคัญในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ พร้อมทั้งเชิดชูอุดมการณ์ชาตินิยมภายใต้คำขวัญ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ซึ่งสามสิ่งนี้ถือเป็นแกนกลางของประเทศไทย และเป็นสิ่งที่ต้องพิทักษ์รักษาไว้ โดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ¹⁰ ด้วย การปลุกเร้าอุดมการณ์ชาตินิยมและปลุกเร้าอัตลักษณ์ของชาติ โดยการสร้างโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์ไทยขึ้นมาชุดหนึ่งที่เล่าเรื่องการกำเนิดและการอยู่รอดของชาติไทยขึ้นมาชุดหนึ่งที่เล่าเรื่องการกำเนิดและการอยู่รอดของชาติไทยภายใต้การนำของ

พระมหากษัตริย์ ดินแดนของไทยคือสิ่งที่บรรพบุรุษและกษัตริย์ของไทยแต่โบราณได้ปกป้องรักษาเอาไว้ และพวกเราซึ่งเป็นลูกหลานก็ต้องสำนึกในบุญคุณ ไม่ทรยศต่อชาติ ส่วนเครื่องมือทางอุดมการณ์ที่ฝ่ายอนุรักษนิยมใช้ในการปลุกเร้าและถ่ายทอดแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมนี้ ได้แก่ ระบบการศึกษา แบบเรียน เพลงปลุกใจ สารคดี วรรณกรรม นวนิยาย หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ รวมทั้งสื่อมวลชนทั้งหมด

ทั้งนี้ นวนิยายของทมยันตีถือเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์อีกรูปแบบหนึ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อผลิตซ้ำอุดมการณ์ราชาชาตินิยมและใช้ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของทมยันตีภายใต้บริบททางการเมืองไทยในช่วง ปี พ.ศ. 2516-2519 ซึ่งนวนิยายของทมยันตีที่เขียนขึ้นในช่วงเวลานั้นมีความโดดเด่นควบคู่มา กับบทบาทในการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์รวมทั้งสะท้อนความจงรักภักดีของคนไทยที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังที่ได้บรรยายไว้ในนวนิยายว่า “จำไว้คนไทยนั้นยอมอะไรก็ยอมได้ แต่มีอยู่สองประการที่คนไทยจะไม่มีวันให้ใครเป็นอันขาด คือ ศาสนากับพระมหากษัตริย์ ฉันสัญญาไว้อย่างหนึ่งว่า ยังไง ๆ เมืองไทยเราก็ต้องมีพระเจ้าแผ่นดินแน่ ที่จะเป็นอย่างอื่น ฉันไม่ยอมเป็นอันขาด” ข้อความดังกล่าวเป็นข้อความส่วนหนึ่งที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องร่มฉัตร หนึ่ง

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹⁰ พุทธพล มงคลวรรณ, กลุ่มพลังฝ่ายขวาและสถาบันพระมหากษัตริย์ใน “เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519”, หน้า 203. อ้างถึงใน สุทธชัย ยัมประเสริฐ, รวมบทความทางวิชาการ 25 ปี 6 ตุลา ในบริบทสังคมไทย (กรุงเทพฯ : 6 ตุลารำลึก, 2546) หน้า 177-207.

ในนวนิยายชิ้นสำคัญที่สะท้อนและผลิตซ้ำแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมของทมยันตี และจากการวิเคราะห์ข้อความตัวบท (Textual Analysis) นวนิยายของทมยันตีก็พบว่า แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตินั้นอยู่ในลักษณะของการสะท้อนโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์ในฐานะเรื่องเล่าแห่งชาติที่ว่าด้วยการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ โดยถือเอาพระมหากษัตริย์เป็นแกนหลักในการอธิบายประวัติศาสตร์ชาติ ซึ่งการกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นแกนกลางของเรื่องนี้ได้ส่งผลให้ประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมกลายเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักของสังคมไทย ซึ่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง 5 เรื่องของทมยันตี อันได้แก่ ร่มฉัตร ทวิภพ กษัตริยา แก้วกัลยา และอิทธิราช ก็มีจุดร่วมที่สะท้อนถึงความเชื่อมโยงของแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยาย ดังนี้

การนำเสนอภาพของชนชั้นผู้ปกครอง กล่าวคือ ทมยันตีได้นำเสนอภาพของชนชั้นผู้ปกครองผ่านตัวละครหลักในนวนิยาย กล่าวคือ ตัวละครเอกของเรื่องทั้งชายและหญิงจะอยู่ในชนชั้นผู้ปกครองเกือบทั้งสิ้น การนำเสนอภาพชนชั้นสูงของทมยันตีจะอยู่ในลักษณะของการให้ชนชั้น

สูงเป็นตัวแทนของแบบแผนอันถูกต้องและงดงาม ให้ความรู้สึกถึงความสูงส่งและเต็มเปี่ยมไปด้วยศีลธรรม¹¹ ทั้งในส่วนของภารกิจ การแต่งกาย และการวางตัวที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชนชั้นสูง โดยความหรูหราและความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากคนทั่วไปไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความฟุ่มเฟือยหรือความฟุ้งเฟ้อ แต่ในทัศนะของทมยันตินั้นความหรูหรากลับสะท้อนถึงความยิ่งใหญ่และแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชนชั้นสูง ดังที่สุภัทร สวัสดิรักษ์ บรรณาธิการนิตยสารนารีนาท ต่อมาเปลี่ยนเป็นนิตยสารสกุลไทย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ในวารสารการระเถวว่า “ทมยันตีเติบโตขึ้นมาในแวดวงของสังคมประเพณีเก่า ค่านิยมเก่า ซึ่งค่อนข้างไปทางศักดินาเจ้าขุนมูลนาย จนกระทั่งได้แสดงออกมาในรายละเอียดของงานเขียนไม่ว่าจะเป็นบทสนทนา การบรรยายฉากและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครล้วนมีความเกี่ยวข้องกับชนชั้นปกครองและศักดินาทั้งสิ้น”¹² การสะท้อนภาพของชนชั้นผู้ปกครองดังเช่นที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องร่มฉัตร ตัวละครเอกของเรื่องที่ชื่อแม่น้ำวาทมีฐานะอยู่ในชนชั้นปกครอง มีบิดาเป็นเจ้าพระยา ส่วนมารดาเป็นสาวชาววัง มีเชื้อสายมาจากทางจำวนายเวียงจันทร์ จนกระทั่งวาทเติบโตเป็นผู้ใหญ่ออกรับราชการในวัง ซึ่งการใช้ชีวิตอยู่ในวังของวาทนั้นได้

¹¹ สายชล สัตยานุรักษ์, คึกฤทธิ์กับประติมากรรมความเป็นไทย : ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : มติชน, 2550), หน้า 174.

¹² สุภัทร สวัสดิรักษ์, (2523). คิดถึงรักของทมยันตีใน ‘เพลงชีวิต’. วารสารการเถว, 1(8), 13 อ้างถึงใน วศิณี สุทธิวิภากร, วาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์ ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่น่าสนใจในนวนิยายของ คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552), หน้า 91.

สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนชั้นสูงในสังคม และความเจริญรุ่งเรืองของราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลอดจนจนวนาดอกเรือนมาหามีครอบครัวก็ยังได้รับตำแหน่งคุณแม่ของคนทั้งประเทศ จะเห็นได้ว่าชีวิตของวาดมีความเกี่ยวพันกับชนชั้นปกครองมาตลอด เป็นต้น

การสะท้อนภาพกษัตริย์ผู้ทรงธรรม กล่าวคือ การนำเสนอภาพของตัวละครที่อยู่ในชนชั้นปกครองดังที่ปรากฏนวนิยายหมยยันต์นั้น ภาพของกษัตริย์จะอยู่ในลักษณะของผู้ทรงธรรมหรือผู้ปกครองที่มีคุณธรรม โดยความมีคุณธรรมของผู้ปกครองนั้นจะเห็นได้จากการยอมเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องบ้านเมืองและการคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนในแผ่นดินเป็นสำคัญ ดังเช่น นวนิยายร่มฉัตรที่กล่าวถึงความมีคุณธรรมของพระมหากษัตริย์ ซึ่งนำเสนอว่าแผ่นดินใดถ้าปกครองโดยกษัตริย์ที่มีคุณธรรม แผ่นดินนั้นก็จะมีความสงบร่มเย็น ดังจะเห็นได้จากการบรรยายความเจริญรุ่งเรืองของราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีแต่ความงดงาม ประชาชนอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เพราะผู้ปกครองมีคุณธรรมจึงนำพาประเทศไปสู่ความเจริญได้ รวมทั้งตำแหน่งของผู้ปกครองนั้นเหมาะสมสำหรับผู้ที่ถูกฝึกมาเพื่อเป็นผู้ปกครองเท่านั้น นั่นก็คือผู้ที่มีสายเลือดกษัตริย์นั่นเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหมยยันต์นิยมชมชอบในระบอบราชาธิปไตยและเห็นว่าระบอบนี้เหมาะสมกับประเทศไทยมากกว่าการปกครองในรูปแบบอื่น นอกจากนี้ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องกษัตริยา แก้วกัลยา และอิธราชา ยัง

สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้ทรงธรรมของสมเด็จพระนเรศวรในการปกครองบ้านเมืองแบบธรรมราชาและการต่อสู้เพื่อกอบกู้เอกราชของแผ่นดิน รวมทั้งการยอมเสียสละชีวิตของพระสุพรรณกัลยาเพื่อแผ่นดินก็สะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมของสายเลือดผู้ปกครองเช่นกัน

การสะท้อนภาพกษัตริย์ที่เป็นนักรบและกษัตริย์ที่เป็นวีรบุรุษ กล่าวคือ นอกจากหมยยันต์จะนำเสนอภาพของผู้ปกครองที่มีลักษณะเป็นผู้ทรงธรรมแล้ว ผู้ปกครองในแบบฉบับของหมยยันต์ยังเป็นนักรบด้วย โดยผู้ปกครองในนวนิยายของหมยยันต์จะเป็นกษัตริย์ที่มีความเก่งกาจในการรบและการทำสงคราม ดังเช่น ความ เป็นชายชาตินักรบของสมเด็จพระนเรศวรที่ปรากฏให้เห็นในนวนิยายเรื่องอิธราชา พระนเรศวรเป็นขุนศึกผู้เชี่ยวชาญในการรบและการทำสงครามอย่างเห็นได้ชัด เพราะในชีวิตของพระนเรศวรจะมีความเกี่ยวพันกับการสงครามมาตลอด ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าภาพของกษัตริย์ผู้ทรงธรรมจะควบคู่กับภาพของความเป็นนักรบด้วย

นอกจากนี้ นวนิยายยังสะท้อนความเป็นวีรบุรุษหรือความเป็นวีรสตรีของตัวกษัตริย์ด้วย กล่าวคือ ผู้ที่จะได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษหรือวีรสตรีนั้น จะต้องแสดงให้เห็นถึงการกระทำวีรกรรมที่มีความยิ่งใหญ่เหนือกว่าคนปกติทั่วไป โดยที่วีรบุรุษอาจเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ แต่บุคคลผู้นั้นจะต้องเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความเป็นวีรบุรุษของกษัตริย์ในนวนิยายทุกเรื่องสะท้อนให้เห็นได้

จากการต่อสู้เพื่อปกป้องและรักษาเอกราชของแผ่นดิน ซึ่งการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาตินั้นถูกกระทำภายใต้การนำของกษัตริย์ แม้มีการถูกคุกคามจากต่างชาติ แต่สถานการณ์ที่คับขันเหล่านั้นก็ได้สร้างวีรบุรุษของชาติขึ้นมาเพื่อช่วยกอบกู้เอกราชของบ้านเมือง ดังเช่น การยอมเสียแผ่นดินเพื่อรักษาเอกราชของประเทศเอาไว้ในเหตุการณ์ ร.ศ. 112 จากการถูกชาติตะวันตกคุกคาม สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นวีรบุรุษในการรักษาเอกราชของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนเกิดวาทกรรมที่ว่า “ยอมเสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต” ในนวนิยายเรื่องทวิภพ และการต่อสู้เพื่อแผ่นดินจากการถูกคุกคามโดยพม่าของพระนเรศวรจนสามารถกอบกู้เอกราชของชาติได้ ทำให้พระนเรศวรได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษของชาติไทย หรือแม้แต่พระสุพรรณกัลยาที่ยอมสละชีวิตตนเองเพื่อแผ่นดินก็สะท้อนความเป็นวีรสตรีแห่งชาติเช่นกัน

การสะท้อนภาพการถูกคุกคามจากต่างชาติและการกอบกู้เอกราชภายใต้การนำของกษัตริย์ กล่าวคือ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของทมยันตีได้ชูประเด็นของ “การถูกคุกคาม” จากต่างชาติ เพื่อนำไปสู่ “การรักษาและกอบกู้เอกราชของแผ่นดินจากวีรบุรุษแห่งชาติ” ในตอนท้ายโดยลักษณะของการถูกคุกคามที่ปรากฏในนวนิยายที่เลือกมาศึกษานั้นทมยันตีได้สร้างภาพอันสวยงามและความสงบสุขของแผ่นดินก่อนจะถูกทำลายด้วยการถูกคุกคามจากต่างชาติ และนำไปสู่การโหย

หาอดีตในภายหลัง แม้จะถูกคุกคามจากศัตรูมากเพียงใด แต่วีรบุรุษหรือวีรสตรีแห่งชาติผู้ที่มีความรักชาติรักแผ่นดินก็จะสามารถรักษาและกอบกู้เอกราชไว้ได้เสมอมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่เน้นการคุกคามและเน้นการไม่เสียเอกราช แม้จะถูกคุกคามแต่ก็สามารถกอบกู้เอกราชของชาติไว้ได้ภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์นั่นเอง ดังเช่น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องทวิภพที่นำเสนอถึงการย้อนอดีตข้ามภพไปในช่วง ร.ศ. 112 ของมณีนันท์ผู้ซึ่งเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาให้เป็นตัวแทนของคนในปัจจุบันที่มีโอกาสย้อนกลับไปมองเหตุการณ์ในอดีต การดำเนินเรื่องจึงอยู่ในลักษณะของการสลับกลับไปมาระหว่างอดีตและปัจจุบัน แต่ประเด็นหลักสำคัญที่ทมยันตีนำเสนอ นั่นก็คือ การแผ่ร่นถึงความเจ็บปวดของบรรพบุรุษในอดีตที่ต้องเสียดินแดนไปในเหตุการณ์ ร.ศ. 112 อันเนื่องมาจากการถูกคุกคามจากชาติตะวันตกเพื่อแย่งชิงดินแดนของสยามในช่วงของการล่าอาณานิคม แต่ความพ่ายแพ้ของสยามในการสูญเสียดินแดนนี้ก็ถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นการยกย่องชื่นชวีรบุรุษของชาติที่ทำหน้าที่รักษาเอกราชของชาติไว้ได้

การสะท้อนความเป็นชาตินิยมแบบอนุรักษนิยม กล่าวคือ การนำเสนอภาพของการถูกคุกคามดังที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี สะท้อนความเป็น “ชาตินิยมแบบอนุรักษนิยม (Conservative Nationalism)” ไว้ด้วย กล่าวคือ ชาตินิยมแบบอนุรักษเป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่าง

อนุรักษนิยมและชาตินิยมแนววัฒนธรรม โดยชาตินิยมแบบอนุรักษนิยมนี้จะให้ความสำคัญกับสถาบันที่มีความเก่าแก่ และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีหรือความเฉพาะเจาะจงของประวัติศาสตร์ชาติตน โดยการให้ความสำคัญกับสถาบันที่เก่าแก่ทำให้ชาตินิยมแบบอนุรักษนิยมมีลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัด คือ “ถนัดมองย้อนอดีต” (Backward-looking Character) หรือลักษณะของการโหยหาวันเวลาที่ล่วงเลยไปแล้ว เช่น การให้ความสำคัญกับสถาบันกษัตริย์ การให้ความสนใจต่อวิถีชีวิตในอดีตที่ผ่านมาแล้ว เป็นต้น¹³ ฉะนั้น ความเป็นชาติในมุมมองของทอมยันตีจึงไม่ใช่แค่กลุ่มบุคคลที่ผูกพันอยู่ด้วยกันโดยถือเกณฑ์การเป็นพลเมืองของสังคมการเมืองเดียวกันเท่านั้น แต่ความเป็นชาติในภาพนำเสนอของทอมยันตีนั้นจะให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตด้วย เพราะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่านี่คือเอกลักษณ์ของชาติ จึงทำให้นวนิยายของทอมยันตีแสดงออกถึงความเป็นชาตินิยมแบบอนุรักษนิยมที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย โดยเฉพาะอัตลักษณ์สำคัญที่เป็นความเฉพาะเจาะจงของประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมนั่นก็คือสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังจะปรากฏในนวนิยายเรื่องต่าง ๆ นั้นเอง

การสะท้อนความคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยม กล่าวคือ การ

เขียนนวนิยายที่นำเสนอภาพของกษัตริย์หรือชนชั้นปกครองของทอมยันตีสะท้อนให้เห็นถึงความคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยม ด้วยการเชิดชูพระมหากษัตริย์และชนชั้นปกครองในฐานะวีรบุรุษแห่งชาติผู้ทำการรักษาและกอบกู้เอกราชของชาติบ้านเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก รวมทั้งเป็นการสะท้อนถึงความจงรักภักดีของทอมยันตีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ร่วมด้วยอันเนื่องมาจากความใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์และการถูกอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้จงรักภักดีมาตั้งแต่เด็ก ทำให้ทอมยันตีมีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งความนิยมกษัตริย์เช่นนี้ทำให้ทอมยันตีมีความคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยมและได้ถ่ายทอดความคิดเหล่านั้นออกมาผ่านทางนวนิยาย เรียกได้ว่านวนิยายของทอมยันตีส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นปกครองแทบทั้งสิ้น

ในส่วนของความคิดแบบอนุรักษนิยมนั้น ทอมยันตีจะให้ความสำคัญกับแบบแผนราชประเพณีของชนชั้นสูง ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาหารการกิน การแต่งกาย การวางตัว กริยามารยาทและระเบียบความเชื่อต่างๆ เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากความประณีตบรรจงในการบรรยายถึงรายละเอียดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนชั้นปกครองที่ปรากฏในนวนิยาย ในขณะเดียวทอมยันตียังพยายามปฏิเสธ

¹³ สมเกียรติ วันทะนะ, อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย : Contemporary Political Ideologies (นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, 2544), หน้า 89-90.

และต่อต้านความทันสมัยร่วมด้วย เพราะมองว่าความทันสมัยที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงจะทำให้แบบแผนปฏิบัติอันงดงามที่เคยมีอยู่เลือนหายไป การถูกกลืนไปกับความทันสมัยจะทำให้เกิดความแปลกแยกและกลายเป็นอื่น ฉะนั้น การที่ทมยันตีสะท้อนความโหยหาอดีตผ่านตัวละครในนวนิยายเพื่อระลึกถึงวันเวลาที่ล่วงเลยไป และวางแผนแบบแผนปฏิบัติต่างๆ ที่เคยมีมาจึงสะท้อนถึงความคิดแบบอนุรักษนิยมนั่นเอง

ดังนั้น จุดร่วมที่สะท้อนความเชื่อมโยงของแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมดังที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตีนั้นก็คือ การผลิตซ้ำแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมด้วยการเชิดชูความเป็นวีรบุรุษของพระมหากษัตริย์ที่ต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ โดยการกอบกู้และรักษาเอกราชของชาตินี้ถูกขับเน้นด้วยประเด็นของการถูกคุกคามจากต่างชาติซึ่งนำไปสู่การกอบกู้เอกราชของวีรบุรุษแห่งชาติได้ในตอนท้าย ทั้งนี้ลักษณะของความเป็นวีรบุรุษในตัวผู้นำแห่งชาตินั้นปรากฏในรูปแบบของกษัตริย์ผู้ทรงธรรมและกษัตริย์ที่มีความเป็นนักรบซึ่งต่อยอดภาพของผู้ปกครองในอุดมคติตามแบบฉบับของทมยันตี และการผลิตซ้ำแนวคิดทางการเมืองนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยมของทมยันตีด้วย

โดยในบทความนี้ผู้วิจัยได้เลือกนำผลการวิเคราะห์ตีความนวนิยายเรื่อง “ทวิภพ” บทประพันธ์โดยทมยันตีมานำเสนอในบทความชิ้นนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึง

แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยาย กล่าวคือ นวนิยายเรื่อง “ทวิภพ” บทประพันธ์โดยทมยันตี เป็นนวนิยายแนวแฟนตาซีที่อิงประวัติศาสตร์ไทยที่สะท้อนวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 โดยเนื้อหาของนวนิยายเป็นเรื่องราวของความรักข้ามภพข้ามกาลเวลาของหนุ่มสาวระหว่างมณีจันทร์ บุตรสาวของเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกา กับหลวงอัครหาพรวารกร ทูตไทยคนแรกประจำประเทศสหรัฐอเมริกา และเป็นนักการทูตไทยที่มีบทบาทในวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 ซึ่งทั้งสองพบรักกันผ่านกระจกบานหนึ่งที่มีมณีจันทร์บังเอิญได้มาอย่างไม่ตั้งใจ ทั้งนี้การย้อนอดีตของมณีจันทร์นั้น สามารถย้อนอดีตกลับไปในยุคของรัชกาลที่ 5 ผ่านกระจกบานหนึ่งที่ตนซื้อ มา หลังจากนั้นเธอจึงรู้ว่าที่กระจกนำตนกลับมาในอดีตนอกเหนือจากจะนำมาพบกับเนื้อคู่ที่แท้จริงแล้ว ยังทำให้เธอต้องมาช่วยกอบกู้สถานการณ์ของประเทศสยามซึ่งกำลังอยู่ในช่วงวิกฤติจากฝรั่งเศสและอังกฤษ ที่มีความพยายามจะครอบครองประเทศสยามให้ตกเป็นอาณานิคม นวนิยายเรื่องนี้จึงได้สะท้อนถึงความรักชาติรักแผ่นดินของชาวสยามในอดีตที่ร่วมมือกันปกป้องประเทศชาติบ้านเมืองและแสดงถึงแนวคิดชาตินิยมที่ต้องการให้คนไทยรักชาติรักแผ่นดินเหมือนเช่นชาวสยามในอดีต

ทั้งนี้ ทวิภพเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีความแตกต่างไปจากนวนิยายเรื่องอื่นๆที่ทมยันตีเคยเขียน เพราะเป็นนวนิยายแนวรักข้ามภพข้ามชาติที่อิง

ประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งทอมยันตีได้สร้างตัวละครนางเอกให้เป็นคนสมัยปัจจุบัน แต่สามารถข้ามกาลเวลาผ่านกระจกเข้าไปในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยกำหนดให้ตัวละครเอกคือ “มณีจันทร์” มีบทบาทเป็นผู้ช่วย “เจ้าคุณอัศวเทพวรากร” พระเอกของเรื่องในการเจรจากับชาติตะวันตกที่เข้ามาค้าขายอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อล่าอาณานิคมแบบแฝงอยู่ด้วย ซึ่งแรงบันดาลใจในการเขียนนวนิยายเรื่องนี้ คือ ทอมยันตีให้ความสนใจในเรื่องของวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 ประกอบกับความรู้สึกภาคภูมิใจในบรรพบุรุษตนเอง โดยเฉพาะคุณยายและคุณแม่ที่มีโอกาสได้รับราชการเป็นข้าหลวงในวัง ทอมยันตีจึงต้องการบันทึกความประทับใจนั้นไว้ในรูปแบบของนวนิยายเพื่อให้เห็นถึงภาพความสวยงามและความรุ่งเรืองในอดีตสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายสำคัญของนวนิยายเรื่องทวิภพนั้น ผู้ศึกษาสามารถตีความได้ว่า ทอมยันตีต้องการให้ผู้อ่านรับรู้ เข้าใจและมองประวัติศาสตร์ด้วยความเป็นธรรม ไม่นำความคิดของคนสมัยใหม่ไปตัดสินอดีตที่ผ่านมาแล้ว เพราะเป็นเหตุการณ์และเป็นสถานการณ์ที่แตกต่างกันทั้งในเงื่อนไขของบริบทและเวลา อีกทั้งยังเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสามารถของบรรพบุรุษโดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ที่สามารถนำพาประเทศให้อยู่รอดมาได้โดยไม่เสียเอกราช

เมื่อผู้ศึกษาได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจต่อกรณีเหตุการณ์ ร.ศ. 112

แล้ว ประกอบกับการอ่านตัวบททอมยันตีพบว่าทอมยันตีได้สะท้อน “แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยม” ผ่านนวนิยายเรื่องทวิภพอย่างเห็นได้ชัด โดยทอมยันตีได้สอดแทรกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ไทยในช่วงวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ไว้ในนวนิยายผสมรวมกับจินตนาการของทอมยันตีอีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจคือ การนำเสนอเหตุการณ์ ร.ศ. 112 ของทอมยันตีนั้นเป็นลักษณะราชาชาตินิยมแบบอาณานิคมอำพราง ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม (Royal Nationalism) ของธงชัย วินิจจะกูล¹⁴ กล่าวคือ ความรับรู้และความทรงจำร่วมของคนในสังคมที่มีต่อวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 นั้นเป็นผลของการคุกคามจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส ซึ่งพยายามทำให้สยามตกเป็นอาณานิคม แต่อย่างไรก็ตามสยามก็สามารถรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมนั้นได้ด้วยการยอมผ่อนสั้นผ่อนยาวจนกระทั่งรักษาเอกราชไว้ได้ กลายเป็นความภูมิใจของคนไทยทั้งประเทศ ทั้งนี้ ธงชัย วินิจจะกูลนั้น ได้เสนอว่า ประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยมแบบอำพรางนี้จะเน้นอยู่ 2 ประเด็นด้วยกัน คือ เน้นการคุกคามและเน้นการไม่เสียเอกราช โดยทอมยันตีเองก็ได้สะท้อนและเน้นย้ำถึงการคุกคามและเน้นการรักษาเอกราชของสยามไว้ได้เช่นกันผ่านนวนิยายเรื่องทวิภพ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

¹⁴ ธงชัย วินิจจะกูล. ประวัติศาสตร์ไทยแบบราชาชาตินิยม : จากยุคอาณานิคมอำพรางสู่ราชาชาตินิยมใหม่หรือลัทธิเสรีนิยมของระบอบเผด็จการไทยในปัจจุบัน. (บทความจากวารสารศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ 23 ฉบับที่ 1, เดือนพฤศจิกายน, 2544 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

ประเด็นแรก เห็นการคุกคาม
กล่าวคือ ทมยันตีได้พยายามเน้นย้ำให้เห็นว่า กรณีวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 นั้นสยามตกเป็นส่วนหนึ่งของการถูกล่าอาณานิคมและถูกคุกคามโดยฝรั่งเศส สามารถตีความได้ว่าการเสียที่ให้กับฝรั่งเศสนั้นหมายถึงการที่ฝรั่งเศสใช้เล่ห์เหลี่ยมวางกลอุบายต่างๆ เพื่อคุกคามสยามทุกวิถีทาง ทำให้สยามตกหลุมพรางจนพลาดท่าเสียที่ให้กับฝรั่งเศสในที่สุด เพราะความไม่พร้อมในด้านต่างๆ ของสยาม ซึ่งการคุกคามของฝรั่งเศสนั้นไม่ใช่เพียงแค่การใช้อาวุธและกองกำลังทหารเข้าข่มขู่เท่านั้น แต่ทมยันตียังกล่าวถึงการที่สยามต้องเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้กับชาวต่างชาติด้วย ดังที่ทมยันตีได้สะท้อนว่า “การเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต คือ การถูกย่ำยี” นั้นหมายถึงการถูกคุกคามนั่นเอง รวมทั้งการถูกคุกคามในด้านของการศาลและกระบวนการยุติธรรมจากฝรั่งเศสในกรณีของพระยอดเมืองขวาง โดยทมยันตีได้สร้างตัวละคร คือ “เจ้าคุณวิศาลคดี” ขึ้นมา เพื่อเป็นตัวแทนของคนโบราณที่อยู่ในสมัยเหตุการณ์ ร.ศ. 112 มาถ่ายทอดความรู้สึกเจ็บปวดและความรู้สึกคับแค้นใจต่อการถูกคุกคามและการเสียดินแดนครั้งนั้นให้กับมณีจันทร์ได้รับรู้ ซึ่งมณีจันทร์เองเปรียบเสมือนตัวแทนของคนปัจจุบันที่รับเอาความรู้สึกเจ็บปวดของคนในอดีตมาด้วย ทำให้มณีจันทร์มีความฝังใจกับการสูญเสียอย่าง

แรงกล้าเรื่องดินแดน บาดแผลฝังใจที่ถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่น แม้ว่าคนในรุ่นหลังอย่างมณีจันทร์จะไม่ได้พบเจอกับเหตุการณ์นี้โดยตรง แต่สายสัมพันธ์ที่ยึดโยงตัวมณีจันทร์กับอดีตและรากเหง้า ทำให้มณีจันทร์นั้นรับเอาความทรงจำของบรรพบุรุษมาไว้ในจิตใจโดยไม่รู้ตัว แม้ว่าจะได้ประสบพบเจอกับเหตุการณ์โดยตรง แต่ก็ทำให้มณีจันทร์ได้รับถ่ายทอดอดีตอันขมขื่นของบรรพบุรุษในอดีต¹⁵

การนำเสนอเหตุการณ์ใน ร.ศ.112 ของทมยันตีได้นำเสนอในรูปแบบชาตินิยม การกล่าวถึงความรู้สึกของการสูญเสีย ความรู้สึกผิด ความเจ็บปวด และความอับอายของบรรพบุรุษได้เผยให้เห็นถึงความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะกลับไปแก้ไขอดีตของมณีจันทร์อย่างชัดเจน *“มณีจันทร์พยายามหาด้วยความรู้เท่าทันแห่งประวัติศาสตร์ ด้วยสติปัญญาของคนที่เจริญรู้ตนว่า มากกว่าเก้าสิบปี ด้วยสรรพวิทยาการทั้งหมด เธอจะมียอมให้การเจรจาเสียเปรียบเป็นอันขาด อะไรที่ในอดีตบกพร่องเธอจะเติมให้เต็ม แสนยานุภาพจะกระไรหนักหนา หากรู้จักการเจรจาจะพลิกพลั้วชีวาเป็นอาวุธ ประหารบุตรเจ้าลังกาให้อาสัญญ์ โลกปัจจุบันการทูตและการทหารทรงอาณูภาพเท่ากัน ถ้าใช้เป็น”*¹⁶ *“สยามพลาดมาแล้ว จะพลาดอีกไม่ได้สยามประเทศ*

¹⁵ ชูติมา ประภาศวุฒิสาร, “ทวิภพ” จินตภาพแห่งการสูญเสียกับชาตินิยมแนวรักโรแมนติกของทมยันตี [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.prachatai.com/journal/2015/04/58770> สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2558.

¹⁶ ทมยันตี, ทวิภพ : เล่ม 1 ตอนที่ 16, หน้า 208-209.

ต้องอยู่ และอยู่อย่างดีที่สุดด้วย”¹⁷ สะท้อนให้เห็นว่า ทมยันตีต้องการที่จะทำลายคนปัจจุบัน ซึ่งมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ความรู้ในด้านภาษาต่างประเทศ และความพร้อมในด้านอาวุธและกองกำลังให้เข้าไปแก้ไขเปลี่ยนแปลงอดีตที่สยามต้องสูญเสียดินแดนว่าจะสามารถทำได้หรือไม่ ซึ่งผู้ศึกษามองว่า เจ้าคุณนิพนธ์คฤหบดีคือตัวแทนของทมยันตี หรือเรียกได้ว่าทมยันตีเป็นตัวแทนของคนในอดีตที่ต้องการหยิบยื่นโอกาสให้คนในปัจจุบันได้เข้าไปรวมกันแก้ไขอดีต เพื่อที่คนในปัจจุบันจะรับรู้และเข้าใจคนในอดีตมากขึ้นและไม่ใช้ความคิดของคนในปัจจุบันเข้าไปตัดสินอดีตอย่างผิดๆ

นอกจากนี้ ทมยันตียังปลุกสำนึกในเรื่องของชาตินิยมผ่านวาทกรรมการเสียดินแดน แต่ในขณะเดียวกันการกระตุ้นเพื่อให้จดจำก็ถูกทำควบคู่ไปกับการทำให้หลงลืมด้วย โดยวิธีการปลุกสำนึกในเรื่องของชาติผ่านนวนิยายเรื่องทวิภพของทมยันตินั้นก็คือ การนำเสนอประเด็นของการถูกคุกคามจากฝรั่งเศสและผลิตซ้ำวาทกรรมการเสียดินแดนของไทยในเหตุการณ์ ร.ศ. 112 ในส่วนของกระบวนการถูกทำให้ลืมนั้น สังเกตได้จากตัวอย่างในฉากหนึ่งที่คุณหลวงกับมณีจันทร์ไปปิกนิกด้วยกัน ในฉากล่องเรือปิกนิกนั้นทมยันตีได้บรรยายภาพภูมิทัศน์ที่มีความโรแมนติก โดยมณีจันทร์ก็ถามคุณหลวงถึงจุดประสงค์ในการเดินทางครั้งนี้ว่า จะไปที่ไหน คุณหลวงตอบว่าจะพาคุณเรือบ

ฝรั่งเศส ซึ่งในฐานะคนอ่านเกิดความอยากรู้อยากเห็นต่อไปจะเป็นอย่างไร การเผชิญหน้ากันระหว่างคุณหลวงกับชาติตะวันตกจะเป็นอย่างไร แต่ปรากฏว่าทมยันตีไม่ได้กล่าวถึงการเผชิญหน้ากันระหว่างคุณหลวงกับฝรั่งเศส และเปิดฉากอีกครั้งว่าลอยเรือกลับมาถึงบ้านเรียบร้อยแล้ว เรียกได้ว่าเป็นการปลุกจิตสำนึกการสูญเสีย แต่ก็ฟังกลบรายละเอียดต่างๆ ไปด้วย ซึ่งประวัติศาสตร์แบบอำพรางนั้นจะเน้นการคุกคาม แต่ไม่กล่าวถึงการสมยอมให้ความร่วมมือ เช่นเดียวกับการที่ทมยันตีได้เลือกนำเสนอและเน้นย้ำถึงการถูกคุกคามและการสูญเสียเพียงอย่างเดียว นั่นเอง

ประเด็นที่สอง เน้นการไม่เสีย

เอกราช กล่าวคือ นอกจากทมยันตีจะเน้นย้ำถึงการถูกคุกคามจากชาติตะวันตกและผลิตซ้ำวาทกรรมการเสียดินแดนแล้ว **ทมยันตียังสะท้อนและเน้นย้ำถึงการรักษาเอกราชของไทยร่วมด้วย ทมยันตีปรับเปลี่ยนความพ่ายแพ้ของสยามต่อชาติตะวันตกในการช่วงชิงดินแดนให้กลายเป็นการต่อสู้ของบรรพบุรุษที่ได้เสียสละปกป้องเอกราชของชาติไว้ โดยกลบฝังไม่ลงลึกถึงความอับอายพ่ายแพ้ของบรรพบุรุษ** ซึ่งสอดคล้องกับแก่นสารของราชาชาติที่นิยมที่ว่าด้วยการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ ซึ่งจากการรักษาเอกราชนี้ได้รับการสืบทอดและถูกเน้นย้ำยิ่งขึ้นในตัวผู้นำแห่งชาติ การรักษาเอกราชของพระบาท

¹⁷ ทมยันตี, ทวิภพ : เล่ม 2 ตอนที่ 26, หน้า 369-370.

สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้กลายเป็นความทรงจำร่วมของคนในสังคมไทย โดยความทรงจำร่วมนั้นก็คือ การนำประเทศชาติรอดพ้นจากภัยคุกคามทั้งปวงมาได้อย่างปาฏิหาริย์ ทั้งๆที่ประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบรวมทั้งประเทศอื่นที่ห่างไกลออกไปต้องเสียเอกราชให้ชาตินักล่าอาณานิคมจนหมดสิ้น แต่สยามประเทศหรือประเทศไทยปัจจุบันยังคงรักษาความเป็นอิสระ รั้วอยู่ได้อย่างปลอดภัย แม้กระนั้นประเทศชาติก็ต้องเสียดินแดนหลายส่วนแห่งพระราชอาณาจักรไปเพื่อรักษาส่วนใหญ่ไว้¹⁸ ดังวาทกรรมที่ว่า “ยอมเสียอวัยวะ เพื่อรักษาชีวิต ยอมเสียดินแดนเพื่อรักษาเอกราช” โดยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทมิยันตีมีต่อรัชกาลที่ 5 นั้น ได้สะท้อนผ่านตัวละครณัฏฐ์ดังที่ทมิยันตีได้บรรยายไว้ว่า “ณัฏฐ์ยังเปิดหนังสือไว้ หากตามองตรงไปยังผนังโค้งที่จัดเป็นนิมิตทางภาพวาดพระบรมมหาราชวัง “พระมหากรุณาธิคุณใหญ่หลวง” ยิ่งอ่านยิ่งทำให้สงสัยว่าก็คนที่จำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์อันขมขื่นตอนนั้นได้ ก็คนจะรู้ว่าคนไทยทุกคนผ่านวิกฤตการณ์มาอย่างไร และเธอได้กลับไปเห็น”¹⁹ ทั้งนี้ ทมิยันตีได้พยายามสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ของบรรพบุรุษในการปกป้องเอกราชของบ้านเมืองผ่านตัวละคร

คุณหลวงอัครเทพรารกรและเจ้าคุณวิศาลคดี ซึ่งการช่วยกันปกป้องรักษาเอกราชในครั้งนี้ไม่ได้เป็นการสู้กันโดยใช้กำลังอาวุธเข้าต่อสู้ แต่เป็นการรักษาเอกราชด้วยการใช้สติปัญญาและใช้การทูตในการผ่อนปรนรักษาเอกราชเอาไว้ เช่นที่คุณหลวงอัครเทพรารกรกล่าวว่า “การที่เรารู้ว่าเขาคิดอะไรกันอยู่นั้น เป็นหนทางเดียวที่ให้เราหาทางรอดได้”²⁰

อย่างไรก็ตาม แม้ไทยจะต้องยอมเสียดินแดนในท้ายที่สุด แต่ไทยก็สามารถรักษาเอกราชของชาติไทยไว้ได้โดยไทยกลายเป็นรัฐกึ่งชนให้กับอังกฤษและฝรั่งเศส นั่น คุณหลวงอัครเทพรารกรและเจ้าคุณวิศาลคดีเปรียบเสมือนบรรพบุรุษของคนไทยที่ช่วยผ่อนปรนเอกราชของบ้านเมืองเอาไว้ได้ เป็นการผ่อนหนักให้เบาด้วยการใช้วิธีการทางการทูต ซึ่งผู้ศึกษาสามารถตีความได้ว่า ทมิยันตีให้ความสำคัญกับการรักษาเอกราชเป็นอย่างมากและต้องการชี้ให้เห็นถึงความสามารถของคนในอดีตที่สามารถพาบ้านเมืองให้อยู่รอดปลอดภัยมาได้ด้วยสติปัญญา ดังที่ว่า “เอกราชมีค่ากว่าสมบัติทั้งปวง”²¹ แม้ทมิยันตีจะสร้างตัวละครณัฏฐ์ขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของคนปัจจุบันที่รู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในการเสียดินแดนทุกอย่าง แต่ก็ไม่สามารถเข้าไปแก้ไขเปลี่ยนแปลง

¹⁷ ทมิยันตี, ทวิภพ : เล่ม 2 ตอนที่ 26, หน้า 369-370.

¹⁸ สุจริต ถาวรสข, คดีพระยอบตเมืองขวางเจ้าเมืองคำมวน ตอนปฐมเหตุแห่งคดี (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2525), หน้า 1.

¹⁹ ทมิยันตี, ทวิภพ : เล่ม 2 ตอนที่ 26, หน้า 372.

²⁰ ทมิยันตี, ทวิภพ : เล่ม 2 ตอนที่ 30, หน้า 448-449.

²¹ ทมิยันตี, ทวิภพ : เล่ม 2 ตอนที่ 43, หน้า 651.

อะไรได้ เนื่องจากคนในอดีหรือบรรพบุรุษ
ของไทยนั้นทำหน้าที่ในการรักษาเอกราชไว้
อย่างดีที่สุดแล้ว คนในปัจจุบันไม่ควรตัดสิน
คนในอดีตอย่างไม่ยุติธรรม เพราะเงื่อนไข
ของบริบทเวลาและบริบทของบ้านเมืองนั้น
แตกต่างกัน การยอมเสียดินแดนในครั้งนั้น
เป็นการยอมเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วน
ใหญ่เอาไว้ ดังที่ทมิยันตีได้ให้สัมภาษณ์ไว้
ว่า **“คนโบราณทุกคนนั้นได้กระทำหน้าที่
ของตนอย่างดีที่สุด แต่อย่างที่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านบอก ท่านต้อง
ยอมเสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต เพื่อรักษา
ส่วนใหญ่ของประเทศ”**²² ฉะนั้นผู้ศึกษาจึง
ตีความได้ว่า ทมิยันตีตั้งใจที่จะสร้างตัวละคร
มณีจันทร์ขึ้นมาเพื่อให้ยอมรับการกระทำ
ของคนในอดีต หรือต้องการให้คนในปัจจุบัน
ยอมรับและเข้าใจต่อการรักษาเอกราชของ
บรรพบุรุษอย่างเป็นธรรมนั่นเอง

แต่กระนั้นการนำเสนอเหตุการณ์
ร.ศ. 112 ในนวนิยายเรื่องทวิภพกลับไม่
กล่าวถึงภาวะที่ถูกครอบงำบางการเข้าไปครึ่ง
ค่อนข้าง จมมีผู้เรียกสยามว่าเป็นอาณานิคม
โดยอ้อมหรืออาณานิคมอำพราง (Crypto-
Colonialism) ดังที่ธงชัย วินิจจะกูลได้นำ
เสนอไว้ รวมทั้งยังมีอีกบริบทหนึ่งที่ถูกมอง
ข้ามมาตลอดคือ วิกฤตการณ์ครั้งนั้นเป็น
ผลของการที่สยามและฝรั่งเศสพยายาม
แย่งกันยึดครองลาวและเขมร แต่ผลคือ
สยามพ่ายแพ้ สยามเองก็พยายามช่วงชิง
ผนวกดินแดนมาเป็นของตนให้มากที่สุด

และฝรั่งเศสก็ทำอย่างเดียวกัน เพียงแต่
ว่าสยามแพ้ กรณีของวิกฤตการณ์ ร.ศ.
112 จึงเป็นแค่ประวัติศาสตร์บทหนึ่ง
ที่อำพรางตนเองในเรื่องของการต่อสู้รักษา
เอกราช ความทรงจำที่ว่าสยามถูกคุกคาม
จากมหาอำนาจ ต้องยอมผ่อนสั้นผ่อนยาว
จนกระทั่งรักษาเอกราชไว้ได้ ไม่เคยตกเป็น
อาณานิคมฝรั่งเศสจึงกลายเป็นความภูมิใจของ
คนไทยทั้งประเทศเสมอมา ทั้งๆที่ในทาง
เศรษฐกิจ สยามถูกทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่ง
ของระบบแบ่งงานกันทำ แบ่งกันผลิตเพื่อ
ระบบอาณานิคมโลก สยามได้กลายเป็น
ส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกยุคอาณานิคม
และในส่วนของการปกครองหรือการ
บริหารประเทศ สยามต้องยอมผ่อนปรนทำ
ตามเสียงเรียกร้องของมหาอำนาจในด้าน
การศาล ตำรวจ การจัดการเศรษฐกิจและ
ภาษีอากรบางด้าน แต่สยามเรียกภาวะเช่นนี้
ตลอดมาว่า **“เป็นการผ่อนปรนเพื่อรักษา
เอกราชไว้”** แต่ถ้าเรียกอีกอย่างก็น่าจะได้
ว่าเป็นการตอบสนอง สมยอม และให้ความ
ร่วมมือ (Collaborations) เพราะชนชั้นนำ
สยามได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้น
ด้วย²³ เรียกได้ว่า ทมิยันตีได้ปรับเปลี่ยน
ความพ่ายแพ้ของสยามต่อชาติตะวันตกใน
การช่วงชิงดินแดนให้กลายเป็นการต่อสู้
ของบรรพบุรุษที่ได้เสียสละปกป้องชาติไว้ได้
โดยกลบฝังไม่ลงลึกถึงความอับอายพ่ายแพ้
ของบรรพบุรุษ ดังที่ทมิยันตีได้กล่าวถึงการ
ประจักษ์ของรัชกาลที่ 5 อันเป็นผลกระทบมา

²² ทมิยันตี, บทสัมภาษณ์ทมิยันตีจากละครเวทีเรื่อง “ทวิภพ เดอะมิวสิคัล ปี 2548” [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=-nBjCx-Gemk>, สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2558

²³ ธงชัย วินิจจะกูล, ประวัติศาสตร์ไทยแบบราชาชาตินิยม, หน้า 59-60.

จากการต่อสู้เพื่อรักษาเอกราชของบ้านเมือง
ดังนั้น ข้อเท็จจริงที่สยามไม่เคยตก
เป็นอาณานิคมอย่างเป็นทางการส่งผลให้
สถาบันกษัตริย์ยังคงมีบทบาททางการเมือง
ต่อไปในสองลักษณะด้วยกัน คือ *ประการ
แรก* สยามตรงกันข้ามกับประเทศเพื่อน
บ้านที่ตกเป็นอาณานิคม ด้วยความสามารถ
ของชนชั้นปกครองในสยามสามารถเอา
ตัวรอดมาได้ ทำให้สยามสามารถรวมศูนย์
อำนาจได้อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน รัฐสยาม
ใหม่จึงก่อเกิดขึ้นเป็นระบอบสมบูรณาญา
สิทธิราชย์ *ประการที่สอง* การรอดพ้นจาก
การล่าอาณานิคมถูกยกให้เป็นความปรีชา
สามารถของพระมหากษัตริย์ผู้ปราดเปรื่อง
สถาบันกษัตริย์ได้รับการเชิดชูในฐานะผู้
ช่วยประเทศให้รอด ดังที่ธงชัยวินิจจะกุลได้
นำเสนอไว้ในบทความเรื่องประวัติศาสตร์
ไทยแบบราชาชาตินิยม : จากยุคอาณานิคม
อำพรางสู่ราชาชาตินิยมใหม่หรือลัทธิเสด็จ
พ่อของระบอบไทยในปัจจุบัน²⁴ เรียกได้
ว่านวนิยายเรื่องทวิภพได้ตอกย้ำและผลิต
ซ้ำประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมเอาไว้
ทั้งหมดอย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่า การ
เขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จึงไม่ได้เพียง
แค่ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์
เท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติหรือ
ความคิดทางการเมืองของผู้เขียนด้วย โดยผู้
ศึกษามองว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ
ทมยันตีเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ถูกประกอบ
สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด
ความคิดของทมยันตีเอง เพราะการนำ
เสนอเรื่องราวก็อิงอยู่กับกรอบความรู้ความ

เข้าใจของทมยันตีเป็นหลัก การสะท้อน
ความคิดหรือมุมมองผ่านนวนิยายจึงส่งผล
ต่อสังคมในวงกว้าง เนื่องจากนวนิยายอิง
ประวัติศาสตร์ถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญใน
การปลูกฝังความคิด ความเชื่อและค่านิยม
ให้กับสังคมด้วยนอกจากแบบเรียน แม้จะ
เป็นเพียงสื่อบันเทิงแต่ก็เรียกได้ว่ามีอิทธิพล
ในการถ่ายทอดชุดความคิดหรืออุดมการณ์
บางอย่างไปสู่สังคมได้อย่างแนบเนียนและ
ลุ่มลึกมากกว่าแบบเรียนที่เป็นทางการเสีย
อีก นี่คือนิยามของนวนิยายที่สามารถ
สถาปนาชุดความคิดทางการเมืองให้ฝังราก
ลึกลงในสังคมได้อย่างทรงพลัง

ในส่วนของความสัมพันธ์ของ
แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมใน
นวนิยายกับบริบททางสังคมและการเมือง
ไทยนั้น พบว่า นวนิยายของทมยันตีอยู่ใน
ลักษณะของการผลิตซ้ำแก่นสารของแนวคิด
ราชาชาตินิยมนั่นก็คือ การสะท้อนภาพ
การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติภายใต้การนำ
ของพระมหากษัตริย์อันเนื่องมาจากการถูก
คุกคาม แต่พระมหากษัตริย์ที่ปรีชาสามารถ
ก็สามารถต่อสู้จนกระทั่งสามารถกอบกู้
รักษาเอกราชของชาติไว้ได้ โดยการนำ
เสนอในลักษณะเช่นนี้จะถือเอากษัตริย์เป็น
แกนกลางหลักในการอธิบาย เรียกได้ว่า
นวนิยายได้ถ่ายทอดชุดความคิดแบบราชา
ชาตินิยมจนเข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ
อุดมการณ์ของสังคมในลักษณะของการถูก
ใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดและ
โลกทัศน์ของผู้เขียน รวมทั้งนวนิยายยังเป็น
ส่วนหนึ่งในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

และค่านิยมให้กับสังคมด้วย ถึงแม้ว่านิยายจะเป็นเพียงสื่อบันเทิงประเภทหนึ่งแต่ก็มีอิทธิพลในการถ่ายทอดชุดความคิดหรืออุดมการณ์บางอย่างไปสู่สังคมได้อย่างแนบเนียน ซึ่งแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายก็ได้หล่อหลอมความคิดของสังคมโดยรวมได้ โดยกระบวนการนำเสนอแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมผ่านนวนิยายยังมีลักษณะของการคัดสรรและละทิ้งความจริงบางอย่างไป ทำให้เกิดภาพความจริงเฉพาะแบบที่ถูกทำให้กลายเป็นความทรงจำร่วมของสังคม ซึ่งแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมนี้ยังทำหน้าที่เพื่อให้กลุ่มทางสังคมที่มีกษัตริย์เป็นผู้นำสามารถมีอำนาจนาได้ นอกจากนี้ การเชิดชูและยกย่องกษัตริย์ในฐานะของการเป็นศูนย์กลางของประวัติศาสตร์ชาติไม่ได้ปรากฏแต่ในนวนิยายเท่านั้น แต่กษัตริย์ยังถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งชาติเพื่อใช้ในช่วงของบริบททางการเมืองที่มีการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย จึงทำให้แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมมีความสัมพันธ์กับบริบทสังคมและการเมือง ฉะนั้นงานเขียนและนวนิยายของทมยันตีจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดและผลิตซ้ำแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมภายใต้ประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมนั่นเอง เพื่อเป็นการตอกย้ำให้แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมยังคงหมุนเวียนอยู่ในสังคมไทยต่อไป

สรุป

แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมเป็นเรื่องเล่าที่ว่าด้วยการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ แนวคิดนี้ก่อให้เกิดประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมที่มีกษัตริย์เป็นแกนกลางของชาติซึ่งเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักที่ครอบงำสังคมในการรับรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของทมยันตีก็ได้สะท้อนแนวคิดราชาชาตินิยมนี้ ด้วยการผลิตซ้ำแก่นหลักของแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมในฐานะเรื่องเล่าแห่งชาติที่ว่าด้วยการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ ทำให้นวนิยายทุกเรื่องมีกษัตริย์เป็นแกนกลางของการต่อสู้เพื่อชาติ โดยแนวคิดทางการเมืองนี้ได้ถูกนำเสนอและผลิตซ้ำผ่านทางนวนิยาย จนกลายเป็นความทรงจำร่วมในหมู่ประชาชน เพราะผู้ที่ศึกษามองว่านวนิยายเป็นงานวรรณกรรมที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนในสังคมได้หลากหลายและรวดเร็วมากกว่างานทางวิชาการ ฉะนั้นนวนิยายจึงสามารถสะท้อนแนวคิดทางการเมืองและทัศนคติของผู้เขียนได้แบบยลและลุ่มลึกมากกว่าตำราวิชาการทั่วไป อันมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์และปลูกฝังค่านิยมให้กับสังคม ดังนั้น แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตีจึงได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของ

ทมยันตีในการสะท้อนและขบขันความเป็นราชาชาตินิยมผ่านอัตลักษณ์ของชาติ โดยการสะท้อนโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์ไทยที่กล่าวถึงการกำเนิดและการอยู่รอดของชาติไทยภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ดินแดนไทยคือสิ่งที่กษัตริย์ไทยแต่โบราณได้ปกป้องรักษาเอาไว้ และคนรุ่นหลังในฐานะลูกหลานต้องสำนึกในบุญคุณด้วยการรักชาติและหวงแหนเอกราชของแผ่นดิน ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำให้แนวคิดทางการเมือง

นี้ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยต่อไป และแม้ว่าจะเกิดแนวทางในการเขียนประวัติศาสตร์แนวอื่นขึ้นมา แต่ก็ไม่ได้ทรงพลังเท่ากับประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมที่มีกษัตริย์เป็นแกนหลักของชาติได้ ซึ่งโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ได้กลายเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักในสังคมไทยไปแล้ว และประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ก็ยังคงมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ กล่อมดี. (2552). **ความคิดทางการเมืองของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปไตยพงศ์ประพันธ์**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรมและกระทรวงวัฒนธรรม. (2555). **ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2555**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- เกริกฤทธิ์ ไทคุณชนภพ. (2555). **สยาม ร.ศ. 112 วิกฤตแผ่นดิน พินาศฝรั่งเศสและเสียดินแดน**. กรุงเทพฯ : สยามความรู้.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ : คตินิยมแนวการสร้างและคตินิยมแนวการตีความ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชุตินา ประภาสวุฒินาร. **ทวีปจินตภาพแห่งการสูญเสียกับชาตินิยมแนวรักโรแมนติคของทมิฬยันตี**. ค้นเมื่อ 18 เมษายน 2558, จาก <http://www.prachatai.com/journal/2015/04/58770>.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2556). **ภาษากับการเมือง / ความเป็นการเมือง : Language and politics / The political**. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). **นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (2546). **นวนิยายกับการเมืองไทยก่อนและหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 (พ.ศ.2507-2522)**. กรุงเทพฯ : รักอักษร.
- ทมิฬยันตี. **บทสัมภาษณ์ทมิฬยันตีจากละครเวทีเรื่องทวีปเดอะมิวสิคัลปี 2548**. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2558, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=nBjCx-Gemk>.
- ทองแสง เชาว์ชุตติ. (2555). **ในนามของ (แผ่นดิน) แม่ : มองชาตินิยมผ่านจิตวิเคราะห์ในนวนิยายเรื่องทวีป**. วารสารรัฐศาสตร์สาร ปีที่ 33 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2555).
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). **ชาตินิยมและหลังชาตินิยม : Nationalism and Post Nationalism**. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). **ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง : ว่าด้วยประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่**. นนทบุรี : ฟาเดียวกัน.
- ธงชัย วินิจจะกุล. **ประวัติศาสตร์ไทยแบบราชาชาตินิยม : จากยุคอาณานิคมอำพรางสู่ราชาชาตินิยมใหม่หรือลัทธิเสด็จพ่อของระบอบฟิไทยในปัจจุบัน**. วารสารศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ 23 ฉบับที่ 1, เดือนพฤศจิกายน, 2544 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2555). วาทกรรมเสียดินแดน (**Lost Territory Discourse**) : ประวัติศาสตร์-ภูมิศาสตร์-การเมือง กับลัทธิอาณานิคมในอุษาคเนย์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545). การเมืองของประวัติศาสตร์และความทรงจำ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2548). และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ : การเมืองและวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลาฯ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปถุณ เทพนรินทร์. (2556). การก่อตัวของอุดมการณ์ราชาชาตินิยม 2490-2510. บทความจากวารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน 2556 คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปถุณ เทพนรินทร์. (2555). ราชากับชาติในอุดมการณ์ราชาชาตินิยม : ที่สถิตของอำนาจอธิปไตยในช่วงวิกฤตเปลี่ยนผ่านทางการเมือง. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มันทนา ไบชา. (2541). วิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองในนวนิยายของนักเขียนสตรี ช่วง 6 ตุลาคม 2519-23 กุมภาพันธ์ 2534. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2532). วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วศินี สุทธิวิภากร. (2552). วาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์ ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่นำเสนอในนวนิยายของ คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิมล ศิริไพบูลย์. กษัตริยา / ทมยันตี. กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม กรู๊ป, 2546.
- วิมล ศิริไพบูลย์. แก้วกัลยา / ทมยันตี. กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม กรู๊ป, 2546.
- วิมล ศิริไพบูลย์. (2551). ทวิภพ เล่ม 1 / ทมยันตี. กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม.
- วิมล ศิริไพบูลย์. (2551). ทวิภพ เล่ม 2 / ทมยันตี. กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม.
- วิมล ศิริไพบูลย์. (2546). ร่มฉัตร เล่ม 1 / ทมยันตี. กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม.
- วิมล ศิริไพบูลย์. (2546). ร่มฉัตร เล่ม 2 / ทมยันตี. กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม.
- วิมล ศิริไพบูลย์. (2547). อธิราชา เล่ม 1/ ทมยันตี. กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม กรู๊ป.
- วิมล ศิริไพบูลย์. (2547). อธิราชา เล่ม 2/ ทมยันตี. กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม กรู๊ป.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2550). คึกฤทธิ์กับประดิษฐกรรมความเป็นไทย : ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 1. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุจริต ถาวรสุข. (2525). คดีพระยอดเมืองขวางเจ้าเมืองคำมวน ตอนปฐมเหตุแห่งคดี. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา.

สุชานาถ นิ่มประเสริฐ. (2552). การเมืองในวรรณกรรม : ศึกษานวนิยายเรื่อง
ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์),
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุนทร ชูตินทรานนท์ และคณะ. (2552). ชาตินิยมในแบบเรียนไทย. กรุงเทพฯ : มติชน.

สุทธชัย ยิมประเสริฐ. (2546). รวมบทความทางวิชาการ 25 ปี 6 ตุลา ในบริบทสังคมไทย.
กรุงเทพฯ : 6 ตุลารำลึก,

สุพรรณิ วราทร. (2519). ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทยระหว่างสมัยเริ่มแรกจนถึง
พ.ศ. 2475. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2536). ศตวรรษแห่งวิกฤตการณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม ร.ศ.112
และศาสนสภาโลก. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย : **Contemporary
Political Ideologies**. นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตร
แห่งชาติ.

อนูธีร์ เดชเทวพร. "ความเป็นไทย" หลายหน้า : การแย่งชิงและแบ่งปันพื้นที่นิยม
(Multiple Character of "Thainess" : Struggle and Share of Defining Space).
บทความจากวารสาร Veridian E-Journal SU ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-
ธันวาคม พ.ศ. 2555 กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2542). การอธิบายกับวิเคราะห์ทางการเมือง : ข้อพิจารณาเบื้องต้นใน
เชิงปรัชญาสังคมศาสตร์. โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Andrew Heywood. (2007). **Political Ideologies : an introduction**. New York :
Palgrave Macmillan.

J.G.A. Pocock, (2009). **Political thought and history : essays on theory and method**.
Cambridge. UK ; New York : Cambridge University Press.

William L. Richter. (2009). **Approaches to Political Thought**. Rowman & Littlefield
Publishers, Inc.

ประสิทธิผลของการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ: กรณีศึกษารัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร (24 ก.พ. – 19 ก.ย. 2549)

Effectiveness of Caretaker Government Administration in Solving Economic Problems: A Case Study of Thaksin Shinawatra's Caretaker Government (February 24 – September 19, 2006)

เอนกชัย เรืองรัตนการ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงประสิทธิผลของการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาราคาน้ำมัน ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ และปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน ด้วยกรอบความคิดเรื่องการประเมินนโยบายสาธารณะแบบเป็นทางการของศาสตราจารย์ William N. Dunn แห่งมหาวิทยาลัยพิตต์สเบิร์ก ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานของรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่สามารถดำเนินนโยบายให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบายในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามนโยบายทางเศรษฐกิจของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภาได้ ทั้งนี้ อุปสรรคที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลรักษาการ ได้แก่ ข้อกังวลของรัฐบาลต่อความคลุ้มเครือของขอบเขตอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และการประสานงานที่ไม่เป็นเอกภาพระหว่างรัฐบาลรักษาการกับข้าราชการประจำที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: รัฐบาลรักษาการ ปัญหาราคาน้ำมัน ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน

Abstract

The purpose of this research is to study and analyze the effectiveness in the administration under Pol. Lt. Col. Dr. Thaksin Shinawatra's caretaker government. Three main economic problems; an oil price problem, an inflation problem and an investment confidence problem are emphasized in this study. The research is conducted by applying the Formal Public Policy Evaluation (Formal Evaluation) framework by Professor William N. Dunn, Pittsburgh University. The study shows that the administration under Pol. Lt. Col. Dr. Thaksin Shinawatra's caretaker government is ineffective in solving economic problems. The caretaker government fails to accomplish the objectives of the economic solving problem policy. Also they are incompetent to follow economic policy statement which the cabinet announces to the parliament. In addition, two causes are founded to be obstacles that result in an ineffectiveness in solving economic problems of the caretaker government. First, under Constitution of Kingdom of Thailand B.E. 2540 (1997), the government concerns about the ambiguous scope of the caretaker government's authority. Second, there is an absence of unity in the coordination between the caretaker government and the senior officials who involve in the solving of economic problems.

Keywords: caretaker government, oil price problem, inflation problem, investment confidence problem

1. บทนำ

นับตั้งแต่ช่วงต้นปี 2549 เศรษฐกิจไทยต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงทั้งภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายใน คือ สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองนำไปสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎร, การที่ยังจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ไม่ได้ ส่งผลกระทบต่อการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐต้องชะลอออกไป, ภาวะเงินเฟ้อในประเทศที่สูงขึ้นจากปัญหาราคาน้ำมันแพง และการยืดเยื้อของการเจรจา FTA กับญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ปัจจัยภายนอก คือ ราคาน้ำมันในตลาดโลกที่สูงขึ้น, การชะลอตัวทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น, อัตราดอกเบี้ยต่างประเทศที่สูงขึ้น, และขีดความสามารถในการส่งออกที่เพิ่มขึ้นของจีน อินเดีย และเวียดนาม (กระทรวงพาณิชย์ [พณ.], 2549) เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทย ทำให้การบริโภคของประชาชนและการลงทุนของเอกชนชะลอตัวอย่างชัดเจน (สศอ., 2549ก: 2) ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ที่พึงปฏิบัติของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจแก่ประชาชน (ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพัฒน์, 2541: 10) โดยในที่นี้ก็คือหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการในฐานะฝ่ายบริหารประเทศในขณะนั้น ซึ่งมีความคลุมเครือในประเด็นข้อกำหนดกฎหมายและ/หรือธรรมเนียมปฏิบัติของสถานะรัฐบาลรักษาการจึงก่อให้เกิดข้อถกเถียงเป็นอย่างมากว่า รัฐบาลรักษาการทำอะไรได้บ้างภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

จึงทำให้ผู้เขียนมีพิกัดต้องตั้งคำถามต่อไปว่า “ข้อกำหนดทางกฎหมายและ/หรือธรรมเนียมปฏิบัติส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการในการดำเนินนโยบายสาธารณะแก่ประชาชนได้ไม่เต็มที่ ล่าช้า และ/หรือขาดประสิทธิผลหรือไม่”

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์ถึงการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตรในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาราคาน้ำมัน ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ และปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน ด้วยกรอบแนวคิดเรื่องการประเมินนโยบายสาธารณะแบบเป็นทางการ (Formal Evaluation) ของศาสตราจารย์ William N. Dunn ซึ่งผู้เขียนเลือกใช้เกณฑ์ประสิทธิผล (Effectiveness) ในการประเมิน และกำหนดขอบเขตการศึกษา คือ นับตั้งแต่การยุบสภาเมื่อวันที่ 24 ก.พ. 2549 ถึงวันที่ 19 ก.ย. 2549 ซึ่งคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ได้ก่อการรัฐประหาร อนึ่ง บทความนี้มีได้ปฏิเสธผลที่ตามมาหรือผลกระทบของนโยบาย (Policy Impact) ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจแก่ประชาชน แต่บทความนี้มุ่งประเมินถึงผลลัพธ์ของนโยบายของรัฐบาลรักษาการ ต่อการบรรลุเป้าหมายตามนโยบายทางเศรษฐกิจของคณะรัฐมนตรีที่แถลงไว้ต่อรัฐสภาหรือไม่เป็นสำคัญ

ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาของบทความนี้ออกเป็น 5 ส่วน โดยส่วนถัดไปจะนำเสนอถึงสถานะและอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ส่วนที่สาม

กล่าวถึงนโยบายเศรษฐกิจในภาพรวมของรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ส่วนที่สี่ กล่าวถึงสภาพปัญหาและมาตรการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน รวมถึงประเมินประสิทธิผลของนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลรักษาการต่อการบรรลุเป้าหมายตามนโยบายทางเศรษฐกิจของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา และส่วนที่ห้า ข้อเสนอแนะ

2. สถานะและอำนาจหน้าที่ของ “รัฐบาลรักษาการ”

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “รัฐบาล” (Government) โดยความหมายที่เข้าใจเป็นการทั่วไป มักจะเข้าใจว่าหมายถึง “คณะรัฐมนตรี” (Cabinet) ซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายบริหารที่ทำหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน แต่อีกในสถานะหนึ่งที่กว้างขึ้นกว่านั้น หมายถึง “ฝ่ายปกครอง” (Administrative Organs) เนื่องจากนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีแต่ละคนจะมีอำนาจหน้าที่ทางการปกครองเป็นการเฉพาะเจาะจงในการบังคับบัญชาสั่งการเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่สังกัดกระทรวงที่ตนเองรับผิดชอบและหน้าที่อื่นๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายแต่ละฉบับ ซึ่งในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 บัญญัติให้ “รัฐบาล” หรือ “คณะรัฐมนตรี” เป็นองค์กรหลักที่มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน (วิชญ์ เครืองาม, 2553: 3) อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐสภาครบวาระหรือมีการยุบสภาผู้แทน

ราษฎร ทำให้สถานภาพของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารสิ้นสุดลง ซึ่งเมื่อพิจารณาในส่วนการรักษาการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 ส่วน (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2549) ดังนี้

ส่วนแรก การรักษาการของฝ่ายนิติบัญญัติ หลังการยุบสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 กำหนดสถานะสมาชิกสภาไว้ต่างกัน ดังนี้ (ก) ในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ตามมาตรา 118(1) กำหนดให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลงเมื่อ “ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร” และไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่า ส.ส. ชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ (ข) ในส่วนของสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้ต้องพ้นจากตำแหน่ง แต่กำหนดให้ “จะมีการประชุมวุฒิสภาใหม่ได้” เว้นแต่เป็นกรณีตามมาตรา 168

ส่วนที่สอง การรักษาการของฝ่ายบริหาร ตามมาตรา 215 บัญญัติให้ “รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ... (2) อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร” เนื่องจากจากคณะรัฐมนตรีในระบบรัฐสภาบริหารราชการแผ่นดินด้วยความไว้วางใจของรัฐสภาตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ และควบคุมและตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน ดังนั้น เมื่อไม่มีรัฐสภาปฏิบัติหน้าที่แล้ว คณะรัฐมนตรีก็ย่อมต้องพ้นจากตำแหน่งเช่นกัน แต่เพื่อไม่ให้เกิดสุญญากาศในการบริหารราชการแผ่นดินรัฐธรรมนูญจึงต้องการให้มีกลไกในการ

เปลี่ยนผ่านประเทศ เพื่อให้เป็นไปตามหลักความต่อเนื่องไม่ขาดสายของการบริหารประเทศ (Continuity of Executive Power) (พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, 2557) เหตุนี้จึงกำหนดให้คณะรัฐมนตรีที่พ้นตำแหน่งต้องทำหน้าที่ต่อไป จนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ แม้จะไม่มีคำเรียกคณะรัฐมนตรีประเภทนี้ปรากฏในรัฐธรรมนูญ แต่นักวิชาการเรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า “รัฐบาลรักษาการ” (Caretaker Government)

แม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ประสงค์จะให้รัฐบาลรักษาการทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกับรัฐบาลปกติ เว้นแต่เฉพาะเรื่องที่กำหนดไว้เป็นข้อห้ามของการใช้อำนาจ ตามมาตรา 215 วรรคสองที่ว่า รัฐบาลรักษาการ “จะใช้อำนาจแต่งตั้งหรือย้ายข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ หรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง มิได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเลือกตั้ง” แต่กระนั้น ไม่ได้มีการกำหนดขอบเขตหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการไว้แต่อย่างใด (ตวงรัตน์ เล่าहतตพงษ์ภูริ, 2550) ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงมารยาททางการเมืองหรือวิธีปฏิบัติของรัฐบาลรักษาการของไทยและต่างประเทศ รัฐบาลรักษาการสามารถทำหน้าที่ได้เฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์สูงสุดของประเทศเท่านั้น ไม่ควรทำนโยบายและการดำเนินการขึ้นใหม่ รวมทั้งเรื่องที่จะมีผลผูกพันคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ เว้นแต่เป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนหรือเรื่องต่อเนื่อง (นันท์วัฒน์ บรมานันท์, 2549)

ในทางปฏิบัติ เนื่องจากรัฐบาลของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ สมัยที่ 2 ประกาศยุบสภาฯ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 ก.พ. 2549 เห็นชอบตามข้อเสนอของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) เรื่องแนวทางปฏิบัติอันเนื่องมาจากการยุบสภาฯ (สลค., 2549ก) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ (1) คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งยังคงมีฐานะดังเดิม เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินอยู่ต่อไป และการประชุมคณะรัฐมนตรีให้มีต่อไปตามปกติจนกว่าจะมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ (2) สำหรับเรื่องที่เป็นนโยบายที่มีผลผูกพันคณะรัฐมนตรีชุดใหม่หรือมีธรรมเนียมปฏิบัติว่าพึงละเว้น เช่น กำหนดนโยบายใหม่ การอนุมัติโครงการขนาดใหญ่ คณะรัฐมนตรีควรมีมติหรือคำสั่งให้เสนอคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ เว้นแต่เป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนหรือต่อเนื่องจึงยกเว้นให้พิจารณาดำเนินการเป็นกรณีไป (3) หากต้องออกกฎหมายใดที่มีสถานะเป็น พ.ร.บ. ก็อาจดำเนินการในรูปพระราชกฤษฎีกา (พ.ร.ก.) แทนได้ แต่ต้องเป็นเรื่องที่ฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และเข้าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ ส่วนการตรา พ.ร.ก. และกฎกระทรวงสามารถดำเนินการได้ตามปกติ (4) สมควรงดการประชุมคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี เว้นแต่เป็นการประชุมเพื่อกลั่นกรองเรื่องที่ไม่ใช่ในนโยบายใหม่ให้มีความรอบคอบยิ่งขึ้น (5) ในระหว่างที่มี พ.ร.ก. เลือกตั้งจนถึง

วันที่ประกาศผลการเลือกตั้ง การอนุมัติงบประมาณลงพื้นที่ต่าง ๆ ฝั่งละวัน วันแต่กรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาภัยพิบัติ หรือต้องช่วยเหลือประชาชนโดยเร่งด่วน

ต่อมา แม้ว่าพรรคไทยรักไทยจะได้รับคะแนนเสียงข้างมากในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 2 เม.ย. 2549 แต่ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณปฏิเสธขอไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้ลาพักการปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรีรักษาการในอีกสามวันถัดมา (สลด., 2549ข) ถึงกระนั้น รัฐมนตรีส่วนที่เหลือยังคงต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ต่อมาภายหลังศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้การเลือกตั้งในช่วงต้นปีเป็นโมฆะ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณจึงขอให้คณะรัฐมนตรียกเลิกมติคณะรัฐมนตรีเรื่องลาพัก และกลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ในวันที่ 23 พ.ค. 2549 เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินและการแก้ไขปัญหาสำคัญทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ โดยไม่เกิดการชะงักงัน เนื่องจากการขยายเวลาการบริหารประเทศของรัฐบาลรักษาการออกไป จนกว่าจะมีการประกาศผลการเลือกตั้งทั่วไปที่จะจัดให้มีขึ้นอีกครั้ง ในวันที่ 15 ต.ค. 2549 ซึ่งทอดระยะเวลานานมากกว่าที่คาดการณ์ไว้จากเดิมกว่า 6 เดือน (“แม้ว่าฟิตเรียกทีม ‘ศก.’ ถกด่วน,” 2549: 13)

3. นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร

“รัฐบาลมีหลายโครงการที่จะทำให้ประชาชนโดยตรง ซึ่งปี 2549 จะเป็นปีที่จับต้องได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน เอกสารที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย รถเมล์ รถไฟฟ้า สาธารณสุข และการศึกษา” คำปราศรัยเนื่องในวันปีใหม่ปี 2549 ของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เพื่อเรียกความเชื่อมั่นจากประชาชน (“ฟุ้งปี 49 รุกแก้จน-จับต้องได้,” 2548) ดูจะสวนทางกับสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่การประกาศยุบสภาหลังวันปีใหม่เพียง 2 เดือน ภาพซ้อนที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน คือ ปัญหาเศรษฐกิจที่ชัดเจนมากขึ้น นับตั้งแต่การชะลอตัวทางเศรษฐกิจในปลายปี 2548 ที่ต่อเนื่องจนถึงช่วงของรัฐบาลรักษาการอย่างไรก็ดี เนื่องด้วยข้อจำกัดในการบริหารนโยบายของรัฐบาลรักษาการทำให้ต้องยึดแนวนโยบายของรัฐบาลเดิมที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภาในการบริหารประเทศ (ชลวิทย์ นิโครธานนท์, 2550: 27) ดังนั้น รัฐบาลรักษาการจึงต้องดำเนินแนวนโยบายเศรษฐกิจตามนโยบายของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ที่ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 23 มี.ค. 2548 เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจแก่ประชาชน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ (“คำแถลงนโยบาย,” 2548: 6-7, 11-16, 19-20)

(1) นโยบายขจัดความยากจน

1.1 ระดับบุคคล เน้นการขยายโอกาส สร้างรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มช่อง

ทางการเข้าถึงทุน ดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงรุก โดยจัดตั้งหน่วยบริการเคลื่อนที่คาราวานแก๊สเพื่อให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพ

1.2 ระดับชุมชน ดำเนินการเสริมสร้างขบวนการชุมชนเข้มแข็งและจะพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร นอกจากนี้จะพัฒนาระบบการเงินที่สนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากจากกองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมสู่ธนาคารหมู่บ้านที่ให้โอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างยั่งยืน และจัดสรรงบประมาณตามขนาดประชากร (SML) ให้ครบทุกหมู่บ้าน

1.3 ระดับประเทศ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินอย่างทั่วถึง และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดหาและจัดสรรน้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรอย่างทั่วถึง

(2) นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้

2.1 ภาคการเกษตร รัฐบาลจะสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร โดยส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพ ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 ภาคอุตสาหกรรม รัฐบาลจะพัฒนาผู้ประกอบการให้มีความรู้ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด ยกกระดับภาคการผลิตและบริการในส่วนภูมิภาค ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบภายในประเทศและเพิ่มมูลค่าสินค้า พัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแข่งขันในตลาดโลก รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ

2.3 ภาคบริการและการท่องเที่ยว เน้นการเพิ่มมูลค่ามากกว่าการเพิ่มปริมาณ โดยจะขยายฐานภาคบริการเพื่อสร้างรายได้ใหม่ เช่น บริการสุขภาพ การจัดประชุมและสัมมนานานาชาติ การถ่ายภาพยนตร์ การค้าส่งค้าปลีก

2.4 ภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการเข้าถึงแหล่งทุนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ผ่านกลไกที่ริเริ่มแล้ว เช่น กองทุนหมู่บ้าน การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน

2.5 ภาคการขนส่งสินค้า ปรับเปลี่ยนระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และทันเวลา

2.6 ภาคพลังงาน ส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการนำเข้า พัฒนาพลังงานทางเลือก

2.7 ภาครัฐวิสาหกิจ รัฐบาลจะปรับปรุงการบริหารและแปรสภาพเป็นบริษัท เพื่อให้การลงทุนและการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.8 ด้านการเงินการคลัง พิจารณาแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมเพื่อดำเนินนโยบาย จัดความยากจน สร้างความเข้มแข็งแก่ระบบเศรษฐกิจ และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยยึดหลักการให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพและรักษาวินัยทางการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด

2.9 ภาคตลาดเงินและตลาดทุน
รัฐบาลจะสนับสนุนให้องค์กรธุรกิจและ
ประชาชนมีโอกาสและช่องทางที่เข้าถึง
แหล่งทุนต่างๆได้อย่างพอเพียง และจะ
พัฒนาตลาดตราสารทุนและตลาดตราสาร
หนี้ให้เป็นแหล่งระดมทุนระยะยาว

2.10 ด้านการเงินระหว่างประเทศ
จะดำเนินการต่อเนื่องในการผลักดันความ
ร่วมมือทางการเงินในภูมิภาค โดยพัฒนา
ตลาดตราสารหนี้เอเชียให้เป็นกลไกสำคัญ
ในการระดมเงินทุนเพื่อประโยชน์ร่วมกัน
ของไทยและภูมิภาค

(3) นโยบายการต่างประเทศและ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

3.1 ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ
ระหว่างประเทศในเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง และ
เชื่อมโยงเข้ากับนโยบายเศรษฐกิจภายใน
ประเทศ โดยเฉพาะการปรับโครงสร้างทาง
เศรษฐกิจ

3.2 รัฐบาลจะส่งเสริมบทบาทนำ
ที่สร้างสรรค์ของผู้แทนไทยในการเจรจา
การค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กรอบพหุภาคี เพื่อ
เสริมอำนาจต่อรองและรักษาผลประโยชน์
โดยรวมของประเทศ

3.3 มุ่งขยายความร่วมมือทาง
เศรษฐกิจกับนานาประเทศ เพื่อสนับสนุน
การเข้าถึงแหล่งทรัพยากร วัตถุดิบ
เทคโนโลยี และองค์ความรู้ใหม่ๆในต่าง
ประเทศ เพื่อนำมาเพิ่มขีดความสามารถทาง
แข่งขันทางเศรษฐกิจของไทย

อนึ่ง แม้ก่อนหน้านี้ไม่มีดัชนีใดเลย
ที่บ่งชี้ให้เห็นถึงค่ากลางของวิกฤตเศรษฐกิจ

ไม่ว่าจะเป็นภาระหนี้ต่างประเทศของไทย
ที่ลดลงมาเหลือน้อยกว่าเงินทุนสำรอง
ระหว่างประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
[สศช.], 2549: 83), อัตราการส่งออกสินค้า
ที่ใช้เทคโนโลยีสูงที่ขยายตัวสูงขึ้น (สศช.,
2549: 28), อัตราการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือย
ที่เพิ่มขึ้น (กระทรวงการคลัง [กค.], 2549ก)
ตลอดจนข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการ
คลัง (สศค.) เมื่อวันที่ 27 ก.พ. 2549 ที่ยืนยัน
ว่าภาวะเศรษฐกิจไทยยังสามารถเดินหน้า
ต่อไปได้ และประมาณการอัตราการขยาย
ตัวทางเศรษฐกิจปี 2549 ว่ามีแนวโน้มเฉลี่ย
อยู่ที่ประมาณร้อยละ 5 ซึ่งขยายตัวดีขึ้นจาก
ปีที่ผ่านมา (สศค., 2549) ตัวเลขดังกล่าว
สอดคล้องกับการประมาณการของ สศช.
(สศค., 2549ค) อย่างไรก็ดี ทั้งสองหน่วย
งานได้ย้ำถึงปัจจัยลบที่น่าห่วงใยต่อสภาพ
เศรษฐกิจ คือ ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงในตลาด
โลกในปี 2549 ที่ยังคงมีแนวโน้มที่สูง อาจส่ง
ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมค้าและขาดดุล
บัญชีเดินสะพัด และอาจส่งผลให้การลงทุน
ภาคเอกชนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และที่
อยู่อาศัยชะลอตัว เช่นเดียวกับผลกระทบ
จากราคาน้ำมันเมื่อปี 2548

ภายใต้ประเด็นห่วงใยดังกล่าว
คณะรัฐมนตรีรักษาการจึงมีมติคณะรัฐมนตรี
เมื่อวันที่ 28 ก.พ. 2549 เห็นชอบต่อข้อ
เสนอของ สศช. เกี่ยวกับการบริหารนโยบาย
เศรษฐกิจปี 2549 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่ม
รายได้-ลดรายจ่ายแก่ประชาชนและภาค
ธุรกิจ ดำเนินการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ
และสนับสนุนให้เศรษฐกิจมีเสถียรภาพกว่า

ปีที่ผ่านมา ซึ่งแบ่งกรอบนโยบายเศรษฐกิจ เป็น 8 กลุ่ม (สลด., 2549) ดังนี้ กลุ่มที่ 1 มาตรการส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือก และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต และลดการพึ่งพิงการนำเข้าพลังงาน, กลุ่มที่ 2 มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพระบบโลจิสติกส์, กลุ่มที่ 3 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ, กลุ่มที่ 4 มาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการค้าปลีก, กลุ่มที่ 5 มาตรการส่งเสริมการลงทุนและการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่, กลุ่มที่ 6 มาตรการสนับสนุนสินเชื่อผู้ประกอบการรายย่อย, กลุ่มที่ 7 มาตรการปรับค่าแรงขั้นต่ำและค่าจ้างเงินเดือน และ กลุ่มที่ 8 มาตรการอื่นๆ เช่น การส่งเสริมการส่งออก และการเร่งรัดการเบิกจ่ายงบประมาณ อย่างไรก็ตาม กรอบนโยบายดังกล่าว ไม่ได้เป็นการกำหนดนโยบายขึ้นใหม่ แต่เป็นการเพิ่มเติมรายละเอียดลงไปในการย่อยๆ โดยระบุหน่วยงานรัฐที่ต้องรับผิดชอบเป็นพิเศษให้ชัดเจนขึ้นภายใต้แนวนโยบายระดับสูง ซึ่งก็คือ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภาที่กล่าวข้างต้น

4) สภาพปัญหาเศรษฐกิจและมาตรการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร

ในส่วนนี้ผู้เขียนมุ่งอธิบายถึงสภาพปัญหาเศรษฐกิจ และมาตรการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ปัญหาราคาน้ำมัน ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ และปัญหาการขาด

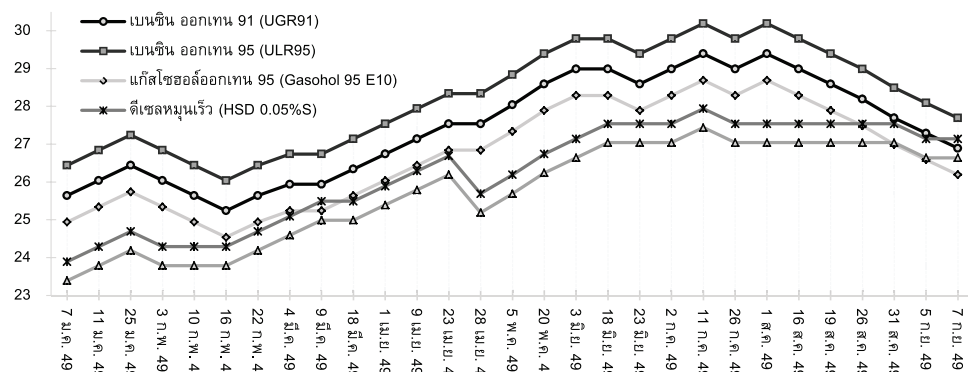
ความเชื่อมั่นในการลงทุน ซึ่งเป็นปัญหาที่ประชาชนต้องการให้รัฐบาลแก้ไขเป็นอันดับต้นๆตามผลการสำรวจความเห็นของประชาชนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (“โพลชี้ให้แก้ยากจน,” 2548) ตลอดจนต้องการประเมินประสิทธิผลของมาตรการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าวผ่านกรอบความคิดเรื่องการประเมินผลนโยบายสาธารณะแบบเป็นทางการ (Formal Evaluation) ของศาสตราจารย์ William N. Dunn แห่งมหาวิทยาลัยพิตต์สเบิร์ก ซึ่งเป็นแนวทางการประเมินผลลัพธ์ของนโยบายว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการหรือไม่ เพียงใด (Dunn, 2008: 358) สมมติฐานสำคัญคือ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ประกาศไว้จะเป็นเครื่องมือที่วัดเกี่ยวกับคุณค่าที่เหมาะสมของนโยบาย โดยผู้ประเมินจะไม่ตั้งคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ (Dunn: 256-260) ทั้งนี้ Dunn อธิบายว่า “ในทางสังคมศาสตร์ โครงการที่จัดทำขึ้นเป็นการบริการที่รัฐพึงมีให้แก่ประชาชนไม่สามารถพิจารณาเฉพาะการลงทุนและผลที่ได้รับเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการด้วย” (Dunn: 232-239) ทั้งนี้ ผู้เขียนใช้เกณฑ์ประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นตัวชี้วัด ตามคำอธิบายของ Dunn ที่ว่า นโยบายที่มีประสิทธิผล คือ นโยบายที่เมื่อดำเนินการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Dunn: 222-223)

4.1 ปัญหาราคาน้ำมัน

4.1.1 สภาพปัญหาราคาน้ำมัน

จากข้อมูลของกระทรวงพลังงานพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการใช้น้ำมันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในช่วงปี 2540-2549 มีความเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก (รพท., 2550ก: 96) ไทยจำเป็นต้องนำเข้าพลังงานสูงถึงร้อยละ 90-95 โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำมันดิบของภาคอุตสาหกรรมและการขนส่ง เพื่อสนับสนุนการขยายตัวของประเทศ ดังนั้น เมื่อราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกสูงขึ้นย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อราคาน้ำมันสำเร็จรูปของไทย และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยในอีกหลายด้าน ซึ่งในช่วงการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร อาจกล่าวได้ว่า

มีการปรับขึ้นของราคาพลังงานแบบยกแผง ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิภาพที่ 1 รัฐบาลรักษาการประกาศลอยตัวราคาน้ำมันดีเซลตั้งแต่เดือนมีนาคม 2549 ภายหลังจากการลอยตัวราคาน้ำมันเบนซิน 91 และ 95 ไปแล้วตั้งแต่วันที่ 21 ต.ค. 2547 โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลจำเป็นต้องปรับราคาน้ำมันให้สอดคล้องกับกลไกตลาดโลกที่ผันผวน เป็นผลพวงทำให้ประชาชนต้องแบกรับภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้ กลายเป็นปัญหาแก่ภาคธุรกิจและครัวเรือน ส่งผลกระทบต่อการเติบโตของอุตสาหกรรม และการขยายตัวทางเศรษฐกิจไทยโดยรวมในปี 2549

ภาพที่ 1 แผนภูมิ ราคาน้ำมันขายปลีก ณ สถานีบริการน้ำมัน ปตท. ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล พ.ศ. 2549

ที่มา: (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2557)

4.1.2 มาตรการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนของรัฐบาลรักษาการ

ปัญหาการขาดแคลนน้ำมันเป็นปัญหาเศรษฐกิจที่ประชาชนเรียกร้องให้เร่งหาแนวทางแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะเป็น

ปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตและการขนส่งของผู้ประกอบการ ซึ่งหากรัฐบาลรักษาการสามารถประคับประคองปัญหาดังกล่าวได้ ก็จะส่งผลให้ภาคเอกชนสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้ ใน

ขณะเดียวกัน แม้รัฐบาลจะพยายามชี้แจงถึงสาเหตุของปัญหาราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องว่าเกิดจากปัจจัยภายนอกที่รัฐบาลไม่สามารถควบคุมได้ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากผลสำรวจความคิดเห็นประชาชนพบว่า ประชาชนจำนวนไม่น้อยเชื่อว่า การที่ฝ่ายบริหารมีสถานะเป็นเพียงรัฐบาลรักษาการเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดปัญหาราคาน้ำมันแพง (สวนดุสิตโพล, 2549)

จากปัญหาดังกล่าว นพ.พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช รักษาการเลขาธิการนายกรัฐมนตรียืนยันว่า รัฐบาลจะดูแลผลประโยชน์ให้กับประชาชนให้มากที่สุด โดยที่ผ่านมา “รัฐบาลได้อุดหนุนเรื่องราคาน้ำมันให้กับประชาชนเป็นเวลา 1 ปีนั้น เป็นเพียงการผ่อนภาระหนักให้เบาและต้องการให้ประชาชนมีเวลาปรับตัว ซึ่งการประหยัดพลังงานถือว่าการสะท้อนความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งราคาน้ำมันที่สูงขึ้นขณะนี้ถือเป็นภาวะช็อกในระยะสั้นถึงระยะกลางเท่านั้น” (“แฉลดภาษี,” 2549: 13) ในขณะที่เอกชนได้ร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา เช่น นายบุญชัย โชควัฒนา กรรมการบริหารหอการค้าไทยในขณะนั้นเสนอให้ “ชะลอการจัดเก็บเงินเข้ากองทุนน้ำมันเป็นการชั่วคราวออกไป...เพื่อไม่ให้เศรษฐกิจเกิดสภาวะชะงักงัน” (“รพท.ไม่หวั่นเงินทุนไหล,” 2549: 8) ซึ่งในช่วงแรก ดร.ทอง พิทยะ รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้นปฏิเสธวิธีดังกล่าว เพราะเป็นการบิดเบือนกลไกตลาดและจะส่งผลเสียมากกว่าผลดีในระยะยาว (“พลังงานเล็งลดภาษี,” 2549: 6)

แต่ในที่สุด เมื่อวันที่ 26 เม.ย. 2549 คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงพลังงานดำเนินมาตรการเพื่อลดผลกระทบจากราคาน้ำมันได้แก่ มาตรการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม คือ ปรับลดเงินนำส่งกองทุนน้ำมันสำหรับน้ำมันดีเซลเหลือ 0.95 บาท/ลิตร และมาตรการช่วยเหลือรายสาขา เช่น โครงการจำหน่ายน้ำมันในเขตทะเลอาณาเขตให้ชาวประมงชายฝั่ง ให้ราคาขายต่ำกว่าบนบกไม่น้อยกว่า 2 บาท/ลิตร (สลค., 2549จ)

นอกจากนี้ รัฐบาลรักษาการพยายามดำเนินมาตรการอื่นๆ ด้วย อาทิ การหาแนวทางลดต้นทุนน้ำมันแก่ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะเพื่อชะลอการขึ้นค่าโดยสาร (“เบรกปรับค่าโดยสาร,” 2549: 4) การยกเว้นอากรขาเข้าให้ผู้ประกอบการที่จะปรับปรุงเครื่องจักรให้เป็นแบบประหยัดพลังงาน (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2549) การสนับสนุนโครงการณรงค์ให้เอกชนประหยัดพลังงาน (“วิกฤตพลังงานป่วน,” 2549: 6) ศึกษาแนวทางสร้างความร่วมมือด้านพลังงานกับประเทศเพื่อนบ้าน (“จัดแผนเก็บมือน้ำมันแพง,” 2549: 7) รวมทั้งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบมาตรการส่งเสริมการใช้ NGV สำหรับรถยนต์ (กระทรวงพลังงาน [พน.], 2549ก) และเห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงคมนาคมให้ทบทุนมติดคณะรัฐมนตรีเรื่องการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ตามโครงการลงทุนขนาดใหญ่ภาครัฐ เพื่อเป็นอีกฟันเฟืองในการลดการพึ่งพิงการใช้้ำมันและเพิ่มประสิทธิภาพแกัดต้นทุนภาคขนส่งในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีมติให้หน่วยงานราชการปฏิบัติตาม

ยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาพลังงานอย่าง
เคร่งครัด (สลด., 2549ข)

4.1.3 การประเมินประสิทธิผลของ มาตรการแก้ไขปัญหาการค้าน้ำมัน

แนวทางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ
การแก้ไขปัญหาการค้าน้ำมันตามนโยบาย
ของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ที่
แถลงต่อรัฐสภา คือ “นโยบายปรับโครงสร้าง
เศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้” โดยจะ
ดำเนินนโยบายพลังงาน “เพื่อให้เกิดการ
ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการนำ
เข้าพลังงาน และพัฒนาพลังงานทางเลือก”
นำมาสู่กรอบนโยบายเศรษฐกิจในปี 2549
ของรัฐบาลรักษาการใน “กลุ่มที่ 1 มาตรการ
ส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือกและการ
เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน เพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต และลด
การพึ่งพิงการนำเข้าพลังงาน” ซึ่งเป็นกรอบ
นโยบายหลักที่จะใช้ในการกำหนดมาตรการ
ย่อยในการแก้ไขปัญหาแก่ประชาชน เมื่อ
พิจารณาเฉพาะมาตรการแก้ไขปัญหาการ
ค้าน้ำมันตามกรอบนโยบายเศรษฐกิจในปี
2549 ในข้อ “1.1 มาตรการส่งเสริมการใช้
พลังงานทดแทน” ผู้เขียนประเมินว่ารัฐบาล
รักษาการไม่สามารถดำเนินได้อย่างเต็มที่
เพราะกำลังผลิตยังไม่เพียงพอที่จะรองรับ
ปริมาณการใช้น้ำมันภายในประเทศ ถึง
แม้จะพยายามเพิ่มปริมาณสถานีจำหน่าย
NGV ให้มากขึ้นตามมาตรการย่อย “1.1.2
เพิ่มสถานีจำหน่าย NGV ให้กระจายอย่าง
ทั่วถึง...” (พน., 2549ค) แต่ก็ยังไม่เพียง
พอต่อความต้องการของประชาชน ในขณะที่
ที่มาตรการส่งเสริมการใช้ก๊าซเอทานอลยัง

ไม่ประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณา
เฉพาะโครงการรณรงค์ประหยัดพลังงาน
ตามกรอบนโยบายเศรษฐกิจในข้อ “1.2
มาตรการประหยัดพลังงาน” ผู้เขียนประเมิน
ว่าเป็นนโยบายที่มีประสิทธิผล ดังจะเห็นได้
จากการลดลงของอัตราการใช้พลังงานในปี
2549 ประมาณร้อยละ 5 เมื่อเทียบกับปี
2548 ซึ่งจะส่งผลดีต่อการแก้ไขปัญหาการ
ค้าน้ำมันในระยะยาว เพราะเป็นการลดอุปสงค์
ของพลังงานโดยตรงโดยคำนึงเป้าหมายการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Sachs, 1981: 7)

เมื่อพิจารณาในส่วนมาตรการ
ลดภาษีสรรพสามิตน้ำมันดีเซลในช่วงต้น
ของการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการ
แม้มาตรการดังกล่าวจะไม่ได้กำหนดไว้
ในนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อ
รัฐสภา แต่ผู้เขียนก็มีอาจปฏิเสธข้อเท็จจริง
ได้ว่า มาตรการดังกล่าวมีส่วนช่วยบรรเทา
ความเดือดร้อนแก่ประชาชนแม้จะในระยะ
สั้นๆ ในขณะที่หากประเมินประสิทธิผลตาม
นโยบายหลักที่เกี่ยวข้องกับพลังงานก็จะพบ
ว่า มาตรการดังกล่าวของรัฐบาลรักษาการ
ไม่มีประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาการ
ค้าน้ำมันได้อย่างแท้จริง เนื่องจากมาตรการ
แทรกแซงราคาน้ำมันไว้ที่ระดับหนึ่งย่อม
ทำได้เพียงกรณีราคาน้ำมันในตลาดโลกปรับ
สูงขึ้นในระยะสั้นเท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่มี
หลักประกันว่าจะสามารถคาดการณ์ราคา
น้ำมันในตลาดโลกได้อย่างถูกต้อง อีกทั้ง
การแทรกแซงราคาน้ำมันอาจก่อให้เกิดผล
กระทบต่อการแข่งขันที่เป็นธรรมภายใต้
กรอบการค้าเสรี และความมั่นคงด้าน
พลังงานในระยะยาวด้วย

แม้ต่อมารัฐบาลรักษาการจะมีมติไม่ต่ออายุการลดการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตน้ำมัน โดยให้เหตุผลว่าเพื่อรักษาวินัยทางการคลังและ “เพราะต้องการให้สะท้อนกลไกตลาดที่แท้จริง” (“วิเศษ” เรียกถูกแก่น้ำมัน,” 2549: 8) ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์ราคาน้ำมันในตลาดโลกที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในขณะนั้น เพราะถึงแม้ว่าการปรับราคาน้ำมันขึ้นตามตลาดโลกจะส่งผลกระทบต่อราคาสินค้าอุปโภคบริโภค แต่ก็น้อยกว่าอย่างแน่นอนเมื่อนำไปเทียบกับผลกระทบจากการคงมาตรการแทรกแซงราคาน้ำมัน อีกทั้งการส่งสัญญาณเร่งด่วนเตือนถึงสภาพปัญหาราคาน้ำมันที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้นจะทำให้ประชาชนไม่ใช้น้ำมันมากกว่าที่ควรจะเป็น และเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน เพื่อปรับลดมายาคติที่ผิดของประชาชนจำนวนมากที่เข้าใจว่าเป็นภาระของรัฐบาลที่จะต้องชดเชยเมื่อราคาพลังงานสูงขึ้น อนึ่ง ผู้เขียนยังคงเห็นด้วยกับการจัดเก็บเงินส่งเข้ากองทุนน้ำมันเพลิง เพื่อเป็นกลไกรักษาเสถียรภาพของราคาขายปลีกน้ำมัน แต่ต้องไม่ใช่เป็นไปเพื่อการอุดหนุนราคาให้กับผู้บริโภคลพลังงาน

โดยสรุป แม้หลายมาตรการแก้ไขปัญหาราคาน้ำมันของรัฐบาลรักษาการจะดำเนินการได้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของมาตรานั้นๆ แต่เมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่า รัฐบาลรักษาการไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่ได้แถลงต่อรัฐสภา และกรอบนโยบายเศรษฐกิจปี 2549 ได้อย่างสมบูรณ์

4.2 ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ

4.2.1 สภาพปัญหาภาวะเงินเฟ้อ

สถานการณ์ราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกที่สูงขึ้นตลอดปี 2549 ทำให้ราคาน้ำมันขายปลีกภายในประเทศสูงขึ้นตลอดช่วงการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ส่งผลให้ผู้ผลิตในประเทศต้องแบกรับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ทำให้มีการปรับราคาสินค้าและบริการขึ้นตามการส่งผ่านของราคาพลังงาน ได้แก่ ค่าโดยสารค่าไฟฟ้า และสินค้าตามฤดูกาล เช่น ผักและผลไม้สด ยังผลให้อัตราเงินเฟ้อเร่งตัวสูงขึ้น ซึ่งสูงกว่าการประมาณการของคณะกรรมการนโยบายการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) (ธปท., 2549ข: 6) ดังจะเห็นได้จากข้อมูลในเดือน ก.ค. 2549 พบว่า อัตราเงินเฟ้อทั่วไปในไตรมาสที่ 2 ของปี 2549 โดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 6 เทียบกับในไตรมาสแรกของปีเดียวกันที่ร้อยละ 5.7 โดยเป็นผลจากราคาในหมวดอาหารสดและพลังงานเป็นสำคัญ ซึ่งส่งผ่านยังราคาสินค้าและบริการอื่นๆปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้อัตราเงินเฟ้อพื้นฐานเร่งตัวขึ้นเป็นลำดับทำให้เฉลี่ยในไตรมาสที่ 2 ของปี 2549 อยู่ที่ร้อยละ 2.8 เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 2.6 ในไตรมาสแรก และจากร้อยละ 1.6 ของค่าเฉลี่ยทั้งปี 2548 (ณภัทร ศิริเรือง, 2549ก: 22; ธปท., 2549ข: 8)

ตารางที่ 1 อัตราเงินเฟ้อรายไตรมาส พ.ศ. 2548-2549

หน่วย: ร้อยละ (% Δ yoy)	2548				2549			
	ไตรมาส 1	ไตรมาส 2	ไตรมาส 3	ไตรมาส 4	ไตรมาส 1	ไตรมาส 2	ไตรมาส 3	ไตรมาส 4
○ อัตราเงินเฟ้อทั่วไป ^{**}	2.8	3.7	5.6	6.0	5.7	6.0	3.6	3.3
▪ อัตราเงินเฟ้อพื้นฐาน ^{***}	0.7	1.1	2.2	2.4	2.6	2.8	1.9	1.7
▪ กลุ่มอาหารสด	7.7	6.3	9.8	12.2	6.8	8.6	4.8	10.0
▪ กลุ่มพลังงาน	10	17.2	22.9	20.7	26.1	23.0	11.4	2.4
○ ดัชนีราคาผู้ผลิต	9.6	9.5	9.4	8.2	8.7	10.3	6.2	3.4

ที่มา: (ธปท., 2549ก: 3; ธปท., 2550ก: 7)

ภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นนับเป็นปัจจัยลบต่อการลงทุนภาคเอกชนที่ชะลอตัวลงและกำลังซื้อของภาคครัวเรือน โดยเฉพาะต่อกลุ่มแรงงานที่ได้รับค่าแรงขั้นต่ำ ซึ่งแม้จะมีการปรับค่าแรงขึ้นตลอดช่วงปี 2545-2549 แต่ก็ยังถือว่าปรับขึ้นในอัตราที่ต่ำมาก (สมศักดิ์ โกศัยสุข, สัมภาษณ์, 2549) ดังจะเห็นได้จาก ผลการวิจัยเชิงสำรวจของกระทรวงการคลังและสวนดุสิตโพล เมื่อเดือน พ.ค. 2549 (สลค., 2549ช) พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสำรวจจำนวนร้อยละ 54.45 มีรายจ่ายสูงขึ้นจากราคาสินค้าที่สูงขึ้น “จนเกือบจะเข้าไปสู่จุดที่สาหัส” (“เลือนปิงบประมาณ,” 2549: 23) และยังมีภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้นด้วย อีกร้อยละ 26.25 มีปัญหารายได้ไม่เพียงพอ และร้อยละ 15.70 มีปัญหาขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ

4.2.2 มาตรการแก้ไขปัญหาภาวะ

เงินเฟ้อของรัฐบาลรักษาการ

ด้วยนโยบายขจัดความยากจนของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา และคำยืนยันของรัฐบาลรักษาการที่ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน (พณ., 2549ข) รัฐบาลรักษาการจึงพยายามแก้ไขปัญหาตามแนวทางนโยบายเศรษฐกิจจุลภาคเพื่อมุ่งเน้นลดรายจ่ายแก่ประชาชนเป็นการเบื้องต้น ตัวอย่างเช่น การให้ความเห็นชอบต่อการกำหนดสินค้าและบริการควบคุมตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 ตามที่กระทรวงพาณิชย์เสนอ (สลค., 2549ฉ) และให้กรมการค้าภายในรับหน้าที่ในการติดตามดูแลเรื่องสินค้าอุปโภคบริโภคอย่างใกล้ชิด โดยจัดให้มีการจำหน่ายสินค้าผ่านโครงการตลาดนัดธงฟ้ามหาชนกระจาย

** อัตราเงินเฟ้อทั่วไป (Headline Inflation) หรือดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (Consumer Price Index: CPI) คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภคที่รวมราคาสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคซื้อหาเป็นประจำวัน

*** อัตราเงินเฟ้อพื้นฐาน (Core Inflation) หรือดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐาน (Core CPI) คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป เฉพาะรายการสินค้าที่ราคาเคลื่อนไหวตามกลไกตลาด เพื่อวัดเงินเฟ้อพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ไม่รวมหมวดอาหารสดและพลังงาน เนื่องจากมีความผันผวนในระยะสั้นจากปัจจัยด้านฤดูกาล และอยู่นอกเหนือการควบคุมของนโยบายการเงิน

ทั่วประเทศ เพื่อลดค่าครองชีพและช่วยให้ประชาชนมีทางเลือกจับจ่ายใช้สอยสินค้าราคาพิเศษ (พณ., 2549ข) ตลอดจนมีมติให้คงอัตราค่าไฟฟ้า (สสค., 2549ญ) นอกจากนี้ รัฐบาลรักษาการยังหยิบยกมาตรการปรับค่าแรงขั้นต่ำและค่าจ้างเงินเดือนเข้าสู่การพิจารณา เพื่อมุ่งแก้ปัญหาค่าครองชีพ โดยคณะกรรมการค่าจ้างกลางมีมติให้ปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำในอัตรา 1-7 บาทใน 35 จังหวัด (“ปรับขึ้นค่าจ้าง,” 2549: 11) แต่ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานในขณะนั้นมีคำสั่งให้ทบทวนมติอีกครั้ง เพราะเห็นว่าควรปรับขึ้นพร้อมกันทุกจังหวัด และกล่าวว่า “รู้สึกเสียใจที่การเสนอให้มีปรับค่าจ้างครั้งนี้ อยู่ใกล้วันเลือกตั้ง คงทำอะไรไม่ได้จนกว่าจะผ่านเดือนตุลาคม ไม่เช่นนั้นจะถูกโจมตีว่าเป็นการหาเสียง” (“สมศักดิ์”ชี้เหตุไม่ปรับค่าแรง,” 2549: 13) แรงต้านเหล่านี้จึงทำให้มาตรการปรับค่าแรงขั้นต่ำไม่เป็นผล ในทางปฏิบัติจนกระทั่งรัฐบาลรักษาการถูกรัฐประหาร

4.2.3 การประเมินประสิทธิผลของมาตรการแก้ไขปัญหาภาวะเงินเฟ้อ

แม้ว่าจะไม่มีการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาภาวะเงินเฟ้อโดยเฉพาะเจาะจงระบุในนโยบายของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ สมัยที่ 2 ที่ได้แถลงต่อรัฐสภา และในกรอบนโยบายเศรษฐกิจในปี 2549 ของรัฐบาลรักษาการตามข้อเสนอของ สศช. แต่กระนั้น รัฐบาลรักษาการได้หยิบยกหลายมาตราในกรอบนโยบายดังกล่าว เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาแก่ประชาชน

เช่น ความพยายามในการปรับขึ้นค่าแรงตามกรอบนโยบายเศรษฐกิจใน “กลุ่มที่ 7 มาตรการปรับค่าแรงขั้นต่ำและค่าจ้างเงินเดือน” โดยต่อมาเมื่อปัญหาภาวะเงินเฟ้อมีแนวโน้มชัดเจนมากขึ้น รัฐบาลจึงมีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของ สศช. เรื่องมาตรการบรรเทาผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน อัตราเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ย เพื่อเป็นกรอบนโยบายในดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น เมื่อพิจารณา “มาตรการกลุ่มที่ 3 มาตรการเสถียรภาพราคา” ผู้เขียนพบว่า การดำเนินนโยบายของรัฐบาลรักษาการเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อาทิ มาตรการคงอัตราค่าไฟฟ้า ตามมาตรการย่อยที่ “3.2 มอบหมายให้กระทรวงพลังงาน ดูแลอัตราค่าไฟฟ้าและผลกระทบต่อประชาชน ...” และโครงการตลาดนัดตรงฟ้ามหาชน เพื่อช่วยลดค่าครองชีพ ตามมาตรการย่อยที่ “3.1 มอบหมายกระทรวงพาณิชย์ดูแลระดับราคาสินค้า...” ที่แม้ว่านายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รักษาการรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในขณะนั้นจะยืนยันถึงความสำเร็จของโครงการดังกล่าว (“โรงไฟฟ้า,” 2549: 6) แต่ข้อเท็จจริงแล้ว รัฐบาลรักษาการยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาราคาสินค้าในภาพรวมไม่ให้ปรับสูงขึ้นได้ เพราะยังมีกลุ่มสินค้าที่กระทรวงพาณิชย์ไม่ได้อนุญาตให้ปรับขึ้นราคาอีกหลายราย

เมื่อพิจารณาเฉพาะมาตรการลดอัตราภาษีสรรพสามิตน้ำมัน ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการลดอัตราภาษีสรรพสามิตน้ำมันของรัฐบาลรักษาการถือได้ว่าเป็นการ

บรรเทาปัญหาเงินเฟ้อได้ตรงกับสาเหตุ คือ การลดต้นทุนของผู้ประกอบการ เนื่องด้วย ปัญหาเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2549 เป็น ปัญหาเงินเฟ้อที่เกิดจากต้นทุนการผลิตที่ เพิ่มขึ้น (Supply Inflation) ซึ่งก็คือราคา น้ำมันดิบในตลาดโลกที่เพิ่มสูงขึ้น หนึ่ง ผู้ เขียนพบข้อสังเกตว่า การประสานงาน ระหว่างรัฐบาลรักษาการกับข้าราชการ ประจำที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจยังคงไม่มีเอกภาพ เกิดความเห็น ต่างต่อนโยบาย และไม่สามารถหาแนวทาง ร่วมในการแก้ไขนโยบายให้เหมาะสมกับ ความต้องการของทุกฝ่าย ทำให้ท้ายที่สุด นโยบายดังกล่าวจึงไม่มีประสิทธิภาพในการ แก้ไขปัญหา เพราะไม่สามารถนำไปปฏิบัติ ตามแผนที่วางเอาไว้ได้ ดังนั้น จึงกล่าวโดย สรุปได้ว่า แม้มาตรการต่างๆของรัฐบาล รักษาการถือว่าดำเนินมาได้ถูกทาง สามารถ บรรเทาปัญหาภาวะเงินเฟ้อในระยะสั้นได้ แต่ยังไม่ได้มีสัญญาณยืนยันถึงผลในระยะ ยาว รวมทั้งยังไม่สามารถทำให้เศรษฐกิจ กลับมาขยายตัวตามเป้าได้เช่นเดิม

4.3 ปัญหาการขาดความเชื่อมั่น ในการลงทุน

4.3.1 สภาพปัญหาการขาดความ เชื่อมั่นในการลงทุน

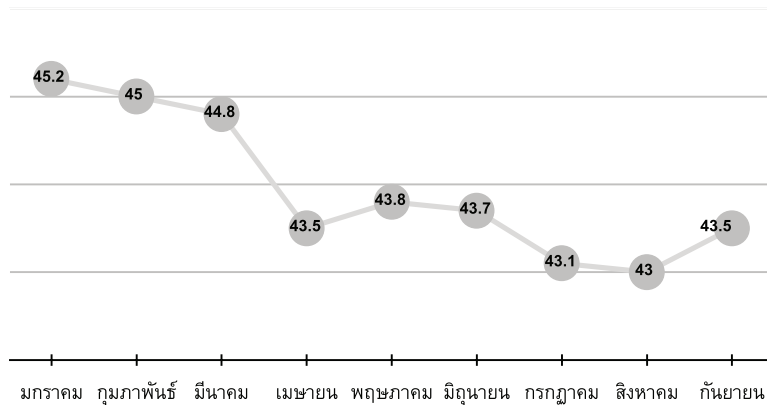
แม้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายาม ประคับประคองปัญหาเศรษฐกิจนับตั้งแต่ ช่วงต้นปี 2549 ให้เกิดเสถียรภาพทาง เศรษฐกิจที่เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในระยะต่อไป แต่เมื่อมีปัญหาความขัดแย้ง ทางการเมืองจนนำไปสู่การยุบสภา ทำให้ กระบวนการคลังต้องออกมายอมรับว่า

ปัญหาทางการเมืองส่งผลให้เกิดปัจจัยลบ แก่ระบบเศรษฐกิจให้ยิ่งชะลอตัวมากยิ่งขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ที่ ว่า “จากการที่ได้เดินทางไปพบผู้นำประเทศ ต่างๆพบว่า ความไม่แน่นอนทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งเรื่องความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นผลให้เกิด การชะลอการลงทุนจากต่างประเทศ เช่น นักลงทุนจากประเทศญี่ปุ่น” (“แม้ว่าประเดิม คัมแบ็ค,” 2549: 2) และเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น เมื่อนักลงทุนชาวจีนกว่าพันรายได้ปรับลด เม็ดเงินการลงทุนในไทยลงกว่าร้อยละ 50 และการตัดสินใจเปลี่ยนแผนการลงทุนของ บริษัทผู้ผลิตคอมพิวเตอร์อย่างอินเทล (Intel) กว่า 2 หมื่นล้านบาทไปยังเวียดนาม (สศอ., 2549ข: 2) เนื่องจากสถานะของรัฐบาลรักษา การไม่เอื้อต่อการออกมาตรการกระตุ้น เศรษฐกิจชุดใหม่ และนักลงทุนต่างต้องการ รอดุนโยบายของรัฐบาลใหม่ด้วย

อนึ่ง แม้จะกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ อีกครั้งอย่างชัดเจนในวันที่ 22 ต.ค. 2549 แต่ก็ชี้ชัดกว่าที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ทำให้ การจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ต้องทอดเวลาออกไป ส่งผลต่อการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ และโครงการลงทุนภาครัฐนอกงบประมาณ ประจำปี 2549 ที่ต้องล่าช้ากว่าแผนการเดิม ที่กำหนดไว้ (“สัญญาณเตือนภัยเศรษฐกิจ,” 2549: 32) ซึ่งผลกระทบดังกล่าวมีแนว โน้มที่จะขยายวงกว้างขึ้น คือ ทำให้การจัด ทำร่าง พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำ ปี 2550 ต้องล่าช้า เพราะรัฐบาลรักษาการ ไม่มีอำนาจในการดำเนินการ เนื่องจากต้อง มีการออกหลักเกณฑ์การใช้งบประมาณ

โดยความเห็นชอบของนายกรัฐมนตรีคนใหม่ หนึ่ง แม้จะไม่มีผลกระทบต่อการเบิกจ่ายงบประมาณ แต่กระทบต่อการเบิกจ่ายงบลงทุนภาครัฐขนาดใหญ่ที่เป็นโครงการใหม่ จึงทำให้การมีการเบิกจ่ายจริงในไตรมาสที่ 1-3 ในปี 2549 เพียงร้อยละ 37 ของเงินลงทุนตามแผนงานเดิม (กค., 2549ข) ทั้งๆ ที่ “โดยแรกเริ่ม การลงทุนของภาครัฐถูกคาดหวังให้เป็นตัวเร่งการเติบโตของเศรษฐกิจไทยในปี 2549” (“รพท.ลงทุนเศรษฐกิจไทยในปี 2549”) ส่งผลต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทั้งระยะสั้นและระยะยาว (“จัดตั้งรัฐบาลใหม่ก่อนศก.พัง,” 2549: A1) และส่งผลทางอ้อมต่อความเชื่อมั่นในการลงทุนและความเชื่อ

มั่นในการบริโภคของประชาชน ดังจะเห็นได้จากดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ (Business Sentiment Index) ของ รพท. ในเดือน ม.ค. 2549 ที่อยู่ในระดับ 45.2 แต่เมื่อรัฐบาลรักษาการเข้ามาเป็นฝ่ายบริหารได้ส่งผลให้ดัชนีดังกล่าวลดลงเป็น 45.0, 44.8, 43.5, 43.8, 43.7, 43.1 และ 43.0 ตั้งแต่ ก.พ.-ส.ค. 2549 ตามลำดับ ข้อมูลดังกล่าวมีทิศทางสอดคล้องกับดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภค (Consumer Confidence Index) ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (CEBF, 2005-2006) ซึ่งสามารถกล่าวอย่างรวบรัดได้ว่า ความเชื่อมั่นทางธุรกิจลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการ

ภาพที่ 2 ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจรายเดือน ระหว่างเดือนมกราคม-กันยายน 2549
ที่มา: (รพท., 2550ข: 2.5.1; รพท., 2549ค)

4.3.2 มาตรการแก้ไขปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุนของรัฐบาลรักษาการ

รัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ตระหนักถึงสภาพปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน ดังจะ

เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของนายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในขณะนั้นที่ยอมรับว่า “เศรษฐกิจครึ่งปีหลังของปี 2549 จะชะลอตัวลง เพราะยังมีปัจจัยหนุนเรื่องการส่งออกการลงทุนยังพอมือ แม้ว่าจำนวนเงินทุนลงทุน

จะลดลงไปบ้าง รัฐบาลรักษาการพยายามจะกระตุ้นผ่านบีโอไอ [คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน – ผู้วิจัย] ศึกษาแนวทางส่งเสริมให้มากขึ้น ซึ่งบีโอไอก็พยายามจะทำความเข้าใจกับนักลงทุนต่างชาติในเรื่องพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สถานการณ์การเมือง และข้อจำกัดในอำนาจการบริหารจัดการงานของรัฐบาลรักษาการ เพราะหากนักลงทุนต่างชาติเกิดความเข้าใจผิดก็จะยิ่งทำให้เกิดปัญหาด้านการลงทุนที่ร้ายแรงขึ้น จนล่าสุดบีโอไอต้องปรับเป้าหมายเงินลงทุนที่จะเข้ามาในปี 2549 จาก 8 หมื่นล้านบาท เหลือเพียง 4 หมื่นล้านบาท” (ณภัทร ศิริเรือง, 2549: 22) ดังนั้น พ.ต.ท. ดร.ทักษิณจึงเน้นว่า “การจะเร่งสร้างความเชื่อมั่นให้กลับคืนมาถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง” (“แม้ว่าประเดิมนั้น,”)

ข้อจำกัดในอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการที่ไม่สามารถลงนามผูกพันสัญญาใดๆ ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารจัดการและดำเนินกลไกทางด้านนโยบายการคลังได้เช่นรัฐบาลปกติ รัฐบาลรักษาการจึงใช้การกระตุ้นเศรษฐกิจจากการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐ ซึ่งเป็นเครื่องมือทางการคลังสำคัญที่รัฐบาลรักษาการมีอำนาจดำเนินการได้ (ถวิล นิลใบ, 2549) มาใช้แก้ไขปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน กล่าวคือ เร่งรัดให้หน่วยงานราชการเร่งเบิกจ่ายงบลงทุนจากงบประมาณปี 2549 ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่, ปรับปรุงหลักเกณฑ์การประมูลงานภาครัฐด้วยระบบ e-Auction เพื่อความคล่องตัวในการจัดซื้อจัดจ้าง (“คลังพบช่องลดขั้นตอน,” 2549:

11) รวมถึงการอัดฉีดงบประมาณ 4 แสนล้านบาทเป็นตัวกระตุ้นการใช้จ่ายภาครัฐในช่วงไตรมาสแรกของปีงบประมาณ 2550 (“คลังอัดเงิน 4 แสนล.,” 2549: 6)

นอกจากนั้น รัฐบาลรักษาการจึงมีมติให้ทบทวนแผนการดำเนินงานโครงการลงทุนขนาดใหญ่ภาครัฐให้เหมาะสมกับอำนาจหน้าที่ จึงมีการปรับลดวงเงินลงทุนเบิกจ่ายเหลือ 1.7 แสนล้านบาท ซึ่งลดลงจากวงเงินเดิมร้อยละ 40 ตลอดจนใช้วิธีพิจารณาแยกโครงการลงทุนย่อยต่างๆ ออกจากกรอบการลงทุนเดิม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและสามารถดำเนินโครงการตามขั้นตอนปกติได้ทันที โดยให้ความสำคัญกับการเร่งขับเคลื่อนโครงการที่จะช่วยให้ประหยัดพลังงานและเพิ่มขีดความสามารถด้านโลจิสติกส์เป็นลำดับแรก ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอของกระทรวงคมนาคมในการพิจารณาแยกโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้ามหานครที่มีความสำคัญลำดับสูงออกจากกรอบการลงทุนเดิม (สลค., 2549: 9) ซึ่งมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 ส.ค. 2549 เห็นชอบให้ปรับลดวงเงินค่าจ้างให้สอดคล้องกับขอบเขตงานเฉพาะขั้นตอนของโครงการรถไฟฟ้าสายสีส้ม สายสีม่วง และสายสีน้ำเงิน (“คมนาคมช่วยรัฐประหยัด,” 2549: 9) ทั้งนี้ มาตรการกระตุ้นการดำเนินงานโครงการลงทุนขนาดใหญ่ภาครัฐเพื่อหวังจะสร้างความเชื่อมั่นในการลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนักธุรกิจ เช่น อุปนายกสมาคมธุรกิจบ้านจัดสรร, ประธานคณะกรรมการธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และนายกสมาคมอสังหาริมทรัพย์ไทยในขณะ

นั้น มีความเห็นว่า “โครงการลงทุนขนาดใหญ่ภาครัฐจะมีผลผลักดันให้เศรษฐกิจขับเคลื่อนไปข้างหน้า และในระยะสั้นจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่นักลงทุนได้โดยทันที” (“หวั่นเมกะโปรเจกต์,” 2548: 32) ในขณะเดียวกัน รัฐบาลรักษาการมีมติให้กระทรวงการคลังและกระทรวงพาณิชย์ดำเนินการร่วมจัดงานพบปะนักลงทุน (roadshow) ในต่างประเทศ เพื่อให้ความมั่นใจและส่งเสริมการลงทุนแก่นักลงทุนต่างชาติมากขึ้น และกระตุ้นเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ โดยเริ่มต้นที่สิงคโปร์ เพื่อเน้นชี้แจงแนวนโยบายเศรษฐกิจสำคัญ ช่วงระหว่างรอการเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ และจะเปิดโอกาสให้นักธุรกิจแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและซักถามในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (“รัฐบาลเล็งโรดโชว์,” 2549: 1)

4.3.3 การประเมินประสิทธิผลของมาตรการแก้ไขปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน

แม้ว่าจะไม่มีการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุนโดยเฉพาะเจาะจงระบุไว้ในนโยบายของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ สมัยที่ 2 ที่ได้แถลงต่อรัฐสภา และในกรอบนโยบายเศรษฐกิจในปี 2549 ของรัฐบาลรักษาการตามข้อเสนอของ สศช. อย่างไรก็ดี รัฐบาลรักษาการนำหลายมาตรการในกรอบนโยบายทั้งสองข้างต้นมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาแก่ประชาชน เช่น การจัดงานพบปะนักลงทุนในต่างประเทศ ตามแนวทาง “นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศในเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง” ของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท.

ดร.ทักษิณ สมัยที่ 2 ที่ได้แถลงต่อรัฐสภา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสมในการสร้างความมั่นใจแก่นักลงทุนต่างชาติในช่วงยังไม่มีรัฐบาลที่มีอำนาจเต็มเข้ามาบริหารประเทศ แต่ทว่าไม่มีประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทันทั่วถึง เนื่องจากผลของนโยบายดังกล่าวยังไม่ทันได้ปรากฏชัดเจน รัฐบาลรักษาการก็ถูกยึดอำนาจโดยคณะรัฐประหาร ภายหลังการดำเนินการจัดงานพบปะนักทูตในต่างประเทศไม่นาน

แม้รัฐบาลรักษาการจะดำเนินมาตรการปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการประมูลงานภาครัฐแบบ e-Auction และการเร่งรัดให้หน่วยงานราชการเร่งเบิกจ่ายงบประมาณจากงบประมาณประจำปี 2549 ให้เกิดประสิทธิภาพเต็มที่ตาม “กลุ่มที่ 8 มาตรการอื่นๆ ... 8.6 เร่งรัดการเบิกจ่ายงบประมาณให้ได้ตามเป้าหมาย” แต่ทว่ารัฐบาลรักษาการก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการเบิกจ่ายงบประมาณภาครัฐที่เป็นโครงการใหม่จากงบประมาณประจำปีได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน (“ขุนคลัง-ผู้ว่าการรพท.,” 2549: 20) ถึงอย่างนั้น ใน 18 วันก่อนเกิดการรัฐประหาร รัฐบาลรักษาการก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังจะเห็นได้จากการเปิดเผยของ ดร.ทงก พิตยะ เมื่อวันที่ 1 ก.ย. 2549 ว่า “การประชุมหารือระหว่างกระทรวงการคลังร่วมกับสำนักงานรพท. สศช. และ สศค. ยังคงไม่มีข้อสรุปว่าจะกำหนดวงเงินงบประมาณรายจ่ายไว้ที่เท่าไร” (“รพท.ระบุตก.ชะลอ,” 2549: 4)

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศที่ยืดเยื้อยาวนานตั้งแต่ปี 2548-2549 เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน ซึ่งเมื่อไม่สามารถยุติความขัดแย้งทางการเมืองได้ ในระยะเวลาดังกล่าว ก็ย่อมไม่สามารถคลี่คลายปัญหาการขาดความมั่นใจในการลงทุนได้เช่นกัน ดังนั้น ผู้เขียนพิจารณาว่า ภาพรวมของการแก้ไขการขาดความมั่นใจในการลงทุนไม่มีประสิทธิผล ดังจะเห็นได้ว่าดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจที่เคยลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการบริหารงานของรัฐบาลรักษาการ แต่กลับมีทิศทางที่กระเด้งขึ้นเล็กน้อยหลังการยึดอำนาจของคณะรัฐประหาร แม้จะยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำก็ตาม

4.4 สรุป: การประเมินประสิทธิผลของมาตรการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลรักษาการ

การบริหารงานของรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตรไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่สามารถดำเนินนโยบายให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบายของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ สมัยที่ 2 ที่ได้แถลงต่อรัฐสภา และกรอบนโยบายเศรษฐกิจในปี 2549 ของรัฐบาลรักษาการ ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาราคาน้ำมันแพง ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ และปัญหาการขาดความมั่นใจในการลงทุนได้

5) ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผู้เขียนพบว่า นอกเหนือจากอธิบายข้างต้นแล้ว อุปสรรคที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลรักษาการ คือ ข้อกังวลต่อความคลุมเครือของอำนาจหน้าที่ในทางนโยบายของ “รัฐบาลรักษาการ” ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ว่ามีขอบเขตมากน้อยเพียงใด หรือทำได้เพียงดำเนินนโยบายตามที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา และการบริหารการเบิกจ่ายงบประมาณปี 2549 เท่านั้นหรือไม่ ดังจะพบได้จากบทสัมภาษณ์หลายครั้งของรัฐมนตรีในรัฐบาลรักษาการ (ณภัทรศิริเรือง, 2549) ทั้งๆที่ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้มอบอำนาจการบริหารประเทศแก่รัฐบาลรักษาการเช่นเดียวกับรัฐบาลปกติ โดยเฉพาะการผลักดันนโยบายให้ถูกต้องกับสถานการณ์ มีการบริหารจัดการที่โปร่งใส และสามารถแสดงจุดยืนที่ชัดเจนได้ว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นกับใคร กล่าวคือเมื่อรัฐบาลรักษาการเล็งเห็นว่า การดำเนินการมาตรการเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการจัดโครงการชงฟาราคาประหยัด การหาแนวทางลดต้นทุนราคาน้ำมันแก่กิจการรถโดยสารสาธารณะ ไม่สามารถช่วยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ในสภาพปกติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเกิดเหตุพิเศษที่ทำให้การเลือกตั้ง ส.ส. เมื่อวันที่ 2 เม.ย. 2549 เป็นโมฆะ ทำให้ กกต. ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่อีกครั้ง โดยกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 15 ต.ค. ในปีเดียวกัน ซึ่งเท่ากับว่ารัฐบาลรักษาการต้อง

อยู่ในตำแหน่งยาวนานกว่าปกติ เพราะฉะนั้น หากจะรอให้รัฐบาลที่มีอำนาจหน้าที่เต็มเป็นผู้เข้ามาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนก็คงไม่ทันทางที่ ดังนั้น รัฐบาลรักษาการสามารถใช้แนวทางการออก พ.ร.ก. บริหารเศรษฐกิจฉุกเฉินเพื่อดูแลเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 แต่ทว่า รัฐมนตรีที่มีหน้าที่รับผิดชอบในรัฐบาลรักษาการได้ปฏิเสธแนวทางดังกล่าวด้วยเหตุผลที่ว่า “การออก พ.ร.ก. ต้องใช้ความรับผิดชอบสูงมาก” (“‘ทอง’ชี้แค่รักษาการจนปัญญา,” 2549: B16)

ซึ่งแน่นอนว่า จากขอบเขตการศึกษาของบทความนี้ สถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ย่อมนำมาสู่ความไม่ไว้วางใจในการบริหารประเทศจากประชาชนบางกลุ่ม จึงมีนักวิชาการทางกฎหมายได้เสนอให้สร้างระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลรักษาการเป็นกรณีพิเศษ ในกรณีที่รัฐบาลรักษาการต้องการจะอนุมัติงบประมาณพิเศษในการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เพื่อคุ้มครองการดำเนินการของรัฐบาลรักษาการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งประเทศและประชาชน โดยตรวจสอบทั้งการดำเนินงานต่อเนื่องจากนโยบายเดิม และนโยบายใหม่ที่จะมีผลผูกพันต่อรัฐบาลต่อไป เช่น เปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนล่วงหน้า นำเสนอข้อมูลเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงาน หรือการตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ความเห็นต่อการดำเนินการที่สำคัญๆของรัฐบาลรักษา

การ (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2549) อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอเหล่านั้นเป็นเพียงความเห็นของนักวิชาการ แต่สิ่งที่ปรากฏคือ รัฐบาลรักษาการมิได้ใช้แนวทางการออก พ.ร.ก. ฉุกเฉิน หรือสร้างระบบตรวจสอบการใช้อำนาจเป็นกรณีพิเศษตลอดระยะเวลาการบริหารประเทศ

อีกประการหนึ่ง คือ แม้จะเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่รัฐบาลรักษาการเรียกร้องให้ กกต. จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 116 บัญญัติให้มีการเลือกตั้งภายใน 60 วัน นับตั้งแต่วันที่มีการยุบสภา เพื่อให้มีรัฐบาลที่มีอำนาจเต็มเข้ามาบริหารประเทศ ซึ่งไม่ใช่เพียงภาคการเมืองที่ต้องการเช่นนั้น ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ รวมทั้งกลุ่มนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศที่เป็นกลุ่มคนที่เป็นผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต่างก็หวังจะให้รัฐบาลชุดใหม่เข้ามาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจให้สำเร็จ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจกลับคืนมา ซึ่งจะผลักดันให้เศรษฐกิจสามารถเดินหน้าต่อไปได้ (“พิษการเมืองลากทำศก.,” 2549: 7) แต่ในขณะเดียวกัน การกล่าวอ้างถึงข้อจำกัดของการเป็นรัฐบาลรักษาการในการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน ย่อมไม่ใช่บทบาทของฝ่ายบริหารที่ประชาชนพึงปรารถนา และมีอาจปฏิเสธได้ว่า ท่าทีเหล่านั้นย่อมหมายถึงการที่ฝ่ายบริหารผลักภาระให้ประชาชนต้องแบกรับความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจดังกล่าวต่อไปอย่างหนึ่งดูตาย เพื่อรอนกว่าจะมีรัฐบาลที่มีอำนาจเต็มเข้ามาแก้ไขปัญหา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่

นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐธรรมนูญ
จะทำการศึกษาเพื่อทบทวนขอบเขตอำนาจ
ของรัฐบาลรักษาการตามรัฐธรรมนูญให้
ชัดเจน เพื่อประโยชน์ต่อการบริหารประเทศ
อย่างเต็มประสิทธิภาพของรัฐบาลรักษาการ
ในอนาคต

บรรณานุกรม

- Center for Economic and Business Forecasting (CEBF), University of the Thai Chamber of Commerce. (2006). **Thailand Consumer Confidence Index**. Retrieved May 25, 2014, from: www.tradingeconomics.com/thailand/consumer-confidence
- Dunn, W. N. (2008). **Public policy analysis: An introduction (4th ed.)**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Sachs, I. (1981). Energy, **Environment and Development Strategies**. Development, 23(2), 3-10.
- ‘แม้’ประเดิมคัมแบ็ก สังกาณกรม. ‘14เรื่องรวดเร็ว’. (2549, 24 พฤษภาคม). มติชนรายวัน, น. 2.
- ‘แม้’พิดเรียกทีม ‘ศก.’ ถกด่วน ผวาสหรัฐขึ้นดบ. หุ่นดัง 21 จุด. (2549 , 23 พฤษภาคม). มติชนรายวัน, น. 1, 13.
- ‘คมนาคม’ช่วยรัฐประหยัคงบลงทุนรถไฟฟ้า3สาย ชงกรม.ลดค่าจ้างที่ปรึกษา. (2549, 15 สิงหาคม). ไทยรัฐ, น. 9.
- ‘วิเศษ’เรียกถกแก่น้ำมันแพง เอกชนขยับขอปรับราคาสินค้า หวั่นเบนชินฟูลบสถิติ. (2549, 5 เมษายน). ไทยรัฐ, น. 8.
- ‘สมศักดิ์’ชี้เหตุไม่ปรับค่าแรง35จว. กลัวถูกโจมตีหาเสียง-รอหลังต.ค. (2549, 1 สิงหาคม). มติชนรายวัน, น. 13.
- กระทรวงการคลัง. (2549ก). หนังสือที่ กค 0515/4077 เรื่องรายงานการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยไตรมาสแรก ปีงบประมาณ 2549. ลงวันที่ 2 มีนาคม 2549.
- กระทรวงการคลัง. (2549ข). หนังสือด่วนที่สุดที่ กค 0907/17892 เรื่องรายงานผลความคืบหน้าการเบิกจ่ายของโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ ไตรมาสที่ 3 ปีงบประมาณ 2549. ลงวันที่ 15 กันยายน 2549.

- กระทรวงพลังงาน. (2549ก). มติคณะกรรมการบริหารนโยบายพลังงานแห่งชาติ ครั้งที่ **3/2549** เรื่องการขอรับการสนับสนุนเพื่อดำเนินการโครงการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนในภาคขนส่ง. ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2549.
- กระทรวงพลังงาน. (2549ข). สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม **2549**. สืบค้น 29 มีนาคม 2557, จาก <http://www.eppo.go.th/admin/cab/cab-2549-05-16.html>
- กระทรวงพลังงาน. (2549ค). สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 เมษายน **2549**. สืบค้น 28 มีนาคม 2557, จาก <http://www.eppo.go.th/admin/cab/cab-2549-04-18.html>
- กระทรวงพาณิชย์. (2549ก). หนังสือด่วนที่สุดที่ พณ 0208.2 /1141 เรื่องการชำระระหว่างประเทศของไทยในระยะ 2 เดือนแรกของปี 2549 (มกราคม-กุมภาพันธ์). ลงวันที่ 28 มีนาคม 2549.
- กระทรวงพาณิชย์. (2549ข). หนังสือที่ พณ 0207/2458 เรื่องดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปและดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐานของประเทศเดือนมิถุนายน และระยะ 6 เดือนแรกของปี 2549. ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2549.
- ขุนคลัง-ผู้ว่าการชปท.ขัดแย้งเรื่องดอกเบี้ย เกมบนต้นทุนของสาธารณะ. (2549, 5 มิถุนายน). มติชนรายวัน, น. 20.
- คลังพบช่องลดชั้นตอนกลางงบรสก. (2549, 22 มิถุนายน). แนวหน้า, น. 11.
- คลังอัดเงิน 4 แสนล.ให้ทันQ1งบปี50 – ชปท.ชี้โจทย์หนี้รัฐประคองศก. (2549, 17 มิถุนายน). ไทยโพสต์, น. 6.
- คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 23 มีนาคม 2548. (2548). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- จัดแผนเก็บน้ำมันแพง รัฐบาลขึ้นนอัตรการประหยัดน้ำมัน. (2549, 19 กรกฎาคม). บ้านเมือง, น. 7.
- จัดตั้งรัฐบาลใหม่ก่อนศก.พัง. (2549, 18 พฤษภาคม). โพสต์ทูเดย์, น. A1.
- ชลวิทย์ นิโครธานนท์. (2550). ปัญหาทางกฎหมายบางประการของคณะรัฐมนตรีรักษาการ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉันทน์ ศิริเรือง. (2549ก). เศรษฐกิจเริ่มมีแสงสว่าง ปัจจัยเริ่มนิ่ง...เหลือแค่สงครามการเมือง สงบ. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 53(7), 22.
- ฉันทน์ ศิริเรือง. (2549ข). เอกชนถอนหายใจ...พันธมิตรฯเลื่อนชุมนุม. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 53(8), 21-22.

- ดวงรัตน์ เล่าห์ตงพงษ์ภูมิ. (2550, 20 กรกฎาคม). บทวิทยุสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ กับ สสร. เรื่องการกำหนดขอบเขตหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการ. สืบค้น 1 มกราคม 2557, จาก http://library2.parliament.go.th/giventake/content_dc/dc_doc49.html
- ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพงษ์. 2541. การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.
- ถวิล นิลโบ. 2549. ปัญหาเศรษฐกิจและนโยบายเศรษฐกิจ. เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สำหรับผู้บริหาร มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สืบค้น 30 เมษายน 2557, จาก www.eco.ru.ac.th/tawin/m_political/problem.doc
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2549ก). รายงานแนวโน้มเงินเฟ้อ มกราคม 2549. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2549ข). รายงานแนวโน้มเงินเฟ้อ กรกฎาคม 2549. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2549ค). ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจแยกตามองค์ประกอบ พ.ศ. 2549. สืบค้น 18 มีนาคม 2557, จาก <http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?reportID=405&language=th>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2550ก). รายงานแนวโน้มเงินเฟ้อ มกราคม 2550. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2550ข). รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2549. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- รพท.ไม่หวั่นเงินทุนไหลออก สอท.ชักธงเขียวรัฐบาลรักษาการลุยงานช้าง. (17 มิถุนายน 2549). ไทยรัฐ, น. 8.
- รพท.ระบุศก.ชะลอบริโภค-ลงทุนทรุดคดตั้งรัฐบาลใหม่พื้น. (2549, 1 กันยายน). กรุงเทพธุรกิจ, น. 1, 4.
- รพท.ลุ้นเศรษฐกิจไทยครึ่งปีหลัง กำลังใจ-ความเชื่อมั่นเอกชนกลับคืน. (2549, 1 สิงหาคม). มติชนรายวัน, น. 20.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2549, 25 มิถุนายน). รัฐบาลรักษาการควรดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจอย่างไร. เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย. สืบค้น 8 มีนาคม 2557, จาก <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=936>
- เนาะลดภาชีสรรพสามิต-ค่ากลั่น แก้วกิตตพัฒน์. (2549, 21 เมษายน). มติชนรายวัน, น. 1, 13.
- เบรกปรับค่าโดยสารรถ-เรือ. (2549, 21 เมษายน). กรุงเทพธุรกิจ. น. 4.

ปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ 35 จว. 1-7บาทเริ่มดีเดย์เดือนส.ค. (2549, 21 กรกฎาคม). เดลินิวส์, น. 1, 11.

เผยแพร่โปรแกรม “ทักษิณ” ท้ารัญปุณ - ฟุ้งปี 49 รุกแก้จน-จับต้องได้. (2548, 28 ธันวาคม).

ASTVผู้จัดการออนไลน์. สืบค้น 8 มีนาคม 2557, จาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9480000178256>

พิษการเมืองลากทำศก.ปี50วูบ. (1 มิถุนายน 2549). บ้านเมือง : 7.

พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2557, 5 มีนาคม). สถานะของ “รัฐบาลรักษาการ”. สืบค้น 1 มีนาคม 2557, จาก <https://www.facebook.com/Assemblyforthedefenseofdemocracy>

พลังงานเล็งลดภาษีน้ำมัน ‘ทงง’ตั้งป้อมค้านหวัชชนฝออ้างบิดเบือนตลาด. (2549, 21 เมษายน). แนวหน้า, น. 1, 6.

โพลชี้ให้แก้ยากจนเป็นของขวัญปีใหม่. (2548, 28 ธันวาคม) มติชน, น. 14.

รัฐบาลเล็งโรดโชว์ดึงดูดทุนนอกอ้อมจีดีพี. (2549, 18 พฤษภาคม). กรุงเทพธุรกิจ, น. 4.

เลื่อนปีงบประมาณ’50 สัญญานการเมืองจุดเศรษฐกิจ. (2549, 7-13 กรกฎาคม). มติชนสุดสัปดาห์ 28(1338), 22-23.

วิกฤตพลังงานป่วน ตรึงราคาน้ำมัน ทางแก้มันไม่พ้นคอ. (2549, 22 สิงหาคม). ไทยโพสต์, น. 6.
วิษณุ เครืองาม. (2553). การบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายและนโยบายของรัฐบาล. วารสารสถาบันพระปกเกล้า 8(2), 1-18.

โรงไฟฟ้าเงินเฟ้อมี.ย. 5.9% เร่งช่วยกลุ่มโรงงาน-ชรก. ต่างชาติขู่ฟ้องถ่วงขึ้นสินค้า. (2549, 4 กรกฎาคม). ไทยโพสต์, น. 6.

สมศักดิ์ โกศัยสุข. (2549, 23 สิงหาคม). อดีตเลขาธิการสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์. สัมภาษณ์.

สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. (2549). ผลการสำรวจความคิดเห็น: รัฐบาลรักษาการ กับ “การแก้ปัญหาประเทศ”. สืบค้น 12 มีนาคม 2557, จาก http://dusitpoll.dusit.ac.th/polldata/2549/2549_037.html

สัญญาณเตือนภัยเศรษฐกิจ ทนงครวญยื้อเลือกตั้ง‘อสังหาฯ’กระอัก. (2549, 18 พฤษภาคม). **ASTVผู้จัดการรายวัน**, น. 32.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2549, 5 มิถุนายน). **ภาวะเศรษฐกิจไทยไตรมาสแรกและแนวโน้มปี 2549.**

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กระทรวงอุตสาหกรรม. (2549, 19 พฤษภาคม). **ข่าวสำหรับสื่อมวลชนฉบับที่ 57/2549 เรื่องบีโอไอร่วมวงกวีวิกฤติน้ำมันแพงให้ส่งเสริมกิจการพลังงานทดแทน 39 โครงการ.**

สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. (2557). การเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมันขายปลีกของแต่ละผู้ค้าในเขตกทม.และปริมณฑล. สืบค้น 1 มีนาคม 2557, จาก <http://www.eppo.go.th/petro/changes/index.html>

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2549, 27 กุมภาพันธ์). ประมาณการเศรษฐกิจไทยปี 2549 (ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2549). สืบค้น 17 มีนาคม 2557, จาก http://www.fpo.go.th/FPO/admin/scripts/get_pdf.php?id=2383

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม. (2549ก). โค้งสุดท้ายเศรษฐกิจไทยปี 2549. ประเด็นร้อนของเศรษฐกิจอุตสาหกรรม 14 (24 พฤศจิกายน). สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. (2549ข). ความขัดแย้งทางการเมืองมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างไร. ประเด็นร้อนของเศรษฐกิจอุตสาหกรรม 1 (30 มีนาคม).

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ก). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/3010 เรื่องการบริหารนโยบายเศรษฐกิจปี 2549. ลงวันที่ 2 มีนาคม 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ข). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/ว 56 เรื่องนายกรัฐมนตรีขอลาพักจากการปฏิบัติหน้าที่. ลงวันที่ 7 เมษายน 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ค). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/3348 เรื่องสรุปภาวะเศรษฐกิจไตรมาสที่ 4/2548 และแนวโน้มเศรษฐกิจปี 2549. ลงวันที่ 8 มีนาคม 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ง). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/ว 36 เรื่องแนวทางปฏิบัติอันเนื่องมาจากการยุบสภาผู้แทนราษฎร. ลงวันที่ 2 มีนาคม 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549จ). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/3906 เรื่องโครงการจำหน่ายน้ำมันในเขตทะเลอาณาเขตให้ชาวประมงชายฝั่ง. ลงวันที่ 20 มีนาคม 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ช). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/ว 75 เรื่องมาตรการประหยัดพลังงาน. ลงวันที่ 25 พฤษภาคม 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ซ). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/ว 80 เรื่องมาตรการบรรเทาผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน อัตราเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ย. ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ณ). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0503/3630 เรื่องการกำหนดสินค้าและบริการควบคุมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542. ลงวันที่ 15 มีนาคม 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ญ). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/5473 เรื่องสรุปผลการหารือเรื่องมาตรการพลังงานระยะสั้น. ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 2549.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549ก). หนังสือด่วนที่สุดที่ นร 0504/9700 เรื่องขอ
ทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2549 โครงการรถไฟฟ้า
ส่วนต่อขยายและสายใหม่ ส่วนที่เหลือ 3 โครงการ (สายสีม่วง ช่วงบางซื่อ-
ราษฎร์บูรณะ, สายสีน้ำเงิน ช่วงบางซื่อ-ท่าพระ และหัวลำโพง-บางแค, สายสี
ส้ม ช่วงบางกะปิ-บางบำหรุ) ของการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย.
ลงวันที่ 23 สิงหาคม 2549.

สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2549). นโยบายสาธารณะเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: ธเนศวรพรินติ้ง.
หวันเมกะโปรเจกต์ไม่แผงฤทธิ์ตันศก.ปี49. (2548, 15 พฤศจิกายน). ASTVผู้จัดการรายวัน,
น. 32.

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 - 2 (มกราคม - ธันวาคม 2558)

แนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

A GUIDELINE FOR DEVELOPING TEAMWORK PERFORMANCES OF LOCAL ADMINISTRATION OFFICERS OF NONTHAI DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

อ้อมจันทร์ ภิรมย์ราช¹

Aomjun Piromrach²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น และ 4) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ตอนที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ บุคลากรระดับท้องถิ่นและประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 300 คน โดยการใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi stage random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ตอนที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ บุคลากรระดับท้องถิ่นและประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 35 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากรระดับท้องถิ่นและประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.33 มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.33 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา

¹ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

² Master Degree of Bachelor of Public Administration, program in Business Administration. B.E.

หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 47.00 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 67.67 มีสถานภาพทางสังคมเป็นประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นที่ของบุคลากรระดับท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 76.67

2. ความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 12 ด้าน โดยด้านรูปแบบการทำงานที่หลากหลายมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

3. ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 5 ด้าน โดยด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนด้านกระบวนการทำงานของทีมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ด้านเป้าหมาย ด้านบทบาท และด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ได้แก่ ด้านกระบวนการทำงานของทีม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน

5. แนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น มีดังนี้

5.1 ด้านเป้าหมาย 1) ควรสร้างความรู้สึภาคภูมิใจให้พนักงาน 2) มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน และกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจน 3) สร้างสัมพันธภาพการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย มอบอำนาจในการตัดสินใจให้ผู้รับผิดชอบงาน

5.2 ด้านบทบาท 1) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดผู้รับผิดชอบงานตามความสามารถของพนักงาน 2) กำหนดบทบาทความรับผิดชอบโดยการออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่ซ้ำซ้อนกัน 3) ประชุมชี้แจงความรับผิดชอบให้พนักงานทุกคนได้รับทราบ และเปิดโอกาสให้มีการซักถามเพื่อทำความเข้าใจ

5.3 ด้านกระบวนการทำงานของทีม 1) มีการจัดประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานขององค์กร 2) ผู้บริหารควรมีความยืดหยุ่น รับฟังความคิดเห็นของพนักงาน ใช้เสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ 3) มีการจัดประชุมเพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

5.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน 1) ให้พนักงานร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วมกัน ส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่นทุกคนมีน้ำใจและความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน 2) ส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่นทุกคนมีการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน 3) ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

5.5 ด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน 1) ส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน ให้เกียรติและเคารพความคิดเห็นของทุกคน 2) ส่งเสริมให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาความดีหรือการเลื่อนขั้นจากความ

รู้ความสามารถและมีกระบวนการที่ตรวจสอบได้ 3) ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร

คำสำคัญ : การทำงานเป็นทีม

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1.) To study the successful teamwork of local personnel. 2.) To study the factors of teamwork. 3.) To study the factors affecting the success in team working of staff and local. 4.) To study the ways on how to improve or develop the teamwork of local personnel in Non Thai district in Nakhon Ratchasima Province.

This research was divided into two parts. Part one – Five level scale questionnaire, the group samples being used were three hundred local administrators and local residents who have been involved with a team of local personnel in Non Thai district, Nakhon Ratchasima Province by using multi-stage random sampling. The tools used in this research are a 5-level scale questionnaire. The statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation and stepwise regression analysis. Part two - Interview. The group samples being used were thirty-five personnel and local residents who have been involved with a team of local personnel in Non Thai district, in Nakhon Ratchasima Province. This was obtained by purposive sampling. Tools used in the research were interviews using content analysis.

The results of this research showed that

1.) The personal data of the local people and people who have been involved with a team of local personnel mostly are female which is 60.33 percent, Aged 40-49 years accounted for 40.33 percent, have secondary education or lower 47.00 percent, and were married. 67.67 percent, the social status of individuals who have been involved with the work of the local personnel is 76.67 percent.

2.) In general, the success of the local personnel teamwork in twelve sections is moderate, variety of working pattern got the highest average and the clarity of purpose has the lowest average.

3.) The factors of team working all over five sections were moderate, working environment got the highest percentage and working process was the lowest.

4.) The most influential factors of teamwork were target, working environment and performance while working process and relationship has no effect.

5.) Guidelines to improve teamwork are as follows:

5.1 Target 1.) Administrators should create a sense of pride for employees.

2.) There should be plan to work together and set a clear and specified performance targets. 3.) Build good relationship, collaboration of all parties; decisions should be made by the officer in charge.

5.2 Performance 1.) The local personnel should determine qualified person to be in charge in every department depending on the ability of the employees. 2.) Have a written statement determining specific responsibility not overlapping with another.

5.3 Teamwork process 1.) set up meeting to plan for work implementation of the organization. 2.) The administrators should be flexible, listen to employee feedback and take opinions of majority in making decision. 3.) Set up meeting to monitor and evaluate the performance.

5.4 Relationship 1.) Employees should share the vision and mission together, encourage local personnel to have kindness and courtesy towards colleagues. 2.) Encourage local personnel to help and support each other's work. 3.) Encourage all staff to work happily together.

5.5 Working environment 1.) Encourage all employees to participate in setting performance standards, honor and respect the opinions of everyone. 2.) Encourage local administrator to consider the achievements for promotion from knowledge and abilities which can be verified. 3.) Encourage local governments to cooperate with agencies inside and outside the organization.

Keywords : Teamwork

บทนำ

การทำงานเป็นทีม เป็นการร่วมกันทำงานโดยที่สมาชิกทุกคนจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงานอย่างเดียวกัน ซึ่งสมาชิกของทีมงานสามารถติดต่อสื่อสารและมีการทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจโดยอาศัยความร่วมมือ ทักษะ ประสิทธิภาพ ความรู้ และความสามารถของสมาชิกทีมงานทุกคน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานเป็นทีม ทำให้กิจกรรมต่างๆ สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การปฏิบัติงานต่างๆ ขององค์กรในปัจจุบัน ต่างก็มุ่งเน้นและเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในหน่วยงานภาคเอกชนหรือรัฐบาล เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน โดยสามารถบรรลุถึงวิสัยทัศน์ขององค์กรได้ ประกอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นหน่วยงานราชการที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีภารกิจในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนในท้องถิ่น กล่าวได้ว่าภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือพัฒนาประสิทธิภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุด ทั้งการพัฒนาในระดับบุคคล หรือในระดับองค์กร (ศิริพร ประนมพนธ์. 2553 :14-18) นอกจากนี้ทีมงานจะมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโต และความก้าวหน้าขององค์กรแล้วยังก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านอื่นๆ ดังที่ สิทธิโชค วรรณสันติกุล (2550 : 22-41) ได้กล่าวว่า ผลการปฏิบัติงาน

ของทีมงานหรือกลุ่มจะมีประสิทธิผลดีกว่าการทำงานโดยบุคคลเพียงคนเดียว เมื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจโดยทีมงานกับการตัดสินใจโดยบุคคลเพียงคนเดียว พบว่าการตัดสินใจโดยทีมงานจะมีประสิทธิภาพมากกว่า และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่า

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 12 แห่ง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน แบ่งเป็นเทศบาลตำบล จำนวน 3 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 9 แห่ง มีบทบาทหน้าที่ คือ การให้บริการสาธารณะประโยชน์แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน ถนนไฟฟ้า ระบบประปา รวมถึงการดูแลสุขภาพของประชาชน ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ซึ่งการปฏิบัติงานของบุคลากรระดับท้องถิ่นอยู่ภายใต้คณะผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้ง คือ ข้าราชการการเมือง เรียกว่า นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและข้าราชการประจำโดยมีปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บังคับบัญชา ซึ่งจากอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี มีการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว เสมอภาค และมีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และบรรลุผลสำเร็จที่ตั้งไว้ คือ ทีมงาน หรือการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการที่องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยหรือวิธีการทำงานที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทำงานเป็นทีมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป (ชูวงศ์ ฉายะบุตร. 2550 : 31)

ดังนั้นในฐานะที่เป็นบุคลากรในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดระบบบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งในการปฏิบัติงานจำเป็นต้องอาศัยทีมงานหรือการทำงานเป็นทีม เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น และแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น เขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปพัฒนาการทำงานเป็นทีมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในเขต

อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

4. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขต อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยมีวิธีการดำเนินการโดยมีองค์ประกอบและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประกอบด้วย บุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง จำนวน 448 คน และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในเขตอำเภอโนนไทย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาท้องถิ่น จากชุมชน/หมู่บ้าน จำนวน 148 หมู่บ้าน ๗ ละ 5 คน จำนวน 740 คน รวมทั้งสิ้น 1,188 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรระดับท้องถิ่นและประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา กำหนดวิธีการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่ม

ตัวอย่างของ Taro Yamane (วิจิต อู่อ้น. 2550 : 121) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi stage random sampling) ให้ได้จำนวนครบถ้วนตามที่คำนวณได้ และกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 35 คน ประกอบด้วย นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย หัวหน้าส่วนราชการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ด้านเป้าหมาย ด้านบทบาท ด้านกระบวนการทำงานของทีม ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน และด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน

2.2 ตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น 12 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ด้านบรรยากาศการทำงานที่ปราศจากพิธีรีตอง ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการรับฟังซึ่งกันและกัน ด้านความไม่เห็นด้วยในทางบวก ด้านความเห็นพ้องกัน ด้านการสื่อสารที่เปิดเผย ด้านบทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน ด้านภาวะผู้นำร่วม ด้านความสัมพันธ์กับภายนอก ด้านรูปแบบการทำงานที่หลากหลาย และด้านการประเมินตนเอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น 5 ด้าน คือ ด้านเป้าหมาย ด้านบทบาท ด้านกระบวนการทำงานของทีม ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน และด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน 3) ความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น 12 ด้าน คือ ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ด้านบรรยากาศการทำงานที่ปราศจากพิธีรีตอง ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการรับฟังซึ่งกันและกัน ด้านความไม่เห็นด้วยในทางบวก ด้านความเห็นพ้องกัน ด้านการสื่อสารที่เปิดเผย ด้านบทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน ด้านภาวะผู้นำร่วม ด้านความสัมพันธ์กับภายนอก ด้านรูปแบบการทำงานที่หลากหลาย และด้านการประเมินตนเอง

ตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ โดยการนำข้อมูลการตอบจากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น จากนั้นเลือกตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูง 3 ลำดับแรกของแต่ละด้านไปเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 ด้าน ได้ปัจจัยที่สำคัญทั้งหมด 15 ข้อ

3.2 การสร้างแบบสอบถามได้
ดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ศึกษาค้นคว้า
ตำรา วารสาร บทความ และงานวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการทำงานเป็น
ทีมและรายละเอียดวัตถุประสงค์ของการวิจัย
เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.2.2 ศึกษาการสร้าง
เครื่องมือสำหรับการวิจัย จากเอกสาร
และตำราเกี่ยวกับหลักการและวิธีสร้าง
แบบสอบถาม

3.2.3 กำหนดขอบข่าย
ของคำถามที่จะสร้างตามสาระสำคัญใน
กรอบแนวคิดความสำเร็จในการทำงานเป็น
ทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในเขตอำเภอ
โนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จากนั้นสร้าง
ฉบับร่าง

3.2.4 นำแบบสอบถาม
ที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ
ปรับปรุงและแก้ไข

3.2.5 นำแบบสอบถาม
ที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา
แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4
ท่าน (รายชื่อในภาคผนวก) เพื่อตรวจ
สอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เลือกข้อ
คำถามที่ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.7-1.0

3.2.6 นำเครื่องมือ
ไปทดลองใช้ (Try out) กับบุคลากรและ
ประชาชนในเขตพื้นที่ขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน
30 คน

3.2.7 นำมาวิเคราะห์ค่า
ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหา
ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient)
ตามวิธีการของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อ
มั่น ทั้งฉบับเท่ากับ 0.9821

3.2.8 นำแบบสอบถาม
ที่ผ่านการหาความเชื่อมั่นแล้วเสนอ
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อ
ปรับปรุงครั้งสุดท้ายก่อนนำไปเก็บรวบรวม
ข้อมูลต่อไป

3.3 การสร้างแบบสัมภาษณ์ได้
ดำเนินการ ดังนี้

3.3.1 นำข้อมูลการตอบ
จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างมา
วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการ
ทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น
จากนั้นเลือกตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูง 3
ลำดับแรกของแต่ละด้านไปเป็นข้อคำถาม
ในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 ด้าน ได้ปัจจัย
ที่สำคัญทั้งหมด 15 ข้อ

3.3.2 ส ร ำ ง แ บ บ
สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการ
ทำงานเป็นทีมทั้ง 15 ข้อ ที่ได้จากข้อ
3. 3.1 แล้วนำเสนอให้คณะกรรมการที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเพื่อนำ
ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล
ดังนี้

ตอนที่ 1

1.1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม
โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

1.2 การศึกษาระดับความสำเร็จใน
การทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น
ใน เขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบน
มาตรฐาน

1.3 การศึกษาปัจจัยศึกษาการ
ทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น
ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบน
มาตรฐาน

1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จใน
การทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น
ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ
แบบขั้นตอน (Enter Multiple Regression
Analysis)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยใช้การ
วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่ง
เป็นการวิเคราะห์ประเด็นตามวัตถุประสงค์
ของการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

2.1 จัดพิมพ์ข้อความที่ได้จาก
การสัมภาษณ์ และค้นหาคำสำคัญในแต่ละ
ประเด็น

2.2 จัดหมวดหมู่ของเนื้อหาตาม
ประเด็นในแบบสัมภาษณ์

2.3 วัดความถี่ของการใช้คำและ
ข้อความสำคัญที่มีความหมายเดียวกัน

2.4 จำแนกข้อสรุปแล้วนำเสนอ
ข้อมูลเชิงบรรยายเป็นรายด้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของ
บุคลากรระดับท้องถิ่นและประชาชนที่มีส่วน
เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากร
ระดับท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิด
เป็นร้อยละ 60.33 มีอายุระหว่าง 40 – 49
ปี คิดเป็นร้อยละ 40.33 มีระดับการศึกษา
มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ
47.00 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ
67.67 มีสถานภาพทางสังคมเป็นประชาชน
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของ
บุคลากรระดับท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 76.67

2. ความสำเร็จในการทำงานเป็น
ทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในภาพรวม
อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความสำเร็จอยู่
ในระดับปานกลางทั้ง 12 ด้าน โดยด้านรูป
แบบการทำงานที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยสูง
ที่สุด ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ มี
ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

3. ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของ
บุคลากรระดับท้องถิ่น ในภาพรวมมีความ
เหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความ
เหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน
โดยด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน มีค่า
เฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนด้านกระบวนการทำงาน
ของทีมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จใน
การทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น
ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้น
ตอน พบว่า ตัวแปรปัจจัย ด้านเป้าหมาย
ด้านบทบาท และด้านสภาพแวดล้อมของ

ทีมงาน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ .798 และมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjust R Square) เท่ากับ .636 แสดงว่าปัจจัยด้านเป้าหมาย ปัจจัยด้านบทบาท และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน สามารถทำนายความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 79.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ได้แก่ ด้านกระบวนการทำงานของทีมงาน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน

5. แนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น มีดังนี้

5.1 ด้านเป้าหมาย 1) ควรสร้างความรู้สึภาคภูมิใจให้พนักงาน 2) มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน และกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจน 3) สร้างสัมพันธ์ภาพการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย มอบอำนาจการตัดสินใจให้ผู้รับผิดชอบงาน

5.2 ด้านบทบาท 1) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดผู้รับผิดชอบงานตามความสามารถของพนักงาน 2) กำหนดบทบาทความรับผิดชอบโดยการออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่ซ้ำซ้อนกัน 3) ประชุมชี้แจงความรับผิดชอบให้พนักงานทุกคนได้รับทราบ และเปิดโอกาสให้มีการซักถามเพื่อทำความเข้าใจ

5.3 ด้านกระบวนการทำงานของทีมงาน 1) การจัดประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานขององค์กร 2) ผู้บริหารควรมีความยืดหยุ่น รับฟังความคิดเห็นของพนักงาน โดยใช้เสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ 3) มีการจัดประชุมเพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

5.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน 1) ให้พนักงานร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วมกัน ส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่นทุกคนมีน้ำใจและความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน 2) ส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่นทุกคนมีการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน 3) ส่งเสริมให้บุคลากร ทุกคนสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

5.5 ด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน 1) ส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน ให้เกียรติและเคารพความคิดเห็นของทุกคน 2) ส่งเสริมให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาความดีหรือการเลื่อนขั้นจากความรู้ ความสามารถ 3) กำหนดแนวทางหรือแผนการสนับสนุนสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นที่ค้นพบและควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากรระดับท้องถิ่นและประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.33 มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.33 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 47.00 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 67.67 มีสถานภาพทางสังคมเป็นประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานของบุคลากรระดับท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 76.67

2. ความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 12 ด้าน โดยด้านรูปแบบการทำงานที่หลากหลายมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สอดคล้องกับแนวความคิดของ Parker (2007) ที่ว่า ทีมงานที่มีประสิทธิภาพควรประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความสามารถหรือมีแนวคิดในการทำงานที่แตกต่างกันออกไป อย่างน้อย 4 รูปแบบ คือ สมาชิกที่ยึดการทำงานเป็นหลัก สมาชิกที่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก สมาชิกที่เน้นกระบวนการเป็นหลัก และสมาชิกที่มุ่งวิธีการเป็นหลัก จุดเน้นที่มีความหลากหลายนี้จะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของทีม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ธนิตรานันท์ พรณสวัสดิ์ (2554) ที่พบว่า ความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านรูปแบบการทำงานที่หลากหลาย

หลาย ด้านความสัมพันธ์กับภายนอก ด้านบรรยากาศการทำงานที่ปราศจากพิธีรีตอง ด้านภาวะผู้นำร่วม ด้านบทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน ด้านการรับฟังซึ่งกันและกัน ด้านความเห็นพ้องกัน ด้านการประเมินตนเอง ด้านความไม่เห็นด้วยในทางบวก และด้านการสื่อสารที่เปิดเผย

3. ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ด้านสภาพแวดล้อมของทีมงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนด้านกระบวนการทำงานของทีมงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ นิรันดร์ สุภสร (2550) ที่พบว่า การทำงานเป็นทีมใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการสื่อสารระหว่างกลุ่ม ด้านการร่วมมือประสานกันในกลุ่ม ด้านการตัดสินใจร่วมกัน และด้านการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ภาพรวมบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี มีการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับ พิมพ์ภัส ถ้วยอ้อม (2553) ที่พบว่า การทำงานเป็นทีมของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับดังนี้ ด้านบทบาทของสมาชิก ด้านเป้าหมายของทีม ด้านความเป็นสมาชิก ด้านการสื่อสารในทีม และด้านการยอมรับกฎและบรรทัดฐานของทีม

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น

ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ปัจจัยด้านเป้าหมาย ปัจจัยด้านบทบาท และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน ซึ่งสอดคล้องกับ พงศกรเพ็ชรรัตน์ (2553) ที่พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีม ได้แก่ เป้าหมาย สภาพแวดล้อมของทีมงาน บทบาท และโครงสร้างองค์กร โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 เป้าหมาย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ในเชิงบวกเพราะทีมงานจะเป็นทีมงานได้เมื่อสมาชิกของทีมรับผิดชอบในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยสมาชิกในทีมจะต้องมีการที่สมาชิกในทีมมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมาย มีความเข้าใจเป้าหมายอย่างชัดเจน มีความเห็นพ้องต้องกันเป้าหมายที่ได้ร่วมกันตั้งขึ้นมา มีการสื่อสารให้แก่สมาชิกในทีมได้รับทราบเกี่ยวกับเป้าหมาย เข้าใจร่วมกันว่าเป้าหมายที่ได้ตั้งขึ้นมานั้นมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และผู้นำทีมสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติงานให้เพื่อบรรลุเป้าหมายของทีมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Richard Beckhard (อ้างใน สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2550 : 66) ที่กล่าวว่า ลักษณะของทีมงานที่ดีในการจัดการด้านเป้าหมาย คือ การที่สมาชิกในทีมมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมาย มีความเข้าใจเป้าหมายอย่างชัดเจน มีความเห็นพ้องต้องกันเป้าหมายที่ได้ร่วมกันตั้งขึ้นมา มีการสื่อสารให้แก่สมาชิกในทีมได้รับทราบเกี่ยวกับเป้าหมาย เข้าใจร่วมกันว่าเป้าหมายที่ได้ตั้งขึ้นมานั้นมีความเป็นไปได้

ได้ในทางปฏิบัติ และผู้นำทีมสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติงานให้เพื่อบรรลุเป้าหมายของทีม

4.2 บทบาท เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ในเชิงบวก เพราะการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพนั้น หัวหน้าทีมจะต้องมีการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบให้กับสมาชิกในทีมที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน มีความชัดเจนในทุกบทบาท สมาชิกในทีมเข้าใจบทบาทของตนเองได้รับและบทบาทของสมาชิกคนอื่น ๆ มีความสามารถและเต็มใจที่จะช่วยกันปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับโดยไม่มีการแข่งขันกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Richard Beckhard (อ้างใน สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2550 : 66) ที่กล่าวว่า ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบให้กับสมาชิกในทีมที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน มีความชัดเจนในทุกบทบาท สมาชิกในทีมเข้าใจบทบาทของตนเองได้รับและบทบาทของสมาชิกคนอื่น ๆ มีความสามารถและเต็มใจที่จะช่วยกันปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับโดยไม่มีการแข่งขันกัน

4.3 สภาพแวดล้อมของทีมงาน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ในเชิงบวกเพราะว่าทีมงานทุกทีมต้องดำเนินการอยู่ภายใต้ต้องการและองค์การเองก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมที่ควบคุม

องค์การเอาไว้ ดังนั้น องค์การคือสิ่ง
แวดล้อมของทีมงานในขณะเดียวกันสิ่ง
ที่อยู่นอกองค์การเองก็เป็นสิ่งแวดล้อม
ของทีมงานไปด้วยเหมือนกัน อิทธิพล
จากสิ่งแวดล้อมที่มากกระทบต่อทีมงาน
โดยทั่วไปมักจะมาจากองค์การเอง เช่น
เป้าหมายขององค์การ รายได้และค่า
ตอบแทน งานที่ได้รับมอบหมาย มีการ
จัดหาทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้
ต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ระดับความ
คาดหวังขององค์การที่ตั้งเป้าเอาไว้ต่อ
ทีมงาน และการสนับสนุนในการทำงาน
ซึ่งสอดคล้องกับ Richard Beckhard (อ้าง
ใน สิทธิโชค วรรณสันติกุล. 2550: 66) ที่
กล่าวว่า การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ
นั้น องค์การต้องมีการกำหนดรายได้และค่า
ตอบแทนเหมาะสมกับความสามารถและ
ปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย มีการจัดหา
ทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้ต่างๆ ที่
มีคุณภาพไม่เป็นอันตราย ต่อการปฏิบัติ
งาน สนับสนุนให้สมาชิกมีความก้าวหน้า
ในการทำงาน ให้เกียรติและเคารพความคิด
เห็นของสมาชิกเพื่อสร้างสรรค์การทำงาน
ร่วมกัน มีระบบการให้รางวัลที่ตรวจสอบ
ได้ สมาชิกให้ความร่วมมือกับองค์กร และ
หน่วยงานอื่น เพื่อให้การทำงานบรรลุตาม
วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความสำเร็จใน
การทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น
ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

5.1 ปัจจัยด้านกระบวนการ
ทำงานของทีม ไม่มีผลต่อความสำเร็จ
ในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับ

ท้องถิ่น ถึงแม้ว่ากระบวนการในการทำงาน
เป็นทีมจะเป็นกระบวนการในการทำงานเพื่อ
บรรลุเป้าหมายร่วมกันของทีม ซึ่งขัดแย้งกับ
แนวคิดของ Richard Beckhard (อ้างใน
สิทธิโชค วรรณสันติกุล. 2550 : 66) ที่กล่าว
ว่า ลักษณะของทีมงานที่ดีในการจัดการด้าน
กระบวนการทำงานของทีม คือ การตัดสินใจ
กระทำโดยเสียงส่วนใหญ่ในลักษณะเห็น
พ้องต้องกัน มีการประชุมที่มีประสิทธิภาพ
และมีการวางแผนการทำงาน เน้นการแก้
ปัญหาแทนที่จะตำหนิผู้ที่รับผิดชอบงาน
เมื่อมีปัญหา สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในที่
ประชุม มีข้อมูลย้อนกลับให้แก่สมาชิกใน
ทีมอย่างสม่ำเสมอ และสมาชิกทุกคนได้รับ
ทราบข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวของ
ทีมอย่างรวดเร็ว เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน
เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจ
สอบการทำงานตามภารกิจที่ได้ดำเนินการ
ประสานความร่วมมือในองค์กร เพื่อให้บรรลุ
เป้าหมายในการปฏิบัติงานและการพัฒนา
องค์กร รวมทั้งมีการจัดประชุมเพื่อติดตาม
ประเมินผลการปฏิบัติงาน

5.2 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์
ระหว่างกัน ไม่มีผลต่อความสำเร็จในการ
ทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น
ถึงแม้บรรยากาศในการทำงานที่มีความรัก
ความผูกพันกัน การมีความไว้วางใจกัน และ
ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน จะเป็นองค์
ประกอบของการทำงานของทีมก็ตาม ซึ่ง
ขัดแย้งกับแนวคิดของ Richard Beckhard
(อ้างใน สิทธิโชค วรรณสันติกุล. 2550 :
66) ที่กล่าวว่า ลักษณะของทีมงานที่ดีใน
การจัดการด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน

คือ สมาชิกมีความเป็นเอกลักษณะ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน มีความจริงใจและปรารถนาดีต่อกันให้ ความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานในทีม และสมาชิกในทีมสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข เมื่อมีการขัดแย้งก็จะมีการหาหนทางแก้ไข ร่วมกัน บรรยากาศในการทำงานมีความรักและความผูกพันกันมีความไว้วางใจกัน และให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน

6. แนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น

6.1 ด้านเป้าหมาย มีแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรท้องถิ่น คือ 1) ควรสร้างความรู้สึกรักภาคภูมิใจให้พนักงาน 2) มีการประชุมวางแผนการทำงานร่วมกัน และกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจน 3) สร้างสัมพันธ์ภาพการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย มอบอำนาจการตัดสินใจให้ผู้รับผิดชอบงาน ซึ่งสอดคล้องกับ กมลพรรณ พัฒนา (2552) ที่พบว่า แนวทางการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพมีดังนี้ 1) มีอุดมการณ์ร่วมกัน 2) มีวิธีการไปสู่เป้าหมายร่วมกัน 3) มีฐานความคิดและความรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน 4) มีความรับผิดชอบร่วมกัน 5) มีการสื่อความหมายที่ดี 6) มีผู้นำที่เหมาะสม 7) มีมาตรฐานการทำงานร่วมกัน และสอดคล้องกับ วราภรณ์ ไ้มสนธิ์ (2553) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมต้องมีการจัดประชุมรูปแบบต่าง ๆ เช่น ประชุมกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย ประชุมเชิงปฏิบัติการ

เพื่อให้พนักงานผู้ปฏิบัติงานทุกคนทราบวัตถุประสงค์ร่วมกัน

6.2 ด้านบทบาท มีแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรท้องถิ่น คือ 1) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดผู้รับผิดชอบงานตามความสามารถของพนักงาน 2) กำหนดบทบาทความรับผิดชอบโดยการออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่ซ้ำซ้อนกัน 3) ประชุมชี้แจงความรับผิดชอบให้พนักงานทุกคนได้รับทราบ และเปิดโอกาสให้มีการซักถามเพื่อทำความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับ วราภรณ์ ไ้มสนธิ์ (2553) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมต้องมีการประชุมชี้แจงให้พนักงานผู้ปฏิบัติงานทุกคนทราบขอบเขตของบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนให้เข้าใจและยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน

6.3 ด้านกระบวนการทำงานของทีมงาน มีแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรท้องถิ่นคือ 1) การจัดประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานขององค์กร 2) ผู้บริหารควรมีความยืดหยุ่น รับฟังความคิดเห็นของพนักงาน ใช้เสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ 3) มีการจัดประชุมเพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ธนิตรานันท์ พรณสวัสดิ์ (2554) ที่พบว่า รูปแบบการทำงานเป็นทีมด้านการประชุมและร่วมประเมินผล ควรร่วมประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการทำงานภายหลังการปฏิบัติงานเสร็จสิ้น และการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อรายงานผลความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคของ

การทำงานที่ผ่านมาในทีมอย่างเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

6.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน มีแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรท้องถิ่น คือ 1) ให้พนักงานร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วมกัน ส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่นทุกคนมีน้ำใจและความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน 2) ส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่นทุกคนมีการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน 3) ส่งเสริมให้บุคลากร ทุกคนสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ วราภรณ์ ไ้มัสศรี (2553) ที่พบว่า แนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมต้องมีการจัดกิจกรรมนิเทศภายในหน่วยงาน เช่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อพัฒนาทักษะในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีการจัดสัมมนาเพื่อให้พนักงานผู้ปฏิบัติงานได้แสดงความคิดเห็น มีการอภิปรายถกเถียงในหลักการและเหตุผลของตน พร้อมทั้งใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ซึ่งจะทำให้พนักงานผู้ปฏิบัติงานให้ความร่วมมือและเต็มใจทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี และสอดคล้องกับ ปรียาภรณ์ ศรีเจริญ (2554) ที่พบว่า ผู้บริหารควรสนับสนุนให้มีการสร้างทีมงานให้เกิดขึ้น โดยมีการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มงานของแต่ละส่วนให้มากขึ้นกว่าเดิมและส่งเสริมการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ในงานไปพร้อมกัน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การยอมรับระหว่างกัน การใช้เหตุผล

มากกว่าการใช้อารมณ์และสามารถทำงานแทนซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

6.5 ด้านสภาพแวดล้อมของทีมงาน มีแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรท้องถิ่นคือ 1) ส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน ให้เกียรติและเคารพความคิดเห็นของทุกคน 2) ส่งเสริมให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาความดีหรือการเลื่อนชั้นจากความรู้ ความสามารถ 3) กำหนดแนวทาง หรือแผนการสนับสนุนสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ กมลพรรณ พัฒนา (2552) ที่พบว่า แนวทางการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพมีดังนี้ 1) มีอุดมการณ์ร่วมกัน 2) มีวิธีการไปสู่เป้าหมายร่วมกัน 3) มีฐานความคิดและความรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน 4) มีความรับผิดชอบร่วมกัน 5) มีการสื่อความหมายที่ดี 6) มีผู้นำที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา เรื่อง จากการ
ศึกษาแนวทางพัฒนาการทำงานเป็นทีมของ
บุคลากรระดับท้องถิ่น ในเขตอำเภอโนนไทย
จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดัง
ต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากร ระดับท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

1.1 การพัฒนาการทำงานเป็น
ทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในด้านเป้า
หมาย ในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น ควรดำเนินการ ดังนี้

- สร้างความภาคภูมิใจให้
เกิดขึ้นในความรู้สึกของพนักงาน
- สร้างขวัญและกำลังใจให้
กับพนักงานทุกคน
- เปิดโอกาสให้สมาชิกในทีม
ทุกคนมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมาย
- มีการชี้แจงให้บุคลากรมี
ความเข้าใจเป้าหมายอย่างชัดเจน
- มีความเห็นพ้องต้องกัน
ในเป้าหมายที่ได้ร่วมกันตั้งขึ้นมา รวมถึง
สื่อสารให้สมาชิกในทีมได้รับทราบเกี่ยวกับ
เป้าหมายและสร้างความเข้าใจร่วมกันว่าเป้า
หมายที่ได้ตั้งขึ้นมามีความเป็นไปได้ใน
ทางปฏิบัติ และต้องสร้างแรงจูงใจให้สมาชิก
ปฏิบัติงานให้เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

1.2 การพัฒนาการทำงาน
เป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในด้าน
บทบาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมี

การดำเนินการ ดังนี้

- มีการมอบหมายงานตาม
ความรู้ความสามารถของพนักงาน
- กำหนดจำนวนผู้รับผิดชอบในแต่ละงานให้เหมาะสมกับปริมาณงาน
- จัดประชุมชี้แจงความรับผิดชอบให้พนักงานทุกคนได้รับทราบ และ
เปิดโอกาสให้ซักถามเพื่อทำความเข้าใจ
พร้อมทั้งออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรแจ้ง
ให้ทุกคนได้ทราบ
- ชี้แจงให้สมาชิกในทีม
เข้าใจบทบาทที่ตนเองได้รับและบทบาทของ
สมาชิกคนอื่น ส่งเสริมให้สมาชิกในทีมแสดง
ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพและเต็มใจ
ที่จะช่วยกันปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่
ได้รับโดยไม่มีการแข่งขันกัน

1.3 การพัฒนาการทำงานเป็น
ทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่น ในด้านสภาพ
แวดล้อมของทีมงาน องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นควรดำเนินการ ดังนี้

- ผู้บริหารหรือหัวหน้าทีม
ควรให้เกียรติและเคารพความคิดเห็นของ
ทุกคน เพื่อสร้างสรรค์การทำงานเป็นทีม
ร่วมกัน และอำนวยความสะดวกให้การ
พัฒนาการทำงานเป็นทีม โดยจัดรูปแบบ
โครงสร้างการประสานงานที่ดี
- ผู้บริหารองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นต้องพิจารณาความดีหรือการ
เลื่อนขั้นจากความรู้ความสามารถ และมี
กระบวนการที่ตรวจสอบได้
- สนับสนุนการสร้างควม
ร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก
องค์กร

- มีการติดตามประเมินความสำเร็จของความร่วมมือระหว่างองค์กรกับหน่วยงานภายนอก และนำข้อมูลการติดตามมาปรับปรุงแนวทางความร่วมมือและกำหนดแนวทางและนโยบายด้านการสร้างเครือข่าย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยนำผลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นครั้งนี้ไปทำการวิจัยขยายต่อ โดยการศึกษาถึงแนวทางการสร้างความรักและความภาคภูมิใจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าทำอย่างไรพนักงานทุกคนจึงจะเกิดความรักและความภาคภูมิใจในองค์กรของตนเอง

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเป็นทีมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไป และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของพนักงานในกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงานทุกคน อีกทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมให้พนักงานกล้าแสดงความคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ๆขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

2.4 จากผลการศึกษาระดับความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมที่พบว่าด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ซึ่งถือว่าเป็นด้านที่สำคัญ แต่เป็นด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางและกระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานขององค์กรให้มีความชัดเจน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ และสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้

2.5 จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมที่พบว่า ปัจจัยด้านเป้าหมายมีค่า Beta สูงสุด แสดงว่า เป้าหมายเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรระดับท้องถิ่นมากที่สุด จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการกำหนดเป้าหมายขององค์กรว่ามีวิธีปฏิบัติอย่างไรที่ส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย มีความเข้าใจเป้าหมายที่กำหนดขึ้น ตลอดจนสามารถนำเป้าหมายนั้นไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

บรรณานุกรม

- กมลพรรณ พัฒนา. (2552). แนวทางการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2550). การปกครองท้องถิ่นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พิมพ์ศรีพรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์.
- ธนิตรานันท์ พรรณสวัสดิ์. (2554). การทำงานเป็นทีมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี. การศึกษาค้นคว้าอิสระ การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- นิรันดร์ สุขสร. (2550). การศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรียาภรณ์ ศรีเจริญ. (2554). การสร้างทีมงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พงศกร เพ็ชรรัตน์. (2553). การบริหารงานเป็นทีมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิมพ์ลภัส ถ้วยอิม. (2553). การทำงานเป็นทีมของพนักงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- วราภรณ์ ไผ่สนธิ์. (2553). การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพนักงานผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจิต อยู่อัน. (2550). การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS. กรุงเทพฯ : พรินท์แอนด์มี.
- ศิริพร ประนมพนธ์. (2553). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : โอเอพริ้นติ้ง.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2550). การจัดการพฤติกรรมมนุษย์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- Parker, G.M. (2007). **Teampayers and Team work: The New Competitive Business Strategy**. San Francisco, Calif: Jossey-Bass.

การจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดชลบุรี

ปิยมาศ นะแก้ว

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี เป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ที่มีต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี และเพื่อศึกษาการจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี โดยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ประกอบการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรผู้ใช้แรงงาน

ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ที่มีต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วยผลกระทบในด้าน 1) ต้นทุนค่าจ้างสูงขึ้น 2) เกิดความล่าช้าในกระบวนการผลิต 3) สินค้ามีคุณภาพลดลง 4) ต้นทุนในการสั่งซื้อสูงขึ้น 5) ขาดแคลนแรงงานในกิจการขนาดเล็ก 6) กระทบต่อต้นทุนค่าจ้างแรงงานแต่ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการไม่สามารถขึ้นราคาค่าบริการได้ 7) รัฐบาลประสบความสำเร็จในการกำกับดูแลและต้องนำงบประมาณส่วนหนึ่งมาใช้ในการบริหารจัดการ 8) แรงงานมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นแต่ค่าครองชีพก็สูงขึ้นเช่นกัน ส่วนผลการศึกษาการจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรีพบว่า 1) ผู้ประกอบการต้องลดต้นทุนค่าจ้างโดยปรับเปลี่ยนการใช้กำลังคนและลดค่าใช้จ่ายทุกด้าน โดยสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยลดต้นทุนให้ผู้ประกอบการ เช่น สรรพากร ประกันสังคม ธนากรแห่งประเทศไทย เป็นต้น 2) ลดขั้นตอนการผลิตและกระบวนการทำงานให้กระชับขึ้น โดยกระทรวงอุตสาหกรรมควรช่วยเหลือผู้ประกอบการในการมีผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ความรู้และข้อเสนอแนะ ต่างๆ แก่ผู้ประกอบการในการวางแผนการผลิตและวิธีการทำงานที่ถูกต้อง 3) ผู้ประกอบการต้องควบคุมต้นทุนการสั่งสินค้าโดยการวางแผนสั่งซื้อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งกระทรวงพาณิชย์ควรเข้ามาควบคุมราคาสินค้าอย่างสม่ำเสมอ 4) รัฐบาลควรมีการกระจายงานในระดับภูมิภาคเพื่อการควบคุมดูแล

การดำเนินงานตามโครงการนี้อย่างทั่วถึง 5) มีโครงการพัฒนาฝีมือแรงงานและมีมาตรการด้านการดูแลแรงงานต่างชาติ ซึ่งกระทรวงแรงงานควรส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่องและกำหนดนโยบายด้านแรงงานต่างชาติไม่ให้เกิดปัญหาต่อสังคมโดยรวม 6) เข้มงวดในการจัดเก็บภาษีเพื่อชดเชยรายได้ของรัฐบาล 7) แรงงานควรมีการวางแผนการใช้เงินอย่างประหยัดแม้ค่าแรงเพิ่มขึ้นก็ตาม

คำสำคัญ : ผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท/การจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท

บทนำ: ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลภายใต้การนำของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2554 - พ.ศ.2557) ได้มีแนวนโยบายเกี่ยวกับค่าแรงขั้นต่ำ โดยได้กำหนดรายละเอียดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้อ 1.8.2 ของค่าแถลงนโยบายนี้ ได้กำหนดว่าจะดำเนินการให้แรงงานมีรายได้เป็นวันละไม่น้อยกว่า 300 บาท และผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีรายได้เดือนละไม่น้อยกว่า 15,000 บาท เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่แรงงานยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ สร้างสมดุลและความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพให้แก่ระบบเศรษฐกิจมหภาค ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 7) ให้กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 300 บาท ทั่วประเทศ โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2556 เป็นต้นมา หลายฝ่ายได้คาดการณ์ถึงผลกระทบ โดยเฉพาะผลกระทบต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาด

กลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งเป็นธุรกิจส่วนใหญ่ของประเทศ ในระยะสั้นพบว่าทำให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 (หอการค้าไทยและสภาหอการค้าไทย, 2554: ออนไลน์) ไม่สามารถแบกรับภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้นได้และในระยะยาว เมื่อค่าจ้างแรงงานของไทยสูงอาจสูญเสียความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ นอกจากนี้ส่งผลให้ธุรกิจ SMEs ร้อยละ 80 ประสบภาวะขาดทุน, ร้อยละ 23.33 ขาดสภาพคล่อง และร้อยละ 10.42 อาจถึงขั้นปิดกิจการ (ไทยรัฐ, 2556: ออนไลน์) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้วิพากษ์วิจารณ์และถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ และในปัจจุบันผลงานวิจัยทางด้านนี้ยังมีน้อยมาก ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาในเรื่องดังกล่าวเพื่อสามารถนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นได้

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาจังหวัดชลบุรี เนื่องจากชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการจ้างงานในอันดับต้น ๆ ของประเทศ มีนิคมอุตสาหกรรมถึง 8 แห่ง มี

ทำเรืออุตสาหกรรมนานาชาติ เป็นเมืองท่องเที่ยวอันดับโลก มีสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากเป็นอันดับ 3 ของประเทศ จำนวน 85,842 ราย (สว., 2556: ออนไลน์) และมีจำนวนการจ้างงานเป็นลำดับ 3 ของประเทศ เช่นกัน อีกเหตุการณ์หนึ่ง คือ เหตุการณ์น้ำท่วมนิคมอุตสาหกรรมในภาคกลางหลายแห่ง เมื่อ พ.ศ. 2554 เช่น นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน เป็นต้น ทำให้ผู้ประกอบการบางส่วนขาดความเชื่อมั่น จึงย้ายสถานประกอบการมาจังหวัดชลบุรี โดยกระจายไปตามนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้จังหวัดชลบุรีมีสถานประกอบการและแรงงานเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี ได้รับผลกระทบจากการน่านโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท มาปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร และผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี สามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับผลกระทบจากการน่านโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท มาปฏิบัติได้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งข้อมูลจากการศึกษานี้ จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้ประกอบการและลูกจ้าง ในการอยู่ร่วมกันทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงเป็นรากฐานที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดและประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ที่มีต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี

2. เพื่อศึกษาการจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาจากข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี จำนวน 8 ท่าน บุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ท่าน และบุคลากรจากองค์กรผู้ใช้แรงงานในจังหวัดชลบุรี (สหภาพแรงงาน) จำนวน 2 ท่าน รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 12 ท่าน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ทั้งในด้านการศึกษาผลกระทบและการจัดการผลกระทบ โดยผู้วิจัยได้เตรียมแบบสัมภาษณ์ไว้ 3 แบบ เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรผู้ใช้แรงงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการเข้าถึงข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field data)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิชาการจากแหล่งข้อมูล และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น เอกสารทางวิชาการ นิตยสาร วารสาร บทความต่าง ๆ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field data) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกบันทึกโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงและถอดข้อความส่งให้ผู้สัมภาษณ์ตรวจสอบรับรองเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง เป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Contents Analysis) และสรุปแยกออกเป็นประเด็นตามที่ได้จากการประมวลเอกสาร และประเด็นข้อค้นพบเพิ่มเติมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

1. ผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ที่มีต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 1 ผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ที่มีต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี

ประเภทกิจการ	ผลกระทบ
1. กิจการประเภทการผลิต	- นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ส่งผลกระทบในด้านต้นทุนค่าจ้างที่สูงขึ้น - เกิดความล่าช้าใช้กระบวนการผลิต - นโยบายนี้ส่งผลให้สินค้ามีคุณภาพลดลง
2. กิจการประเภทการค้าส่ง	- นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ส่งผลกระทบต่อต้นทุนในการสั่งซื้อสินค้าจึงทำให้บางกิจการขนาดสภาพคล่องในการหมุนเวียนเงินสด
3. กิจการประเภทการค้าปลีก	- การประกาศใช้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำเท่ากันทั่วประเทศส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในกิจการขนาดเล็ก
4. กิจการประเภทการบริการ	- นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ส่งผลกระทบต่อต้นทุนค่าจ้างแรงงาน ในขณะที่เดียวกัน ผู้ประกอบการไม่สามารถขึ้นราคาค่าบริการได้

ผลการศึกษาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี พบว่าผลกระทบที่รุนแรงที่สุดคือผลกระทบด้านต้นทุนการจ้างแรงงาน รองลงมาคือต้นทุนการสั่งซื้อสินค้าและวัตถุดิบสูงขึ้นทำให้กระทบต่อการหมุนเวียนกระแสเงินสดของกิจการ มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานเกิดขึ้นกับกิจการขนาดเล็กส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตที่ล่าช้ากว่าเดิม รายละเอียดผลการศึกษาแยกตามประเภทของกิจการ ดังนี้

1.1 ผลกระทบต่อกิจการประเภทการผลิต

1.1.1 จากนโยบายการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ได้ส่งผลกระทบที่รุนแรงมากที่สุดคือ ผลกระทบในด้านต้นทุนค่าจ้างที่สูงขึ้นในทันที โดยเฉพาะธุรกิจขนาดเล็กที่มีเงินทุนน้อยและกิจการที่ต้องใช้แรงงานคนเป็นหลักซึ่งไม่สามารถใช้เครื่องจักรทดแทนได้ เช่น หัตถกรรมจักสาน สิ่งทอ ก่อสร้าง โดยมีกิจการขนาดเล็กบางแห่งได้ให้ข้อมูลว่า บริษัทมีต้นทุนค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นจากเดิมเดือนละ

แสนบาท ซึ่งหมายถึงบริษัทมีกำไรลดลง เดือนละหนึ่งแสนบาท เป็นอัตราเป็นมากพอสมควรสำหรับกิจการขนาดเล็ก

1.1.2 นโยบายนี้ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการผลิต เนื่องจากบางกิจการไม่สามารถแบกรับต้นทุนได้ ผู้ประกอบการจึงต้องลดจำนวนพนักงานในบางขั้นตอนการผลิต จึงส่งผลให้การผลิตล่าช้ากว่าเดิมบ้างในบางขั้นตอน

1.1.3 นโยบายนี้ส่งผลให้สินค้ามีคุณภาพลดลงเนื่องจากวัตถุดิบในการผลิตมีราคาสูงขึ้นแต่ในขณะเดียวกันยังขายสินค้าได้ในราคาเท่าเดิมและไม่สามารถขึ้นราคาได้อันเนื่องมาจากการแข่งขันที่รุนแรง ผู้ผลิตจึงต้องลดคุณภาพวัตถุดิบที่นำมาผลิตเพื่อลดต้นทุน

1.2 ผลกระทบต่อกิจการประเภทการค้าส่ง

เมื่อค่าแรงขึ้นสินค้าส่วนใหญ่มีการปรับราคาขึ้นเช่นกัน ทำให้มูลค่าในการสั่งซื้อสินค้าต่อชิ้นสูงขึ้นจึงต้องใช้เงินมากกว่าเดิมในการสั่งซื้อสินค้าแต่ละครั้ง แต่ในขณะเดียวกันยังได้กำไรเท่าเดิม เมื่อต้องใช้เงินลงทุนมากกว่าเดิมแต่รายได้เท่าเดิมจึงส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องของกิจการ ในบางช่วงเกิดการติดขัดในการหมุนเวียนเงินสด

1.3 ผลกระทบต่อกิจการประเภทค้าปลีก

การประกาศใช้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท เท่ากันทั่วประเทศ ส่งผลกระทบต่อร้านค้าปลีกในด้านแรงงานเพราะกิจการค้าปลีกส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็กมีเงินลงทุนน้อยไม่สามารถจ่ายค่าจ้างในอัตราสูงได้ รวมถึงไม่มีศักยภาพในการให้สวัสดิการที่ดีเท่ากิจการขนาดใหญ่ จึงทำให้ประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานมากยิ่งขึ้น เนื่องจากแรงงานส่วนหนึ่งจะลาออกและไปทำงานกับบริษัทใหญ่ที่ได้ผลตอบแทนมากกว่า สวัสดิการดีกว่าและมีชื่อเสียงมากกว่า

1.4 ผลกระทบต่อกิจการประเภทบริการ

นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ส่งผลกระทบต่อกิจการบริการในด้านต้นทุนค่าจ้างแรงงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องจ่ายค่าจ้างเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง แต่ขณะเดียวกันผู้ประกอบการรายย่อยส่วนใหญ่ไม่สามารถขึ้นราคาค่าบริการได้ เพราะเกรงว่าลูกค้าจะไม่กลับมาใช้บริการอีก

2. การจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 2 การจัดการผลกระทบของผู้ประกอบการ รัฐบาลและแรงงาน จากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท

การจัดการผลกระทบ	ผลการศึกษา
1. การจัดการผลกระทบของผู้ประกอบการ	- ลดต้นทุนค่าจ้างโดยปรับเปลี่ยนการใช้กำลังคน - ลดขั้นตอนการผลิต - ปรับปรุงวิธีการสั่งซื้อสินค้าและการบริหารวัตถุดิบ
2. การจัดการผลกระทบของภาครัฐ	- ลดค่าใช้จ่ายในทุกๆ ด้าน ที่สามารถลดได้ - การกระจายงานสู่ภูมิภาคเพื่อการกำกับดูแลอย่างทั่วถึง - การจัดการด้านแรงงานต่างชาติที่อาจเกิดปัญหาสังคมได้ - การควบคุมราคาสินค้าอย่างใกล้ชิด - เข้มงวดในการจัดเก็บภาษีเพื่อชดเชยรายได้ของรัฐบาล
3. การจัดการผลกระทบของแรงงาน	- แรงงานมีการวางแผนการใช้เงินอย่างประหยัด

การประกาศใช้นโยบายค่าแรงงานขั้นต่ำ 300 บาท เท่ากันทั่วประเทศส่งผลกระทบในหลายด้าน ทั้งผู้ประกอบการ รัฐบาล และแรงงาน จึงต้องมีการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายมาปฏิบัติในด้านของผู้ประกอบการ ต้นทุนค่าจ้างเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ผู้ประกอบการจึงต้องปรับเปลี่ยนการใช้กำลังคน ต้องวางแผนการสั่งซื้อสินค้าและวัตถุดิบให้รัดกุมยิ่งขึ้นเพื่อควบคุมกระแสเงินสดของกิจการ ในด้านของภาครัฐต้องประสบปัญหาในการกำกับดูแลที่ย่างยากมากขึ้นจึงต้องกระจาย

การบริหารเงินสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ให้เหมาะสม รัฐต้องช่วยเหลือผู้ประกอบการในด้านแรงงาน ภาครัฐต้องเข้มงวดในการควบคุมราคาสินค้า รวมถึงสนับสนุนช่วยเหลือผู้ประกอบการในการลดค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้เงินคงคลังลดลง รัฐบาลจึงต้องเพิ่มความเข้มงวดในการจัดเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้ของรัฐที่จะสามารถนำมาชดเชยได้ ในด้านการจัดการผลกระทบของภาคแรงงาน เมื่อค่าแรงขึ้นอาจทำให้แรงงานมีความประมาทในการใช้จ่ายเงินในการซื้อสินค้ามากขึ้น ซึ่งสินค้าต่าง ๆ ล้วน

มีการปรับขึ้นราคาตามค่าแรงที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นแรงงานจึงควรใช้จ่ายอย่างประหยัดแม้ได้ค่าแรงมากขึ้นก็ตาม เพื่อลดปัญหาหนี้สินที่อาจตามมาในภายหลัง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดการผลกระทบของผู้ประกอบการ

1.1 ต้นทุนค่าจ้างเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ผู้ประกอบการจึงต้องปรับเปลี่ยนการใช้กำลังคน โดยคัดเลือกพนักงานที่มีความสามารถและความประพฤติดีมาฝึกทักษะเพิ่มเติมและให้ผลตอบแทนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ลดพนักงานที่ไม่มีคุณภาพและงดรับพนักงานใหม่ ผู้ประกอบการบางรายไม่สามารถลดจำนวนพนักงานได้ แต่จะใช้วิธีการลดการทำงานล่วงเวลา ลดพนักงานฝ่ายสนับสนุนโดยคงไว้เฉพาะฝ่ายที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น

1.2 การลดขั้นตอนการผลิตให้กระชับมากยิ่งขึ้น ลดขั้นตอนการทำงานเพื่อลดการใช้แรงงานคน เช่น งานไหนที่ต้องใช้แรงงาน 2 คน ก็พยายามลดให้เหลือคนเดียวในการทำงานชิ้นนั้น ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน บางกิจการแก้ปัญหาด้านกระบวนการผลิตด้วยการนำเทคโนโลยี การผลิตสมัยใหม่เข้ามาใช้ เช่น หมู่บ้านจัดสรรบางโครงการได้เปลี่ยนมาใช้ผนังสำเร็จรูปในการก่อสร้างบ้านแทนการก่อสร้างแบบเดิมเพื่อลดกระบวนการในการผลิต นอกจากลดปัญหาด้านแรงงานยังทำให้การผลิตมีความสะดวกรวดเร็วไม่ประสบปัญหาล่าช้า สามารถส่งมอบสินค้าได้ทันเวลา

1.3 ปรับปรุงวิธีการสั่งซื้อสินค้า เมื่อค่าแรงขึ้นสินค้าต่าง ๆ ก็มีการปรับราคาขึ้นเช่นกัน ซึ่งจะส่งกระทบต่อกิจการค้าส่งค้าปลีกเพราะต้องใช้เงินลงทุนในการสั่งซื้อสินค้ามากขึ้นในขณะที่ได้กำไรเท่าเดิม ผู้ประกอบการแก้ปัญหานี้โดยการปรับแผนในการควบคุมการสั่งซื้อโดยมีการประมาณการยอดขายและสั่งซื้อไม่ให้มากหรือน้อยเกินไป เพื่อควบคุมการไหลเวียนของกระแสเงินสด ส่วนในด้านวัตถุดิบผู้ประกอบการแก้ปัญหาโดยให้ฝ่ายจัดซื้อสรรหาวัตถุดิบทดแทนที่มีคุณภาพทัดเทียมกับสินค้าที่ใช้ แต่มีราคาลดลงเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านวัตถุดิบ

1.4 ผู้ประกอบการพยายามลดค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในทุกด้านที่สามารถลดได้ เช่น ลดการใช้น้ำใช้ไฟโดยการกำหนดเวลาในการเปิด-ปิดไฟ เป็นช่วง ๆ เปิดเพียงบางจุดที่จำเป็น และการเปลี่ยนมาใช้หลอดไฟแบบที่ประหยัดมากขึ้น รวมถึงการใช้วัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น การลดงบประมาณบางส่วนในการทำตลาดโดยหาวิธีการทำตลาดด้วยวิธีที่ประหยัดกว่า เช่น การใช้สื่อออนไลน์

2. การจัดการผลกระทบของภาครัฐ

2.1 การบังคับใช้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ทำให้รัฐบาลต้องประสบปัญหาในการกำกับดูแลเพื่อให้สามารถนํานโยบายไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกระจายการบริหารงานสู่ภูมิภาค โดยมุ่งเน้นจังหวัดที่มีนิคมอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งหน่วย

งานที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติมีหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานแรงงาน สำนักงานประกันสังคม สำนักงานอุตสาหกรรม สภาอุตสาหกรรม เป็นต้น

2.2 เมื่อมีการขึ้นค่าแรงผู้ประกอบการจำนวนมากจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานต่างชาติมากขึ้น เพื่อลดต้นทุนรัฐบาลจึงต้องบริหารจัดการด้านแรงงานต่างชาติเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการและลดปัญหาสังคม โดยการดูแลด้านสาธารณสุขเป็นสิ่งสำคัญเพราะแรงงานต่างชาติอาจนำโรคร้ายมาแพร่ระบาดได้ การดูแลด้านอาชญากรรมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่ให้เกิดปัญหาต่อสังคมโดยรวม

2.3 การควบคุมราคาสินค้าอย่างใกล้ชิด เพราะเมื่อค่าแรงขึ้นสินค้าส่วนใหญ่มีกำไรปรับราคาขึ้นด้วย ทำให้ประชาชนต้องใช้สินค้าในราคาแพงโดยไม่สมเหตุสมผล และผู้ประกอบการก็ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนในการซื้อสินค้าและวัตถุดิบมากขึ้นกว่าปกติ

2.4 รัฐบาลต้องเข้มงวดด้านการจัดเก็บภาษีมากยิ่งขึ้น เนื่องจากต้องนำงบประมาณส่วนหนึ่งมาใช้ในการสนับสนุนผู้ประกอบการในการนำนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท มาปฏิบัติ เพื่อบรรเทาผลกระทบในการแบกรับภาระด้านค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการ

3. การจัดการผลกระทบของแรงงาน

การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ช่วยให้แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะมี

เงินในการซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันค่าครองชีพก็สูงขึ้นตามไปด้วย ส่งผลให้รายได้ไม่พอกับรายจ่ายมีปัญหาหนี้สินตามมา แรงงานจึงต้องวางแผนการใช้เงินอย่างรอบคอบยิ่งขึ้น

สรุปผลการศึกษา

จากเนื้อหาทั้งหมดของบทความนี้ตามที่ได้นำเสนอไปทั้งหมดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ที่รุนแรงมากที่สุดคือผลกระทบในด้านต้นทุนค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นทันที รวมถึงต้นทุนในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งการสั่งซื้อสินค้าและวัตถุดิบ กระบวนการในการผลิต การขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะธุรกิจรายย่อยได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากมีเงินลงทุนน้อยไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นได้เพราะค่าใช้จ่ายสูงขึ้นแต่ขณะเดียวกันรายได้ยังมีเท่าเดิมผู้ประกอบการจึงต้องมีการจัดการผลกระทบโดยการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ด้วยการใช้วิธีต่าง ๆ ได้แก่ ลดพนักงานเดิมงดรับพนักงานใหม่ ลดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ใช้วัตถุดิบทดแทนที่มีราคาถูกกว่าเดิม ลดกระบวนการผลิตวางแผนการสั่งซื้อสินค้าและวัตถุดิบให้มีประสิทธิภาพ

นโยบายนี้มีผลกระทบต่อรัฐบาลทำให้เกิดความยากลำบากในการกำกับดูแลการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งรัฐบาลก็ได้กระจายงานสู่ภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อการดูแลที่

ทั่วถึง และนโยบายนี้ยังส่งผลกระทบต่อการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลในการช่วยเหลือสนับสนุนผู้ประกอบการที่ต้องแบกรับภาระด้านต้นทุนที่สูงขึ้น

ในส่วนของแรงงาน การขึ้นค่าแรงเป็น 300 บาท ทำให้แรงงานมีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันเมื่อค่าแรงเพิ่มค่าครองชีพก็สูงขึ้นเช่นกันทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย แรงงานบางส่วนอาจมีปัญหานี้สินตามมาจากคิดว่ามีรายได้มากขึ้นจึงมีความประมาทในการใช้จ่าย ซึ่งแรงงานควรวางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบก็จะช่วยลดปัญหานี้สินได้ และผู้ประกอบการอาจมีการลดสวัสดิการบางอย่างเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินงาน เช่น เปลี่ยนรถรับส่งพนักงานจากรถบัสเป็นรถสองแถว ทำให้คุณภาพชีวิตของแรงงานลดลง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีน้อยลง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาตามที่ได้สรุปไว้ข้างต้น สามารถนำมาอภิปรายผลในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้

1. ผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ที่มีต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี มีดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาพบว่า การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ส่งผลกระทบต่อกิจการประเภทการผลิตมากที่สุด และผลกระทบที่รุนแรงที่สุดคือ ผลกระทบในด้านต้นทุน

ค่าจ้างที่สูงขึ้น เป็นภาระของผู้ประกอบการที่ต้องแบกรับโดยเฉพาะธุรกิจขนาดเล็กที่มีเงินลงทุนน้อยและธุรกิจที่ต้องใช้แรงงานคนเป็นหลักไม่สามารถใช้เครื่องจักรมาทดแทนได้ สอดคล้องกับบทความวิเคราะห์ธุรกิจดาวรุ่งกับผลกระทบการขึ้นค่าแรงในคอลัมน์ปฏิวัติคนปฏิวัติงาน (2556) จากรายงานการจัดอันดับธุรกิจที่มีแนวโน้มการประกอบการที่ตกต่ำลงประจำปี พ.ศ.2556 ธุรกิจที่ติดอันดับตกต่ำลง 10 อันดับแรกได้แก่ ธุรกิจฟอกย้อม ผลิตรองเท้า เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ธุรกิจเครื่องหนัง ผักและผลไม้อบแห้ง สิ่งทอ ธุรกิจหัตถกรรมจักสานร้านโชห่วย โฮมสเตย์ และธุรกิจของเด็กเล่น จะเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นกิจการประเภทการผลิต มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นและสินค้ามีมูลค่าเพิ่มน้อย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายบุญชัย ปันทูลอัมพร ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัทซาบีน่า จำกัด กล่าวว่ นโยบายแรงงานขั้นต่ำ 300 บาท มีผลให้การดำเนินงานในปี 2556 มีต้นทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากบริษัทมีพนักงานประมาณ 4,500 คน และโรงงานเย็บ 5 แห่ง ทำให้ภาวะต้นทุนขยับเพิ่มขึ้นถึง 25% และนางสุรภักษ์ ผลมวง ผู้จัดการทั่วไป บริษัทมิเรเคิล อินทิเมทส์ จ.นครราชสีมา กล่าวว่ เป็นโรงงานผลิตชุดชั้นในยี่ห้อดังส่งออกต่างประเทศ มีลูกจ้างรวม 300 คน ผลกระทบจากการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำจะต้องจ่ายค่าจ้างเพิ่มวันละ 13,500 บาท หรือกว่า 400,000 บาทต่อเดือน หรือต้นทุนด้านแรงงานเพิ่มขึ้น 25% (บริษัทดอกเบี๋ย

จำกัด, “ค่าแรง 300 แรงส,” ดอกเบี้ย 31, 380 (มกราคม 2556): 30.)

จะเห็นว่าการประกาศใช้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท เท่ากันทั่วประเทศส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการในการแบกรับต้นทุนค่าจ้างที่เพิ่มสูงขึ้นและอาจทำให้ผู้ประกอบการในกิจการขนาดเล็ก ประสบปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนได้ในบางครั้ง แต่ถึงแม้ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้นในทุกด้าน ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ก็ยังสามารถประกอบกิจการต่อไปได้โดยการพยายามเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์รวมถึงการยอมรับผลกำไรที่น้อยลงกว่าในอดีต

ในอีกด้านหนึ่งนโยบายการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำเป็น 300 บาท เท่ากันทั่วประเทศ เป็นนโยบายที่มีประโยชน์ต่อแรงงานเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นนโยบายที่ส่งเสริมให้แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แรงงานมีโอกาสในการเลือกทำงานที่ตนเองถนัดและได้ผลตอบแทนมากยิ่งขึ้น แต่อาจมีปัญหานี้สืบตามมาได้ภายหลังเนื่องจากแรงงานบางส่วนอาจเกิดความประมาทใช้จ่ายเกินตัวเพราะเห็นว่ามีรายได้เพิ่มขึ้น

2. ผลการศึกษาการจัดการผลกระทบ จากการปรับขึ้นค่าแรง 300 บาท โดยแบ่งการจัดการผลกระทบออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การจัดการผลกระทบในด้านของผู้ประกอบการ การจัดการผลกระทบในด้านของรัฐบาล และการจัดการผลกระทบในด้านแรงงาน

2.1 การจัดการผลกระทบของผู้ประกอบการ มีดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบด้านต้นทุนเป็นผลกระทบที่รุนแรงที่สุด ซึ่งผู้ประกอบการต้องพยายามลดค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่สามารถทำได้ ทั้งลดจำนวนพนักงาน ลดการทำงานล่วงเวลา ลดค่าน้ำ ค่าไฟ ลดการใช้วัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2556) ระบุถึงแนวทางในการแก้ไขและปรับตัวของธุรกิจ ได้แก่ ลดจำนวนพนักงานหรือแรงงาน ลดการทำงานล่วงเวลา ลดสวัสดิการ และลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการสำรวจความคิดเห็นกรณีผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลของรัฐบาลใหม่ที่มีต่อ SMEs ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวคือ จากผลสำรวจผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีแนวทางในการปรับตัวคือ ลดต้นทุนทั้งในด้านการผลิตสินค้าและในด้านการดำเนินงานทางธุรกิจ ประหยัดค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 41.17 รองลงมาคือลดจำนวนพนักงาน จัดหาแรงงานต่างด้าวที่สามารถจ่ายค่าแรงได้ในอัตราที่ถูกกว่า รัฐบาลกำหนด รับพนักงานที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ให้พนักงานทำงานเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมและพัฒนาศักยภาพแรงงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพคุ้มค่ากับแรงงานที่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 14.17 (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556 : ออนไลน์) และ นาง ชุติกร วัฒนวงศ์ ผู้จัดการทั่วไป บริษัท มิราเคิล อินทิเมทส์ กล่าวว่า บริษัทใช้มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลูกจ้าง เช่น ลดการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง เช่น น้ำ ไฟ ลดระยะเวลาการทำงาน ไม่มีโอที

เหมือนเมื่อปีก่อน ๆ (บริษัทดอกเบ๊ย จำกัด, “ค่าแรง 300 แรงส,” ดอกเบ๊ย 31, 380 (มกราคม 2556): 30.)

ผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการต้องควบคุมการหมุนเวียนของเงินสดในกิจการโดยการวางแผนการสั่งซื้อสินค้าและวัตถุดิบ อาจมีการสรรหาวัตถุดิบทดแทนที่มีคุณภาพใกล้เคียงเพื่อลดต้นทุนในการจัดซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2556) ระบุถึงแนวทางในการแก้ไขและปรับตัวของธุรกิจ โดยการใช้วัสดุย่อยลงหรือใช้วัสดุที่มีต้นทุนต่ำ

2.2 การจัดการผลกระทบของภาครัฐ มีดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อมีการขึ้นค่าแรงผู้ประกอบการจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานต่างชาติมากขึ้นเพื่อลดต้นทุนในการจ้างแรงงาน รัฐบาลจึงต้องบริหารจัดการด้านแรงงานต่างชาติอย่างจริงจัง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการและลดปัญหาสังคมทั้งในด้านสุขอนามัยและอาชญากรรมต่าง ๆ ในส่วนของแรงงานไทย รัฐบาลควรส่งเสริมการพัฒนาฝีมือและทักษะในการทำงานของแรงงาน เพื่อการจ้างงานที่คุ้มค่ามากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจความคิดเห็น : กรณีผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลใหม่ที่มีต่อ SMEs ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2556) พบว่ารัฐบาลควรจัดทำนโยบายส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของแรงงานให้มีประสิทธิภาพ มีการรับรองคุณภาพและความสามารถของแรงงาน

นอกจากด้านแรงงานจากการศึกษาพบว่า รัฐบาลควรควบคุมสินค้าไม่ให้สูงเกินไป เพราะมีผลต่อราคาวัตถุดิบและรัฐต้องเข้ามากำหนดราคากลางของวัตถุดิบอย่างจริงจัง สอดคล้องกับรายงานจากศูนย์ข้อมูลแรงงานแห่งชาติ กระทรวงแรงงาน (2556) จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ประกอบการต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือด้านวัตถุดิบโดยการเข้ามากำหนดราคากลางของวัตถุดิบและลดอัตราเรียกเก็บภาษีวัตถุดิบนำเข้าจากต่างประเทศ

2.3 การจัดการผลกระทบในด้านแรงงาน มีดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาพบว่า นโยบายการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำเป็น 300 บาท ช่วยให้แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นบ้างเพียงส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งอาจมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าเดิมเพราะสินค้าขึ้นราคาในอัตราที่สูงกว่าค่าแรงที่เพิ่มขึ้น ทำให้รายได้ที่เพิ่มขึ้นไม่เพียงพอกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2557) จากการศึกษามูลของค่าจ้างที่ปรับขึ้นต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานโดยเปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายของวัยแรงงานและครอบครัว ก่อนการปรับค่าจ้างคือปี พ.ศ. 2554 และหลังการปรับค่าจ้าง คือปี พ.ศ. 2556 พบว่าในภาพรวมรายได้ที่เพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นดังที่ได้คาดหวังไว้ เมื่อรายได้นั้นยังไม่ทันรายจ่าย และประเมินว่าในปี 2558 อำนาจซื้อหรือมูลค่าของเงิน 300 บาท จะลดลงเหลือเพียง 274 บาท

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี สามารถนำมากำหนดเป็นข้อเสนอแนะในการวิจัยในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการเสนอให้หน่วยงานภาครัฐมีการบรรเทาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงงานขั้นต่ำ 300 บาท ในด้านวัตถุดิบ โดยรัฐบาลควรควบคุมราคาสินค้าไม่ให้สูงเกินไปเพราะจะมีผลต่อราคาวัตถุดิบ รวมถึงการเข้ามากำหนดราคากลางของวัตถุดิบและการลดอัตราภาษีวัตถุดิบที่นำเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้น จึงเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการควบคุมราคาสินค้า อาทิ กระทรวงพาณิชย์ มีความเข้มงวดในเรื่องของการควบคุมราคาสินค้า การกำหนดราคากลางของวัตถุดิบและพิจารณาปรับลดอัตราภาษีวัตถุดิบที่นำเข้าจากต่างประเทศ

1.2 จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการเสนอให้หน่วยงานภาครัฐมีการบรรเทาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท โดยควรเพิ่มสิทธิประโยชน์ด้านประกันสังคมให้แก่แรงงานส่งเสริมการพัฒนาฝีมือและทักษะในการทำงาน กำหนดนโยบายผ่อนปรนเกี่ยวกับแรงงานต่างชาติ ดังนั้น จึงเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านแรงงาน อาทิ กระทรวงแรงงาน มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์

ต่าง ๆ ของแรงงาน มีการพัฒนาทักษะให้แก่แรงงานอย่างต่อเนื่อง และกำหนดมาตรการในการดูแลแรงงานต่างชาติ

1.3 จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการเสนอให้หน่วยงานภาครัฐมีการบรรเทาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ในด้านต้นทุนโดยการปรับลดภาษีแบบเหมารวม ลดอัตราดอกเบี้ยเข้ากองทุนประกันสังคม ลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ลดค่าไฟฟ้า แก้อิทธิพลเกณฑ์การให้สินเชื่อแก่ SMEs ดังนั้น จึงเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น ประสานงานกับกรมสรรพากรในการปรับลดอัตราภาษี ประสานงานกับสำนักงานประกันสังคมในการลดอัตราดอกเบี้ยเงินสมทบประสานงานกับธนาคารต่าง ๆ ในการให้สินเชื่อแก่ผู้ประกอบการรายย่อย

1.4 จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการเสนอให้หน่วยงานภาครัฐมีการบรรเทาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ในด้านเทคโนโลยี โดยส่งเสริมการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และรัฐบาลควรปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ ดังนั้น จึงเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดำเนินการให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในด้านเทคโนโลยีและปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการมีข้อเสนอแนะในการปรับตัวเพื่อบรรเทาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ในด้านวัตถุดิบ โดยสรรหาวัตถุดิบทดแทนที่มีคุณภาพใกล้เคียงแต่ราคาถูกกว่า ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้ประกอบการมีการรวมกลุ่มในการจัดหาวัตถุดิบเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

2.2 จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการมีข้อเสนอแนะในการปรับตัวเพื่อบรรเทาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ในด้านแรงงาน โดยเน้นการพัฒนาฝีมือแรงงาน การเปลี่ยนไปใช้แรงงานต่างชาติมากขึ้น และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้ประกอบการดำเนินการในการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการขอข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านแรงงานของกิจการได้

2.3 จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการมีข้อเสนอแนะในการปรับตัวเพื่อบรรเทาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ในด้านต้นทุน โดยหาทางลดค่าใช้จ่ายทุกด้านที่สามารถทำได้ ทั้งลดจำนวนพนักงาน ลดการทำงานล่วงเวลาลดค่าน้ำค่าไฟ และใช้หลักการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงเสนอให้ผู้ประกอบการศึกษาวิธีการในการลด

ต้นทุนในด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับกิจการนั้น เพราะกิจการแต่ละประเภทอาจไม่สามารถใช้วิธีการเดียวกันได้

2.4 จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการมีข้อเสนอแนะในการปรับตัวเพื่อบรรเทาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ในด้านเทคโนโลยี โดยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้การเปลี่ยนเครื่องจักร เปลี่ยนอะไหล่ และใช้สื่อออนไลน์ในการดำเนินงาน ดังนั้น จึงเสนอให้ผู้ประกอบการประเภทการผลิตปรับเปลี่ยนเครื่องจักรที่ทันสมัยขึ้น ผู้ประกอบการประเภทการค้าและบริการควรศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ในการปฏิบัติงาน

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการศึกษาการจัดการผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี ผู้ที่สนใจจะศึกษาครั้งต่อไปควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษารังต่อไปผู้ที่ทำการวิจัยควรทำการศึกษาการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดใหญ่ จะทำให้ได้ผลการศึกษาที่หลากหลายขึ้น ซึ่งอาจมีมุมมองอีกด้านที่แตกต่างที่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในกิจการของตนได้

3.2 ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผลกระทบจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเฉพาะในจังหวัดชลบุรี โดยการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการในจังหวัดอื่นหรือ

ภูมิภาคอื่น เพื่อจะได้สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างจังหวัดหรือระหว่างภูมิภาค ว่ามีปัญหาและมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในจังหวัดอ่านในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

- คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาัยเชียงใหม่. 2556. “การสำรวจความคิดเห็นกรณีผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลใหม่ที่มีต่อ SMEs”. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เข้าถึงได้จาก <http://www.sme.go.th>. (7 กันยายน 2557)
- ไทยรัฐออนไลน์. 2556. “อุตสาหกรรมใกล้ตาย เพราะฤทธิ์ค่าจ้าง 300”. ไทยรัฐออนไลน์. วันที่ 22 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/eco/340334>. (22 ธันวาคม 2556).
- บริษัทดอกเบี๋ย จำกัด. 2556. “ค่าแรง 300 แรงสั.” ดอกเบี๋ย, 31, 380, 30.
- ปฏิตติคนปฏิวัติงาน. 2556. “ธุรกิจดาวร่วงกับผลกระทบการขึ้นค่าแรง”. Human Revolution Organization Designation. วันที่ 12 มกราคม. เข้าถึงได้จาก: <http://humanrevod.wordpress.com/>. (3 กันยายน 2556).
- รัฐบาลไทย. 2554. “กรอบการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล”. รัฐบาลไทย. เข้าถึงได้จาก: <http://www.thaigov.go.th> (15 สิงหาคม 2556).
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2556. “ทีดีอาร์ไอวิเคราะห์ผลดี/ผลเสียนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท”. เดลินิวส์. วันที่ 12 มกราคม . เข้าถึงได้จาก: <http://www.dailynews.co.th/business/177744>. (3 กันยายน 2556).
- สำนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. 2556 “การพัฒนา SMEs ไทยสู่สากล”. สำนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. เข้าถึงได้จาก: <http://www.sme.go.th>. (10 สิงหาคม 2556).
- ASTV ผู้จัดการออนไลน์. 2556. “ปัญหาค่าแรงงาน 300 บาท ตามนโยบายรัฐบาลส่งผลกระทบต่อนายจ้างและลูกจ้าง”. ศูนย์ข้อมูลแรงงานแห่งชาติกระทรวงแรงงาน. เข้าถึงได้จาก: <http://nlic.mol.go.th/th/>. (6 ธันวาคม 2556).

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 - 2 (มกราคม - ธันวาคม 2558)

โครงการขยายผลการวิจัยเพื่อติดตามผลแนวทางการแก้ไขปัญหา หมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2555¹

The Expansion Results Project to follow up the solutions of Smog Crisis, Chiang Mai Province, B.E.2555

ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ ออยุธยา²
Siripong Ladavalya Na Ayuthya

บทคัดย่อ

โครงการขยายผลการวิจัยเพื่อติดตามผลแนวทางการแก้ไขปัญหาหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2555 มีวัตถุประสงค์เพื่อ ติดตามผลความก้าวหน้ารูปแบบทางเลือกในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาหมอกควัน โดยมุ่งเน้นติดตาม 2 รูปแบบทางเลือก คือ กองทุนแก้ไขปัญหาหมอกควัน และเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ ที่มีการนำไปปฏิบัติในพื้นที่ 18 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาพัฒนาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันในพื้นที่ดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า ได้มีการดำเนินมาตรการต่างๆ ในพื้นที่ 18 อำเภอ เพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควัน ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควัน การจัดการไฟฟ้า โดยการป้องกันและควบคุมไฟฟ้า รวมทั้งการดับไฟฟ้าเมื่อเกิดเหตุการณ์ การประกาศเขตควบคุมไฟป่าการจัดการกิ่งไม้ใบไม้และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเผา และปัญหาหมอกควัน การตั้งคณะกรรมการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และ การบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหา เช่น การออกข้อบัญญัติเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหการเผาและปัญหาหมอกควันอย่างกว้างขวาง ส่วนพื้นที่ 11 อำเภอมีแนวโน้มปัญหาการเผาและวิกฤตหมอกควันที่ลดลง เช่น อำเภอสารภี อำเภอแม่แตง และอำเภอไชยปราการ ส่วนอีก 7 อำเภอยังคงมีปัญหการเผาซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญของปัญหาหมอกควัน เช่น อำเภอเชียงดาว อำเภอ แม่แจ่ม และอำเภอมกน้อย

¹ บทความนี้ ปรับจาก รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการขยายผลการวิจัยเพื่อติดตามผลแนวทางการแก้ไขปัญหาหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่พ.ศ. 2555 คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำหรับ กองทุนแก้ไขปัญหาหมอกควันนั้น พบว่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้น มาดูแลกองทุน และได้นำกองทุนไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำ กิจกรรมเพื่อการป้องกันไฟป่าและการแก้ปัญหาหมอกควัน การรับซื้อขยะ แต่ยังมีจำนวน 2 แห่งที่ยังไม่ได้มีการนำกองทุนไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ กองทุนฯ อบต.โหล่งขอด อำเภอพร้าว และกองทุนฯ อบต.ดอนแก้ว

สำหรับการใช้ เครื่องบดกิ่งไม้ใบไม้ พบว่าใน 12 อำเภอ ได้นำเครื่องบดกิ่งไม้ใบไม้ ไปใช้ในการบดย่อยเศษกิ่งไม้ใบไม้ และเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เพื่อนำไปทำปุ๋ย หมัก แต่ มีข้อจำกัดในการใช้ เช่น ทำงานช้า ต้องใช้น้ำมันเชื้อเพลิงจำนวนมาก การใช้งาน ไม่สะดวกโดยต้องใช้แรงงาน 2-3 คนในการเดินเครื่อง และ การเคลื่อนย้ายเครื่องทำได้ยาก ทำให้การนำไปใช้บริการประชาชนนอกสถานที่ทำได้ยาก

Abstract

The study on “The Expansion Results Project to follow up the solutions of Smog Crisis, Chiangmai Province, B.E.2555 aimed to 1) follow up the progressive results of alternative choices in the areas which was chosen to be the network of local learning center for smog solution. The project focused to follow up two alternative choices: the first choice was the fund for smog solution and the second choice was wood chipper machines which operated in 18 districts in Chiang Mai Province and 2) to study the development of smog solution in those areas.

The study found that there were various measures to solve smog crisis in 18 districts, which were: 1) to establish ad hoc center for smog solution 2) to manage wildfire by conserving and controlling burn, including extinguishment 3) to declare wildfire control areas 4) to demolish branches, leaves and agricultural waste 5) to give knowledge about burn and smog problems 6) to organize the prevention and adjustment committees and 7) to enforce the law for smog control and solution, for example, to declare local legislation for smog control and solution broadly, hence, burn and smog problems decreased in 11 districts, for example, in Sarapee District, Maetang District and Chaiprakarn District and 7 districts remained the burn problem which was caused smog problems, for example, Chiangdao District, Maejam District and Omkoi District.

According to the fund for smog solution, the study indicated that the sampling groups organized the committees and usefully managed the fund in different ways such as making fertilizer, doing activities for smog control and smog solution and providing garbage disposal. However, there were 2 areas, Fund of Longkhod Subdistrict Administrative Organization, Phrao District and Donkaew Subdistrict Administrative Organization, Maerim District, which have not used the fund usefully yet.

The study also showed that the sampling groups in 12 districts used wood chipper machines broadly as they used them for shredding branches leaves and agricultural wastes for making fertilizer but there were some restrictions as it worked slowly, wasted the fuel oil, needed 2-3 people to work which was not convenient and also machines were difficult to move in order to working off-site.

1. บทนำ

ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ต้องประสบกับปัญหาวิกฤตหมอกควันมาอย่างต่อเนื่องทุกปีในช่วงเดือนธันวาคม ถึงเดือนเมษายน สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคเหนือได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากปัญหาการมีปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) ปนเปื้อนในอากาศ ในระดับเกินเกณฑ์มาตรฐาน คือไม่เกินกว่า 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ โดยจะทำให้เกิดการระคายเคืองต่อดวงตาและระบบทางเดินหายใจหรืออาจนำไปสู่โรคมะเร็งในระยะยาว

นอกจากนี้ปัญหาวิกฤตหมอกควันยังมีผลต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ด้วย เช่น ด้านการพัฒนา

ทางเศรษฐกิจ เนื่องจาก ช่วงเวลาที่เกิดปัญหาด้านหมอกควันโดยปกติจะเป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวจากทั่วประเทศและจากทั่วทุกมุมโลกเข้ามาเยี่ยมเยือนจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด ส่งผลให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง เช่น ในช่วงที่เกิดปัญหาวิกฤตหมอกควันในปี 2550 ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเชียงใหม่ลดน้อยลง 57,000 คน และก่อให้เกิดความสูญเสียทางด้านรายได้อย่างน้อย 477 ล้านบาท (เรวดี จรุงรัตนพงศ์ และอารียา มนัสบุญเพิ่มพูน, 2552 อ้างใน มงคล ราชะนาคร, 2553) สถานการณ์เช่นนี้ย่อมมีผลทำให้รายได้ของจังหวัดเชียงใหม่ลดลงตามไปด้วย และทำให้การขับเคลื่อนการพัฒนาในด้านอื่นๆ ต้องชะลอตัวลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควันได้มีการดำเนินการทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับชุมชน เช่น การแต่งตั้ง

คณะกรรมการศูนย์อำนวยการแก้ไขปัญหามอภควันภาคเหนือ ในปี พ.ศ. 2550 และ การจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหามอภควันและไฟป่า ปี พ.ศ. 2551-2554 สำหรับ ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนด ให้ปัญหาวิกฤตมอภควันเป็นวาระของ จังหวัด และได้มอบหมายให้คณะรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ทำการศึกษาภายใต้โครงการ วิจัย 2 โครงการ คือ (1) โครงการสร้างความ เข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหามอภควัน กิจกรรมศึกษาวิจัยทางเลือกใน การแก้ไขปัญหามอภควันและการพัฒนา เครือข่ายการเฝ้าระวัง ซึ่งได้ดำเนินการแล้ว เสร็จสมบูรณ์ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 และ (2) โครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ ชุมชนในการแก้ไขปัญหามอภควัน กิจกรรมการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียน รู้การแก้ไขปัญหามอภควันใน ชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการแล้วเสร็จสมบูรณ์ใน เดือนกันยายน พ.ศ. 2553

จากการศึกษาวิจัยข้างต้นได้เสนอ แนะนำรูปแบบทางเลือกในการแก้ไขวิกฤต มอภควันไว้ใน 20 รูปแบบ ซึ่งสามารถจัด กลุ่มได้ 8กลุ่ม ดังนี้ 1) การจัดการพื้นที่เพาะ ปลูก 2) การให้ชุมชนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ป่า 3) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ 4) การจัดการ ขยะ 5) การใช้บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็น ศูนย์กลาง 6) พลังงานทางเลือก 7) การ ป้องกันการเผาในพื้นที่รกร้างและเขตทาง และ 8) กองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ โครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนใน การแก้ไขปัญหามอภควัน กิจกรรม

การพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้การแก้ไข ปัญหามอภควันในชุมชน ได้มี การมีการคัดเลือกชุมชน 18 แห่ง เพื่อจัด ตั้ง กองทุนแก้ไขปัญหามอภควัน และ มอบเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ ให้ไปใช้เป็น ปัจจัยในการดำเนินการต่อไป เพื่อให้เกิด การปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นทางคณะฯ จึงเห็นถึงความ จำเป็นในการติดตามผลการนำรูปแบบทาง เลือกต่างๆ ว่าได้มีการนำไปปรับใช้ในพื้นที่ ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียน รู้ในการแก้ไขปัญหามอภควันใน จังหวัดเชียงใหม่ หรือไม่ เพียงใด มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการอย่างไรบ้าง ซึ่ง ข้อมูลที่ได้จากการติดตามขยายผลการ วิจัยนี้จะทำให้เกิดความกระจ่างและค้นพบ แนวทางที่ชัดเจนและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ในการแก้ไขวิกฤตมอภควันในจังหวัด เชียงใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเป้า หมายของติดตามผลความก้าวหน้าในพื้นที่ ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียน รู้ในการแก้ไขปัญหามอภควัน โดย มุ่งเน้นติดตามการนำรูปแบบทางเลือก 2 รูปแบบ คือ กองทุนแก้ไขปัญหามอภควัน และเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ ที่มีการนำไป ปฏิบัติ (Implementation) ใน 18 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อติดตามความก้าวหน้า (follow up) ของผลการนำรูปแบบทางเลือกต่าง ๆ ที่ไปปรับใช้ในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหามอกควันในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการ และปัญหาการแก้ไขปัญหามอกควันในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหามอกควันในจังหวัดเชียงใหม่

2. วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Performance Follow/Operational Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผลการศึกษามีวิจัยสามารถนำไปปรับใช้และเกิดประโยชน์โดยตรงให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยเป็นการติดตามความก้าวหน้าของรูปแบบทางเลือกในการแก้ไขปัญหามอกควันที่ได้ถ่ายทอดให้กับพื้นที่ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหามอกควันทั้งนี้โครงการขยายผลการวิจัยแก้ไขปัญหามอกควันฯ มุ่งเน้นติดตามประเมินผลกองทุนป้องกันและแก้ไขปัญหามอกควันและเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ ซึ่งเป็น 2 ทางเลือกจากข้อเสนอ 20 รูปแบบทางเลือกในการแก้ไขปัญหามอกควัน (ไพรัช ธรรมศิริพันธ์ และคณะ, 2553)

3. การกำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูล

การเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อทำการสนทนากลุ่มย่อย (focus group) มุ่งสู่พื้นที่ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหามอกควันใน 18 อำเภอ จากประชากรทั้งสิ้น 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจาก (1) ลักษณะพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะชุมชน ได้แก่ ชุมชนเมือง และชุมชนที่ติดพื้นที่ป่า (2) เป็นพื้นที่ที่มีจุดความร้อน (Hot spot) เป็นจำนวนมาก (3) เป็นพื้นที่ที่ได้รับเงินกองทุนและ/หรือเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ และ (4) เป็นพื้นที่ที่มีการคมนาคมเข้าถึงได้ เพื่อทำการสนทนากลุ่มย่อย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้นำองค์กรภาครัฐ ประกอบด้วย นายอำเภอและนายกเทศมนตรีหรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (2) คณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบกองทุนและเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ และ (3) ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีจำนวนกรรมการและชาวบ้านที่เข้าร่วมไม่เท่ากัน โดยมีประมาณกลุ่มละ 5-10 คน โดยมีทีมผู้วิจัยเข้าร่วมประมาณ 5 คน สำหรับสถานที่ที่จัดให้มีการสนทนากลุ่ม ได้แก่ โรงเรียน เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่

4. แนวคิดและประเด็นการศึกษา

โครงการขยายผลการวิจัยเพื่อติดตามผลแนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่พ.ศ. 2555 มีจุดมุ่งหมายหลักในการติดตามผลการนำเอารูปแบบทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหมอกควันที่ทางคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ทำการศึกษาวินิจฉัยไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 (ไพรัช ตระการศิริพันธ์ และคณะ, 2553) ไปประยุกต์ใช้โดยชุมชนต่างๆในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้นแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจึงเน้นที่ รูปแบบทางเลือกทั้ง 2 รูปแบบ พร้อมทั้งประเด็นเกี่ยวกับปัญหาหมอกควัน การติดตามผล การนำไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับการติดตามผล โดยการติดตามการดำเนินโครงการขยายผลการวิจัยฯ อาจจัดได้ว่าเป็นการติดตามตามประเด็น ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภท (พิสนุ ฟองศรี, 2549 อ้างใน ทศนียา บริพิศ, 2552) คือ 1. การติดตามกิจกรรม: การติดตามว่าแต่ละกิจกรรมว่าเป็นไปตามเวลาที่กำหนดหรือตามขั้นตอนตามแผนหรือไม่ 2. การติดตามงบประมาณ: การติดตามว่าค่าใช้จ่ายต่างๆเป็นไปตามแผนหรือไม่ 3. การติดตามทรัพยากร: การติดตามว่าวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ บุคลากร ของโครงการมีความเพียงพอเหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในแผนหรือไม่ 4. การติดตามผลการดำเนินงาน: การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

แนวคิดการแก้ไขปัญหาหมอกควัน มาตราการทางเลือก จากการที่โครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน กิจกรรมศึกษาวิจัยทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหมอกควัน และการพัฒนาเครือข่ายการเฝ้าระวังได้ให้กรอบความคิดอันเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาวิธีการบรรเทาปัญหาหมอกควัน อาทิเช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเก่าที่เคยชินมาสู่แนวทางการผลิตรูปแบบใหม่ที่มาจากเทคโนโลยี และการสร้างกระบวนการทางสังคมขององค์กรต่างๆ ในพื้นที่ซึ่งครอบคลุมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนหมู่บ้าน สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน (โรงเรียน วัด) ภาคส่วนเหล่านี้สามารถพัฒนาขึ้นเป็น “แหล่งเรียนรู้” และ “เครือข่าย” ที่มีสำนึกต่อการบรรเทา และแก้ไขปัญหาหมอกควันในระยะสั้น และระยะยาว

ดังนั้น ส่วนหนึ่งของทางเลือกในการลดการเผา คือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทัศนคติของคนในพื้นที่ การแก้ไขปัญหาหมอกควันจึงต้องใช้แนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรในลักษณะการจัดการเชิงซ้อน ซึ่งหมายความว่า การจัดการจะต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุล ซึ่งต้องมีพื้นที่ในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในเบื้องต้น มีหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และชุมชนที่หลากหลายเข้ามามีตรวจสอบถ่วงดุลกัน เช่น คนในท้องถิ่นที่มีส่วนสร้างผลกระทบ ส่วนราชการที่มีหน้าที่กำกับดูแล องค์กรอิสระที่ทำหน้าที่เชิงส่งเสริม หรือคนที่ได้รับผลกระทบ หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย

กลุ่มคนและองค์กรเหล่านี้ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษาเรียนรู้ว่าความเป็นไปได้นั้นแต่ละพื้นที่จะเป็นอย่างไรบ้าง ทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการเปลี่ยนความคิด เปลี่ยนทัศนคติ มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการศึกษาและแสวงหาความรู้ร่วมกันในการจัดการ

สำหรับมาตรการทางเลือก ที่ทางโครงการได้นำเสนอออกมาเป็นรูปแบบทางเลือกในการป้องกันแก้ไขปัญหาหมอกควัน มีการจัดแบ่งออกเป็น 8 กลุ่มรูปแบบทางเลือก ได้แก่ 1) การจัดการพื้นที่เพาะปลูกเป็นการปลูกพืช เช่น ข้าวโพดในพื้นที่สูงโดยไม่ไถพรวน และไม่เผา เหลื่อมด้วยพืชตระกูลถั่ว เพื่อเพิ่มรายได้และเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ดิน เหมาะกับสภาพพื้นที่สูง 2) การไถกลบตอซัง และ ขุดหลุมฝัง เป็นการไถกลบเศษวัสดุเหลือทิ้งจากการเกษตรที่มีปริมาณมากในพื้นที่เพาะปลูก เช่น ฟางข้าว เศษซากข้าวโพด เหมาะสำหรับพื้นที่ที่รถเกี่ยวนวดเข้าถึงเพราะเศษซากจะถูกย่อยและโปรยทิ้งทั่วแปลง 3) การ “เข้าป่า” ให้สิทธิ์ทำกิน (สทก.) เป็นการนำไม้เศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก ไม้ยาง ไม้อบเชย ฯลฯ มาปลูกเสริม หรือปลูกทดแทนข้าวโพด รวมทั้งปลูกข้าวไร่ หรือถั่ว ฯลฯ เพิ่มเติม หรือทดแทนการปลูกข้าวโพดในแปลงข้าวโพดในปัจจุบันที่เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาหมอกควันสูง เหมาะสำหรับพื้นที่ป่า ซึ่งปัจจุบันเป็นแปลงปลูกข้าวโพดของเกษตรกร โดยไม่มีการรุกป่าพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น 5) ธนาคารต้นไม้ ธนาคารต้นไม้ คือ องค์กรภาคประชาชนที่ตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนปลูก

ต้นไม้ในที่ดินของตนเองแล้วขึ้นทะเบียนต้นไม้ประเภทที่ใช้เนื้อไม้ได้กับธนาคารต้นไม้ในแต่ละสาขาลอตจนการประเมินไว้ในรูปแบบบัญชีธนาคาร เหมาะกับการปลูกในพื้นที่ทำกินของตนเองและที่ดินสาธารณะประโยชน์ (โครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน กิจกรรมการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้การแก้ไขปัญหาหมอกควันในชุมชน, 2553)

6) การปลูกสร้างสวนป่า (องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้) องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) ที่ตั้งและดำเนินกิจการอยู่ในทุกพื้นที่ เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาสวนป่า พร้อมทั้งทำไม้และจำหน่ายไม้สักจากสวนป่า ซึ่งมีส่วนสร้างอาชีพและช่วยส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนั้นเศษไม้จากสวนป่ายังเป็นวัตถุดิบในการทำปุ๋ยอินทรีย์ และโรงไฟฟ้าชีวมวล เหมาะกับชุมชนที่มีพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ไม่มีปัญหาทับซ้อนกับกรมป่าไม้และชุมชน เป็นที่ตั้งกิจการ ออป. 6) ป่าชุมชน / โฉนดชุมชน เป็นรูปแบบการใช้ที่ดินป่าและทรัพยากรธรรมชาติต่างจากป่า โดยมีระบบการจำแนกและการจัดการระบบ การใช้ที่ดิน ป่า และทรัพยากรอย่างชัดเจน รวมทั้งมีอาณาเขตและกฎเกณฑ์การใช้เป็นที่รับรู้และยอมรับกันทั้งภายในและนอกชุมชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เหมาะกับชุมชนที่มีพื้นที่อยู่อาศัย หรือพื้นที่ทำกินอยู่ในเขตป่าประเภทต่างๆ ที่อยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้ ที่อาศัยอยู่และที่ทำกินอยู่ในปัจจุบันที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์แต่เป็นที่ทำกินตกทอดกันมา

มาทำเป็นปุ๋ยได้ 7) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ระดับครัวเรือนหรือชุมชนขนาดเล็กส่วนใหญ่ผลิตไว้ใช้ในไร่นาของตัวเองซึ่งมีการวิธีการผลิตที่ไม่ยุ่งยากอะไรมาก เพียงแต่รวบรวมเศษไม้ใบหญ้า ฟางข้าว หรือต้นพืช ที่เก็บเกี่ยวผลผลิตไปแล้ว มากองผสมกับมูลสัตว์ สามารถทำได้บริเวณที่ว่างรอบบ้านหรือในไร่ เหมาะกับพื้นที่ที่มีวัสดุเหลือทิ้งจากการเกษตร เช่น เศษไม้ ใบหญ้า ฟางข้าว เป็นต้น 8) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ระดับอุตสาหกรรม เป็นการผลิตปุ๋ยหมักในปริมาณมาก โดยมีบริษัทเอกชนเป็นผู้ลงทุนจัดตั้งโรงงานและรับซื้อเศษไม้ กิ่งไม้ หรือเศษวัชพืช จากหน่วยงานราชการ และหน่วยงานราชการเป็นผู้รับซื้อปุ๋ยที่ผลิตได้ไปใช้งานในการปลูกพืชและบำรุงต้นไม้ในพื้นที่ที่มีวัสดุเหลือทิ้งจากการเกษตรค่อนข้างมาก อาทิ ฟางข้าว ชังข้าวโพด และซากต้นข้าวโพด เป็นต้น รวมทั้งพื้นที่ซึ่งมีสวนป่าของ ออป. ตั้งอยู่สามารถนำวัสดุดิบเหล่านี้มาทำเป็นปุ๋ยได้ (เรื่องเดียวกัน)

การศึกษานี้ ต้องการสำรวจถึงผลของการดำเนินงาน ของโครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน กิจกรรมการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้การแก้ไขปัญหาหมอกควันในชุมชน ที่ได้มีการคัดเลือกชุมชน 18 แห่ง และได้จัดตั้ง กองทุนแก้ไขปัญหาหมอกควัน และมอบเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ ให้ไปใช้ในการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการป้องกันแก้ไขปัญหาหมอกควันในชุมชนว่า มีการดำเนินการหรือไม่ อย่างไร

และเกิดผลลัพธ์ในการดำเนินการอย่างไร

5. ผลการศึกษา การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้ได้กำหนดเป้าหมายของการติดตามผลความก้าวหน้าในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน โดยดำเนินการติดตามผลในพื้นที่ทั้งหมด 18 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วย อำเภอสารภี อำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาว อำเภอฝาง อำเภอไชยปราการ อำเภอเวียงแหง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอสะเมิง อำเภอแมริม อำเภอพร้าว อำเภอแม่ออน อำเภอสันทราย อำเภอสันกำแพง อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอดอยหล่อ อำเภอจอมทอง อำเภอฮอดและอำเภออมก๋อย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลความก้าวหน้ารูปแบบทางเลือกในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน โดยมุ่งเน้นติดตาม 2 รูปแบบทางเลือก คือ การบริหารกองทุนแก้ไขปัญหาหมอกควัน และการนำเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ ไปปฏิบัติในพื้นที่ 18 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาพัฒนาการการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควันในพื้นที่ดังกล่าว ผลการศึกษา

5.1) แนวทางการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาหมอกควัน ของพื้นที่ศึกษา พบว่า ในพื้นที่ของ 18 อำเภอ ได้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน ด้วยการจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควัน การจัดการไฟป่า โดยการป้องกันและควบคุมไฟป่า รวมทั้งการดับไฟป่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ การประกาศเขตควบคุมไฟป่า เช่น ในการแก้ไขปัญหาหมอกควัน พบว่า หลายอำเภอมีการจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจขึ้น โดยประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและปัญหาหมอกควัน เช่น อำเภอเชียงดาวได้จัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควันขึ้นในปี พ.ศ. 2555 โดยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสำรวจจำนวนเครื่องบดย่อยที่มีอยู่ในพื้นที่ อำเภอเชียงดาว และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งเตรียมความพร้อม รวมทั้งเตรียมรถเพื่อออกไปดับไฟป่า ส่วนอำเภอเวียงแหงก็ได้จัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควันเช่นกัน เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ไฟป่าและผลกระทบจากการเกิดไฟป่า นอกจากนี้ ศูนย์ดังกล่าวยังมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมการเผาขยะและสิ่งปฏิกูลอย่างถูกวิธีและการป้องกันไฟป่าด้วย

ในส่วนของอำเภอดอยสะเก็ดก็ได้กำหนดแผนปฏิบัติการป้องกันแก้ไขปัญหาไฟป่าและการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ พ.ศ.2555 โดยมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควัน ไฟป่า

และการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ขึ้นมาทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และได้มีการกำหนดแผนการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านและวิทยุชุมชน การจัดทำแผ่นป้าย แผ่นพับ เพื่อกระจายข่าวสารให้ประชาชนทั่วไป นักเรียน เกษตรกร งดการเผาขยะ เผาในที่โล่งและพื้นที่เกษตรกรรม การจัดอาสาสมัครจักรยานยนต์ เพื่อออกลาดตระเวน ตรวจตรา เผาไร่ร้าง ไม่ให้มีการเผาในเขตเทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และทางหลวง การจัดชุดเผชิญเหตุดับไฟป่าในเขตป่าอุทยาน โดยมีหน่วยไฟป่าอุทยานร่วมรับผิดชอบ การจัดทำแนวกันไฟในพื้นที่ของเทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีเขตพื้นที่ป่าสงวนและเขตอุทยาน และการรณรงค์ให้มีการทำปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ โดยมีอำเภอ เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดำเนินการ

นอกจากนี้ ในบางพื้นที่ ยังมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และการบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหา เช่น การออกข้อบัญญัติเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาการเผาและปัญหาหมอกควันอย่างกว้างขวาง

ผลการดำเนินการโดยรวมแล้วพบว่า ในพื้นที่ 11 อำเภอซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมาย มีแนวโน้มของปัญหาการเผาและวิกฤตหมอกควันที่ลดลง เช่น อำเภอสารภี อำเภอแม่แตง และอำเภอไชยปราการ ส่วนอีก 7 อำเภอยังคงมีปัญหาการเผาซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญของปัญหาวิกฤตหมอกควัน

เช่น อำเภอยางชุมน้อย อำเภอแม่แจ่ม และ อำเภออมก๋อย อาจเป็นเพราะ ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ยังเลือกการเผาเป็นวิธีการกำจัดเศษวัสดุเหลือในทางการเกษตร เป็นการเผาเพื่อการเกษตร และเพื่อหาของป่า

อย่างไรก็ตาม ปัญหาหมอกควัน ซึ่งมีสาเหตุจากการเผากิ่งไม้ใบไม้ ขยะ รวมทั้งเศษวัสดุทางการเกษตร พบว่า ในหลายพื้นที่มีการดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อจัดการขยะ กิ่งไม้ใบไม้ และเศษวัสดุทางการเกษตรดังกล่าว โดยในส่วนของจัดการกิ่งไม้ใบไม้และเศษวัสดุทางการเกษตรนั้น ส่วนใหญ่มีการณรงค์ให้มีการนำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก เช่น ในอำเภอยางชุมน้อยมีการก่อตั้งธนาคารใบไม้โดยทางเทศบาลจะรับซื้อใบไม้จากชาวบ้าน กิโลกรัมละ 1 บาท เพื่อนำไปทำปุ๋ยหมัก ซึ่งปุ๋ยหมักที่ผลิตได้จะนำไปแจกจ่ายให้กับเกษตรกร และในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ดก็มีทำโครงการอบรมทำปุ๋ยหมัก เพื่อลดปัญหาหมอกควันจากการเผา โดยการแนะนำวิธีการกำจัด เศษกิ่งไม้ใบไม้ เศษวัชพืช และตอซังข้าวหลังการเก็บเกี่ยว ไปทำปุ๋ย เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน และลดการเผาและหมอกควันในพื้นที่

ในกรณีของเทศบาลตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ได้มีการพาตัวแทนชุมชนไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการขยะและเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในพื้นที่ที่มีการจัดการที่ดี มีการจัดกิจกรรมสาธิตการทำปุ๋ยหมักโดยเชิญตัวแทนหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรม รวม

ทั้งมีการนำเครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ไปให้บริการชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านที่ต้องการทำปุ๋ยหมักจากกิ่งไม้ใบไม้ พร้อมอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำปุ๋ยหมัก ทั้งนี้เทศบาลตำบลแม่แฝกได้จัดสรรงบประมาณเป็นทุนเริ่มต้นให้หมู่บ้านและชุมชนซื้อใบไม้จากชาวบ้านเพื่อนำมาทำปุ๋ย นอกจากนี้เทศบาลตำบลแม่แฝกยังให้บริการจัดเก็บกิ่งไม้ใบไม้จากครัวเรือน วัด โรงเรียน และสถานที่ต่างๆ โดยไม่คิดบริการในการจัดเก็บ ซึ่งกิ่งไม้ใบไม้ดังกล่าวได้นำมาทำการบดย่อยและนำไปทำปุ๋ยหมัก ณ ศูนย์ให้บริการประชาชนและลานเอนกประสงค์ประจำตำบลแม่แฝก ซึ่งปุ๋ยหมักที่ได้มีการนำไปใช้ในกิจกรรมดูแลต้นไม้ของเทศบาล และในระยะยาวทางเทศบาลตำบลแม่แฝกมีนโยบายในการจัดตั้งศูนย์จัดทำปุ๋ยหมักของเทศบาลในบางพื้นที่ที่มีการส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ร่วมด้วย เช่น อำเภอสาร์ภักดิ์จัดหาเครื่องย่อยใบไม้กิ่งไม้แจกจ่ายให้ทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 เครื่อง หรือในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง ได้มีการบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้เพื่อทำเป็นหมัก เช่นกัน

นอกจากนี้ยังพบว่า องค์การปกครองท้องถิ่นหลายๆแห่ง มีการดำเนินการณรงค์หรืออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเผาและปัญหาหมอกควัน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทะลบ อำเภอยางชุมน้อย มีโครงการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและมลพิษในอากาศ ด้วยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างสำนึกของประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนเพื่อส่งเสริม

ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหมอกพิษร่วมกัน ในส่วนของเทศบาลตำบลสันกำแพง อำเภอสันกำแพง ก็ได้จัดทำโครงการและมาตรการต่างๆมาใช้เพื่อลดการเผาในพื้นที่หลายประการ เช่น การฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้กับประชาชน นักเรียน เกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ ทางสุขภาพที่อาจเกิดจากการเผาและปัญหาหมอกควันในพื้นที่ รวมถึงการทำให้ชาวบ้านรับรู้ถึงกิจกรรมที่ทางเทศบาลดำเนินการ ได้แก่ การประกาศเสียงตามสายทั้ง 23 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสันกำแพงเพื่อให้ชาวบ้านรับรู้เกี่ยวกับโครงการ กิจกรรมต่างๆที่ทางเทศบาลจัดทำ เพื่อลดการเผา เช่น การประกาศเตือนถึงโทษทางกฎหมายที่กำหนดไว้ในเทศบัญญัติควบคุมเรื่องการเผา การจัดเก็บขยะ และการเก็บใบไม้กิ่งไม้ที่ชาวบ้านตัดทิ้ง ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อก็ได้ทำการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชนเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาหมอกควันที่เกิดจากการเผาเป็นต้น

ในบางพื้นที่ มีการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อช่วยแก้ไขปัญหเกี่ยวกับการเผาและปัญหาหมอกควันมีการดำเนินการในหลายๆพื้นที่ โดยในส่วนของอำเภอก็ได้มีความพยายามบังคับใช้กฎหมายให้เข้มงวดมากขึ้น เช่นในอำเภอพร้าว และอำเภอสอด ได้ขอความร่วมมือให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลควบคุมดูแลในเรื่องดังกล่าวโดยการออกข้อบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวข้องโดย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการออกข้อบัญญัติเพื่อควบคุม

และแก้ไขปัญหการเผาและปัญหาหมอกควันอย่างกว้างขวาง เช่น เทศบาลตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ได้ออกเทศบัญญัติด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมการเผาและการจัดการมลพิษที่เกิดขึ้น เช่น มูลไก่ ที่ส่งกลิ่นรบกวนชาวบ้าน

จากการเก็บข้อมูลพบว่า พื้นที่ตัวอย่างที่ทำการศึกษา 11 อำเภอ มีสถานการณ์ปัญหาหมอกควันลดลง ประกอบไปด้วย 1.อำเภอสารภี อำเภอแม่แตง อำเภอไชยปราการ อำเภอเวียงแหง อำเภอแมริม อำเภอแม่ออน อำเภอสันทราย อำเภอสันกำแพง อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอดอยหล่อ อำเภอจอมทอง โดยสามารถสรุปสถานการณ์ปัญหาหมอกควันของแต่ละอำเภอ เช่น อำเภอสารภี ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่ ได้มีการนำใบลำไยไปบดหรือทำปุ๋ยหมัก นอกจากนี้ประเทศญี่ปุ่นยังมาขอรับซื้อใบลำไย จึงเกิดโรงงานรับซื้อใบลำไยเพื่ออัดแท่งส่งไปขายยังประเทศญี่ปุ่น เป็นผลให้ 2-3 ปีที่ผ่านมา ปัญหาหมอกควันในอำเภอสารภีได้ลดลงเรื่อยๆ อำเภอแม่แตง หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเกษตรกรนำฟางข้าวไปเลี้ยงสัตว์และเผาเห็ดฟาง อำเภอไชยปราการ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขาถึงแม้ว่าจะยังมีการเผาในพื้นที่ป่าเพื่อหาของป่า แต่การเผาเพื่อทำการเกษตรลดน้อยลง เพราะมีโครงการธนาคารใบไม้และการรับซื้อใบไม้โดยองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อนำไปทำปุ๋ยหมัก ซึ่งปุ๋ยหมักที่ได้มีการนำไปแจกจ่ายให้ชุมชนหรือจำหน่ายในราคาถูก แต่โดยรวมแล้วอำเภอไชยปราการสามารถ

จัดการกับปัญหาหมอกควันได้ดีโดยเป็น 1 ใน 5 อำเภอที่ได้รับรางวัลการป้องกันไฟป่าในระดับดี

อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ที่ทำการ ศึกษา 7 อำเภอ ยังคงมีปัญหาการเผาและ ปัญหาหมอกควันคงเดิม ประกอบไปด้วย อำเภอเชียงดาว อำเภอฝาง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอสะเมิงอำเภอพร้าว อำเภอฮอดและ อำเภออมก๋อย อาทิ อำเภอเชียงดาวเป็น พื้นที่ที่ยังมีการเผาอยู่ ส่วนใหญ่เป็นการ เผาเพื่อทำการเกษตร ได้แก่ การเผาฟาง ข้าวโพด ตอซังข้าวและต้นถั่ว ปัจจุบันชาว บ้านมีการใช้ยาฆ่าหญ้ากันมากขึ้น เมื่อหญ้า ตายและแห้งแล้วก็จะทำการเผา โดยเฉพาะ ชาวเขาเผ่าปะหล่อง ยังคงทำไร่เลื่อนลอยจึง ต้องมีการเผา ส่วนเผ่าเย้ากับเผ่ากะเหรี่ยง มักไม่ชอบเผา อำเภอสะเมิง ปัญหาไฟ ป่ายังเป็นปัญหาสำคัญของอำเภอสะเมิง และไฟป่าที่เกิดขึ้น โดยสาเหตุหลักของไฟ ป่ามาจากการเผาเพื่อเตรียมการเพาะปลูก แล้วลุกลามเข้าไปในเขตป่า รวมทั้งการเผา เพื่อหาของป่า อำเภออมก๋อย สาเหตุสำคัญ ที่ทำให้เกิดปัญหาหมอกควัน คือ การเผา เพื่อการเกษตร เช่น การเผาเศษวัชพืชเพื่อ ประหยัดเวลาและแรงงาน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ ดำเนินมาเป็นระยะเวลานาน โดยในพื้นที่ยัง คงมีการเผาอยู่และอาจเป็นเพราะในพื้นที่ไม่ ได้รับผลกระทบในเรื่องหมอกควันจึงทำให้ ชาวบ้านยังคงใช้วิธีเผาในการทำเกษตร ต่อไป

5.2) การบริหารกองทุนสร้าง ความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไข ปัญหาวิกฤติหมอกควัน พบว่า การจัดการ กองทุนที่ได้รับมอบไปจำนวน 25,000บาท ส่วนใหญ่มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ดูแลกองทุนโดยมีรูปแบบและจำนวนที่ แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม โครงสร้าง ของคณะกรรมการกองทุนโดยรวมจะมี ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน (กำนันและผู้ใหญ่บ้าน) เข้า ร่วมด้วย เช่น กองทุนสร้างความเข้มแข็ง แก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤติหมอก ควันตำบลแม่แฝก (อำเภอสันทราย) คณะ กรรมการบริหารกองทุนมีจำนวน 10 คน มีนายกเทศมนตรีตำบลแม่แฝกเป็นประธาน ส่วนกรรมการประกอบด้วย กำนันตำบล แม่แฝก ผู้นำชาวบ้าน ผู้แทนวัด ประธาน สภาเทศบาลตำบลแม่แฝก ผู้แทนชาวบ้าน และอาสาสมัคร และมีปลัดเทศบาลตำบล แม่แฝก นักวิชาการสุขาภิบาล และหัวหน้า กองสาธารณสุขเทศบาลตำบลแม่แฝก เป็นเลขานุการกองทุน

นอกจากนี้พบว่า บางกองทุนฯ มีคณะกรรมการกองทุนฯที่เป็นตัวแทน โดยตรงของชุมชน/หน่วยงาน ที่นำเอากอง ทุนฯไปใช้ดำเนินกิจกรรม เช่นกองทุนสร้าง ความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหา วิกฤติหมอกควัน ในความดูแลของโครงการ ขยายผลโครงการหลวงบ้านปางแดง (อำเภอ เชียงดาว)มีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ เป็นคณะกรรมการกองทุนฯ หรือในส่วนของ หรือในส่วนของกองทุนสร้างความเข้มแข็ง แก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤติหมอก

คว้นโรงเรียนสันกำแพง (อำเภอสันกำแพง)
มีอาจารย์ของโรงเรียนทำหน้าที่เป็นคณะ
กรรมการกองทุนฯ

อย่างไรก็ตามพบว่า มีกองทุน 2
แห่งที่ไม่มีการใช้ประโยชน์จากกองทุนฯ
คือ ยังไม่มีการนำเงินกองทุนไปใช้ในการ
ดำเนินกิจกรรมใดๆ ได้แก่ กองทุนสร้าง
ความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญห
วิกฤตหมอกควัน (อบต.โหล่งขุด อำเภอ
พร้าว) และ กองทุนสร้างความเข้มแข็งแก่
ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน
(อบต.ดอนแก้ว อำเภอแมริม)

สำหรับ การใช้ประโยชน์จาก
กองทุนสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนใน
การแก้ไขปัญหาวิกฤตหมอกควัน จากการ
สำรวจพบว่า ส่วนน้อยที่สามารถนำไปใช้ได้
ตามเป้าหมาย ดังเช่น กองทุนสร้างความ
เข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤต
หมอกควันโรงเรียนสารภีพิทยาคม(อำเภอ
สารภี) โรงเรียนสารภีพิทยาคมได้นำเงิน
กองทุนฯจำนวน 25,000 บาทที่ได้รับมอบ
ไปสมทบกับกองทุนของทางโรงเรียน รวม
เป็นเงินกองทุนจำนวน 138,000 บาท และ
ได้มีการนำเงินกองทุนดังกล่าวไปดำเนิน
โครงการส่งเสริมงานเกษตรและสิ่งแวดล้อม
ในโรงเรียนสารภีพิทยาคม เพื่อให้มีผลผลิต
ทางการเกษตรที่มีคุณภาพ ปลอดจากสาร
พิษ สารเคมีนำมาสนับสนุนกิจกรรมเพื่อ
หารายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนทุกคน
อย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน และเพื่อผลิต
ปุ๋ยหมักชีวภาพจากเศษพืชและขยะสดไว้
ใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ การ
ปรับปรุงบำรุงดินในงานเกษตร รวมทั้งการ

รักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน
ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
และเป้าหมายดังกล่าว ทางโรงเรียนได้จัด
ทำแปลงสาธิตเกษตรทฤษฎีใหม่ฯตามแนว
พระราชดำริฯเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในพื้นที่
ของโรงเรียนและจัดสร้างโรงผลิตปุ๋ยหมัก
ชีวภาพจำนวน 1 แห่ง รวมทั้งทำการผลิตปุ๋ย
หมักจากเศษพืชและขยะสดแล้วนำไปใช้
ประโยชน์ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ การ
ปรับปรุงบำรุงดินในงานเกษตร รวมทั้งการ
รักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน
กิจกรรมที่ทำเช่น การทำปุ๋ยหมัก โดยมีการ
จัดทำโครงการปุ๋ยหมักรักษ์โลกในบริเวณ
โรงเรียนสันกำแพงซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 49
ไร่ ผู้จัดทำโครงการประกอบด้วยครู นักเรียน
และมีนักการภารโรงของโรงเรียนเป็นผู้รับ
ผิดชอบหลักในการทำปุ๋ย โดยเฉพาะการ
ใช้เครื่องมือบดย่อย ได้มีการนำใบไม้กิ่งไม้
ที่กวาดเก็บได้ในบริเวณโรงเรียนมาบดย่อย
เพื่อทำปุ๋ยหมัก โดยใช้เงินกองทุนฯมาซื้อ
วัสดุอุปกรณ์ นอกจากนี้ ยังมีการทำกิจกรรม
ต่อเนื่องจากโครงการปุ๋ยหมักรักษ์โลก คือ
โครงการเกษตรปลอดสารพิษ โดยนักเรียน
เป็นผู้ปลูกผักปลอดสารพิษและใช้ปุ๋ยที่ผลิต
เองจากโครงการปุ๋ยหมักรักษ์โลก นักเรียน
เป็นผู้รับผิดชอบทั้งการปลูก การบำรุงรักษา
และการนำไปจำหน่าย รวมทั้งยังได้มีการ
เชื่อมโยงโครงการปุ๋ยหมักรักษ์โลกเข้ากับ
โครงการ “กรุงไทยยุววานิชย์” ซึ่งเป็น
โครงการที่ดำเนินการในรูปของบริษัทจำลอง
มีการวิเคราะห์ทางธุรกิจ แผนการผลิต การ
ตลาด และต้นทุน ซึ่งเป็นการฝึกปฏิบัติทั้งใน
เรื่องการทำปุ๋ย และการทำธุรกิจ โดยทาง

5.3) การใช้ประโยชน์จาก เครื่อง
บดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ จากการติดตามผลการ
ใช้ประโยชน์เครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้ใน
12 อำเภอ พบว่า เครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้
ถูกนำไปใช้ในงานอย่างกว้างขวาง ซึ่งโดย
ภาพรวมแล้วเป็นการใช้ในการบดย่อยเศษ
กิ่งไม้ใบไม้ และเศษวัสดุเหลือใช้ทางการ
เกษตร เพื่อนำไปทำปุ๋ยหมัก โดยเครื่องบด
ย่อยกิ่งไม้ใบไม้สามารถนำไปใช้ประโยชน์
ได้อย่างแท้จริง โดยเป็นการใช้ประโยชน์ที่
หนุนเสริมการจัดทำปุ๋ยหมัก โดยจะเห็นได้
จากเป้าหมายของการใช้เครื่องโดยรวมแล้ว
ใช้ในการบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้และเศษวัสดุ
ทางการเกษตร เพื่อเตรียมการทำปุ๋ยหมัก
เช่น อำเภอสารภี มีการใช้เครื่องบดย่อยกิ่ง
ไม้ใบไม้อยู่ในความดูแลของโรงเรียนสารภี
พิทยาคม โดยทางโรงเรียนได้ใช้เครื่องบด
ย่อยกิ่งไม้ใบไม้มาดำเนินการทำปุ๋ยหมัก
นอกจากนี้ทางเทศบาลยางเนิ้งยังได้นำ
ไปไม้จากต้นยางที่เป็นปัญหาของชุมชนมา
ให้ทางโรงเรียนบดย่อยและใช้ทำปุ๋ยหมัก
อีกด้วย ดังนั้นเครื่องบดดังกล่าว นอกจาก
จะใช้ประโยชน์กับทางโรงเรียนแล้ว แล้วยัง
มีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาให้ชุมชนด้วย อำเภอ
สันทราย:เทศบาลตำบลแม่แฝกเป็นผู้รับผิดชอบดูแลเครื่องบดย่อย และได้นำเครื่องบด
ย่อยกิ่งไม้ใบไม้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อ
เนื่อง และสามารถนำไปใช้เป็นทางเลือกใน
การจัดการขยะที่เป็นกิ่งไม้ใบไม้ในหมู่บ้าน

ครัวเรือน วัด และโรงเรียน ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการกำจัดกิ่งไม้ใบไม้ได้อย่างดี เพราะเทศบาลฯได้ทำการจัดเก็บกิ่งไม้ใบไม้ แล้วนำมาบดย่อยและทำปุ๋ยหมักเพื่อใช้บำรุงต้นไม้ของเทศบาลฯได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ประโยชน์ที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ สามารถลดการเผาในเขตเทศบาลตำบลแม่แฝก โดยเฉพาะในเขตที่เป็นที่อยู่อาศัยให้หมดไปได้อย่างมาก แม้การดำเนินงานจะมีปัญหาเกี่ยวกับต้นทุนอยู่บ้าง เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายในการขนใบไม้กิ่งไม้ รวมทั้งค่าจ้างแรงงานในการไม่บดและค่าน้ำมันเชื้อเพลิง อย่างไรก็ตาม เครื่องบดย่อยกิ่งไม้ใบไม้มีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ ทำงานช้า ส่งผลให้ต้องมีการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงจำนวนมาก รวมทั้งยังต้องการแรงงาน 2-3 คนในการใช้เครื่อง ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวทำให้มีค่าใช้จ่ายในการบดย่อยสูงขึ้น นอกจากนี้การเคลื่อนย้ายเครื่องทำได้ยาก ทำให้การนำไปใช้ในที่ต่างๆ หรือการบริการประชาชนนอกสถานที่ทำได้ค่อนข้างลำบาก

5.5) วิเคราะห์และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการศึกษานี้ สามารถสรุปได้ว่า การป้องกันแก้ไขปัญหามอกควัน ที่ส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของคนในพื้นที่ แม้จะมีความพยายามจากภาคส่วนต่างๆจากภาครัฐในระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น มีการออกมาตรการต่างๆทั้งในระดับนโยบาย แผนงาน โครงการต่างๆ มาใช้เป็นกลไกการดำเนินการ รวมทั้งมีความพยายามที่จะใช้ การบังคับใช้กฎหมายมิให้มีการเผา แต่การแก้ปัญหามอกควันจะไม่สามารถสัมฤทธิ์ผลได้ ถ้าไม่มีการ

กำหนด “ทางเลือกใหม่” หรือ “นวัตกรรม” สำหรับนำมาใช้แทนการเผาที่เป็นวิถีชีวิตและธรรมเนียมปฏิบัติในชุมชนชนบท โดยเฉพาะผู้ที่ทำการเกษตร ดังนั้นการทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วิธีคิด และวิธีทำจากแบบดั้งเดิมจึงเป็นสิ่งไม่ง่าย ถึงแม้ชุมชน องค์การของรัฐ หรือองค์การภาคเอกชนจำนวนหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่อย่างประสบผลเป็นที่ประจักษ์บ้างแล้ว ซึ่งแนวทางใหม่ของชุมชน และองค์การเหล่านี้อาจเป็น “นวัตกรรม” สำหรับชุมชน และองค์การอื่นๆอีกเป็นจำนวนมาก

ดังนั้น ทางเลือกในการป้องกันปัญหามอกควันจึงต้องพิจารณามิติการแพร่ขยายการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการป้องกันปัญหามอกควันให้กับสังคมโดยรวม และมีความเข้าใจต่อกระบวนการทางสังคมของชุมชน องค์การของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมให้ทางเลือกต่างๆในการป้องกันปัญหามอกควันเกิดการยอมรับ เกิดการขยายตัวออกไปสู่ชุมชน และองค์การอื่นๆ และกลุ่มชุมชน และองค์การเหล่านั้นสามารถปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่เชิงภารกิจ ขนาด และระดับขององค์การ การนำเสนอแนวคิดเพื่อการดำเนินงานในที่นี้ จึงเสนอกลุ่มทางเลือกเพื่อลดการเผาพร้อมกับระดับการดำเนินงานของชุมชน องค์การ หรือหน่วยงานเชิงนโยบาย

จากการที่ “โครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหามอกควัน กิจกรรมศึกษาวิจัยทางเลือกใน

การแก้ไขปัญหาหมอกควัน และการพัฒนา
เครือข่ายการเฝ้าระวัง” ได้ให้กรอบความ
คิดอันเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาวิธีการ
บรรเทาปัญหาหมอกควัน อาทิเช่น การปรับ
เปลี่ยนพฤติกรรมเก่าที่เคยชินมาสู่แนวทาง
การผลิตรูปแบบใหม่ที่มาจากเทคโนโลยี
และการสร้างกระบวนการทางสังคมของ
องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ซึ่งครอบคลุมถึงองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนหมู่บ้าน สถาบัน
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (โรงเรียน วัด) ภาค
ส่วนเหล่านี้สามารถพัฒนาขึ้นเป็น “แหล่ง
เรียนรู้” และ “เครือข่าย” ที่มีสำนักต่อการ
บรรเทา และแก้ไขปัญหาหมอกควันใน
ระยะสั้น และระยะยาว ตลอดจนการเสนอ
ทางเลือกประเภทต่างๆ ที่เป็นเทคโนโลยี
เครื่องจักรกล และแนวทางเชิงนโยบายของ
รัฐเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่อยู่
ในกลุ่มพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดหมอกควันใน
ชนบทและในเขตเมือง จากแนวทางใหม่ที่จะ
ช่วยลดการเผา หรือที่ไม่จำเป็นต้องอาศัย
การเผาในกระบวนการผลิตของชุมชน แต่
จากผลการศึกษานี้จะเห็นได้ว่า การป้องกัน
แก้ไขปัญหาหมอกควันในพื้นที่ศึกษาทั้ง 18
แห่ง มีที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ
ค่อนข้างดี เช่น มีการจัดระบบบริหาร
กองทุนและใช้เงินกองทุนเพื่อทำกิจกรรม
ที่เกี่ยวข้องกับการลดการเผา มีเพียง 3-4
แห่งเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่
ทำให้เกิดผลสำเร็จแล้ว อาจสรุปได้ว่ามา
จากการมีผู้นำที่ดี ไม่ว่าผู้นำที่เป็นทางการ
และไม่เป็นทางการจากหน่วยงานราชการ
เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารเทศบาล ฯ

ตลอดจน ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เข้า
มาเป็นผลักดันให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง
ต่อเนื่อง จนทำให้ผู้ตาม เช่นนักเรียน ชาว
บ้าน ยอมรับและเข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างดี
นอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญสำหรับการส่งเสริม
ทางเลือกในการลดการเผา คือทัศนคติ การ
มีจิตสำนึกรับผิดชอบในการจัดการวัสดุเหลือ
ใช้ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสังคม ชุมชน ตลอด
จนวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนบนที่ราบ และ
เกษตรกรรมที่สูง ที่มีการปฏิบัติสืบเนื่อง
มายาวนาน

ดังนั้น การที่จะสามารถนำทาง
เลือกในการลดการเผา ไปใช้ในทางปฏิบัติ
ได้อย่างเป็นรูปธรรม สิ่งที่ต้องมีการปรับ
เปลี่ยนคือ พฤติกรรม ทัศนคติของคนใน
พื้นที่ การแก้ไขปัญหาหมอกควันจึงต้องใช้
แนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรในลักษณะ
การจัดการเชิงซ้อน ซึ่งหมายความว่า การ
จัดการจะต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุล ซึ่งต้อง
มีพื้นที่ในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วม
ในเบื้องต้น มีหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ
องค์กรภาคเอกชน และชุมชนที่หลากหลาย
เข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลกัน เช่น คนในท้อง
ถิ่นที่มีส่วนสร้างผลกระทบ ส่วนราชการที่
มีหน้าที่กำกับดูแล องค์กรภาคเอกชน ผู้นำ
ชุมชน ตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือมี
ส่วนได้ส่วนเสีย ต้องใส่ใจเข้าไปมีส่วนร่วม
ในการศึกษาเรียนรู้เพื่อแสวงหาทางออกร่วม
กัน ทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการเปลี่ยนความคิด
เปลี่ยนทัศนคติ ปรับพฤติกรรมและวิถีการ
จัดการแบบเดิมๆ มีกระบวนการเรียนรู้ร่วม
กัน เพื่อศึกษาและแสวงหาความรู้ร่วมกัน

ในการจัดการขยะ เศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร หรือ การจัดการเศษใบไม้ กิ่งไม้ ที่ไม่ส่งผลให้เกิดปัญหาหมอกควันในพื้นที่

ทางเลือกหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์จากของเหลือใช้ คือ การ “สร้างมูลค่าเพิ่ม” จากวัสดุเศษซาก ขยะมูลฝอย โดยมูลค่าเพิ่ม หรือ การแปลงสิ่งเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ อาจอยู่ในรูปของเงิน หรือการใช้ประโยชน์อื่นๆ เช่น แปลงวัสดุ เศษซาก ขยะมูลฝอยให้สามารถผลิตเป็นพลังงาน หรือผ่านกระบวนการบด และหมักให้เป็นปุ๋ยใช้ในระดับครัวเรือน หรือ อุตสาหกรรมขนาดเล็ก ชากวัสดุการเกษตร ในภาคเหนือของไทยมีศักยภาพในการผลิตพลังงานชีวมวลได้ไม่น้อย แต่ทั้งนี้ต้องได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยวิชาการ สถาบันการเงิน และจากภาครัฐ อย่างเพียงพอ จึงสามารถทำได้สำเร็จ

ในอีกกรณีหนึ่ง คือ ในชุมชนเกษตรชนบททั้งในที่ราบและที่สูงซึ่งมีลักษณะกระจายตัวสูง เช่น อำเภอแม่แจ่ม อำเภอเชียงดาว ที่มีชาววัสดุเหลือใช้จากการเกษตรจำนวนมาก แต่ไม่มีทักษะและความรู้ในการสร้างมูลค่าสิ่งเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ การบริหารจัดการในระดับตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมีนโยบายส่งเสริมการเพิ่มมูลค่า เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ระดับอุตสาหกรรม หรือการผลิตปุ๋ยหมักในปริมาณมากๆ เพื่อจำหน่าย

การสร้างความร่วมมือในการควบคุมและเฝ้าระวังหมอกควันไฟป่าในพื้นที่ที่มีราษฎรอาศัยอยู่ในเขตป่าจำเป็น

ต้องแก้ไขที่ตัว “คน” ราษฎรในพื้นที่เองที่จะต้องมิจิตสำนึกในการอนุรักษ์ สร้างความตระหนักรับรู้ถึงความจำเป็นที่ต้องช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า ถ้ามีการทำลายมากเกินไป จะเกิดผลกระทบอย่างไร เพื่อให้ชาวบ้านไม่เห็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนตนโดยไม่สนใจผลกระทบต่อส่วนรวม

นอกจากนี้ ต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคชุมชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเมือง ภาคธุรกิจ โดยการจัดวางบทบาทของแต่ละภาคส่วนให้เหมาะสมทั้งในระดับปฏิบัติการภาคพื้นที่ และหน่วยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง จะเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหายุ่งยากที่ยั่งยืนได้ นอกจากนี้ การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อไม่ให้จุดไฟเผาป่าและการการเผาทุกชนิด โดยเด็ดขาด หากฝ่าฝืนให้ดำเนินการลงโทษตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบทลงโทษมีทั้งจำคุก และปรับ มีการให้รางวัลนำจับสำหรับผู้ชี้เบาะแส และ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคชุมชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเมือง ภาคธุรกิจ โดยการจัดวางบทบาทของแต่ละภาคส่วนให้เหมาะสม ทั้งในระดับปฏิบัติการภาคพื้นที่ และหน่วยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง จะเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหายุ่งยากที่ยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย. **ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่า.**

[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http:// www. thainews. prd.go.th](http://www.thainews.prd.go.th) , (10 กุมภาพันธ์ 2555)

ทัศนียา บริพิศ. (2552). **การกำกับติดตามและการประเมินผล.**กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ทิพวรรณ ประภามณฑล และคณะ.(2554).**มลพิษทางอากาศและหมอกควันในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย (Air Pollution and Smog in Upper Northern Thailand).**เชียงใหม่:สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไพรัช ตระการศิรินนท์ และคณะ. (2553) **โครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤติหมอกควันกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้การแก้ไขปัญหาหมอกควัน.** เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไพรัช ตระการศิรินนท์ และคณะ. (2553) **โครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤติหมอกควันกิจกรรมศึกษาวิจัยทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและการพัฒนาเครือข่ายการเฝ้าระวัง.** เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิจารณ์ สิมาฉายา. (2554.). **มลพิษจากหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ: ปัญหาและแนวทาง.** เอกสารสำหรับการสัมมนา“วิกฤตโลกร้อน มลพิษหมอกควัน มหันตภัยใกล้ตัว”ของคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา (11 กุมภาพันธ์ 2554 ณ จังหวัดเชียงใหม่).

สถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อพัฒนาโยบายสาธารณะที่ดี. **คู่มือใช้ข้อมูลหมอกควันและไฟป่า.**สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , มิถุนายน 2553

อภิรัชศักดิ์ รัชนิวงศ์. (2552). **การประเมินผลพัฒนาการงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม.** กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

Migration Selection Policy of Healthcare Labour from Southeast Asian Countries to Japan under Economic Partnership Agreements

Usamard Siampukdee, PhD

Abstract

Japan has signed the Economic Partnership Agreements (EPA) regarding the collaboration on movement of natural in persons (MNPs) since 2006 to receive nurses and caregivers from countries in Southeast Asia. It is considered the early official scheme for Japan to accept foreign healthcare workers through the government to government arrangements. The implication of the policy reveals the significance of healthcare context as well as the state's policy towards the care labour mobility in the region reflecting from receiving and sending countries. This paper discusses the implication of labour selectivity applied through the immigration policy of accepting foreign healthcare workers. The debate focuses on the notion of discriminating professionalism from the host countries like Japan towards the labour sending countries such as Indonesia, Philippines, Thailand and Vietnam. The paper explores the discourse of international division of reproductive labour as well as examines politics of policy-oriented towards managing international migration of healthcare labour.

1. Introduction

The Japanese government signed bilateral economic partnership agreements that allowed a limited number of nurses and caregivers with professional healthcare certification from the Philippines (September 2006) and Indonesia (August 2007) to work in Japan. A meeting to confirm the agreement with Thailand was convened in June 2008, but there has been no further progress on this matter as Thailand is struggling with political dissent and civil movements against international trade agreement. Sending Thai nurses and caregivers to Japan under a proposed EPA also faced difficulties as a result of opposition from Thai professional groups and problems surrounding the qualifications of caregivers from Thailand, which do not meet Japan's exacting requirements. Private Japanese agencies also train nurses in Vietnam, where they can obtain a license to work in Japan, and Japan has recently agreed to accept Vietnamese nurse under the EPA signed in December 2009.

Several disputes have emerged concerning the terms and condition of entry for immigrant care labour. First, the number of immigrant care workers places contrasts with the reality of Japan's needs. The current agreements

allow eight hundred nurses and twelve hundred caregivers from Indonesia and the Philippines to come to Japan within two years, which are very small numbers given the estimated 2.5 million healthcare workers needed for 6.4 million older people that will require care in Japan by 2014 (Care Workers' Support Centre Foundation, 2009). Second, the requirement for professional qualifications and the process for obtaining work permits provide obstacles for these migrant health and social care workers. Lastly, visa requirements and the employment system lead to further problems, including employment contracts, labour exploitation, and discrimination between Japanese and migrant health and social care workers.

2. Labour governance through professionalism: the issues for nurses and caregivers in the EPA

The recruitment of nurses and caregivers under the EPA has been officially operated by government agencies from Japan and the counterpart countries. The designated agency of Japan is a semi-governmental agency called 'JICWELS' – the Japan International Corporation of Welfare Services. This organisation has been under the supervision of the Ministry of Health,

Labour and Welfare (MHLW). Under the EPA, JICWELS is recognised as 'the accepting agency'; the organisation that is responsible for the dispatch of nurses and caregivers from their country of origin is called 'the deploying agency.' The designated agency for the counterpart countries differs with the institutional structure of labour affairs in each country. In the Philippines, the Philippine Overseas Employment Administration (POEA) acts as the deploying agency, and in Indonesia this job is done by the National Agency for the Placement and Protection of Indonesian Migrant Workers (known as 'BNP2TKI').

The entry of EPA healthcare workers into Japan does not directly imply that they have been accepted for employment as they are also admitted to train at public or private facilities in Japan (MOFA, Japan, 2006; 2007). However the most important aspect of the accepting terms regard the employment of nurses and caregivers who are qualified as health and social care workers under Japanese law. There are various conditions on such employment, and the prospective workers have to go through a long process to gain their qualifications for working in this sector in Japan, as do Japanese nurses and caregivers.

Until the EPA nurses and caregivers pass the exams to become registered nurses (*kangoshi*) and certified caregivers (*kaigofukushishi*), they are classified as 'candidates'. The candidate for registered nurse is called 'candidate for *kangoshi*' while the candidate for certified caregivers is called 'candidate for *kaigofukushishi*'. As candidates, these workers are not only limited in the work they can perform, but are also advised to attend intensive training courses aimed at helping them pass the examination. Although the candidates are selectively recruited, and thus already high qualified, they are not accepted as professional workers, particularly in the case of nurses, as they must acquire the nursing degree through gaining one to three years of experience (MHLW, Japan, 2009a; 2009b), and are assigned equal tasks to nurse-aides whilst doing so.

There are certain rules imposed on the EPA nurses and caregivers. First, during their stay, they have to complete six months of Japanese language and healthcare trainings before being dispatched to designated hospitals or care facilities for OJT (on the job training). Other work, either part-time or voluntary, is not allowed, as their entrance into Japan is permitted only for them to study for the qualifications of *kangoshi*

and kaigofukushishi. Secondly, the EPA candidates are not allowed to change their employers or host facilities. They are bound to the host facilities when they sign their contracts before leaving for Japan (ibid, PB1, PB8). The host facility, in other word, is the employer who provides the partial funding for the cost of their six months training and OJT. The host facilities, or the prospective employers, are also required to provide a processing fee and a contract guarantee fee to the POEA. Under Article 11 of the MOU between the POEA and JICWELS (POEA 2009), the prospective employers have to pay 40,000 yen (USD 425 or GBP 275) per candidate to the POEA, and 2,500 yen (USD25 or GBP18) per candidate to the Worker's Welfare Fund. These fees are collected by JICWELS twice. The first fee is to be paid on the acceptance of a candidate nurse or caregiver, and a second fee should be paid when the worker transfers from being a candidate to a certified nurse or caregiver (ibid). Moreover, the prospective employers are collected 200,000 yen per candidate for the nurses and caregivers they host. This fee is the operational cost for placement, which the prospective employers pay directly to JICWELS. Ten percent of this fee is paid to fund language training for the EPA candidates, hence it becomes

an obligation for the EPA nurses and caregivers to stay with the host facilities even after they obtain the status of kangoshi and kaigofukushishi, so that the optimal conditions can be achieved for the Japanese employers and the EPA workers.

Another contested issue is the implication of 'the matching system'. The recruitment process that litigates the employment system is known among the related agencies as 'the matching system'. JICWELS performs an important role in matching Japanese employers with EPA nurses and caregivers. After the selection process for nursing and caregiving candidates has been performed by the deploying agency (POEA or BNP2TKI), the list of candidates will be submitted to JICWELS for consideration by the Japanese employers. JICWELS selects the prospective employers from hospitals and care facilities registered under Japanese laws. The prospective employers will agree to provide training for the candidates during their OJT, and pledge to pay the training expenses and wages for their work as trainees. They will also be under an obligation to process the employment contract when the candidates pass the professional licensing examination. Thereafter JICWELS submits the list of qualified prospective

employers to the deploying agencies, and the EPA candidates will then be asked to select their preference for training institutions and future employers.

This system appears to be responsible for the failure to meet the target of recruiting 1,000 EPA health and social care workers in two years. According to JICWELS, 71 hospitals offered to receive 187 Indonesian nurses, and 131 care facilities offered to receive 336 Indonesian caregivers in 2008, but only 208 Indonesian candidates were given places through the matching system. For Filipino health and social care workers, 55 hospitals offered to accept 145 Filipino nurses and 120 care facilities offered to accept 446 Filipino caregivers in 2009 (MHLW, Japan, 2009c), but the successful matched host institutions included 44 hospitals and 197 care facilities, with 93 Filipino nurses and 283 Filipino caregivers receiving places through the matching system (*ibid*). The matching between candidates and employers might not be successful immediately. It usually takes several attempts to achieve the optimal preferences of both sides, and it is not an easy task because the candidates are likely to favour the hospitals or care facilities that offer high wages and are located in the city area, whereas such host institutions are allowed to accept

only two candidates per year.

Lastly, the rule of labour governance over the EPA health and social care workers is also applied through the immigration system. The EPA candidates for nurses and caregivers have temporary visas, granted for specific activities. According to the EPA Section, MHLW, the EPA nurses and caregivers obtain a status of residence in Japan for 'designated activities' based on the EPAs (MHLW, Japan, 2009a). In other words, their permission to stay in Japan is limited by the purposes and activities noted in the agreement. EPA healthcare workers are allowed to stay in Japan for a total period of three years for nurses and four years for caregivers. There is no possibility to extend this visa status for those who fail their exams; but for those who succeed in passing their exam, their visa status will be reassigned to that of 'skilled labour'. Once the EPA candidates pass the exam and obtain the status as skilled workers, they will be granted a three-year permission of residence; but they can renew their visas every three years as long as they continue working as nurses or caregivers.

However, there are claims that the process of acceptance tends to de-professionalise migrant healthcare workers, which indicates concerns about the

migration selection policy embedded in Japan's immigration policy for accepting migrant workers.

3. Migration selection policy and implication of professionalism in the acceptance of EPA migrant healthcare workers

Iredale (2001, 2005) characterises immigration policies in terms of 'migration selection policy and occupational entry'. This refers to the way that the immigration regimes imposes criteria and qualifications for screening professional or skilled workers based on the occupational categories and demands applied in selection system (ibid). Many countries apply the migration selection policy in the immigration policy in order to ensure the permission of entry for migrant workers meets the qualifications and criteria of professional labour in their countries. I argue that there are two migration regimes for the migration selection policy and occupational entry for the international nurses. The first is the recruitment system, which utilises the licensing examination, and the second is the non-examination route. Although examinations are not universally required, other elements of recruitment are applied in their absence, such as the mutual rec-

ognition of qualifications, or the assessment of qualifications by the receiving countries' training systems. The countries that receive international nurses through the licensing examination system include the USA and Canada, and those that apply the non-examination system include the UK, Ireland, and Australia.

The conditions on foreign nurses and caregivers in the EPA on the MNP between Japan and the Philippines (JPEPA) concern certain qualifications that are imposed by the Japanese professional standards. This professional certifying system of healthcare labour is argued to impede the employment of foreign healthcare workers to work in this country. I argue that the EPA's implementation scheme indicates a migration selection policy for healthcare workers through the professional licensing examination. This system's immigration policy for EPA nurses and caregivers discourages the employment of these workers and restrains the entry of nurses and caregivers from Southeast Asia to Japan to a short-term policy.

The restrictions set through Japan's rule and regulations seem to impede rather than facilitate the flow of health and social care labour from Southeast Asian countries. The major arguments between Japan and its

counterpart countries in the agreements mainly centre upon the regulations for obtaining nursing license. Having a strong corner stone during the negotiation process, the Philippines persistently encouraged Japan to reconsider the high level of its requirements for recruitment, as well as for the licensing process. The Philippines perceived Japan's demand as creating a barrier for immigration: although not directly applying the immigration mechanism to block the entry of foreign workers, they were obstructing the access of work permits through their screening procedures. According to the records of Japanese language proficiency examination in the Philippines, it can be seen that only five percent of Filipino applicants pass the exam annually (Panao, 2007). To become fluent in the Japanese language within six months is thus a very high demand to place on the EPA nurses and caregivers.

The second dispute emerges from the issue regarding the recognition of the professional qualifications of nurses from the Southeast Asian counterparts that have made EPAs with Japan. The recruitment system provokes dissatisfaction from these EPA counterpart countries. For example, the Thai government has decided not to send Thai nurses to work in Japan under the JTEPA because the

Thai Nursing Council (TNC) opposes the recruitment conditions. The TNC deems it unacceptable to send their professional nurses to be trained as nurse-aides, as the Indonesian and Filipino nurses are being (MFA, Thailand, 2009: 112-113). This implementation scheme causes a conflict of pride in the healthcare professions between Japan and Southeast Asian countries, and it becomes more and more discouraging for foreign nurses and caregivers to seek employment opportunities in Japan, where the healthcare workforce is desperately needed.

Recently, Kyushu University's Asia Centre conducted a nationwide survey of Japanese hospitals in order to evaluate the feasibility of the government's plan to utilise foreign nurses to fill the medical services shortages. The report showed that forty-six percent of the hospitals surveyed would accept the foreign nurses, while about twenty percent were reluctant to, and thirty-four percent rejected the idea outright (Fukuda, 2008). The survey also noted the anxiety of Japanese families towards foreign nurses regarding their language abilities leading to incorrect treatments (ibid).

Accepting the migrant workers is also expected to negatively impact on the wages of Japanese workers. The promise of equal pay with the Japanese has led

to concerns of the future impacts on the structure of income for the Japanese health and social care workers. Because the wage for migrant workers tends to be lower than that for Japanese workers, employers may prefer to hire the migrant workers. Despite the fact that EPA healthcare workers are being promised the same wage as their Japanese co-workers, the concern of the impact on wage structure caused by the entry of EPA healthcare workers suggests that employers may decline requests for increasing the wages of Japanese workers. On the other hand, from the employer's side, having to pay the EPA health and social care workers the same wage as Japanese workers is not desirable either. One officer of METI went so far as to say: 'no one wants to pay that wage'. Most foreign workers cannot speak Japanese well, but employers have to pay them the same as Japanese workers, which they do not want to do. These pay conditions thus leads to the question of the inequalities between Japanese and EPA healthcare workers.

Another concern is the fear that the crime rate may increase with foreign workers. According to Reynolds (2008), and a number of Japanese officers, the fear of criminal activities by foreigners has influenced the decision-making of

the Japanese government concerning residency and work permissions for foreigners. These concerns influence the immigration framework regarding the permission of temporary residence and the designated activities enforced on EPA healthcare workers. The government believes that by limiting visas to allow these migrants to perform only 'designated activities based on the EPA' (MHLW, Japan 2009a, 2009b) provides a controlling measure.

The bilateral and multilateral agreements between governments facilitate the mobility of healthcare labour, but the national recruitment process can obstruct the flow of this labour. The international rise in nurse migration is defined by Iredale (2001) and Smith & Mackintosh (2007) as the 'internationalisation of nursing', in which the migration of nurses is promoted by inter-state agreements. However, the dynamics of healthcare labour mobility and the immigration policy are not coherent in terms of promoting international recruits (ibid; Aiken, 2007; Bush & Sochalski, 2007: 43-44; IOM, 2004; Inoue, 2010; Kingma, 2006). Protecting the national make-up of professions in healthcare, whether as a result of the influence of interest groups or the national laws for ensuring the rights of patients, is embed-

ded in the framework of the recruitment system towards the overseas nurses. The EPA scheme for accepting nurses and caregivers from Southeast Asia thus reflects a nationalistic discourse through its selective migration policy utilising the licensing examination and the language barrier.

3.1 Implementation of licensing examination

The USA employs a similar system for foreign health and social care workers to Japan, requiring foreign nurses to pass the National Council Licensing Examination for Registered Nurses (NCLEX-RN) in order to work there, and no mutual recognition of qualifications are accepted. This regulation covers all international nurses who apply to work in the USA, including Canadian and Mexican nurses, who are not exempted on the basis of the NAFTA (Gabriel, 2008; IOM, 2004).

In contrast to the licensing examination system, the recruitment system of overseas nurses in the UK is concerned with the qualifications and performance of international nurses in professional practice rather than the determined assessment of the examination process. The international nurses that wish to work in the UK must meet certain requirements regarding their educational

backgrounds, hours of clinical practice, and be assessed for their ability to practice in the UK healthcare system (NMC, 2010a). These international agreements on the recruitment of nurses facilitate the fast track for the nurses from counterpart countries to work in the UK. In other words, the nurses from EU/ EEA (European Economic Area) countries are able to register as nurses in the UK because of the mutual recognition of qualifications between these countries (IOM, 2004: 15-16; NMC 2010b).

The same system is used in Australia. Some nurses have to prove their English Language Proficiency if they are not from the UK, the USA, Canada, Singapore and South Africa (IOM, 2004: 18-19). Overseas nurses from Canada, Hong Kong, Ireland, Singapore, South Africa, the UK, the USA, Zimbabwe, the Netherlands and New Zealand are granted privileges for the qualification assessment, while other nurse applicants must complete 10-15 training weeks to improve their skills before registering as nurses in Australia (ibid).

In Japan, the recruiting process assesses the competence of overseas nurses in nursing skills, clinical judgment, and language proficiency. The EPA candidates are not only required to meet the screening qualifications to be the candi-

dates, but they also have to complete the designated programmes in Japan. This requirement is a result of the politics of the EPA policy as influenced by different interest groups and the relevant ministries. The licensing examination system that is applied to EPA healthcare workers jeopardizes the professional assessment of them by focusing on their Japanese language proficiency. In the nursing licensing examination in February 2010, which represented the first time that EPA nursing candidates sat the exam, more than ninety percent of the candidates failed. Among 254 EPA candidates for nurses attending the examination, two Indonesians and one Filipino passed the exam, and the rest failed (Japan Times 2010b). The main problem for the EPA candidates taking this exam is their inability to understand the terminology written in kanji (Chinese characters). The failure to pass the exam does not mean that their clinical knowledge is below professional standards, hence judging the quality of EPA nurses through the exam is a critical concern.

Compared with the countries that are the main destination country for Indonesian and Filipino healthcare workers, such as Saudi Arabia, Japan is considered less attractive as a result of the migration selection policy set by the

EPA scheme. Saudi Arabia's recruitment system for foreign nurses focuses on the screening of documentation at the stage of application. There is no licensing examination applied in the recruitment procedure, but rather interviews are conducted with the clients (Professional Connections, 2010). Neither is language proficiency in Arabic required. English is included in the official language used in the hospitals in Saudi Arabia, which is appropriate for the international workplace environment that includes over forty nationalities of healthcare personnel (Aboul-Enein, 2002: 229; Kline, 2003: 108; Tumulty, 2001: 287). The foreign nurses have to be trained to understand Saudi culture, which is considered important for clinical treatment because of the different religious and cultural norms regarding physical contact between nurses and patients in Islam and the Saudi culture. However, knowledge of the language and culture are not included in the migration selection process. Filipino and Indonesian healthcare workers can learn the Arabic language and about Saudi culture for social adjustment, but this knowledge is not required in the nursing examination, which is conducted in English (ibid).

Alternatives to the examination system have been suggested by scholars, NGOs, and related agencies

in Japan. For example the team at Toho University School of Medicine, led by Assistant Professor Matsumoto Kunichika, has been conducting research on the situation of Indonesian EPA nurses since 2009, and provides support for the Indonesian candidates. The Toho University School of Medicine's team organises tutorial classes for the Indonesian EPA nurses that teach them the technical terms required for nursing and the kanji frequently used in the examination papers, as well as providing them with mock tests. Some hospitals and care facilities have also requested the MHLW to include furigana (reading aid for Japanese) in the examination paper, in order to help the EPA healthcare workers to understand the terminology written in kanji, or to conduct the exam in their native language or English.

3.2 The language barrier

The process of language training indicates the practical problems in the EPA scheme. The variation in the content of Japanese teaching in different institutions affects the quality and ability of the candidates to acquire Japanese skills. Although the Japanese government controls the standard of language institutions engaging in the EPA programme, the content and materials studied are flexible, with the Japan Foundation, AOTS and

private schools using their own textbooks and curriculums. Hence, there are no set standards, and some of the organisations providing the training (particularly the private schools) withdrew from the programme because of their budgets or the results of the evaluations conducted by JICWELS. This eventually influences the students' communication skill, work performance, and ability to pass the licensing examination.

Furthermore, it is very challenging for the 'zero basic' EPA nurses and caregivers to learn Japanese up to the level required for taking the licensing examination in six months. The course for the six months class is very intensive, in order to prepare the EPA candidates to be fluent in Japanese. However, the six months of language training appears to be inadequate to prepare the EPA healthcare workers to perform their OJT. One of the important assignments for the EPA healthcare workers in the OJT is to write a report on patient's conditions and provide a medical check. The nursing candidates must be able to read the reports written by the doctor and their Japanese colleagues in order to provide the proper medical treatments for the patients, but the language barrier significantly affects the ability of many to do this, as there are many kanji used in the reports, and this

may cause misunderstandings about their professional abilities. As a result, many of the EPA workers are not allowed to do the reports, although some employers let the candidates write them in hiragana and katakana under the supervision of Japanese colleagues.

The limitations in Japanese language skills create further issues for the relations between EPA candidates and their Japanese colleagues. Due to the difficulties they face in reading and writing Japanese, the report tasks tend to be given to the Japanese co-workers, who receive the same payment as the EPA candidates, and this may cause frustration for the Japanese workers. The dependence of the EPA workers on their Japanese co-workers due to the language barrier can lead to a hierarchy emerging between two groups. EPA nurses, in particular, are placed in a lower position than their professional qualifications merit. Until they obtain certification as registered nurses under Japanese law, they are considered the equivalent of nurse-aides. Therefore, in the OJT, the EPA nurses are trained as nurse-aides, and are thus treated as inferior in status to the Japanese nurses in the workplace. The EPA scheme thus represents an example of a racialised hierarchy of nursing labour (Ball, 2004: 130; Glenn, 1992;

Lan, 2008: 1812), with migrant nurses being situated in lower positions than their Japanese contemporaries in the workplace due to their cultural displacement and status as foreigners.

The working conditions are not satisfactory for the EPA nurses that want to learn Japanese nursing techniques and improve their professional skills. Some of the EPA nurses show their dissatisfaction of the work they are asked to perform under the EPA scheme. Being nursing candidates certainly limits their potential to improve their skills, as well as diffusing their identities. Some of the EPA nurses do not feel that they are nurses anymore. This has resulted in the de-motivation to pass the licensing examination and continue working in Japan. The condition of passing the exam is another de-motivating factor for the EPA nurses to complete the EPA scheme. Some of their employers do not give them the support they need to learn the Japanese language skills necessary to pass the exam because they do not want to pay to hire personal teachers for the candidates. Some employers want the candidates to work full-time rather than spending a significant proportion of their work time learning Japanese. On the other hand, some of the EPA candidates that do receive support from their

employers to learn Japanese may prefer to work rather than learning kanji, which is very time-consuming, and not one of their main reasons they have for coming to Japan, which are to improve their professional skills and to earn money.

The Japanese government has reviewed the difficulty of learning the Japanese language and revised some of the conditions in the implementation scheme, and a follow-up report on improvements in the EPA healthcare workers' Japanese language skills was conducted by the AOT and JICWELS in 2009 as part of the annual monitoring of the training. This report was then submitted to the MHLW. The AOTS and JICWELS found that after six months training, the Japanese language ability of the EPA candidates either remains the same or has become worse. The reasons for this are as follows. First, their job areas are limited while they are working at the hospitals or care facilities, which mean that there is little variation in their daily interactions and few opportunities to practise new Japanese words. Repeating the same basic daily tasks gives them neither the chance to learn new skills, nor to use the variety of words necessary for improving their Japanese communication abilities. Second, there is no support system for the Japanese language learning provided

for the EPA candidates during the OJT. The hospitals and care facilities need to organise this by themselves, but it is not compulsory. For example, some hospitals and care facilities employ Japanese language teachers to conduct proper classes for the EPA workers, some may ask Japanese colleagues to teach the EPA workers, and others let the EPA workers learn Japanese by themselves. The lack of a system of support therefore gives rise to different levels of language improvement among the EPA candidates. Third, some hospitals and care facilities give EPA candidates time to learn kanji and study Japanese in preparation for taking the licensing exam. Nevertheless, the AOTS and JICWELS found that the candidates' kanji is improving but that their communication skills are unchanged or worse than when they were studying on the language training programme. This monitoring report thus indicates the problems that EPA nurses and caregivers face in striking a balance between improving their Japanese communication skills and preparing for the licensing examination. As a consequence, EPA candidates for nursing and caregivers are discouraged by the exhausting conditions and the low pass rate.

4. Concluding discussion

Migrant healthcare labour is in demand from hospitals and care facilities that need to solve their labour shortages. According to a survey conducted by the MHLW, sixty percent of the hospitals and fifty percent of the care facilities that host EPA healthcare workers receive these workers in order to solve staff shortages (Japan Times 2010b). This report concurs with the findings of my interviews with Japanese hospital and care facility managers regarding their perceptions of receiving EPA health and social care workers. According to the Director of Shisei Home (an elder care facility in Tokyo), and the nursing supervisor of Eisei Hospital, Japan faces shortages in healthcare labour that have occurred rapidly and become a significant problem. Therefore, Japan needs to accept migrant healthcare workers. However, Japanese employers have major concerns about their work performance and ability to communicate in Japanese. This issue links to the rationality of setting labour standards for EPA health and social care workers through the licensing examination process.

The acceptance of healthcare workers through EPA policy is an explicit example of Japan's migration selection

policy, either through the meaning of professionalism in healthcare work, or the racial division of care labour. The migrant workers are not treated as equivalent to professional or skilled nurses and caregivers if they cannot adjust themselves to Japanese professional regimes. The migrant nurses and caregivers are perceived to be suitable for care work, but are not accepted as professional workers. The language barrier and the restrictions of clinical practice due to the implementation scheme de-professionalise these workers, particularly the nurses. The concerns about securing the safe treatment of elder patients justifies setting certain standards for skills and professional qualifications, and the healthcare workers from Southeast Asia do evidence high skills in clinical treatment and a good knowledge of the medical profession. Their knowledge and skills in healthcare are recognised by the medical and nursing professionals working closely with these EPA health and social care workers.

Japan is not the only destination for migrant Southeast Asian health and social care workers. During the interviews with Indonesian EPA health and social care workers, many of them expressed a preference to work in the US, Canada or Australia over Japan. If they fail to pass

the licensing examination, they hope that their experiences and the merit they may achieve from working in Japan will provide support for their applications to work in those countries. Likewise, even those Filipino nurses and caregivers that do obtain their professional licenses to work in Japan may not stay there. Many go on to work elsewhere. These workers mainly come to Japan to gain experience. Onuki (2009) reports similar findings in his study on Filipino caregivers in Japan under the EPA scheme, who come to work in Japan until the end of training programme, and then intend to look for work elsewhere. Those who apply to work in Japan are frequently those who have found difficulty getting work in Canada and the USA (ibid: 501). Moreover, the migration selection policy in the EPA scheme seems to discourage these workers from seeking employment after finishing the training programme. The EPA implementation scheme negatively impacts on the aspirations of candidates who are already taking the EPA programme in Japan, due to the language barriers and the hierarchy of professionalism in workplace. This is acknowledged by Japanese officials and the POEA. The Labour Attaché of the Philippines mentioned in interview that Filipino nurses and caregivers go to Japan with no intention of working there

permanently.

I have also argued that the utilisation of EPA health and social care workers is considered to be the driving force for positive changes in health and social care labour in Japan. In my interviews with members of MHLW, JICWELS, the Japanese hospital, and elder care facilities, a significant issue that was undermining this positive attitude was the impact of the EPA workers on the motivation of their Japanese co-workers. Some of the Japanese co-workers were assigned to coach and/or to supervise the EPA healthcare workers, who are seen as candidates or trainees, and this leads to Japanese nurses and caregivers taking on extra roles. Secondly, the presence of EPA health and social care workers inevitably creates a competitive atmosphere at the workplace. There is extra pressure on Japanese nurses and caregivers, who are being presented as role models for the EPA nurses and caregivers. Therefore, the cautiousness of the continuously observed Japanese nurses and caregivers in their work has been increasingly recognised by the Japanese healthcare workers and their employers. However, as the employment conditions tend to be competitive in Japanese labour, this situation can provide aspirations for Japanese health

and social care workers to improve their skills by exchanging their knowledge and experiences with the EPA workers. Some authors note that the medical knowledge and skills of the Indonesian and Filipino nurses are keen, and that they are more practiced in clinical treatment than Japanese nurses. On the other hand, Japanese elder care focuses on the support system, which means encouraging

elders to increase their capability and self-sufficiency. These two strengths of nursing practice can be shared between EPA and Japanese nurses, which could improve the quality of medical treatment for elderly patients. However, the categorisation of EPA nurses as 'candidates' together with the enforcements in the Japanese nursing system impede these opportunities from being fully realised.

References

- About-Enein, Faisal. 2002. Personal Contemporary Observations of Nursing Care in Saudi Arabia. **International Journal of Nursing Practice**. 8(4), pp. 228-230.
- Aiken, Linda. (2007). U.S. Nurse Labour Market Dynamics are Key to Global Nurse Sufficiency. **Health Service Research**. 42(3), pp. 1299-1320.
- Ball, Rochelle E. (2004). Divergent Development, Racialised Rights: Globalised Labour Markets and the Trade of Nurses-The Case of the Philippines. **Women's Studies International Forum**. 27(2004), pp. 119-133.
- Bush, Barbara. & Sochalski, Julie. (2007). International Nurse Migration: Lessons from the Philippines. **Policy, Politics, & Nursing Practice**. 8(1), pp. 37-46.
- Care Workers' Support Centre Foundation (Kaigo Rodo Antei Senta). (2009). **Shitsumon Koumoku** [Questionnaires]. Unpublished.
- Fukuda, Takahiro. (2008). **EPAs Clearing Way for Foreign Caregivers** [online]. [Accessed 26 May 2008]. Available from: <http://search.japantimes.co.jp/print/nn20080521f1html>.
- Gabriel, Christina. (2008). A 'Healthy' trade? NAFTA, labour mobility and Canadian Nurses, in Gabriel, Christina and Pellerin, Hélène (eds.). **Governing International Labour Migration: Current Issues, Challenges and Dilemmas**. Abingdon, Oxon: Routledge, pp. 112-127.

- Glenn, Evelyn N. (1992). From Servitude to Service Work: Historical Continuities in the Racial Division of Paid Reproductive Labor. **Signs**. 18(1), pp. 1-43.
- Inoue, Jun. (2010). **Migration of Nurses in the EU, the UK, and Japan: Regulatory Bodies and Push-Pull Factors in the International Mobility of Skilled Practitioners** [online]. [Accessed 7 June 2010]. Available from: <http://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/rs/bitstream/10086/18312/1/DP526.pdf>.
- International Organisation for Migration (IOM). (2004). A Background Paper. In: **Cross-border Movement of Natural Persons: Economic Partnership Agreement and Acceptance of Foreign Workers, 27 July 2004, Tokyo**. n/a, pp. 1-26.
- Iredale, Robyn. (2001). The Migration of Professionals: Theories and Typologies. **International Migration**. 39 (5), pp. 7-26.
- Iredale, Robyn. (2005). Gender, immigration policies and accreditation: valuing the skills of professional women migrants. **Geoforum**. 36(2), pp. 155-166.
- Kingma, Mireille. (2006). New Challenges, Emerging Trends, and Issues in Regulation of Migrating Nurses. **Policy Politics Nursing Practice**. 7(3), pp. 26S-33S.
- Kline, Donna S. (2003). Push and Pull Factors in International Nurse Migration. **Journal of Nursing Scholarship**. 35(2), pp. 107-111.
- Lan, Pei-Chia. (2008). New Global Politics of Reproductive Labor: Gendered Labor and Marriage Migration. **Sociology Compass**. 2(6), pp. 1801-1815.
- Ministry of Foreign Affairs, Japan (MOFA). (2006). **Annex 8 referred to in Chapter 9 Specific Commitments for the Movement of Natural Persons** [online]. [Accessed 10 May 2008]. Available from: <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/philippine/epa0609/annex8.pdf>.
- Ministry of Foreign Affairs, Japan (MOFA). (2007). **Annex 10 referred to in Chapter 7 Specific Commitments for the Movement of Natural Persons** [online]. [Accessed 15 May 2008]. Available from: <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/indonesia/epa0708/annex10.pdf>.
- Ministry of Foreign Affairs, Thailand (MFA). (2009a). **Report of Public Debate on JTEPA**. Bangkok: Ministry of Foreign Affairs, Thailand.
- Ministry of Health, Labour and Welfare, Japan (MHLW). (2009a). **Acceptance of Indonesian Candidates for “Kangoshi” and “Kaigofukushishi” based on JIEPA**. Unpublished.

- Ministry of Health, Labour and Welfare, Japan (MHLW). (2009b). **Chapter 5 Creating a Welfare Society Where Elderly can be Active and Comfortable** [online]. [Accessed 3 February 2011]. Available from: <http://www.mhlw.go.jp/english/wp/wp-hw3/dl/Part02-05.pdf>.
- Ministry of Health, Labour and Welfare, Japan (MHLW). (2009c). **The Number of the Accepting Institutions and the Matched Candidates in 2009 under JPEPA**. Unpublished.
- Nursing and Midwifery Council, UK (NMC). (2010a). **Registering as Nurses or Midwife in the United Kingdom** [online]. [Accessed 3 August 2010]. Available from: [http://www.nmc-uk.org/Documents/Registration/Registration%20information%20trained %20outside%20Europe.pdf](http://www.nmc-uk.org/Documents/Registration/Registration%20information%20trained%20outside%20Europe.pdf).
- Nursing and Midwifery Council, UK (NMC). (2010b). **Trained in Europe: Information for Nurses and Midwives Who trained in an EU or EEA Member State** [online]. [Accessed 3 August 2010]. Available from: <http://www.nmc-uk.org/Registration/Joining-the-register/Trained-in-the-EU-or-EEA/>.
- Onuki, Hironori. (2009). Care, Social (Re)production and Global Labour Migration: Japan's Special Gift toward 'Innately Gifted' Filipino Workers. **New Political Economy**. 14(4), pp. 489-516.
- Panao, Alicor L. (2007). **Japan Trade Pact may just spell False Hopes for Filipino Health Care Workers** [online]. [Accessed 25 May 2008]. Available from: <http://www.thaifta.com/ThaiFTA/NewsFTA/tabid/67/ctl/Details/mid/559/ItemID/2772/>.
- Philippine Overseas Employment Administration (POEA). (2009). **Memorandum of Understanding (MOU) between the Philippine Overseas Employment Administration and the Japan International Corporation of Welfare Services on the Deployment and Acceptance of Filipino Candidates for "Kangoshi", Filipino Candidates for "Kaigofukushishi", Filipino "Kangoshi", and Filipino "Kaigofukushishi"** [online]. [Accessed 24 May 2010]. Available from: <http://www.poea.gov.ph/jpepa/mou-jpepa.pdf>.
- Professional Connections. (2010). **Application Process** [online]. [Accessed 5 August 2010] Available from: <http://www.nursinginsaudi.net>.
- Reynolds, Isabel. (2008). **Ageing Japan to get First Foreign Nurses-Report** [online]. [Accessed 26 May 2008]. Available from: http://www.bilaterals.org/article-print.php3?id_article=12140.

- Smith, Pam & Mackintosh, Maureen. (2007). **Profession, Market and Class: Nurse migration and the Remarking of Division and Disadvantage.** Journal of Clinical Nursing. 16(2007), pp. 2213-2220.
- Tumulty, Gail. (2001). **Professional Development of Nursing in Saudi Arabia.** Journal of Nursing Scholarship. 33(3), pp, 285-290.

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 - 2 (มกราคม - ธันวาคม 2558)

The Nonviolent political movements: Case study of People Alliance for Democracy and People Power Revolution

Thannapat Jarenpanit ¹

บทคัดย่อ

พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทย ในช่วงระหว่าง ปี 2548-2549 และ ปี 2551 เพื่อต่อต้านรัฐบาลของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ต่อต้านระบอบทักษิณและเรียกร้องการปฏิรูปทางการเมือง ส่วน People Power Revolution เป็นการรวมกันของ กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมต่างๆ เพื่อต่อต้านระบบเผด็จการของประธานาธิบดีมาร์กอส ในประเทศฟิลิปปินส์ในช่วงปลายปี 1960-1986 การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในการเปรียบเทียบกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งสองกลุ่ม เพื่ออธิบายบริบทการก่อตัวของ การเคลื่อนไหวและการไม่ใช้ความรุนแรงในฐานะยุทธศาสตร์ของการเคลื่อนไหว ผลจากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจมีผลต่อการเกิดการรวมกลุ่มและระดมมวลชนในการเคลื่อนไหวทางการเมือง สถานการณ์ทางการเมืองและปัจจัยกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนไหวและเป็นเหตุผลรองรับความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ดังนั้น เหตุผลหลักในการเลือกการไม่ใช้ความรุนแรงจึงมาจากการสร้างเหตุผลรองรับในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม รวมทั้งสถานะในพื้นที่ทางการเมือง โครงสร้างโอกาสทางการเมืองและปฏิกิริยาจากฝ่ายสนับสนุน ฝ่ายต่อต้านและรัฐบาล

คำสำคัญ : การไม่ใช้ความรุนแรง โครงสร้างโอกาสทางการเมือง พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พลังประชาชนปฏิวัติ, การปฏิวัติในฟิลิปปินส์

¹ Lecturer at Political Sciences Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University. Send correspondence to the author at e-mail: Fugith@hotmail.com.

Abstract

People Alliance for Democracy occurred during 2005 to 2006 and 2008 to against with Thaksin government, anti-Thaksin Regime, and call for the political reform in Thailand. And the People Power Revolution in the Philippines was a gathering of many political movements moved against with Marcos dictatorship which occurred since the late-1960-1986. In this study using concept of political opportunity structure to compare both of political movements in Thailand and the Philippines in order to explain the contexts of formation, mobilization and choosing nonviolent action as a strategy for their movements. The result of study found that the changing in political, social and economic environment results in framing of collective action and mobilizes of people in political movement. Political situations and trigger factors could encourage in the mobility of people and justify their legitimacy in political movements. So, the main reason of committing the nonviolent action would come from the justification in meaning of their political movement to against with the opponent including the position in their political sphere, the political opportunity structure and react of the alliances, counter movement and government.

Keywords: Nonviolent action, Political opportunity structure, People Alliance for Democracy, People Power Revolution, EDSA revolution

INTRODUCTION

The People Power Movement in the Philippines (or known as EDSA Revolution) and the People's Alliances for Democracy Movement (or known as Yellow Shirts Movement) in Thailand rose from the tensions in an exclusive polity, social and economic disparity in both countries. Both of two movements are the political movements against the government at the national level. Even though the political movements in Thailand and the Philippines occurred in different times, but they shared some similar contexts and factors related to the occurrence of the political mobilization in the country.

The changing in political and socioeconomic environment and political oppressive structure challenged in mobilizes of political movement in Thailand and the Philippines. In Thailand, People Alliances for Democracy happened during 2005 – 2008 to anti – Thaksin government, Thaksin – Regime, and calling for the politics reform in the country which most attended by people from people sectors (Phak Prachachon), the middle class groups, business groups, labor groups, conservative Buddhist groups and elites. PAD in Thailand considered as the royal nationalism movement. On the other hand,

People Power Movement (or known as EDSA Revolution) happened in the central of the Philippines mostly attended by the middle class groups, elite business, the church, students, workers, social and political activists and moderate democratic politicians group to anti – Marcos dictatorship in February, 1986. Actually, People Power Movement developed from the long history movement of alliances in anti – Marcos dictatorship since the late-1960s along with the expanding of the Communist in the Philippines. The crucial role of the Communist party in the Philippines (CPP), New People Army (NPA), the National Democratic Front (NDF) and social democrats in organize movements in urban and rural areas to against Marcos dictatorship, anti - US imperialism and feudalism considers as the significant contexts of EDSA revolution in 1986. However, the unsuccessful in using the violence actions to against with Marcos dictatorship, the conflict inside the Communist party and the rose up of the Church and middle class people from effected of economic deterioration and big dictatorship of Marcos in the country resulted in deciding to commit the non-violent actions as he strategy in EDSA revolution. So, this work aims to understand the political movements in Southeast Asia in case of Thailand and

the Republic of the Philippines in order to analyze factors and contexts which lead to mobilizes people ,and examine the factor that lead to commit the non – violence actions as the strategy of political movements in these country. The conceptualize of framework thinking in non-violent of mass political movement in case of Thailand and the Philippines shows the important of political opportunity structure lead to collective action and mobilize movements of people including choosing the nonviolent action as the tool and strategy in their movements.

OVERVIEW THE FORMATION OF MOVEMENTS

This part explains the formation of political movements in Thailand and the Philippines through applied the political opportunity structure concept. Political opportunity structure refers to consistent – but not necessarily formal or permanent – dimensions of the political struggle that encourage people to engage in contentious politics. This concept helps us to understand why political movements do not appear only in direct respond to the level of supporters' complaint. (Tarrow 1994 : 18-19)

Nevertheless this broad scope of concept is one of the vital components

for movement formation that is included by insurgent consciousness and organizational strength. It could allow us to analyze the relationship between political opportunities and protest, organizational formation, and especially policy outcomes which mostly affect the political situation in society.

Meyer,D.S., & Minkoff,D.C. (2004) addresses that the theory of political opportunity provides a means to predict variance in the periodicity, style, and content of activist claims over time and variance across institutional contexts. Explanations emphasize the interaction of activist efforts and more mainstream institutional politics. The premise underlying this approach that protest outside mainstream political institutions is closely related to more conventional political activity within was hardly completely novel to political science or sociology, but its systematic application to the analysis of protest politics represents an important step toward greater coherence and comparability in understanding a range of social protest movements. (Meyer,D.S., & Minkoff,D.C. 2004: 1458)

Above all, this means a dynamic that fostering movement and plays a decisive role in approach of organization because a key advantage of the theory is that it explains why social movements

emerge and/or increase their activities at a given time.

According to Cristina Jayme Montiel and Victoria Marie Chiongbian study (1991), EDSA revolution in the Philippines founded its foundation in the late 60s when youth activism in the Philippines were developed into a highly organized political force that fed on the issues of student rights (e.g. the right to form independent student councils and newspapers), economic equality (e.g., distribution of land from landlord to tenant), and nationalism. Accompany to the widespread of the communist in the Philippines. The students perceived this kind of political value, liberalism, from Americans via higher education and they were partly influenced by Marxism in 1960s, when self – taught Marxists spearheaded an anti – clerical and nationalist campaign in the University of the Philippines (UP). Nevertheless, the PKP (the Partido Komunista ng Pilipinas; the old Philippines communist party) decided to decline all its activities in 1950s, but instead to grow the Marxists and Nationalist thinking in the university. It also led to the formation of student mass organization “the Kabataang Makabayan (KM: Nationalist Youth)” on November 30, 1964 (Montiel and Chiongbian 1991: 760).

On the other hand, the influence of post -Vatican II affected on the Philippines church in their role of society in the modern world, which stressing in human liberation to a faith that dose justice and demanding preferential options for the poor (Tolosa 2011 : 4). While the students from the private catholic schools as the ground framework of activisms done and accepted, the students from the Anteneo, La Salle, Holy Spirit, others Catholic schools, Young Christian Socialist Movement (CSM) and the Young Christian Socialists of the Philippines (YCSP) formed “The Laymen’s Association for Post Vatican II Reforms” (LAPVIR) (Tolosa 2011 : 4). It began organizing the student moderate group movement.

The student’s movement led to a series of violent confrontations between police and students, particularly during January 1970 or known as the “First Quarter Strom.” (FQS), which succeeded in acquiring sympathetic treatment from many of the Manila media, for instance the Manila times, Manila Chronicle and Philippines Free Press which strongly criticized Marcos and can rise up awareness of general people on that time. (Jose, T. Ricardo, Interview, January 30, 2014)

Including the formation to raise the CPP (the Communist Party of the

Philippines) and the New People's Army, an armed revolt was called for the redistribution of wealth and land reform in the Philippines. The Communist Party grew at its fastest rate during the mid – 1970s and the late 1970s in areas where the military's presence led to human violations and arrested the students, labor organizers, and who were suspicious of the communist detained without due process and were tortured. Finally, some of people became supporters of NPA. Moreover, a bloody Muslim separatist movement in the southern island of Mindanao led by the Moro National Liberation Front (MNLF), triggered the political destabilization which eventually led to President Marcos's declaration of martial law in 1972. During the early years of martial law, thousands of Filipinos were thrown into prison or killed. Most of them were movement leaders from the lower class, journalists, students and religious leaders from the middle class, and a few anti-Marcos politicians from the upper class. Some of student leaders escaped arrest and went to underground network.

However, there were the more radical activists occurred in this period. Most of them associated with the Communist Party of the Philippines. They strengthened their New People's Army and followed the Maoist approach of

building armed countryside forces to surround the city. The moderate groups connected to the nebulous Social/Christian Democratic movement. They organized semi legal activities such as political seminars and prayer rallies to anti – Marcos dictatorship.

Besides, the economic turned down was affected from Marcos crony capitalism which controlled economic of the country to serve the interests for his family and cronies, human violation, controlled free press and political conflict after martial law seemed depress the toleration of urban middle class, especially the assassination of Benigno Aquino., Jr in 1983 aroused extremely unpleasant and sorrow of Filipinos. Benigno Aquino, Jr. was the moderate democratic opposition leader. Shortly after the imposition of Martial Law, he was arrested in 1972 along with other dissidents and later incarcerated for seven years. In 1980, he was permitted to travel to the United States for medical treatment following a heart attack. His assassination shocked and outraged many Filipino. It caused a loss of confidence in Marcos government and also caused the economy of the country to deteriorate even further, and the government plunged further into debt. By the end of 1983, the country was bankrupt, and the economy contracted by

6.8%. (Torres 2006) The assassination of Ninoy Aquino led protests and rallies against Marcos in the country.

From all above, it seems that there are significant factors gathering people to against Marcos in EDSA revolution. These conflicts were started with a difference in ideological thought on politics. Then it is followed by an abuse of power by the ruler, that is to say, Marcos, in order to maintain his political power. His abuses of power were widened into every arena of society. It caused massive group of people sharing their losses. For example, press had lost their freedom of expression; either ordinary people entirely lost their ability to criticize. Opposition of government has lost their chance to fight equally due to his power monopoly. And most of all people have lost their trust in government concretely after an assassination of Senator Benigno Aguino. These losses make itself political glue consolidating different groups into EDSA revolution.

On the other hand, there were the political dynamics of the EDSA Revolution. It was revolutionary in the sense that Filipinos did not passively entrust their futures into the hands of a few elite politicians but instead actively fought to shape their own future. And it was about People Power at EDSA remained an un-

finished revolution because the political structures of dictatorship were not yet completely transformed. (Magno 1986) Notwithstanding, sharing of losses of interest both mentally and physically functions well as the Filipino lives and thrives within a network of social relationship. This circumstance allows the alliance system assumes a significant role in the Filipino's life. (Montiel and Chiongbia 1991:762)

Cultural dimension reveals what had disappeared in political opportunity structure. It is fair enough to say that the sharing loss makes its inner sense a shared lack of opportunity, especially a political one. But it could not be rather possible if culture of living does not allow. This means political opportunity structure guilds us to note of direction of whom tending to join a movement but for what intertwine all of them together.

According to Lagmay (Lagmay 1986), there were three facets of Filipino culture that intimately intertwined with the People's Power at EDSA. One is the propensity to celebrate, to feast, to fiesta. Accounts of the crucial days in February 1986 unfailingly included stories of collective food-sharing amidst continuous singing and lightheartedness in spite of the Marcos's tanks, guns aimed squarely at the celebrating crowd. A second

culture dimension is the Filipino skill to improvise in problematic circumstances. The Filipino is generally skilled at ad hoc management of movement, taking things as they are, and playing by ear. The EDSA affair was, in effect, a gamble of unplanned spontaneous collective action. Another aspect of Filipino culture that manifested itself in the 1986 revolution was Catholic religiosity. Statues of the Virgin Mary “watched over” the unarmed crowd, nuns and priests confronted the tanks, and holy masses were observed daily at EDSA.

Similarly, in the Philippines, People Alliance for Democracy of Thailand or known as the Yellow Shirts Movement was driven by sharing of loss of interest. In case of Thailand, the political opportunity structure regarded in changing of political system since the 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand promulgated and Thai Rak Thai party had won the majority votes in the new election system. This party became a leading party manipulating the parliament from 2001 – 2006. Thaksin, the political party leader, became the strong prime minister in the sense of power monopoly. He was successful in seeking populism policies in public projects and neo – liberal economic policies, which regarded as enlargement of patronage system. Moreover, Thaksin

had a strong support from grass – roots class. With his series of populism policy, Thaksin had been criticized that he was abusing human rights principle in case of drug war policy, problem in Deep South part of Thailand, and media freedom. The hidden interest in his policies was widely criticized by people in society and his opposition party. The deal in which people distrust was the case of Thaksin’s family sold shares of Ship Crop Company to the Temasek Holding of Singapore.

The issue was criticized especially on his intention to avoidance of tax. Moreover, his privatization EGAT policy had been resisted by an Anti– privatization group led by State Enterprise Labour Union which expanded connection to other social and private organizations. However, there were other factors that drive people to anti -Thaksin such as the political opportunity structure openness, the violation of the constitution and royal prerogative (Pharrachaamnag). (Panthep Pongpuapang, interview, 8 May 2013)

His situation seemed to be more terrible when he decided to close “Muang Thai Rai Subda”, the only one TV program opposed him. This was emphasized of his lacking of political morality, devastation of democracy, and monopoly of political power. His government under the principle of “Elected Capitalist Abso-

lutism” or “Thaksin Regime” was accused widely especially among middle class.

Moreover, the one important factors that lead to gathering of alliance groups anti-Thaksin regime came from the serious conflict between government and political – social activists or we can call them as people sector (Phak Prachachon) including academic scholars people especially the conflict in approach of dealing with the poverty problem, human rights violations, and using the violence measurement of state in destroying the people sector process such as disband the oppose villagers group in the Thai-Malaysia Gas Pipeline project and arrested 12 social activists on December 20, 2002. Besides, the suspecting in killing to break the line of drug war policy. These were resulted in congregate of NGOs, social –political activists and academic scholars to anti with the government policy and working together to protect the human rights. (Uchane 2013: 283)

Thus, these were factors comprised to be opportunity structure for each alliances of anti – Thaksin to gathering altogether in the name of People Alliance for Democracy to against Thaksin (Thaksin – Out) or the yellow shirts movement.

The PAD was a chief player in Thailand political crisis of 2005 to 2006,

and the 2008 crisis. The rapid expanding of People Alliances for Democracy movements came from the political situations factor especially in the case of Thaksin’s family sold shares of Ship Crop Company to the Temasek Holding of Singapore on January 23, 2006. And moral and political legitimacy problem of Thaksin’s government lead to conflict between mass people and government. Finally, Thaksin decided to dissolve the parliament on February 24, 2006 and announced to organize the new general election on April 2, 2006 in order to claim the result of election to serve for his political legitimacy and take an advantage from providing the short period in organize the new election (only 36 days). Nevertheless, this general election was banded by the opposite political parties: Democrat party, Chart Thai party, and Mahachon Party including the occurrence of no vote display from among social groups until lead in the election crisis. The problem from unclear election appeared in the constitutional court decision to dissolve Thai Rak Thai party on May 8, 2006 including the 111 members of the party committee who were removed from politics. So, the result of election on April 2, 2006 was invalid, because of contradict with the constitution law. While Thaksin announced that he rejects to be

a prime minister again in order to acquire the sympathetic from people and support group. (Korakit, 2011)

We cannot neglects that the rejection to be the Prime minister again of Thaksin and his complain in injustice of the Thai judgment process was affected in the less political legitimacy of opposition groups and can gain more sympathetic from his support group. And this is the one factor leads in conflict of political ideas among people emphasizing in between anti-Thaksin group and pro-Thaksin group. The escalating of political conflict in Thai society come from the conflict in demanding for amend the constitution of social and political groups and conflict between the yellow shirts group (anti-Thaksin) and the red shirts group (pro-Thaksin) emerges in discrimination thinking among people in society and the violence crackdown between two groups. The political propaganda of each group to mobilize people to support them and against with the other groups resulted in the severely social disparity and open for the military intervention in Thai politics again.

The military coup by the Council for Democratic Reform under Constitutional Monarchy (CDRM) on September 19, 2006 led the changes in the political situation in Thailand. The CDRM an-

nounced a temporally constitution (2006) and appointed General Surayut Guranon, a member in Privy Council to be the Prime minister. A new constitution was promulgated in 2007. Then, PAD decided to stop their movement and reorganized in "People's Assembly for Political Reform (PAPR) to prepare for political movement again. A new general election was held on December 23, 2007. The People's Assembly for Political Reform expressed support for the CDRM to reform the political system and overthrow the Thaksin Regime and criticized other anti – military coup movements. During 2007 when a new constitution was being discussed, PAPR organized the assembly to gather opinions and suggestions about the new constitution from their network alliances. PAPR subsequently agreed with their network alliances to accept the 2007 constitutional draft. While they considered that section 309 in the constitution could not led to new political reform, it gave more political opportunities to people than the 1997 constitution (Uchane Chaingsang (n.d).

The People's Power Party (Palang Prachachon Party, originally Thai Rak Thai Party which had been dissolved by the Constitutional Court) won a majority of seats in the new general election on December 23, 2007 and formed a

coalition government on the February 6, 2008, with Samak Suntharavaj as the Prime Minister. Furthermore, the Samak government was generally considered a proxy for Thaksin. When Samak proposed to budget 2,000 million baht to organize the referendum for amending the constitution of the Kingdom of Thailand (2007), the 117 members of house representative from People Power's Party and coalition parties including 21 senators attempted to amend the constitution of the Kingdom of Thailand (2007) under section 237 (Matichon 2008 :2) "In the case where any candidate in an election commits any act or instigates or aids and abets the commission of any act which violates the Organic Act on the Election of Members of the House of Representatives and the Acquisition of Senators or the Rule or Notification of the Election Commission and thereby results in an election not proceeding in an honest and fair manner, such person shall have his or her right to vote revoked under the Organic Act on the Election of Members of the House of Representatives and the Acquisition of Senators...". (Constitutional of the Kingdom of Thailand, B.E. 2007: 131-132)

This section related to abolishing the Inspection Commission and dissolving political parties. Samak also

attempted to interfere with the media and the legal process related with Thaksin and his family's case (People Alliances for Democracy 2008) by, for example, transforming the media under control of the Government Public Relation department such as channel 11 into the National Broadcasting of Thailand (NBT) and mandating that the Government Public Relation department take back all 5 radio stations (FM 88 Megahertz, FM 93.5 Megahertz, FM 95.5 Megahertz, FM 97 Megahertz, and Wisdom Radio FM 105 Megahertz) from private concession to be the under controlled of the government because of the government need to adjust all government media to present news as neutral and proper with the current situation of country (Matichon 2008, 15) However, the Media Association considered that Samak government's attempts to interfere with media violations of the press freedom guaranteed by the constitution (2007). (Matichon 2008:15)

When Thaksin returned to Thailand on February 28, 2008 after the military junta and the new election, PAD decided to gather again by holding a discussion at the Conference Hall in Thammasart University and by assembling on April 25, 2008 at Democracy memorial to oppose the constitution amendment proposed by Samak's government includ-

ing compiling a list of people to relieve a member of Representative house and member of Senate who were proposing the constitution amendment to a parliament. PAD moved against Samak by blocking Government House. They criticized that amending the constitution would advantage for Samak and his party and wipe out guilt of Thaksin and his crony. (Manager Newspaper Editors 2008: 7-8) PAD also condemned this action by Samak's government as dangerous to the nation, religion, and the institution of the Monarchy under the constitution. This is because it could overthrow the constitution to help Thaksin and his crony out from a judicial process. (People Alliance for Democracy 2008)

The Constitutional Court found Samak guilty of hosting a television cooking show and received payment from the show's sponsors. Those acts were in breach of Section 267 of the Constitution of the Kingdom of Thailand (2007) and Samak terminated from prime minister on September 9, 2008. The People's Power Party then chose Somchai Wongsawat, Thaksin's brother in – law, to be the new Prime Minister. This led to escalating of the protests until a violent crackdown happened on October 7, 2008. It rose up more alliances support of PAD to anti Somchai's government and

overthrow Thaksin Regime. The political conflict in Thailand seemed to be more serious when the group support Thaksin called Democratic Alliances Against Dictatorship (DAAD or the Red Shirts Movement) launched a counter – movement with PAD. Thereafter, the political conflict spread widely in every part of Thai society.

The PAD movement consisted mainly of royalist upper and middle class who live in Bangkok and southern of Thailand, Democrat Party, some factions of Thai Army and state enterprise labor unions. (Kengkit and Hewison 2009) The support groups of PAD along its struggle were various kinds of interested groups like a group of Labour unions of state enterprise such as Thai Airways International Union, the Labour Union of State Railway of Thailand, the Labour Union of Electricity Generating Authority of Thailand, the Labour Union of Metropolitan Waterworks Authority, and the Labour Union of Bangkok Mass Transit Authority, a group of lawyers like the Lawyers council, a religious group such as the Santi Asoke, a group of royalist people who define themselves as the group of blue shirt (blue color is a symbolic of monarchy), a group of students as Young PAD Group, a political groups like Council for National Security, Council of National

Security, and a groups from the people's sector (phak prachachon) such as The Network of Citizen Volunteers Protecting the Land, Poor People Assembly, and Democracy Federation. (Nelson 2006). Thus, the PAD movement significantly reflected the role movement of people sector (Phak Prachachon) in Thai's politics since 2005.

The EDSA also had a wide variety of support group. Outside body of the movement, EDSA could convince some major participants such as the Armed Forces of the Philippines rebels under Fidel V. Ramos, Secretary of Defense Juan Ponce Enrile, and RAM (The Reform the AFP Movement), the young soldiers group movement to restore the value and welfare of military, restoring the people faith in their arms forces and enhancing the operational effectiveness of the armed forces in 1986. After, they realized that Marcos has violated the honor of the military and has lost the sense of discipline. RAM also connected with other sectors in society such as business, church, teachers, students, government executives, and the opposition politicians after the Aquino's assassination. (Guerero 1988) and protesters led by Jaime Cardinal Sin, the Archbishop of Manila and USA with Ronald Reagan who had a different attitude toward the "authoritar-

ian" dictators from the previous US presidents. While his race with the communist bloc finally contributed to the bankruptcy of the Soviet Union in late 1980s and its final collapse in 1991, he did not mute when his "authoritarian" allies offended the human rights of their own people. The EDSA was one of the most important cases reflecting the change of US policy toward dictators. (Hung 2012)

These participants ensured that EDSA sharing prospect with most in country especially the main national institutions, army and church. The crucial factor which moves effectively all Thai people especially middle class in Bangkok to PAD is an abuse of monarchy. Thaksin was viewed as a rival figure of the King since he was accused that he treated as an equal with the king. The protest finally become to defend King Bhumibol Adulyadej and the monarchy against the alleged disloyalty of Thaksin and the constitution in section 69 and 70 ; in the rights to resist peacefully any act committed as the acquisition of power to rule the country by a means with is not in accordance with the modes provided in this constitution (section 69) and to uphold the Nation, Religious, the King and the democratic regime of government with the King as the head of the state under the Constitutional (sec-

tion 70). (Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007)

Monarchy in this case was used as a decisive role to mobilize movement as Church was treated in the Philippines. The two institutions were instrumental but Church in the Philippines is rather active since Monarchy in Thailand is logically confined by law. Not only these two main agencies are used to mobilize movements but also does it determine approach of organizations that is non-violent movement as we have seen especially in the case of the Philippines that EDSA was a Christian community, large Catholic-influenced, where people nonviolently confronted soldiers and tanks. (Hornedo 1987, 23-26)

Means to Peaceful Yellows

The PAD of Thailand and EDSA revolution of the Philippines were nonviolent movements by definition as Gene Sharp (Sharp 1973) points out. It is a generic term covering dozens of specific methods of protest, noncooperation and intervention, in all of which the actionist conduct the conflict by doing-or refusing to do- certain things without using physical violence. Its methods of action absolutely correspond with ten subclasses of the specific methods of nonviolent action

according to Sharp's list.

Considering with ten subclasses, in these movements, there were usages of formal statement which is one of ten subclasses such as public speech, letter of opposition or support, and declaration by organization, institution, indictment, and intention. PAD had continued their public speech until 2013, and Cardinal Sin's speeches, for example.

In communications with a wide audience, several methods were used to communicate ideas, point of views and information to a wider audience. Objectives are multiple; influencing the opponent groups, gaining sympathy and support from third parties, or gaining converts, members, or assistance for the nonviolent groups. For communicating, several calls through Radio Veritas for marching by the EDSA leaders or for important information like when Jaime Cardinal Sin went on Radio Veritas asking the people to support "our two good friends" which implied to the switched armed forces of the Philippines rebels, Corazon Aquino in the rally in Cebu on February 22, 1986 called for the boycott of Marcos crony-owned business for example. The Radio Veritas played an important role in mobilize people to join in EDSA Revolution, caused from Marcos controlled all media during the martial law. As well as

the PAD, media used to mobilize people to support the PAD movement such as ASTV satellite, manager newspaper, local radio, banners, posters and others new social media on Facebook, twitter, manager online and web blogs. The activities of PAD movement have broadcast live 24 hours a day though ASTV satellite. So, audiences can follow protestors live as they are watching the reality television shows at their home. (Panthep Pongpua-pang, interview, 8 May 2013)

Media was very attractive and its influence on people's perception. However, there are some different types of technology level and media used between PAD and EDSA, because they were occurred in different time and they were not controlled all media in Thailand as in the Philippines during martial law.

Slogan, caricatures and symbols are common forms of nonviolent. In case of symbols, these two movements accidentally used the same color, which yellow. Yellow is significant color in Thailand. It means color of Buddhism, and also representing of the king himself because he was born in Monday. The protests perceived themselves as the king's soldiers. On the other hand, yellow of EDSA came from the song "Tie a Yellow Ribbon round the Old Oak tree" and allies of senator Benigno Ninoy Aquino

used it as a sign that they still believe in him as their leader to oppose President Ferdinand Marcos. However, banner, posters, displayed communication, leaflets, pamphlets, and books were not heavily used in their organizations, rather there were newspapers, journal, records, radio, and televisions. Moreover, in case of EDSA, there was one of the most recognized gestures. People frequently flashed the LABAN (fight) sign, which is an "L" formed with their thumb and index fingers. (Crisostomo 1987)

As these were national movements, group representations highly required for effective operation. In PAD, a group of leaders were itself a body of its administration, leaders like Sonti lim-tongkul, a media mogul, Major General Chamlong Srimuang, Activist Phiphob Thongchai, State enterprise labor union leader Somsak Kosaisuuk, and Somkiat Pongpaibon a university lecturer and activist of Assembly of the poor were in case. In EDSA revolution, representatives of a group were Corazon Aquino, the widow's of Benigno Aquino who finally became the "Icon of Philippines Democracy, She was the most prominent figure of the 1986 People Power Revolution, Salvador Laurel, a foremost leaders of the United Nationalist Democratic Organization (UNIDO), Juan Ponce Enrile,

Justice Secretary and Defense Minister under Marcos regime but later became one of the leaders of the 1986 People Power Revolution, Fidel V. Ramos, Chief of the Philippines Constabulary, Gringo Honasan, Jaime Cardinal Sin, the Roman Catholic Archbishop of Manila, and de facto Primate of the Philippines, and the former Senator Jose Diokno and Lorenzo Tañada who was the leader of Justice for Aquino, Justice for All (JAJA) (Thompson 1995 :123)

One of the popular methods to carry a nonviolent movement is pressuring on individuals. It is an attempt to put pressures on individual members of the opponent group whether officials or ordinary soldier. PAD went to government house, government office, to carry a series of Hyde-park. Sometimes they seized their offices to make them fail to run their businesses. For example; they seized Don Muang Airport, and then seized Suvarnabhumi Airport and other provincial airports in Phuket, Krabi, Hat Yai and blocked major roads and highways to pressure Prime Minister of that time to resign. They even pressured UNESCO for territory conflict case of Cambodia and Thailand as they perceived themselves that they were doing the right thing instead of government. It's quite the same in EDSA, the protesters

went to Juan Ponce Enrile and Fidel V. Ramos to switch side.

On the other hand, in EDSA Revolution Corazon Aquino, the widow's of Benigno Aquino, the opposition leader of Marcos, announced a seven-point program of civil disobedience to force Marcos to step down such as Holding of prayer meeting and rallies and persuaded people to fight against the "Forces of evil", Boycott the following media papers and television stations which were spread misinformation, and withdraw advertisement in the entire media: Bulletin Today, Daily Express, Times Journal, People's Journal and TV Channel 4, Boycott of products of Marcos's crony in particularly, San Miguel Corporation and Rustan, Withdrawal of deposits from Marcos's crony banks and refusal to deposit in all banks (Union Bank, Security Bank, Republic Planters Bank, United Coconut Planters Bank, Traders Royal Bank, Philippines National Bank and Commercial Bank and Trust Company), Delay payment of water and electric bills until a notice for disconnection shall have been received, General Stoppage of work on the day after the inauguration, and Listening to the eight's o'clock evening program over the Radio Veritas and noise barrage for fifteen minutes after the program of the day after the inauguration. (Macaraya

1988:48 -51)

Civil disobedience struggle in EDSA Revolution is the method of non-cooperation. The Civil disobedience is an expression of civility and disobedience synthesis and a time when men have a moral responsibility to disobey laws regarded as illegitimate and believe in higher laws. Sometimes, civil disobediences have to choose between obeying the laws of the organized government, but violating their own beliefs, and dissolving such laws though remaining true to their faithful. (Sharp 1973: 315)

In EDSA, they regarded the martial law authorized in Marcos regime as illegitimacy. So, the civil disobedience principle of EDSA revolution justified themselves based on their moral to fight with the injustice law and dictatorship rule as fighting with the evil. The justification in commitment of nonviolent action in civil disobedience related with their moral and religious belief, whereas, PAD announced to use a civil disobedience to anti – government by seize a regarded crucial place to pressure the government to accept their conditions and fight with Thaksin Regime.

Drama and Music are expressed within nonviolent movements, especially political humor may become a method of nonviolent action when expressed in

some social forms such as a humorous prank or a skirt, or, conceivable, a play or political satire. In such cases the humor or satire ceases to be simply verbal political dissents (as often expressed to dictatorial countries in political jokes passed from one person to another) and becomes as act of public political protest. (Sharp 1973:148) The prominent expression of this PAD case was a Chinese opera conducted by a group of Thammasart University students. It was an amateur theatrical used to politically satire government's contribution and operation. On the other hand it was used to entertain massive protestors. This play had either function of entertaining or propaganda mode.

Under appropriate conditions, singing may constitute a method of nonviolent protest, singing national or religious songs and hymns. For example, several groups sang Bayan Ko (My Homeland/ My Country) which had become a patriotic song of the Philippines. Sometimes, it was assumed to be a folk song because of its popularity, and has been frequently adopted by various political groups as a protest song at demonstrations due to the nature of the lyrics. In PAD organization they often used the national anthem or a patriotic song.

In political movement, the best-known methods of nonviolent protest and persuasion are forms of processions. There are many ways to do it, commonly including parades, religious processions, pilgrimages, motorcades, and marching. In both of movements, a group of people walked in an organized manner to particular places which were regarded as intrinsically significant to their grievance or point of view. For example, on February 24, 1986, on a call by Cardinal Sin and other Catholic bishops, church bells rang eerily then residents walked out to the streets surrounding Camp Crame. There were word spreads that Marcos's forces were going to attack the rebels' stronghold. (Bullentin Today 1986) Thousands of people camped outside the Philippines Constabulary headquarters overnight to form a human shield for protecting any attack from loyal forces of President Marcos. It was also a religious procession since some of the leaders used their status as priest to run the movement as Inquirer had said "crowding every step of the way up the spiral staircase were nuns sitting, kneeling, and reciting the rosary. A battalion of armed soldiers could not have attacked the station without drowning in a sea of martyrs' blood". (Philippines Diary Inquirer 1986)

PAD's marching was often operated along with the long term protest. Mostly they marched to government offices, such as Government House, where settled by thousands of demonstrators, Ministry of Transport, etc. PAD even created a strategic marching commonly known as "Asteroid Marching" or "Dao Kra-jai" which means an operation of marching with several small groups at the same time. This means a multi-pressuring at one time.

The other ways to carry movement are paying respect and sharing the memory of deceased persons. These persons could be heroes from previous decades or centuries, or who have recently died from participating in the struggle. This takes place whether the death persons were prominent opposition leaders or unknown demonstrators, which were killed by a private individual or secret group on the one hand, or the police or troops of the regime on others. For instant, along with PAD's operation, there were 11 peoples who died in the course of the struggle, including unknown person and police. All of them became hero and heroine of the movement. Their funerals expressed protest and moral condemnation. The PAD has continued to organize anniversary of their deaths every year.

In case of EDSA, the significant deceased person was Benigno Aquino, Jr. or Ninoy Aquino. His death was strongly used as a drive to resist Marcos regime. It could be said that Aquino's death was one of the powerful motivations for EDSA. The death of Aquino was set in tone of justice since his assassination was entirely believed that it associated with Marcos. Paying homage at his burial place brings a large number of people together.

However, one of the most common ways for nonviolent movement is to gather some types of assemblage or meeting an opponent or support for certain policies. This method was used in both movements. People from these organizations frequently gather at appropriate places such as government offices, courts, prisons, or some other place around the statue of hero or villain. Above of all, it depends on the particular laws and regulations and the general degree of political conformity, such as assemblage could be either legal or illegal. The Philippines circumstance under martial law was the good example for defining an early EDSA as illegal movement.

Withdrawal and renunciation is the final subclass of methods of nonvio-

lent movement. It is about withdrawing from certain usual behavior or renouncing some honor the opponent holds. However there is a slightly difference between these method and noncooperation since the latter is an elementary level of predominantly symbolic but these methods are intended to express protest and to persuade.

People from these movements sometimes use silence and renouncing honors as tools, especially the later one. It involved the voluntary renunciation of titles of honor, medals and honorary offices, and resignation from prestigious societies closely identified with the opponent's cause. It often regarded as a means of self-sacrifice for the cause and weakening the authority of the government. When Fidel V. Ramos and Juan Ponce Enrile decided to break away from the administration of Marcos, it could be said that EDSA almost reached the goal. Their decisions were indeed weakening the authority of Marcos. It offered officials other choices to conduct their political activities. On the other hand it gave EDSA authority to resist Marcos since Ramos and Enrile were a decisive clue on army side. However, in case of PAD, the method was rarely used.

Table 1: The Method of Non-violent actions in EDSA revolution and PAD movements.

EDSA	PAD
1. Formal Statement/ Pubic Speech.	1. Formal Statement/ Pubic Speech.
2. Communication with a wide audience such as the Radio Veritas play an important role in mobilize people to EDSA revolution.	2. Communication with a wide audience. Using the new media such as ASTV satellite which broadcast live 24 hours a day impacted to people.
3. Slogan, caricatures and symbols. (In EDSA using the yellow color as their symbol from the song tie a yellow ribbon round the old oak tree.	3. Slogan, caricatures and symbols. (PAD using the yellow color as their symbol represents the color of the king's birthday and religious.)
4. Banner, posters, displayed communication, leaflets, pamphlets, and book. (In EDSA using "L" from the LABAN fight sign)	4. Banner, posters, displayed communication, leaflets, pamphlets, and book. (PAD using the Hand Clap as their sign)
5. Pressuring on individuals such as pressuring the Arm Force of the Philippines.	5. Pressuring on individuals such as pressuring Thaksin to resign from prime minister. (Thaksin – Out)
6. Drama and Music such as my homeland song (Bayan Ko).	6. Drama and Music such as Thai National Anthem, patriotic song.
7. Praying such as praying to the death persons as Aquino Jr..	7. Praying and religious ceremony for death persons (their hero and heroine in their memory).
8. Civil Disobedience based on moral fight with the injustice law and dictatorship rule by boycott the media papers and television stations which were spread misinformation, products of Marcos crony, withdraw deposit from Marcos's crony banks, delay payment of water and electric bills, and general stop working etc.	8. Civil Disobedience to anti-government, pressure the government to accept their conditions and fight with Thaksin Regime by seizing a regarded crucial place such as air ports and government offices.

EDSA	PAD
9. Parade and Marching to protest and persuade people.	9. Parade and Marching in long term protest and marched to various significant places by several small group of the protests at the same time. (Asteroid Marching or called “Dao Kra-jai” strategic marching)
10. Withdrawal and renunciation to express protest and to persuade people such as Fidel V.Ramos and Juan Ponce Enrile decided to break away from the administration of Marcos.	10. This method was rarely used.

MAKING SENSE OF NONVIOLENT MOVEMENT

According to Gene Sharp (1973), the non-violent action is a mean to fight. The power of nonviolent action comes from the will of people in withdrawing support and disobeying government. So, the nonviolent action is based on two views; first, government depends on people which its power is pluralistic, and that political power of the government is fragile because it depends on many groups from reinforcement of its power sources; and Second, the nonviolent movement has had its own power to threaten the hard power of the state efficiency. (Sharp 1973:8)

The PAD and EDSA revolution allows us to see at least one point. It is to examine whether movement tends to be nonviolent or not, type of group of the protests is needed to be considered. Non-violent action is a means to fight, then, it needed here to know who tends to use this tool. On the other hand knowing that what kind of group the protests is useful to predict the way they drive their movements. Even though a great movement usually consisted of varied groups, but it is not too hard to find their main road to walk. Both of movements are mostly filled by middle class, and social group plays an interesting role in its organization. Middle class in Thailand are mostly royalist and the Philippines is one of two

predominantly Roman Catholic Countries in Asia. Even the Philippines is a secular nation with a constitutional separation of church and state but church has a strong influence in almost every sector of society. Then it is easy and clear that the PAD driven mainly on the King path and EDSA ran on the God path. The King of Thailand is as supreme and clean as the god of Filipino is; therefore, to fight in these paths is to do things on behalf of them. And it is not easy to make them to be soiled with blood or violence action. That is to say as a means to move on behalf of these supremacies, nonviolent action is legitimately for these two cases. Especially EDSA, these nonviolent actions are made to respond to Marcos's violent actions. So, it supposes to be strategic movement to win the mass heart. However, it does not mean that there is no violent action conduct under religious movement rather the further study is required. Means to be used in movement is dynamically. It depends on how much the movement gains from it in every respect. For PAD and EDSA which organized by middle class, nonviolent action legitimates their fights more than any other kind of action.

CONCLUSION

The political opportunity structure is very important in subserving and forming of mass political movements in Thailand and the Philippines. The changing in political, social and economic environment results in framing of collective action of people and mobilizes structure of political movement. The changing in political situations and trigger factors could encourage in the mobility of people and justify their meaning or legitimacy in movement of political or social movements. For example, the dictatorship rule of Marcos, economic crisis under his crony capitalism and the assassination of Ninoy Aquino in case of the Philippines led to form alliances network to anti - Marcos and open the opportunity for movement groups to challenge and mobilize of people based on the same target and constructing in a large frame of meaning in fight for truth, justice and freedom regarded as the consensus in national democracy meaning of popular. Supported by the media as the Radio Veritas in spread the statement and propaganda, people have come out to aggregate in people power movement. On the other hand, the monopoly state power of Thaksin regime has brought to change in political and economic sphere and

challenge the social movement to form their collective action in anti-Thaksin government. The movements included insulting Monarchy, nation and religious mostly worship institution of Thai people encourage in framing of social belief in Royal nationalism. These movements were excited by Sondthi the media mogul after his television program closed and considered as one trigger factor awakened to people and criticized in Thaksin moral legitimacy from academic scholars, media and social especially when his family sold the Chin Corp shares to Temasek Holding of Singapore as another trigger led in rise of unpleasant people and other social movements and organizations to anti-Thaksin until occurring of People Alliances for Democracy in 2006. Besides, with the play role of new media helped in spread their ideology and elaborate the social network connection to framing the organization.

In the Philippines, Marcos maintained his political power more than 20 years and because of the spread of Marxism ideology among students to anti-imperialism, feudalism, and to change the Philippines society. This led to set up of the communist party and organized the demonstration in urban areas and guerrilla war in rural areas before the EDSA revolution happened

in central Manila. The main points were anti-Marcos dictatorship and return their national democracy back.

In Thailand, the People Alliance for Democracy needs the change of Thai politics that has been held in patronage system and led in corruption and dominated political power by elite politicians similar to the Philippines where Marcos has been maintained his power under the patron-client relationship among his cronies and abused the constitution. Thaksin has done the same in this point of using patronage relation with his crony as his supporters in political power, but Thaksin advanced the patronage system in his populism policy and attempted to legitimize his political power by claim the result of the election, and faced with opposition and alliances of anti-Thaksin. Marcos has also done the same thing to use the election to maintain his power, but he lost in his moral and political legitimacy from resistance of people.

However, resistance in political legitimacy of authorities could express both in violent or nonviolent action. The main reason of people movement committing to the nonviolent action would come from the justification in meaning of their political movement to against with the opponent including the position in their political sphere and the political

opportunity structure and react of the alliances, counter movement and government. If it expressed in violence against the protest, it would lead in no chance of people to react with the violence action or it caused people to have less power to confront the hard power or army forces and some people hesitated to join in violent protest.

In this sense, people would choose the nonviolent action as a strategy to react with the opponent and to acquire more legitimacy and support in their movement. Even though, the outcome of nonviolent action is unpredictable, it encouraged of solidarity among the protests. With these disruptive actions, it has mobilized people to have more power against the authorities. As in the case of EDSA Revolution, they boycotted media

agencies which carry misinformation. The protest even dismissed advertisement from media of government control. They boycotted Marcos crony capitalists. On the other hand, the PAD and its alliances lied in long march to seize the significant places relevant to government.

The power of nonviolent action comes from the will of people in withdrawing support and disobeying government. Hence, nonviolent action is based on the second of these views: first, government depends on people which its power is pluralistic, and that political power of the government is fragile because it depends on many groups for reinforcement of its power sources. (Sharp 1973, 8) Second, the nonviolent movement has had its own power to threaten the hard power of the state effectively.

REFERENCES

- Abinales, P.N. 1985. "The Left and the Philippine student movement: Random historical notes on party politics and sectoral struggle. **KASARINLAN : Philippines Quarterly of Third World Studies**, 1 (2), 42-45.
- Brenda Tuazon and Rod Villa . 1986. "People get treat of many surprises". **Bulletin Today**, 25 February,2.
- Constitution Drafting Commission, Constituent Assembly. 2007. **Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007)**. Bangkok: Bureau of Printing Services, The Secretariat of the House of Representatives.
- Crisostomo, Isabelo T. 1987. **Cory, Profile of a President: The Historic Rise to Power of Corazon**. Selangor, Malaysia : Pandaluk.
- Guerrero, Salvador. 1988. The Reform the Armed Forces Movement (RAM): A Creation of Historical Experience. **KASARINLAN Philippines Quarterly of Third World Studies**, 3 (3), 51-58.
- Hung, Samuel Shengfei. 2012. "The EDSA Revolution in the Philippines and the Prologue to the Peaceful Revolution in Taiwan". **The Fifth Taiwan-Philippines Academic Conference: Digital Humanities and Cultural Studies**. Available from ddh.epage.au.edu.tw/.../pta_41082_3929074_77896.doc (accessed January 20, 2014).
- Hornedo, Florentino. 1987. People power as the Traditional Filipino Go – Between. **Pantas : A journal for Higher Education**, 1(1), 23-26.
- JP Fenix. 1986. "Marcos: last 80 hours in RP". **Philippine Daily Inquirer**, 28 February, 2.
- Kengkit Kitilianglab and Hewison, Kevin.(April – June,2009). "Bod Wipak "Kan Muang Phak Prachachon" Nai Pra Thed Thai: Kor Jamkad Kong Naw Vikrol Lae Yutasart Kan Muang Bab "Kabuan Kan Krean Wai Tang Sangkom Rub Bab Mai" [Critical Article "Politics of People Sector" in Thailand (Kan Muang Phak Prachachon): the limited of analysis and strategy in "New Social Movement"]". **Fah Diew Kan**, 7 (2), 120 – 155.
- Korakit Tosawasd.2010. **The Paradigm Shift of Political in Democratic Regime: Political Conflict in Thailand between 1992-2010**. Master Degree Independent Study, Faculty of Political Sciences, Thammasart University.

- Lagmay A.,1986. "Cultural and philosophical dimensions of the February Revolution".
Psychological Association of the Philippines, the Philippines Scenario after the February Revolution: A Psychological View, Manila: Psychological Association of the Philippines.
- Macaraya, Bach M. 1988. **Workers' participation in the Philippine people power revolution – An examination of the roles played by Trade unions in the Philippine "People power" revolution**. Manila : Friedrich Ebert Stiftung.
- Magno, Francisco. 1986. The political dynamics of people power. **KASARINLAN: Philippine Quarterly of Third World Studies**, 1 (4), 13-18.
- Manager Newspaper. (Ed.). 2008. **Songkram Krang Sud Tai Ao Prathet Thai Kong Rao Keen Ma [The last war: Bring Thailand our country back]**. Bangkok: Ban Phar Arthit publishing.
- Mathichon. 2008. 'Jakapob' Eang Ti Kao Tam Chart Pung Yub 5 Khren Vittayu ["Jakapob" claimed put a spin on news destroy the nation ; seized 5 radio stations] **Mathichon**. 25 March, 15.
- Mathichon. 2008. 'Jakapob' Tob Kratu 'Prachatipat', 'MCOT' – 'Yud Khren Krom Pracha Sampun' ['Jakapob responded Democrat in case of seized MCOT and Public Relation Department]. **Mathichon**. 28 March, 2.
- Mayer, David S. and Minkoff, Debra C. 2004. Conceptualizing Political Opportunity. **Social Forces**, 82(4), 1457 -1492.
- Montiel, Cristina Jayme and Chiongbian , Victoria Marie. 1991. Political Psychology in the Philippines. **Political Psychology**, 12 (4), 759 - 777.
- Nelson, Michael H. 2006. "Political Turmoil in Thailand:Thaksin, Protests, Elections, and the King". **Eastasia**. 5 (1), 1-22.
- People Alliance for Democracy. 2008. The Public Statement issued 1/ 26 February, 2008 in "Kam Tien Kon Ked Kree Yuk [Warning before Disorder period happen]. **Manager Online**. Available from: <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9510000088721>. (accessed 30 January, 2014).
- People Alliance for Democracy. 2008. The Public Statement issued 9/ 22 May, 2008 in "Chum Num Yai Tor Tan Kan Lom Lang Ratthathmmanoon [Mass demonstration against overthrow the Constitution]. **Manager Online**. Available from: <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9510000059495>. (accessed 30 January, 2014).

- Pimentel, Jr., Benjamin. 1989. **Edjop the unusual journey of EDGAR JOPSON**. Quezon city, Philippines: KEN.
- Sharp, Gene. 1973. **The Politics of Nonviolent Action, Part One: Power and Struggle**. Massachusetts: Extending Horizons Books.
- Sharp, Gene. 1973. **The Politics of Nonviolence action: Part two of: The Methods of Nonviolence Action**. Boston: Porter Sargent Publishers.
- Tarrow, Sidney. 1994. **Power in Movement**. USA: Cambridge university press.
- Thompson, Mark R. 1995. **The Anti – Marcos Struggle**. New Haven: Yale University Press.
- Tolosa, Benjamin T., Jr. (Ed.). 2011. **Socdem ; Filipino Social Democracy in a Time of Turmoil and Transition, 1965 – 1995**. Manila : Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Torres, William. 2006. "The Electoral System must be changed". **Special EDSA 20th Anniversary Issue**. Available from: <http://pcij.org/i-report/edsa20/william-torres.html>. (accessed October 11, 2013).
- Uchane Chaingsang. (n.d). "Pantamit Prachachon Pea Pracha Tippatai [People Alliance for Democracy]". **Thai politics and government database of King Prajadhipok's Institution**. Available from: <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/>. (accessed January 15, 2014).
- Uchane Chaingsang. 2013. **A History of Kanmuang Phak Prachachon (People's Politics): The Ideas and Practices of "Political Activists" in the Present**, Master Degree Thesis, Faculty of Political Sciences, Thammasart University.

INTERVIEW BY AUTHOR

Interview by author, Ricardo, Jose, T. Director of Third World Studies Center, University of the Philippines Diliman, Quezon City, Philippines, January 30, 2014.

Interview by author, Nemenzo, Francisco. Former President, University of the Philippines Diliman, Quezon City, Philippines, February 3, 2014.

Interview conduct with Aruni Kasayanon . Panthep Pongpuapang. Former announcer and The leader of People Alliance for Democracy. Bangkok, 8 May 2013.

Interview by author, Tadem, Teresa S.Encarnacion, Professor, Political Sciences, Department

of Political Sciences, College of Social Sciences and Philosophy, University of the Philippines Diliman, Quezon city, the Philippines, January 31, 2014.

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

